POLITICAL AND ADMINISTRATIVE SCIENCE - CONTEMPORARY CHALLENGES AND STRATEGIC APPROACHES PROCEEDINGS FROM THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE VOLUME II

Editors
Natalia PUTINĂ
Alexandru SOLCAN

POLITICAL AND ADMINISTRATIVE SCIENCE - CONTEMPORARY CHALLENGES AND STRATEGIC APPROACHES

PROCEEDINGS FROM THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

VOLUME II

Chișinău, 2026

Editors
Natalia PUTINĂ
Alexandru SOLCAN

Political and Administrative Science - Contemporary Challenges and Strategic Approaches

Proceedings from the International Scientific Conference

VOLUME II

Chișinău, 2026

CZU 3(082)=135.1=111
P 75

The work of the materials of the international scientific conference *Political and Administrative Science: Contemporary Challenges and Strategic Approaches,* an event dedicated to the *30th anniversary of the Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences*, held on 16-17th October 2025, Chișinău at Moldova State University

Volume II

Editors:
NATALIA PUTINĂ
ALEXANDRU SOLCAN

The entire responsibility for the opinions expressed and compliance with copyright legislation, rests with the authors of the published materials.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

„Political and Administrative Science – Contemporary Challenges and Strategic Approaches", international scientific conference (2025 ; Chisinau). Political and Administrative Science – Contemporary Challenges and Strategic Approaches : Proceedings from the International Scientific Conference : [16-17th October, 2025] / editors: Natalia Putină, Alexandru Solcan. – Chișinău : Editura USM, 2026 – . – ISBN 978-9975-77-519-9.

Vol. 2. – 2026. – 311 p. : graf., fig., tab. – Text : lb. rom., engl. – Rez.: lb. engl. – 30 ex. – ISBN 978-9975-77-530-4.

3(082)=135.1=111
P 75

ISBN 978-9975-77-530-4

Editors:

Natalia Puțină
Alexandru Solcan

The Organizing Committee:

Alexandru Solcan, Moldova State University
Natalia Putină, Moldova State University
Vladimir Borș, Moldova State University
Cristina Ejov, Moldova State University
Valentina Teosa, Moldova State University
Mariana Iațco, Moldova State University

The Scientific Committee:

Alexandru Solcan, Moldova State University
Claudiu Marian, Babes-Bolyai University Cluj
Cristina Ejov, Moldova State University
Csongor Veress, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary
Mariana Iațco, Moldova State University
Marius Văcărelu, National School of Political and Administrative Studies
Mihai Cercel, National School of Political and Administrative Studies
Mircea Brie, University of Oradea, România
Morten Bøås, Norwegian Institute of International Affairs (NUPI), Oslo, Norway
Natalia Putină, Moldova State University
Sorina Soare, University of Florence, Italy
Stefano Braghiroli, University of Tartu
Sergiu Gherghina, Babes-Bolyai University Cluj, University of Glasgow
Svetlana Cebotari, Moldova State University
Victoria Bevziuc, Moldova State University
Vladimir Borș, Moldova State University

CUPRINS

Preface 8

Liliana BENIUC

EU DIFFERENTIATED INTEGRATION AND FUTURE ENLARGEMENTS 10

Marcel BENCHECI, Vitalii PIRGARI

ELECTORAL SECURITY IN THE DIGITAL ERA 23

Cristina MORARI

THE REPUBLIC OF MOLDOVA AS A EUROPEAN UNION CANDIDATE STATE: DEVELOPMENTS AND PROSPECTS FOR INTEGRATION 32

Diana HIRBU, Rasul BAKHSHALIYEV

INTERFERENCES BETWEEN CYBERSECURITY AND DISINFORMATION: PERSPECTIVES ON VULNERABILITIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND AZERBAIJAN 45

Olga TATAR

LAW, SOCIAL NORMS AND DEMOCRATIZATION 55

Ana-Maria ANDRONACHE

DE LA BRUXELLES LA CLOUD: CUM ÎȘI REINVENTEAZĂ UNIUNEA EUROPEANĂ LEADERSHIPUL ÎN POLITICA EXTERNĂ PRIN DIPLOMAȚIA DIGITALĂ 60

Alexandr EJOV, Cristina EJOVA

DIGITAL DIPLOMACY IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: TOOLS, RISKS, AND PERSPECTIVES 75

Olga TATAR, Iurie MIHALACHE

EVOLUTION OF FORMS OF LAW AND LAWMAKING IN THE CONTEXT OF EUROPEANIZATION 84

Laura-Maria GIANĂ

THE CONTRIBUTION AND ROLE OF THE USE OF POLYGRAPH TECHNIQUES IN THE FORENSIC INVESTIGATION OF CRIMES THAT ENDANGER THE LIFE AND HEALTH OF MANKIND 89

Svetlana CEBOTARI, Natalia PUTINĂ

THE SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE CONFLICT IN UKRAINE: REALITIES AND PERSPECTIVES 102

Laurențiu CONSTANTINESCU

REGULATION OF CRIMES THAT AFFECT PUBLIC ORDER AND PEACE IN THE CRIMINAL LAWS OF STATES OUTSIDE THE EUROPEAN UNION 117

Tatiana BUSUNCIAN

ROLUL CULTURII DE SECURITATE ÎN CONSOLIDAREA REZILIENȚEI INFORMAȚIONALE A SERVICIILOR DE INFORMAȚII 127

Lucian VULPOIU

MINIMIZAREA RISCURILOR SISTEMICE PRIN POLITICI PUBLICE PENTRU INTEGRAREA TINERILOR INACTIVI SOCIAL..... 138

Olga BURDILA, Victor SACA

PERSISTENȚA MITURILOR POLITICE DIN REPUBLICA MOLDOVA: DE LA PERCEPȚII ISTORICE PÂNĂ LA PROMISIUNI ELECTORALE ÎNȘELĂTOARE SAU MANIPULĂRI MEDIATICE 151

Andrei FORTUNA, Tudor PAȘCAN

CULTURA DE SECURITATE CA FUNDAMENT AL CONSTRUCȚIEI IDENTITARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA 159

Daria STEPANENKO

THE ROLE OF NUCLEAR DIPLOMACY IN GLOBAL SECURITY ARCHITECTURE: STRATEGIC APPROACHES IN THE 21ST CENTURY..... 166

Liliana KUBIS

ENERGY TRANSITION AS A CATALYST FOR SDGs: LESSON FROM GERMAN'S RENEWABLE SHIFT FOR EUROPEAN SECURITY AND SUSTAINABILITY 179

Radoslaw KUPCZYK

THE EVOLVING ARCHITECTURE OF ECONOMIC POLICY COORDINATION IN THE EUROPEAN UNION 192

Céline MERHE, Bismarck Enrique RODRIGUEZ, Jana RAAD, Mahmoud HAMOUD

YOUTH DIGITAL ATTITUDE AND ENGAGEMENT: A COMPARATIVE STUDY OF THE U.S. AND LEBANON (2022-2025) 204

Natalia RAHMISTRIUC

ANALIZA COMPARATIVĂ A FUNCȚIONĂRII SISTEMULUI DE LUARE A DECIZIILOR ÎN ORGANELE ADMINISTRAȚIEI DE STAT DIN ȚĂRILE EUROPENE ȘI REPUBLICA MOLDOVA 223

Vladimir BORȘ

DIMENSIUNEA ORGANIZAȚIONAL-FUNCȚIONALĂ A AUTORITĂȚILOR ADMINISTRATIVE DIN SUBORDINEA MINISTERELOR... 236

Carolina MACOVEȚCHI

ASPECTE PROCEDURALE PRIVIND EXAMINAREA ACȚIUNII ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV POTRIVIT CODULUI ADMINISTRATIV AL REPUBLICII MOLDOVA..... 245

Alexandru ROMAN

DIPLOMAȚIA MOLDOVEI: GENEZĂ, EVOLUȚIE, PERSPECTIVE (STUDIU ANALITIC COMPARAT) 256

Vladimir BORȘ, Diana HÎRBU

POLITICAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: BETWEEN EXTERNAL INFLUENCES AND INTERNAL COHESION..... 266

Iaroslav CEBANU, Svetlana CEBOTARI

COMUNICAREA STRATEGICA - MECANISM DE REALIZARE A POLITICII EXTERNE 276

Pavel VINTILĂ

CRIZA IDENTITARĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: ÎNTRE CONSTRUCȚIA NAȚIONALĂ, EUROPENIZARE ȘI INFLUENȚELE GEOPOLITICE EXTERNE..... 288

TABLE OF CONTENTS

Liliana Beniuc, *EU Differentiated Integration and Future Enlargement Perspectives*

Marcel Bencheci, Vitalie Pirgari, *Electoral Security in the Digital Era: Modern Technologies and Protection of Information Communication*

Cristina Morari, *The Republic of Moldova as a European Union Candidate State: Developments and Prospects for Integration*

Diana Hirbu, Rasul Bakhshaliyev, *Cybersecurity and Disinformation: Analysis of Hybrid Vulnerabilities in the Republic of Moldova and Azerbaijan*

Olga Tatar, *Law, Social Norms and Democratization*

Ana-Maria Andronache, *From Brussels to the Cloud: How the European Union Reinvents Its Foreign Policy Leadership through Digital Diplomacy*

Alexandru Ejov, Cristina Ejova, *Digital Diplomacy in the Age of Artificial Intelligence: Tools, Risks, and Perspectives*

Olga Tatar, Mihalache Iurie, *The Evolution of Forms of Law and Lawmaking in the Context of Europeanization*

Laura-Maria Giană, *The Contribution and Role of Polygraph Techniques in the Forensic Investigation of Crimes Endangering Human Life and Health*

Svetlana Cebotari, Natalia Putină, *The Security of the Republic of Moldova in the Context of the Conflict in Ukraine: Realities and Perspectives*

Laurențiu Constantinescu, *Regulation of Crimes Affecting Public Order and Peace in the Criminal Laws of Non-European Union States*

Tatiana Busuncian, *The Role of Security Culture in Strengthening the Informational Resilience of Intelligence Services*

Lucian Vulpoiu, *Minimizing Systemic Risks through Public Policies for the Integration of Socially Inactive Youth*

Olga Burdilă, Victor Saca, *The Persistence of Political Myths in the Republic of Moldova: From Historical Perceptions to Electoral Manipulation and Media Deception*

Andrei Fortuna, Tudor Paşcan, *Security Culture in the Republic of Moldova from the Perspective of the Identity-Building Process*

Daria Stepanenko, *The Role of Nuclear Diplomacy in the Global Security Architecture: Strategic Approaches in the 21st Century*

Liliana Kubis, *Energy Transition as a Catalyst for the Sustainable Development Goals: Lessons from Germany's Renewable Shift for European Security and Sustainability*

Radoslaw Kupczyk, *Economic Governance in the Monetary Union in Times of Crisis*

Céline Merheb, Bismarck Rodriguez, *Youth Digital Attitudes and Engagement: A Comparative Study of the United States and Lebanon (2022–2025)*

Natalia Rahmistriuc, *Comparative Analysis of Decision-Making Systems in State Administration Bodies of European Countries and the Republic of Moldova*

Borș Vladimir, *The Organizational-Functional Dimension of Administrative Authorities Subordinated to Ministries*

Carolina Macovetchi, *Procedural Aspects of Administrative Litigation under the Administrative Code of the Republic of Moldova*

Alexandru Roman, *Moldova's Diplomacy: Genesis, Evolution, and Perspectives – A Comparative Analytical Study*

Vladimir Borș, Diana Hîrbu, *Political Security of the Republic of Moldova: Between External Influences and Internal Cohesion*

Iaroslav CEBANU, *Cebotari Svetlana, Strategic Communication as a Mechanism for Implementing Foreign Policy*

Vintilă Pavel, *The Identity Crisis in the Republic of Moldova: Between Nation-Building, Europeanization, and External Geopolitical Influences*

Preface

In a context marked by profound geopolitical transformations, rapid technological progress, and persistent socio-economic challenges, the rigorous analysis of political and administrative processes proved to be more necessary than ever. The accelerating pace of global and regional change—ranging from shifts in security architectures to the reconfiguration of political identities and governance models—highlighted the importance of strengthening democratic institutions, improving the performance of public administration, and developing sustainable and evidence-based public policies. The Republic of Moldova, situated at the intersection of competing geopolitical agendas, experienced these pressures with particular intensity. The country's efforts to consolidate democratic governance and advance its European integration agenda required not only technical reforms, but also deep conceptual reflection on the nature of state capacity, societal resilience, and institutional modernization.

Against this backdrop, the International Scientific Conference "Political and Administrative Science: Contemporary Challenges and Strategic Approaches", organized on the occasion of the 30th anniversary of the Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences of Moldova State University, provided an important academic forum for addressing these pressing issues. The conference brought together scholars, researchers, experts, policymakers, and civil society representatives from Moldova and abroad, creating a dynamic space for interdisciplinary dialogue and conceptual exploration. Participants examined a wide range of topics central to modern political and administrative science, including democratic resilience in the face of hybrid threats, the evolution of public institutions under conditions of uncertainty, the role of digital transformation in public management, the impact of regional security dynamics on national policy frameworks, and emerging approaches to strategic governance.

The thematic focus of the conference was grounded in the recognition that political science and public administration must evolve in tandem with the structural transformations reshaping contemporary societies. Scholars reflected on the implications of technological change for public sector performance, the importance of evidence-based governance in mitigating crises, and the need for informed policy responses to challenges such as foreign interference, societal polarization, administrative reform, and sustainable development. In the Moldovan context, particular attention was given to the intersection of European integration, institutional capacity-building, and public sector innovation—areas that remain essential for the country's long-term development and democratic consolidation.

Held in Chișinău in October 2025, the conference encouraged a rich exchange of perspectives and methodological approaches, ranging from qualitative political analysis and institutional assessment to comparative studies and policy-oriented research. The discussions demonstrated once again that the study of political and administrative systems must be attentive both to structural conditions and to the lived experiences of governance. By bringing diverse voices into conversation, the conference contributed to strengthening academic networks and promoting collaborative inquiry into the complexities of governing in a rapidly changing world.

We hope that the papers included in this volume will continue to stimulate scholarly debate, support the development of innovative research agendas, and contribute to the advancement of political and administrative sciences in Moldova and beyond. The insights and reflections shared during the conference reaffirmed our conviction that academic dialogue remains essential for understanding contemporary challenges and identifying strategic solutions for the future.

Natalia Putină

CZU: 327:061.1 UE:341.217(4) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.01

EU DIFFERENTIATED INTEGRATION AND FUTURE ENLARGEMENTS

Liliana BENIUC[1]

Abstract. ***Differentiated integration has become the "new normal" of the European Union, embedded in its treaties and institutional practices and revitalized by successive geopolitical and economic shocks — from Russia's aggression against Ukraine to the financial, migration, and health crises. This study examines differentiated integration as both a governance instrument and a pre-accession mechanism, identifying the conditions under which it accelerates integration and supports enlargement without undermining legal unity, democratic legitimacy, or institutional sustainability. Using a mixed explanatory–comparative design, the research combines systematic document analysis with qualitative case comparison across three clusters of candidates (Ukraine–Moldova, the Western Balkans, and Georgia). Differentiation is operationalized along two axes — vertical (centralization level) and horizontal (territorial scope) — and assessed through indicators of interdependence, politicization, and legitimacy. The findings demonstrate that differentiated integration enhances the EU's adaptability, enabling progress among willing and capable members while preserving inclusiveness. It functions as a transitional technology for "conditional acceleration," aligning internal EU reforms with gradual, merit-based enlargement. Between 2025 and 2029, differentiated integration can serve as both a strategic and pragmatic framework to advance cohesion, strengthen governance capacity, and reaffirm the EU's credibility as a transformative actor in its neighborhood.***

Keywords: *differentiated integration; European Union; enlargement; governance; conditional acceleration*

Introduction. Differentiated integration has become the *"new normal"* of the European Union: it is embedded in the Treaties, supported by institutional practices, and reactivated by recent geopolitical and economic shocks—such as Russia's aggression against Ukraine, the financial and migration crises, and the pandemic—while the enlargement policy once again occupies a central place on the EU's strategic agenda. The relevance of this topic is twofold. On the one hand, differentiation calibrates the European Union's capacity for action within a heterogeneous internal environment; on the other, it shapes the credibility of the enlargement process—particularly for Ukraine, the Republic of Moldova, and the Western Balkan states—as well as the cohesion of the Single Market, the Common Foreign and Security Policy, and various sectoral policies. The purpose of this study is to provide an analytical framework for understanding differentiated integration as both a governance and pre-accession instrument, identifying the conditions under which it accelerates integration and prepares enlargement without undermining legal unity, democratic legitimacy, or institutional sustainability.

[1] Associate professor, Moldova State University, Chișinău, Republica Moldova, Email: liliana.beniuc@usm.md

Materials and Methods. The research is grounded in a mixed explanatory–comparative approach, combining documentary analysis with comparative case studies. The study covers the historical evolution of differentiated integration from 1957 to 2024 and formulates prospective scenarios for the period 2025–2029, in the context of the European Union's renewed enlargement agenda. Primary sources include the EU's founding and reform treaties—the Treaty on European Union (1992) and the Treaty of Lisbon (2007)—as well as secondary legislation, the case law of the Court of Justice of the European Union, official documents of the European Commission and the European Council, and relevant academic literature. Differentiation is operationalized along two analytical axes: the vertical dimension (degree of centralization) and the horizontal dimension (territorial scope). The analysis relies on indicators of interdependence and politicization. The evaluation framework comprises three key dimensions: effectiveness, sustainability, and democratic legitimacy. The applied methods include normative analysis, induction, deduction, and qualitative comparison across candidate clusters (Ukraine–Republic of Moldova, the Western Balkan states, and Georgia). The validity of the results is ensured through the analysis and triangulation of the selected indicators.

Results and Discussion. Differentiated integration is formally codified in the treaties and legislation of the European Union. Since the establishment of the European Economic Community in 1957, transitional arrangements have been introduced, granting Member States temporary derogations from the application of EU law. Such transitional differentiation has been particularly frequent during the accession stages of new members.

Beginning in the 1990s, the European Union also witnessed the emergence of differentiation of an indefinite nature among existing Member States. Paradigmatic examples include the Eurozone and the Schengen Area, which have exempted states unwilling to participate or continue to exclude those that do not meet the prerequisites or convergence criteria stipulated by the Treaty on European Union (1992). In recent decades, the momentum for differentiated integration has been reinforced by both political developments and the EU's financial support mechanisms. The debate on the Future of Europe explicitly incorporated internal differentiation as a strategic and pragmatic policy option for accommodating diversity while preserving the Union's functional and institutional coherence.

Conceptual Foundations and Typologies of Differentiation. The core concept of this analysis is differentiation, understood as any form of integration or cooperation that enables states (both EU members and non-members) as well as sub-state entities to collaborate in heterogeneous and flexible ways (Pirozzi, 2022). This comprehensive definition allows for a multidimensional analytical approach capable of capturing the diverse forms that differentiation assumes within the European Union.

Accordingly, differentiation occurs when some EU Member States—sometimes in cooperation with non-member states—choose to deepen integration within the *acquis communautaire*, to cooperate beyond the existing acquis, or to partially opt out of it. Such processes generate institutional and legal arrangements whose composition diverges from the formal status of EU membership.

The European Commission (1997) defines differentiated integration as an integration process in which Member States, possibly together with non-member states, advance

at different speeds and/or toward different objectives, contrasting with the notion of a monolithic bloc of states pursuing identical goals at the same pace. Prominent examples of differentiated integration include the Economic and Monetary Union, the Schengen System, and the Permanent Structured Cooperation (PESCO) in the field of defence.

In our conceptualization, however, differentiated integration represents one possible outcome of the broader phenomenon of differentiation (as defined above). Other potential outcomes include differentiated cooperation—as observed in the realm of foreign and security policy, where coordination of national policies among smaller groups of Member States (sometimes involving non-member partners) occurs on the margins or outside the institutional and legal framework of the European Union (Siddi et al., 2022).

Differentiated integration has evolved into a defining feature of the European Union, serving as a mechanism to reconcile the diverse preferences of Member States regarding the depth and scope of European integration. Initially, differentiated integration was expected to represent only a temporary deviation from uniform integration, with the assumption that other states would eventually join the core initiatives. A recent illustration of this dynamic is Denmark's decision to join the European Security and Defence Policy in June 2022, following Russia's aggression against Ukraine. Despite certain cases of subsequent alignment, differentiated integration has proven to be a persistent and structural element of the EU's institutional architecture.

From its inception, differentiation—in the form of exemptions and derogations granted to specific Member States—has been an integral part of the European integration project, even if initially applied in a limited and transitional manner (Hanf, 2001). According to the Monnet Method, European integration was envisioned to advance functionally toward an "ever closer union" (Monnet, 1978). Yet, it soon became evident that European integration does not evolve toward a uniform outcome, but rather toward a plurality of differentiated arrangements that vary across policy sectors, encompass distinct groups of Member States, and employ diverse decision-making procedures.

The rise of differentiation as one of the most enduring—and arguably defining—features of European integration can be traced to two major transformations experienced by the European Communities in the late 1980s and early 1990s. First, the shift from an economic community to a (differentiated) political union, encompassing the "core powers of the state" (Genschel & Jachtenfuchs, 2014); and second, the adoption of a new and ambitious enlargement agenda that followed the end of the Cold War.

A seminal mechanism of differentiated integration was the Schengen Agreement, signed in 1985 by five Member States (France, Germany, Belgium, the Netherlands, and Luxembourg), which established the free movement of persons and the abolition of internal border controls. The agreement was initially concluded outside the EU's institutional framework but was later incorporated into EU law through the Treaty of Amsterdam. Differentiated integration gained an even broader dimension with the Treaties of Maastricht and Amsterdam. The Maastricht Treaty introduced a mechanism of differentiation—initially conceived as temporary but with the potential to become permanent—between the states that accepted the introduction of a single currency and those that opted for a derogation (initially the United Kingdom and Denmark).

The period between the Treaties of Maastricht and Amsterdam was the most prolific in terms of developing institutional solutions aimed at managing the growing differentiation within the European Union. In 1994, several conceptual models emerged, including the British-inspired notions of a "Europe à la carte" and "variable geometry", alongside the "hard core" theory derived from a policy paper drafted by German CDU members Wolfgang Schäuble and Karl Lamers.

The latter model envisaged a relatively stable group of Member States—though open to new participants—willing to advance integration at a deeper level and enjoying a certain degree of autonomy in relation to the rest of the Union. By contrast, the British model, without seeking to establish a distinct subsystem within the EU, appeared motivated primarily by the desire to enhance decision-making efficiency, preventing situations in which the veto power of one or several Member States would obstruct those ready to move forward with joint initiatives. In December 1995, the Chirac–Kohl joint letter proposed the inclusion in the EU treaties of a general clause on "enhanced cooperation", which was later incorporated into the Treaty of Amsterdam.

Another variant of "variable geometry Europe" was the concept of "concentric circles", introduced by French Prime Minister Édouard Balladur in 1994. His proposal envisioned differentiation not only among existing Member States but also among future ones. The outermost circle would encompass countries with a vocation for EU membership or those associated through cooperation agreements; the intermediate circles would group Member States implementing common policies; and the innermost circles would include those participating in forms of enhanced cooperation, in principle open to all EU states.

This "concentric circles" formula was later revived by Jacques Delors, who nonetheless distinguished between a "large Europe"—comprising all Member States—and a "small Europe", more deeply integrated and conceived as a "federation of nation-states." Delors later refined his vision by proposing the establishment of an "avant-garde" group of states committed to advancing political integration through the conclusion of a new treaty specifically dedicated to this goal.

The "avant-garde" concept was later revived in the "Penelope" draft treaty, presented in 2002 by a working group of European officials chaired by François Lamoureux, during the presidency of Romano Prodi. From a political analysis perspective, the avant-garde or core Europe theory appears more desirable than the variable geometry model, as it envisions the creation of a pioneering group with a permanent vocation, thereby preventing excessive fragmentation within the European Union.

The European Union thus represents a system of differentiated integration, in which differentiation constitutes both an essential and likely enduring feature of European construction. Within the EU framework, a distinction is drawn between vertical and horizontal differentiation. Vertical differentiation refers to the fact that various policy areas have been integrated at different speeds and have reached varying levels of centralization over time. Horizontal differentiation, by contrast, relates to the territorial dimension—many integrated policies do not apply uniformly or exclusively across all Member States. While vertical differentiation has been a constant feature, horizontal differentiation expanded significantly after the 1990s, particularly during the implementation of the Treaty on European Union (1992).

Scholars Frank Schimmelfennig, Dirk Leuffen, and Berthold Rittberger identify two primary drivers of European integration: *interdependence* and *politicization* (Schimmelfennig, 2015). Interdependence generates the demand for integration, whereas politicization modulates and may fragment it horizontally. Differentiation has accompanied and facilitated both the deepening and the widening of the European Union, intensifying as the Union's competences, policy domains, and membership expanded. Internal differentiation arises when supranational integration progresses under conditions of high interdependence and asymmetric politicization among Member States; external differentiation occurs when non-member states selectively align with EU policies characterized by high interdependence and low politicization.

Differentiated integration has been a recurring theme in the political debate on European integration since its inception. As Marco Brunazzo (2022) notes in this special issue, the notion of differentiated integration has been consistently present in the ideas and conceptual frameworks employed by political leaders to address the major crises and dilemmas confronting the European integration process.

Terms such as "core Europe" (Wolfgang Schäuble and Karl Lamers), "avant-garde" (Jacques Chirac), "centre of gravity" (Joschka Fischer), and "directorate" (Charles de Gaulle) reflect various forms and interpretations of differentiation within the European integration process. However, the academic investigation of differentiated integration emerged relatively late, primarily as part of broader efforts to conceptualize, understand, and explain the profound transformations that followed the relaunch of the European integration project in the mid-1980s.

Over time, scholars have proposed multiple definitions and analytical approaches to differentiated integration as part of a wider attempt to theorize the processes of deepening and widening integration, and to study the European Union as a distinct—differentiated—system of policymaking, particularly evident after the Treaty of Maastricht.

The first phase of research on differentiated integration began amid renewed debates among political scientists over institutional changes within the European Economic Community (EEC) and later the European Union. The Single European Act (1986/1987) and the Treaty of Maastricht (1992) introduced the first two major sets of amendments to the Treaties of Rome, while a third set was negotiated during the Intergovernmental Conference of 1996–1997. Within this evolving institutional context, new reflections on flexible integration emerged as a response to three central challenges.

First, the Maastricht Treaty granted certain Member States derogations from EU primary law in the form of subjective opt-outs (stemming from a political decision not to participate) and objective opt-outs (resulting from a state's inability to meet the criteria for participation) (Brunazzo, 2022). These non-participation mechanisms challenged traditional assumptions about EU membership, blurring the boundaries between integration and non-integration (Howarth, 1994).

Second, scholars began to observe a loss of institutional homogeneity, as the new EU architecture fragmented the unity of the decision-making mechanism by juxtaposing the supranational method of the first pillar with the intergovernmental cooperation of the second and third pillars—covering the newly introduced domains of Justice and Home Affairs, and the Common Foreign and Security Policy, respectively (Wallace & Wallace, 1995).

Third, the EU's new and ambitious enlargement agenda exposed the Union to an even higher degree of heterogeneity, both internally, in terms of membership composition, and externally, as new states entered its neighbourhood. Collectively, these developments called for a greater degree of flexibility within the European Union (Centre for Economic Policy Research, 1995).

According to Thomas Mehlhausen's approach, European integration becomes differentiated the moment at least one Member State does not fully participate in a common policy area. The more policy domains are established, the more the EU becomes vertically differentiated; conversely, when Member States refrain from further deepening integration, horizontal differentiation occurs (Mehlhausen, 2025). From an empirical standpoint, Frank Schimmelfennig and Thomas Winzen have identified approximately 230 instances of differentiation throughout the history of the European Union (Schimmelfennig, 2020), while conceptually Alexander Stubb proposed more than 30 alternative labels to describe the various forms of asynchronous integration (Stubb, 1996).

Stubb anchored the concept of differentiated integration in three variables — time, space, and matter — corresponding to temporal, territorial, and sectoral differentiation, which rarely overlap perfectly in practice. He distinguished among several analytical models:

- ✓ the "multi-speed Europe", where a core group of Member States pursues common objectives to be achieved later by others;
- ✓ the "core Europe", where the EU becomes irreversibly divided between a central core and a periphery;
- ✓ the "Europe à la carte", in which Member States voluntarily choose among policies, committing only to a minimal set of shared objectives.

The multi-speed Europe model assumes that all Member States commit to achieving common integration goals, albeit at different speeds. Asynchronous integration is thus conceived as a temporary stage, since each state is expected to eventually close the gap. Due to its inherent flexibility, this model allows for gradual constitutional transformation, facilitating the reduction of disparities and stimulating further integration. Decisions in this model continue to be adopted through the Community method, grounded in the EU treaties. A relevant example is the pre-accession process to the Economic and Monetary Union, where all Member States that joined the EU in 2004 and 2007 pledged to introduce the euro once the convergence criteria are met.

The "Europe à la carte" model, by contrast, enables any Member State to decide freely whether to cooperate more closely with others in selected policy areas. Its main vulnerability lies in the heterogeneity of preferences among Member States, which may lead to the emergence of "islands" of integration and dynamically fuel disintegrative tendencies. Since many European policies are mutually interdependent (e.g., the internal market, competition, technical standards, and regulatory oversight), selective participation risks disrupting these linkages, weakening network effects and economies of scale. This, in turn, undermines the functional spillovers that sustain integration. The proliferation of parallel regimes — with differing formats, rules, and timelines — increases opacity, duplicates procedures, multiplies veto points, and slows coordination during crises, precisely when cohesion is most needed.

European scholars argue that the European Union constitutes a system of differentiated integration, grounded in three main dimensions: the level of centralization, the functional scope, and the territorial extension (Schimmelfennig, 2015). Unlike the "multi-speed Europe" vision, the EU is characterized by a single institutional core—anchored in the Treaty on European Union and composed of the European Council, the Council of the EU, the European Commission, the European Parliament, and the Court of Justice of the EU—which initiates policies while allowing variation in both the degree of centralization and the territorial scope of application across policy domains (e.g., the Eurozone, the Schengen Area, and the Single Market).

At the same time, there exists a central group of Member States—comprising the six founding members of the European Communities and the majority of Eurozone countries—that participate in all EU activities at the highest level of integration. Consequently, the EU does not represent "many Europes" with distinct, task-specific jurisdictions, each having its own organizational structure. Rather, it constitutes a single Europe, with one institutional core and one core group of Member States, whose territorial reach varies functionally. This configuration defines the EU as a system of differentiated integration (Schimmelfennig, 2015).

Differentiated Integration as a Governance Mechanism. The differences among Member State groups and among decision-making procedures became especially pronounced following the establishment of the Economic and Monetary Union (EMU) in 1992 and the formal inclusion of differentiation mechanisms in the treaties—first through the Treaty of Maastricht (1992), which allowed opt-out clauses, and later through the Treaty of Amsterdam (1997), which introduced the instrument of enhanced cooperation. Simultaneously, differentiation emerged as a key instrument for reconciling the diverse priorities and concerns of the EU and its candidate countries both before and after the "Big Bang enlargement" of 2004–2007. It also served to structure the EU's relations with third countries that either could not or did not wish to become full members.

Today, whether viewed in a positive or negative light, differentiation has become the "new normal" in the European Union—a consolidated feature of European integration (Leuffen et al., 2013). The Eurozone and the Schengen Area have solidified as long-term projects of differentiated integration among Member States. A more recent development is the launch of Permanent Structured Cooperation (PESCO) under Articles 42(6) and 46 of the Treaty on European Union, which enables groups of willing and capable states to cooperate more closely in the field of defence through innovative and flexible arrangements.

The diverse—and often divergent—responses of Member States to the challenges posed by the financial and economic crisis and the migration crisis have reinforced the view that uniformity is difficult to achieve in times of political, social, and economic turbulence.

The question of what effects further differentiation might have on EU citizens' attitudes requires a nuanced answer. Depending on nationality and ideological orientation, support for differentiation varies across competing models. Evidence suggests that the multi-speed Europe model generates less conflict potential than the Europe à la carte model, owing to generally higher approval rates, smaller variations in public support,

and likely only temporary national divisions stemming from the euro area crisis. Although relative majorities support both models when compared to uniform integration, any form of differentiation appears likely to deepen the cleavages between supporters and opponents of further integration. Thus, differentiation is poised to produce centrifugal rather than centripetal effects on the future of European integration and may intensify the politicization of debates about the EU's trajectory rather than diminish it (Schimmelfennig, 2015).

K. Holzinger and F. Schimmelfennig have critically reassessed the traditional threefold conceptualization of differentiated integration, arguing that it lacks analytical precision and functional depth. In response, they proposed a sixfold typology of differentiated integration that captures its structural and procedural diversity (Holzinger, 2012):

- ✓ Permanent vs. temporary differentiation;
- ✓ Territorial vs. purely functional differentiation;
- ✓ Differentiation among nation-states vs. multi-level differentiation;
- ✓ Intra-treaty vs. extra-treaty differentiation;
- ✓ Decision-making differentiation at the EU level vs. regime-level differentiation;
- ✓ Differentiation limited to Member States vs. inclusion of non-member states or areas outside EU territory.

In uniform integration, all Member States (and only Member States) participate equally in all common policies. In contrast, differentiated integration allows both Member and non-member states to engage selectively in EU policies, thereby expanding the Union's governance framework beyond its formal membership.

Scholarly literature suggests that the demand for differentiated integration stems from the international diversity of states in terms of size, wealth, and national identity. These structural differences generate heterogeneous preferences for integration, varying levels of interdependence, and unequal state capacities. Moreover, the extent of agreement on differentiation depends on the size and bargaining power of internal and external coalitions, the externalities produced by differentiation, and the institutional context in which negotiations occur. Ultimately, differentiated integration is shaped by both centrifugal and centripetal dynamics, reflecting the path dependence of institutional practice.

Assessments of differentiated integration diverge widely. Negative evaluations emphasize the risks to legal unity, European democracy, and solidarity, whereas positive assessments underline its potential to enhance democratic flexibility and facilitate integration in a heterogeneous union. More research is needed to explore the relationship between differentiated integration and other forms of EU flexibility, as well as citizens' attitudes, party positions, and the broader effects of differentiation on EU cohesion and legitimacy.

However, as the European Union entered a prolonged cycle of overlapping crises—the financial and economic crisis (2008–2012), the migration governance crisis (2015–2016), Brexit (2016–2020), and the COVID-19 pandemic (2020–2022)—theoretical frameworks portraying European integration as a linear, completed project proved insufficient. In the aftermath of these crises, the EU became "more institutionally complex,

less territorially coherent, and less elite-driven than it used to be" (Genschel & Jachtenfuchs, 2014). The cumulative effect of these shocks was the emergence of an even more differentiated Union—one capable of experiencing simultaneous accelerations of integration, disintegrative dynamics, and new patterns of differentiation (Fossum, 2015).

In this context, Sergio Fabbrini (2015) argued that multiple "Unions" coexist within the EU, reflecting the foundational differentiation between supranational and intergovernmental governance regimes established by the Treaty of Maastricht.

Returning to the definition of differentiation, differentiated integration may also involve actors beyond nation-states, such as transnational networks of local and regional authorities. Furthermore, traditional approaches focused solely on the regulatory dimension of differentiation fail to capture the full policy cycle, which encompasses agenda-setting, policy formulation, and implementation stages. Therefore, analytical models of differentiated integration must also incorporate the organizational dimension, recognizing the multi-level and dynamic character of governance within the European Union.

Consequently, differentiated integration is defined here as a formally organized arrangement within the European Union that:

(i) is constructed by a differentiated group of national and/or subnational EU actors, possibly in cooperation with external partners;
(ii) establishes legally binding commitments that guide the conduct of its members within a specific sector (regulatory dimension); and
(iii) creates one or more dedicated governance bodies designed to sustain and advance the integration process (organizational dimension).

Differentiated Integration and the Future of EU Enlargement (2025–2029 Horizon). The enlargement of the European Union has re-emerged as a geopolitical priority following Russia's war of aggression against Ukraine and amid an increasingly uncertain transatlantic environment, which endows the process with renewed strategic significance. At the same time, enlargement remains a merit-based and conditional process, firmly anchored in the Copenhagen criteria and the fundamentals—democracy, rule of law, human rights, and good governance—and contingent upon alignment with the Common Foreign and Security Policy (CFSP).

This dual framework—geopolitical urgency combined with normative conditionality—suggests a phase of selective acceleration during the period 2025–2029: progress may intensify where reforms and convergence are demonstrable but remains reversible where standards are unmet. A dissonant element in this overall picture is Georgia's unilateral suspension of accession negotiations on 28 November 2024, which underscores the continuing heterogeneity of trajectories and the persistent risk of political reversibility.

Economic and security drivers of acceleration. The evidence highlights the positive legacy of previous enlargements—notably that of 2004—which fostered additional growth, socio-economic convergence, network effects within the Single Market, and mutual benefits for both "old" and "new" Member States. For 2025–2029, the economic rationale is clear: an expanded Single Market and the gradual integration of human capital, industrial capacity, digital technologies (including artificial intelligence), and critical materials would enhance the EU's strategic autonomy and reduce dependencies on systemic rival actors.

From a security and defence perspective, alignment with the CFSP and convergence in decision-making have become key credibility benchmarks. Enlargement must strengthen, rather than dilute, the EU's political and strategic coherence—particularly in relation to the sanctions regime and deterrence posture.

Internal constraints of the EU: the triple feasibility equation (efficiency – resources – democracy). On the EU's side, the 2025–2029 window is defined by a threefold test of feasibility, balancing institutional efficiency, resource adequacy, and democratic legitimacy. Maintaining decision-making capacity within a potentially enlarged Union requires the rationalization of procedures, including the strategic use of *passerelle clauses* to enable the transition from unanimity to qualified majority voting in specific policy areas, thus preventing paralyzing vetoes. The adequacy of the EU budget and its investment instruments must align with the Union's ambitions in the fields of competitiveness, green and digital transition, and defence, while the recalibration of pre-accession instruments should ensure genuine, rather than merely formal, convergence. Safeguarding democratic legitimacy in the eyes of citizens must proceed in parallel with the fight against disinformation and external interference.

At the institutional level, the European Council has established a roadmap for internal reforms and requested the European Commission to conduct a comprehensive review in 2025 along four axes—values and rule of law, policies, budget, and governance.

The pragmatic conclusion for the period 2025–2029 suggests a parallel sequencing, whereby internal EU reforms advance in tandem with enlargement steps, in order to preserve the Union's integration capacity. Within this framework, differentiated integration functions as both a pre-accession bridge and a risk-mitigation mechanism. The report recommends activating the instruments of differentiated integration wherever the Treaties permit, such as Enhanced Cooperation under Article 20 TEU and Permanent Structured Cooperation (PESCO) under Articles 42 and 46 TEU, allowing groups of member states—and gradually candidate states—to progress together in areas of high interdependence, including defence, justice and home affairs, digital transformation, and energy.

Passerelle clauses may also be employed to extend qualified majority voting in selected domains, thereby lowering coordination costs in an enlarged Union. Functional staging, or de facto staged accession, enables gradual integration into the Single Market, EU networks and agencies, public procurement mechanisms, and competition rules, under clear conditions of conditionality and reversibility. This approach uses differentiation as a transitional technology, offering early and tangible benefits to candidate countries, reducing politicization, and simultaneously preserving EU standards through strict conditionality—particularly concerning the rule of law and alignment with the Common Foreign and Security Policy—supported by a merit-based evaluation process.

Against this background, Ukraine and the Republic of Moldova emerge as the principal geopolitical drivers of the 2025–2029 enlargement agenda. Their progress will depend on advances in judicial reform, anti-corruption measures, economic governance, and alignment with the CFSP. Rapid sectoral integration in the internal market, energy, transport, and digital domains appears plausible, yet the decisive test remains institutional quality, which will determine the sustainability of their integration trajectories.

In the case of the Western Balkans, the report reiterates that prolonged stagnation would fuel alternative economic and political alignments and expose the region to greater instability. Countries demonstrating irreversible progress in the fundamentals—democracy, rule of law, human rights, and good governance—may be granted expanded access to the Single Market and EU funds, as well as bridge mechanisms toward participation in Union programmes, thereby accelerating convergence.

For Georgia, the suspension of accession negotiations on 28 November 2024 has weakened the credibility of its enlargement timeline. A return to a constructive trajectory will require a clear domestic strategic reorientation and firm alignment with EU values and the Common Foreign and Security Policy.

Other aspiring states among the "9/10" official candidates are expected to progress at differentiated speeds, depending on their performance in the fundamentals and their administrative capacity to absorb the EU acquis. The period 2025–2029 is therefore best understood not as a simultaneous wave of accessions but as a cycle of conditional acceleration and functional staging. Entry "windows" will be determined by performance rather than by short-term political momentum.

Between 2025 and 2029, EU enlargement will enter a phase of conditioned and differentiated acceleration. The logic articulated in the AFCO report is clear: enlargement represents both a geopolitical strategy and a merit-based policy. The success of this 2025–2029 window depends on a dual synchronization—first, the EU's internal reforms in decision-making efficiency, budgetary policy, governance, and rule of law; and second, the irreversible progress of candidate states in meeting the fundamentals and aligning with the CFSP.

Differentiated integration—through enhanced cooperation, PESCO, the use of *passerelle clauses* for qualified majority voting, and functional staging—provides the technical bridges capable of transforming political ambition into tangible outcomes while minimizing the risks of incoherence or overcommitment. If these conditions are met, the 2025–2029 period could deliver genuine economic convergence, stronger strategic cohesion, and renewed credibility of the European project across its neighbourhood, thereby laying the groundwork for future accession decisions in the years immediately following.

Conclusions. Differentiated integration has become a structural pillar of the European Union, embodying its capacity to adapt to the political, economic, and institutional diversity of both its Member States and its wider neighbourhood. The analysis demonstrates that differentiation does not undermine the EU's unity; on the contrary, it reinforces cohesion through functional flexibility, enabling progress in integration where uniform consensus is unattainable.

Far from representing fragmentation, differentiated integration operates as a transitional governance technology—a mechanism that allows enlargement to proceed in sequenced and conditional stages without sacrificing the Union's legal and normative coherence. In the current geopolitical context, marked by renewed enlargement momentum and overlapping crises, differentiated integration emerges as the key instrument of "conditional acceleration"—a synthesis of institutional pragmatism and meritocratic discipline.

This model enables the parallel advancement of internal reforms and pre-accession steps, providing candidate countries—particularly Ukraine, the Republic of Moldova, and the Western Balkan states—with a gradual and credible path toward integration through enhanced cooperation, PESCO, and staged access to the Single Market. It thus transforms enlargement into a process of progressive inclusion, anchored in compliance with the rule of law, democratic governance, and alignment with the EU's Common Foreign and Security Policy.

The findings of the study confirm that the effectiveness and legitimacy of differentiated integration depend on maintaining a delicate equilibrium between interdependence and politicization, ensuring the resilience of institutional frameworks, and upholding the Union's fundamental values.

Looking ahead to the 2025–2029 horizon, differentiated integration should not be perceived as a mere compromise, but rather as a form of institutional innovation that enhances the EU's strategic cohesion, political credibility, and transformative capacity. Properly managed, it can convert the challenges of diversity into drivers of resilience and renewal, reinforcing the European Union's role as a dynamic, integrative, and value-based geopolitical actor in an increasingly uncertain world.

BIBLIOGRAPHY

Brunazzo, Marco (2022). The Politics of EU Differentiated Integration: Between Crises and Dilemmas. In: *The International Spectator,* No. 57(1), pp. 18–34.

Centre for Economic Policy Research. (1995). Flexible Integration: Towards a More Effective and Democratic Europe. Monitoring European Integration No. 6. [online]. Available: https://cepr.org/active/publications/books_reports/viewreport.php?cvno=P076 .

Council Decision (CFSP) 2017/2315 of 11 December 2017 establishing permanent structured cooperation (PESCO) and determining the list of participating Member States. [online]. Available: https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2017/2315/oj/eng

European Commission (1997). Glossary: The Reform of the EU in 150 Definitions. Luxembourg. [online]. Available: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0643298d-3e0c-49e4-b9f3-6f371b4b11fc .

Genschel, P. and Jachtenfuchs, M. (2014) Introduction: beyond market regulation. Analysing the European integration of core state powers. In: *P. Genschel and M. Jachtenfuchs (eds), Beyond the Regulatory Polity? The European Integration of Core State Powers*. Oxford: Oxford University Press, pp. 1–23.

Holzinger, Katharina, and Schimmelfennig, Frank. (2012). Differentiated Integration in the European Union: Many Concepts, Sparse Theory, Few Data. In: Journal of European Public Policy 19 (2). pp. 292–305.

Howarth, David. (1994). The Compromise on Denmark and the Treaty on European Union: A Legal and Political Analysis. In: *Journal of European Integration* 18 (1), pp. 57–95.

Fossum, John Erik. (2015). Democracy and Differentiation in Europe. In: *Journal of European Public Policy.* 22 (6), pp.799–815.

Leuffen, Drik, Rittberger, Berthold, and Schimmelfennig, Frank. (2013). *Differentiated Integration: Explaining Variation in the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Mehlhausen, Thomas, Wagstyl, Adrian, Grzeszczak, Robert, & Karolewski Ireneusz Pawel (2025). Legitimacy of differentiated integration in the European Union. In: European Politics and Society. [online]. Available: https://doi.org/10.1080/23745118.2025.2546801

Monnet, Jean. (1978). Memoirs. New York: Garden City.

Fabbrini, Sergio. (2015). Which European Union? In: Europe after the Euro Crisis. Cambridge: Cambridge University Press.

Pirozzi, Nicoletta & Bonomi, Matteo (2022). Governing Differentiation and Integration in the European Union: Patterns, Effectiveness and Legitimacy, The International Spectator, No.1 (57), pp. 1-17. [online]. Available: https://doi.org/10.1080/03932729.2022.2038424

Radunz, A., & Riedel, R. (2024). Differentiated integration beyond brexit: Revisiting cleavage perspective in times of multiple crises. Routledge.

Schimmelfennig, F., Dirk, L., & Berthold, R. (2015). The European Union as a system of differentiated integration: Interdependence, politicization and differentiation. In: *Journal of European Public Policy*, 22(6), pp. 764–782. [online]. Available: https://doi.org/10.1080/13501763.2015.1020835

Schimmelfennig, F., Leuffen, D., & Rittberger, B. (2015). The European Union as a system of differentiated integration: interdependence, politicization and differentiation. In: *Journal of European Public Policy*, 22(6), pp. 764–782. [online]. Available: https://doi.org/10.1080/13501763.2015.1020835

Schimmelfennig, Frank. 2018. Brexit: Differentiated Disintegration in the European Union. In: *Journal of European Public Policy.* No. 25 (8). pp. 1154–73.

SIDDI, Marco, Karjalainen, Tyyne, and Jokela, Juha. (2022). Differentiated Cooperation in the EU's Foreign and Security Policy: Effectiveness, Accountability, Legitimacy. *The International Spectator* 57(1), pp. 107–123.

Schimmelfennig, F and Winzen, T. (2020) Ever Looser Union? Differentiated European Integration. Oxford: Oxford University Press.

STUBB, A. C-G. (1996). A categorization of differentiated integration. In: *Journal of Common Market Studies*, 34(2), pp. 283–295.

Wallace, Helen, and Wallace, William (1995). Flying Together in a Larger and More Diverse European Union. In: Working Paper. *The Hague: Scientific Council for Government Policy*.

CZU: 342.841:004.056.5:351.86 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.02

ELECTORAL SECURITY IN THE DIGITAL ERA

Marcel BENCHECI[2]

Vitalii PIRGARI[3]

Abstract. ***The article examines the impact of modern technologies on electoral processes and the importance of securing information communication in the context of contemporary cyber and informational threats. Through an interdisciplinary analysis, the study highlights the opportunities offered by digitalization – including electronic voting, block chain, and artificial intelligence – alongside the major vulnerabilities generated by cyberattacks, disinformation campaigns, and unauthorized access to data. The paper integrates relevant international examples and proposes a set of strategic measures to strengthen electoral security, including resilient cyber infrastructure, digital literacy for citizens, and international cooperation.***

Keywords: *electoral processes, disinformation campaigns, cyber threats, cyberattacks, cyber resilience, electoral security* [4].

The electoral process is the building block of any democracy, and the legitimacy of state institutions depends on citizens' faith in the fairness and transparency of elections. In this time of digitalization, when information technologies saturate every aspect of social life — including electoral systems — the security of informational communication has become not only a technical requirement but also a strategic issue of national security. Risks to election outcomes and political stability/social cohesion of the state are also generated due to the vulnerabilities of digital systems and the exposure of the information space to manipulation and disinformation campaigns (Howard, Ganesh, and Liotsiou, 2018).

The rapid digitalization of electoral systems has yielded clear advantages—administrative efficiencies, easier access to voters and heightened transparency of operations—but has come with greater exposure to cyber and informational risks (Bada and Nurse, 2019). The key point of the current article is to strike the right balance between technological evolution and the safeguard of informational communications in an effort to achieve the integrity of the electoral process and institutional resilience.

For one thing, modern technologies — electronic voting, digital voter registries, block chain, artificial intelligence — offer efficiency, transparency, and increased access to citizens. On the other hand, they offer an array of potential threats: cyberattacks on critical infrastructure, private information exposure, opaque micro-targeting of voters, and algorithmic manipulation over social networks (Shao et al., 2018). Furthermore,

[2] Doctor of Political Science, Senior Researcher, Institute of Legal, Political and Sociological Research, State University of Moldova, Republic of Moldova

[3] PhD student, Moldova State University, Republic of Moldova

[4] The article was developed within the framework of the research project *"The National Security of the Republic of Moldova in the Context of Accession to the European Union: Legal, Political, and Sociological Approaches"*, sub-program code 010501.

hostile state and non-state actors increasingly use hybrid threats — integrating technical strikes and informational campaigns — to change electoral results and delegitimize democratic institutions (Bradshaw and Howard 2019). An aspect of this issue matters because the electoral process is of two dimensions to its own right, being an internal democratic exercise and a component of national critical infrastructure with external and geopolitical implications.

Recent experiences in the Euro-Atlantic region show that outside interference in elections—like the U.S. elections in 2016, Brexit in 2016, and the EU elections in 2019—doesn't just aim to sway voter choices; it also seeks to erode trust in our democratic processes as a whole (Tucker et al., 2018). Once that trust is broken, it's incredibly difficult to rebuild, even when elections are conducted fairly on the surface.

Modern Technologies in Electoral Processes

The deep transformations associated with digitalization have altered not only how people exercise their right to vote but the very architecture of security for democracies as well. Up to now, elections were almost completely dependent on conventional devices — paper ballots, manual registers, and simple logistical procedures — while we are now experiencing a deepening interdependence between the mechanics of elections and IT systems.

Specialized literature underlines that, even though such innovations increase efficiency and accessibility, at the same time they create a variety of vulnerabilities that bring elections to a true target for cyber and informational attacks (Springall et al., 2014; Garnett, 2020). A good example is the electronic voter registries as a mandatory innovation to simplify the electoral system and lower "multiple voting" fraud. In reality, those systems have been extraordinarily effective instruments, and potentially vulnerable targets. The illicit access attempts to electoral databases in US electoral databases reported during 2016 showed that the security of an election didn't necessarily come from direct manipulation of votes, but from having the public perceive the integrity of the voter lists compromised (Mueller, 2019).

Likewise, electronic voting — and, in particular, remote internet voting — is arguably the most controversial innovation. Estonia, a pioneer of i-Voting, has shown that such a system can function on a national scale; however, many independent reports have pointed out its risks. The issue of architectural vulnerabilities, the possibility of malware infection on voters' devices, and interception of data flows are serious threats to the confidentiality and integrity of the vote (Springall et al. 2014). And therein arises one of the major dilemmas of digitalization: increasing accessibility for the diaspora and persons with limited mobility versus the risk that the secrecy of the vote may be compromised.

A further discussed technology is block chain, viewed as an option to guarantee the traceability and immutability of votes. In theory, if the votes are recorded, then there is no possibility to change them, resulting in a lot of security and an aura of transparency. Pilot studies, however, demonstrate that promising as it is, this tech is fraught with scalability and cost problems, while the initial verification step remains vulnerable (Ayed, 2017). On the one hand, the instruments, artificial intelligence (AI) and Big Data deserve legitimate use by institutions to detect anomalous trends, address fraud or optimize logistics.

Conversely, they are used by private, partisan and hostile organizations to micro-target and manipulate electoral preferences, usually in an opaque fashion without democratic oversight. The Brookings Report (2022) points out those abuses of data and algorithms can polarize society, create social polarization and limit opportunities for competitors. Further, the deep fake phenomenon adds another layer of information manipulation — and an even harder one to solve even with experts (Chesney and Citron, 2019).

Even the official mobile applications and web-based platforms on which we depend to facilitate citizens' access to information about polling stations or voting rules aren't without their risks. However, the cloning of such applications is relatively simple and counterfeit versions can be shared rapidly across social networks or obscure websites, which may leave citizens with vulnerabilities to personal data theft (Norris and Grömping, 2019). In settings with uneven levels of digital literacy, like many Eastern European countries, such risks are much greater. Finally, new trends like biometrics for voter authentication, the cloud technology that consolidates results and centralizes all electoral data or the use of IoT in electoral coordination create new points of view – but new sites of attack as well.

The reliance on private international suppliers creates questions of digital sovereignty, turning electoral security into a geopolitical concern (DeNardis, 2020). A careful examination of such developments makes evident that today's tools, rather than being global remedies, are the very instruments of two sides: They aid democracy in improving security with transparency and efficiency, but undercut and expand it through opening up new vectors for attack. Hence, if the integration of these new mechanisms must be accompanied by technical, procedural, and legal safeguards and their assessment cannot be reduced to a cost-benefit analysis, but must be positioned in terms of institutional resilience and national security.

Risks and Threats to Electoral Security

While modern technologies present opportunities for efficiencies and transparency, they also create a range of threats that can be exploited by domestic or foreign actors. The electoral process—known in many states as national critical infrastructure—is now vulnerable to risks that extend beyond traditional fraud and that involve both the cyber and informational domains (Norris and Grömping, 2019). These threats are transnational and render electoral security no longer a purely domestic issue but rather one of global democratic resilience (DeNardis, 2020).

One of the most serious threats comes in the form of cyberattacks on electoral infrastructure. International instances in which servers operating official websites, voter databases, or result transmission systems are targeted include ongoing threats such as denial-of-service attacks, intrusions, or ransomware (Bada and Nurse, 2019). And even where the integrity of the vote is intact, the mere disruption of the functionality of the system is enough to fuel voter mistrust. As in a democratic context, public trust is the cornerstone of legitimacy, such attacks and their psychological effects could be just as destabilizing to societies as a compromise of votes (Mueller, 2019).

Another key area of risk is informational manipulation. In the era of social networks, disinformation campaigns have developed into sophisticated tools for shaping

public attitudes with complex techniques. No longer are they random false news items but carefully constructed narratives; they are the product of algorithms, propagated by algorithms and increasingly crafted with the aid of artificial intelligence (Bradshaw and Howard, 2019).

The new-age phenomenon of the deep fake is also adding to the likelihood that voters will be exposed to visual or audio material that is indistinguishable from reality, potentially eroding civic discernment. Recent research indicates that such tactics are not effective because they persuade, but because they induce confusion and erode collective trust (Brookings, 2022; Chesney and Citron, 2019). Just as troubling is the issue of unauthorized access to voters' personal data. In many countries, electoral registers contain sensitive information that, once infiltrated, can be used not only for electoral fraud but also to support political micro-targeting campaigns (Garnett, 2020).

Many electoral institutions lack the technical infrastructure or resources required in the modern threat environment for a high-tech standard of security. A breach in this area not only undermines public trust in democratic institutions, but also provides yet another powerful instrument for electoral influence that is hard to rein in.

Nor should internal vulnerabilities be ignored. Insufficient training of electoral staff, human errors, and at times even institutional corruption can turn an isolated cyber threat into a widespread crisis. This is also supported by research that emphasizes that electoral security is inextricably linked to not only technology but also the preparedness and accountability of the people who manage the electoral process (Norris and Grömping, 2019). Without clear protocols and an organizational culture centered on security, even advanced systems can be compromised.

A specific dimension is manifested in hybrid threats. These involve cyberattacks, propaganda, and disinformation operations, turning the electoral process into a complex battlefield in which the distinction between informational and cyber warfare has become increasingly blurred (Rid and Buchanan, 2015). An example of external interference in election processes of states such as the United States (2016) and the European Union (2019) is that the ultimate motive is not to influence the result of the election but to discredit the process as a whole (Mueller, 2019). Under this logic, the mere suspicion of an election being manipulated is enough to cause political and social unrest. An exploration of these dangers makes clear that the issue of electoral security has to be examined alongside national security.

Attacks on the electoral process have a direct impact on political stability, social cohesion, and international credibility of the state (DeNardis, 2020). They reduce the democratic election to a vulnerable node in the state's system, which can also be manipulated by malicious actors for geopolitical gain. In such a view, protecting the sanctity of electoral mechanisms is not only a matter of good governance but equally an important element to defend national defense.

Informational Communication and the Dimension of National Security

While contemporary technological solutions influence the technical infrastructure of elections, information communication serves as the symbolic and cognitive locus in which their outcomes are confirmed or contested. Electoral processes are not only con-

cerned with the mechanics of voting, they are linked with information flows that shape collective perception and thus, democratic legitimacy (Norris and Grömping, 2019). In an age of digital society in which social media platforms have become the main source of news for millions of people, it is crucial to have control and security over informational flows as part of the strategy of every state (Bradshaw and Howard, 2019).

The official communication of electoral organizations must be one of the primary sources of increasing public trust. Transparent, swift, and clear messages are sine qua non prerequisites for the electorate to trust in the fairness and adequate running of the proceedings. Lags in communication of results, incoherence, or no clarity can also provide fertile ground for speculation and conspiracy theories. In such a context, even the most minor incident of a small scale can be amplified and exploited by hostile actors to undermine the credibility of the electoral process (OSCE, 2020).

However, manipulated communication, in the form of disinformation and propaganda campaigns, is a direct threat to national security. While cyberattacks are capable of being neutralized with technical measures, informational manipulation operates subtly, penetrating the cognitive and emotional space of voters. It is a problem so pervasive that misinformation in the media can seriously undermine political integrity of a society and the political process.

False narratives, fabricated news, fake social media accounts, and more recently, deep fake content are all tools that are not designed to persuade but to create uncertainty, confusion and, ultimately, social polarization (Chesney and Citron, 2019). According to research carried out by OSCE and the European Union, this erosion of collective trust also has lasting impacts and is far more difficult to restore than after a one-time cyberattack (European Commission, 2018).

In this environment, independent media and fact-checking institutions are indispensable agents in democratic security. They act as an incisive lens between state institutions and ordinary people, verifying or falsifying information circulating in the public sphere. But to varying extents, the success of such mechanisms is a function of population digital literacy (Guess, Nyhan, and Reifler, 2020). Without careful media education, even very advanced fact-checking systems can fall further into the mainstream of manipulative content. A crucial factor also is institutional coordination. Electoral security cannot be an exclusive concern of electoral commissions — it also needs to involve security services, communication regulatory authorities, and partnerships with global digital platforms. Without cooperation among these entities (effective cooperation can be hard to achieve), the state's response is fragmented and inconsistent. Thus, it is shown in the experience of the European Union that, while the EU has established rapid alert mechanisms and codes of good practice in combatting disinformation, only by creating a coordinated multi actor response can any one incident be prevented from turning into a national crisis (European Commission 2018). Informational attacks are not only about changing the mechanics of the democratic process — they are about undermining institutional legitimacy and fracturing society as such, and are intended to damage institutional legitimacy, as well as break-up social cohesion. A state where citizens are not sufficiently confident that elections are fair is a state of fragility, vulnerable not just to internal turmoil, but also to external pressure. Therefore, in this view, informational

communication is not only an incidental point of electoral security but also a cornerstone of national resilience (DeNardis 2020).

Measures to Strengthen Electoral Security

An investigation of the risks and weaknesses shows that safeguarding the electoral system cannot be achieved through a single means – *technological or written legislation*, but a complex and synergistic strategy that integrates the technical, institutional and societal aspects (Garnett, 2020). When not part of a broader vision, even the most advanced solutions can be fragile and democratic legitimacy can be contested. The technical one is that we also should build a more resilient cyber infrastructure which can help to detect and react to attack attempts in real time. Those having done it before have shown us that infrastructural redundancy, constant scrutiny, and the red teaming exercises are very essential techniques to avoid major instabilities (ENISA, 2020). Moreover, the advanced encryption of data flows and the use of multifactor authentication for access to electoral IT systems should be required not considered as an option, but as a minimum standard (OSCE, 2020).

The institutional aspect is a key determinant, not merely technology. Electoral security necessitates coordination among a mix of institutional organizations in state: electoral commissions, cybersecurity, intelligence and communication agencies. The European Union has found that strong alert systems and best practice sharing among states can indeed contribute to response capabilities (European Commission, 2018). Without such coordination, technical vulnerabilities can be exacerbated by scattered decision-making, transforming a single hack into a widespread political crisis.

The dimension of society is as important as the technological one. In an information environment thick with propaganda and disinformation, the citizen remains the most vulnerable link. Therefore, digital education and media literacy programs become an integral part of national security (Guess, Nyhan, and Reifler, 2020). Strengthening the resilience of society by building awareness about the phenomenon and using open knowledge of factual references and by cooperating the state, media and NGOs is needed to counter the manipulation of opinion (Bradshaw and Howard, 2019). Simultaneously, electoral staff should be trained constantly, as human error or institutional neglect can make even the most secure technological systems susceptible (Norris and Grömping, 2019).

Another key dimension is international cooperation. Cyberattacks and disinformation efforts do not recognize national borders. And thus joining regional and global cooperation networks (ENISA, OSCE, NATO) is not a formal solidarity endeavor but a strategic necessity. The exchange of indicators of compromise, the organization of joint exercises, and alignment with international security standards enhance collective resilience and deter hostile actors (NATO, 2021).

The legal framework should finally reflect the current complexity of electoral processes. The clear regulation of elections as part of critical infrastructure, the definition of institutional responsibilities, as well as the introduction of severe penalties for actors involved in cyberattacks or disinformation campaigns are fundamental keys to democratic security (Bada and Nurse, 2019). An efficient regulatory framework, with strong enforcement, would signal to constituents that the electoral process is protected at the highest level. Combined, these actions show that electoral security cannot merely be viewed as a technological exercise: it emerges as an integrated national strategy in which

state, society and the international community has shared complementary responsibilities (DeNardis, 2020). Only in this way can elections remain what they really are: the true expression of the people's will, the bedrock of political stability and the guarantee of the continuity of the rule of law.

Comparative Study (International Examples)

As an international experience shows, the digitalization of electoral processes does not take the shape of a single model but results from a varied array of solutions influenced by democratic legacy, the level of technological development and public trust in state institutions (Norris and Grömping, 2019). As the first country to have internet voting (i-Voting) nationwide, Estonia has arguably produced the most renowned digital electoral laboratory of all. Even amid numerous criticisms of this model, it's been adapted and polished to an approach based on verifiability, transparency, and trust in a robust digital identity system (Vassil and Solvak, 2016). Meanwhile, the United States is a divided nation due to its federal structure. After the 2016 races, when there were several reports of external interference, U.S. governmental officials formally made the electoral process part of the nation's critical infrastructure (Mueller, 2019). For its part, the European Union has chosen a regulatory and cross-border cooperation paradigm that empowers member states. The EU has developed an ecosystem of regulations to secure both critical infrastructures and the information space through the NIS Directive, the GDPR Regulation, and the Code of Practice on Disinformation (European Commission 2018; ENISA 2020).

The Republic of Moldova is in an early, but important stage of electoral digitalization. For the purposes of centralizing results and validating lists of voters, the Central Electoral Commission (CEC) has introduced the State Automated Information System titled "Elections" (SIASA; CEC 2021). In addition, the "Alegeri.md" platform and the establishment of the Electronic Register of Voters are two significant steps towards greater transparency and public access to information (Promo-LEX 2020). However, independent reports have reported deficiencies in cybersecurity and inadequate technical capacity to address hybrid threats, such as disinformation campaigns during electoral situations (OSCE/ODIHR, 2021). This unique feature is evident in Moldova's high degree of susceptibility to external interference which is proved by several international evaluations of its information space's vulnerability (CoE, 2022).

The comparison of these models provides some important lessons. Estonia demonstrates that full digitalization is possible when a robust digital identity framework exists. The US shows that democratic resilience can be enhanced through audits and minimum security standards. The European Union stresses the need for coordination and for a common regulatory framework. Meanwhile, in the Republic of Moldova, digital electoral infrastructure is still maturing: resource constraints and geopolitical pressures are further factors for the fragility of an already complex transition.

Conclusions

The article confirms that the electoral process in the digital era should not be regarded as a purely administrative issue but a vital aspect of national security infrastructure. Modern technologies, spanning electronic registries to online voting to block chain and artificial intelligence, have great potential to fundamentally change the process of inter-

action between citizens and democratic institutions. But the transition does not come without risks. Digitalization leads to unprecedented levels of exposure to cyberattacks, foreign interference, and disinformation campaigns, with elections being transformed into a realm of strategic confrontation.

The key conclusion is that electoral security is no longer an exclusively technical matter, merely a case of database protection or the security of the IT infrastructure. It should be seen as a dynamic interrelationship between technology, communication, and public trust. The best of technical infrastructure can't stand any chance if voter trust has been eroded by informational manipulation. In the same way, the most transparent institutional communication has no value if technology is compromised and results can be contested.

In this regard, we consider it most important to orient the country's policies toward strengthening democratic resilience. First, it is necessary to treat electoral processes as critical infrastructure in national legislation, to safeguard elections in a way similar to legislation used in other strategic sectors, such as energy or transportation. Second, the technological infrastructure should be protected by ensuring mandatory standards: end-to-end encryption, multifactor authentication, independent external audits, and rapid response protocols in the event of an attack. It is important to build interinstitutional coordination arrangements as a single unit and to facilitate cooperation among electoral authorities, security services, and communications regulatory authorities to enable a unified and coherent response to hybrid threats. Similarly, the role of society must also be involved in the field by carrying out digital education programmes and media literacy initiatives that aim to reduce citizens' susceptibility to disinformation. Thirdly, cooperation among nations is critical. Attacks on democratic processes are transnational and, in this regard, the only practical means to counter them is to enable the ongoing exchange of best practices and integration into regional security networks.

Thus electoral security is not a one-off goal but a constantly evolving process, in which the state is forced to weigh technological innovations against protection mechanisms as well as public trust constantly. It is only through a holistic national strategy supported by international cooperation and societal resilience that the integrity of elections as the real expression of popular will and as a source of stability in a democratic state.

BIBLIOGRAPHY

Ayed, Ahmed Ben. 2017. "A Conceptual Secure Blockchain-Based Electronic Voting System." *International Journal of Network Security & Its Applications* 9 (3): 1–9.

Bada, A., şi Jason R. C. Nurse. 2019. *The Cyber Security Body of Knowledge*. University of Bristol.

Bradshaw, Samantha, şi Philip N. Howard. 2019. *The Global Disinformation Order: 2019 Global Inventory of Organised Social Media Manipulation*. Oxford Internet Institute.

Brookings Institution. 2022. *Artificial Intelligence and Democracy: Risks and Opportunities*. Washington, DC: Brookings.

CEC. 2021. *Raport privind utilizarea Sistemului Informațional Automatizat de Stat „Alegeri"*. Chișinău: Comisia Electorală Centrală a Republicii Moldova.

Chesney, Robert, şi Danielle Citron. 2019. "Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security." *California Law Review* 107 (6): 1753–1819.

CoE. 2022. *Assessment of the Information Environment and Hybrid Threats in the Republic of Moldova*. Strasbourg: Council of Europe.
DeNardis, Laura. 2020. *The Internet in Everything: Freedom and Security in a World with No Off Switch*. New Haven: Yale University Press.
ENISA. 2020. *Election Cybersecurity: Challenges and Opportunities*. Athens: European Union Agency for Cybersecurity.
European Commission. 2018. *Action Plan Against Disinformation.* Brussels: European Commission.
Garnett, Holly Ann. 2020. "Evaluating Cybersecurity in Elections: A Critical Review and Research Agenda." *Electoral Studies* 68: 102–187.
Guess, Andrew, Brendan Nyhan, și Jason Reifler. 2020. "Exposure to Untrustworthy Websites in the 2016 U.S. Election." *Nature Human Behaviour* 4 (5): 472–480.
Howard, Philip N., Bharath Ganesh, și Dimitra Liotsiou. 2018. *The IRA, Social Media and Political Polarization in the United States, 2012–2018*. Computational Propaganda Research Project, University of Oxford.
Mueller, Robert S. 2019. *Report on the Investigation into Russian Interference in the 2016 Presidential Election*. Washington, DC: U.S. Department of Justice.
NATO. 2021. *NATO's Approach to Countering Disinformation.* Brussels: North Atlantic Treaty Organization.
Norris, Pippa, și Max Grömping. 2019. *Electoral Integrity Worldwide.* Oxford: Oxford University Press.
OSCE. 2020. *Handbook for the Observation of New Voting Technologies*. Warsaw: OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights.
OSCE/ODIHR. 2021. *Election Observation Mission Final Report: Republic of Moldova Early Parliamentary Elections, 11 July 2021*. Warsaw: OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights.
Promo-LEX. 2020. *Raport de Monitorizare a Alegerilor Prezidențiale 2020 în Republica Moldova*. Chișinău: Promo-LEX.
Rid, Thomas, și Ben Buchanan. 2015. "Attributing Cyber Attacks." *Journal of Strategic Studies* 38 (1–2): 4–37.
Shao, Chengcheng, Giovanni Luca Ciampaglia, Onur Varol, Alessandro Flammini, și Filippo Menczer. 2018. "The Spread of Low-Credibility Content by Social Bots." *Nature Communications* 9: 4787.
Springall, Drew, Travis Finkenauer, Zakir Durumeric, J. Alex Halderman, Nadia Heninger, et al. 2014. "Security Analysis of the Estonian Internet Voting System." In *Proceedings of the 21st ACM Conference on Computer and Communications Security*, 703–20.
Tucker, Joshua A., Andrew Guess, Pablo Barberá, Cristian Vaccari, Alexandra Siegel, Sergey Sanovich, Denis Stukal, și Brendan Nyhan. 2018. "Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature." *Political Polarization* 1–95.
Vassil, Kristjan, și Mihkel Solvak. 2016. *E-Voting in Estonia: Technological Diffusion and Other Developments Over Ten Years (2005–2015)*. Tartu: University of Tartu Press.

CZU: 327(478):061.1 UE:341.217(4) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.03

THE REPUBLIC OF MOLDOVA AS A EUROPEAN UNION CANDIDATE STATE: DEVELOPMENTS AND PROSPECTS FOR INTEGRATION

Cristina MORARI[5]

Abstract: ***The Republic of Moldova's trajectory toward European integration has undergone a significant transformation in recent years, culminating in the formal recognition of its EU candidate status in June 2022. This scientific article examines the key political, institutional, and societal developments that have shaped Moldova's candidacy, with a focus on the evolving domestic and external dynamics that influence the country's accession prospects. Drawing on EU enlargement theory, the study analyzes the impact of conditionality, alignment with the EU acquis, and reforms in governance, rule of law, and democratic institutions. It further assesses the effectiveness of the EU's enlargement instruments and the European Commission's monitoring mechanisms in incentivizing compliance and sustaining reform momentum. Special attention is given to domestic political will, civil society participation, and societal support for European integration as key determinants of success. By synthesizing recent trends and policy developments, the article identifies both developments and tendencies on Moldova's European path. The study concludes that Moldova's future in the European Union depends on sustained reform implementation, strategic EU engagement, and the resilience of democratic institutions in a volatile regional context.***

Key words: *EU, candidate state, accession negotiations, reforms*

The enlargement of the European Union represents one of the most complex and influential instruments of European foreign policy, having a profound impact on political, economic and institutional transformations of the candidate states. Republic of Moldova has become in June 2022 a candidate state for EU accession. It was a defining moment in the European path of the Republic of Moldova and a recognition of the constant efforts made to align with the values, principles and norms of the European community.

The granting of the candidate status cannot be understood outside the regional geopolitical context generated by the war in Ukraine, which accelerated the process of reconfiguring the strategic priorities of the European Union in its Eastern neighborhood. At the same time, the decision of the European structures reflected the substantial progress made by Chisinau in the direction of consolidating democracy, the rule of law and reforming institutions, within the framework of an ambitious reform agenda undertaken by the current pro-European government. Another essential factor in supporting the candidacy of the Republic of Moldova was the experience accumulated in the almost eight years of implementation of the Association Agreement and the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), signed in 2014, within the framework of the Eastern Partnership. This period has led to an increasingly close political association with the

[5] PhD, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Moldova State University, Chisinau, Republic of Moldova; E-mail cristina.morari@usm.md

European Union, a progressive economic integration and an advanced alignment of national legislation with the acquis communautaire, with over a third of its chapters being harmonized. Thus, the Republic of Moldova has demonstrated an increasing capacity to assume the obligations deriving from the status of candidate state, credibly consolidating its position in the European Union enlargement process.

With the granting of the status of candidate state for accession to the European Union, the European integration process of the Republic of Moldova has experienced a significant acceleration, entering a substantially more dynamic and strategically oriented trajectory. A landmark moment in this evolution was the decision of the European leaders of December 14, 2023 (EU - Moldova Relations, 2025), which approved the opening of accession negotiations with the Republic of Moldova. The decision was based on the European Commission's assessment of the substantial progress made by the authorities in Chisinau in implementing the nine conditionalities set out in the European Commission's Opinion issued at the time of granting the candidate status.

Subsequently, following the fulfillment of all the criteria and established stages, in June 2024, two years after obtaining the candidate status, the Council of the European Union adopted the negotiating framework for the Republic of Moldova, thus formalizing the next steps of the accession process. The official launch of the negotiations took place at the First Intergovernmental Conference, held on 25 June 2024 (EU - Moldova Relations, 2025), marking the beginning of the institutional phase of the accession negotiations. As a result, in July 2024, the European Commission started the bilateral screening stage of the acquis communautaire, essential for assessing the Republic of Moldova's readiness in the complex process of alignment with the standards and norms of the European Union. These developments reflect the Republic of Moldova's firm commitment to its European path and its determination to move forward coherently in the enlargement process.

As a candidate country, Republic of Moldova has to gradually align its institutional, legislative and political framework with the accession criteria set by the European Union. In this context, it is necessary to implement coherent and sustained efforts, aimed at ensuring constant progress throughout the European integration process. Accession negotiations are focused on the terms and conditions that guide the accession of the candidate state and have as the basis the 35 chapters of the acquis communautaire. According to the EU methodology for accession negotiations adopted in 2020 (EU Commission, 2020), the accession process is structured around objective and transparent criteria, underpinned by stringent conditionality and reinforced by the principle of reversibility, structuring the chapters of accession negotiations into six clusters. Thus, the accession negotiations start with the fundamental cluster, the most complex and difficult one, that covers essential chapters as public procurement (chapter 5); statistics (chapter 18); judiciary and fundamental rights (chapter 23); justice, freedom and security (chapter 24) and financial control (chapter 32) (EU Commission, 2022). This cluster will be finalized at the conclusion stage, in order to allow for the progressive alignment of national legislation with the acquis Communautaire. The remaining five clusters can be opened in a mutually agreed sequence, based on the candidates' level of preparedness and prioritization of policy areas.

In order to ensure an efficient realization of accession process, the government of the Republic of Moldova adopted the Decision nr.180/13.03.2024 on the mechanism for coordination of the accession process of the Republic of Moldova to the European Union and the way of organizing and operating of the negotiation team within this process (HG nr.180 /2024). It establishes the ways of the coordination of European integration process, the responsible authorities and coordination levels, the organization and function of working groups for accession negotiations and of negotiation team. As outlined by the Appendix nr 2 to the Decision nr.180/13.03.2024 the six thematic clusters of the accession negotiations framework are divided among six interinstitutional committees. In this way, for each negotiated chapter there is an interinstitutional working group composed of representatives of relevant ministries, national authorities and legislative adjustment structures.

Thus, the institutional coordinator of the first cluster *Fundamental values* (which include above mentioned negotiation chapters nr 5,18,23,24 and 32) is the Minister of Justice of the Republic of Moldova. The committee also include the Secretariat of the Superior Council of Magistracy, National Bureau of Statistics, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Finance, State Chancellery, Bureau for European Integration and Center for Harmonization of Legislation. Committee responsible for second cluster *Internal market* consists of main coordinator Ministry of Economic Development and Digitalization and other entities as National Bureau of Statistics, National Bank of Moldova, National Financial Market Commission, Organization for Entrepreneurship Development, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Finance, Ministry of Health, State Chancellery, Bureau for European Integration, Center for Harmonization of Legislation. The committee coordinates the following chapters: free movement of goods (chapter 1); freedom of movement for workers (chapter 2); right of establishment and freedom to provide services (chapter 3); free movement of capital (chapter 4); company law (chapter 6); intellectual property law (chapter 7); competition policy (chapter 8); financial services (chapter 9); and consumer and health protection (chapter 28). Third cluster *Competitiveness and inclusive growth,* that include information society and media (chapter 10); taxation (chapter 16); economic and monetary policy (chapter 17); social policy and employment (chapter 19); enterprise and industrial policy (chapter 20); science and research (chapter 25); education and culture (chapter 26); customs union (chapter 29), is coordinated by the Ministry of Finance of the Republic of Moldova. Other members of the third committee are National Bank of Moldova, National Bureau of Statistics, Ministry of Economic Development and Digitalization, Ministry of Labor and Social Protection, Ministry of Foreign Affairs, State Chancellery, Bureau for European Integration, Center for Harmonization of Legislation. The fourth cluster *Green agenda and sustainable connectivity* is coordinated by the Ministry of Energy. It alongside with Ministry of Finance, National Bureau of Statistics, Ministry of Foreign Affairs, State Chancellery, Bureau for European Integration, Center for Harmonization of Legislation ensures the process of implementation of transport policy (chapter 14); Trans-European networks (chapter 21); environment and climate change (chapter27). The committee for the fifth cluster *Resources, agriculture and cohesion* consists of institutional coordinator Ministry of Agriculture and Food Industry and other institutions such as Ministry of Infrastructure

and Regional Development, National Bureau of Statistics, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Finance, State Chancellery, Bureau for European Integration, Center for Harmonization of Legislation. The committee is responsible for the agriculture and rural development (chapter 11); food safety, veterinary and phytosanitary policy (chapter 12); fisheries (chapter 13); regional policy and coordination of structural instruments (chapter 22) and financial and budgetary provisions (chapter 33). Finally, for the sixth cluster *External relations* is carried by the institutional coordinator is Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Moldova. Other committee members are Ministry of Economic Development and Digitalization, Ministry of Finance, National Bureau of Statistics, State Chancellery, Bureau for European Integration, Center for Harmonization of Legislation. This cluster covers two chapters: external relations (chapter 30) and foreign, security and defense policy (chapter 31) (HG nr.180 /2024).

Another strategic documents that guide the country's preparation for the accession to EU are the National Action Plan for the accession of the Republic of Moldova to the European Union for the years 2024-2027 and 2025-2029 National Programme for the Accession of the Republic of Moldova to the European Union (Planul Național de Acțiuni pentru Aderarea la UE 2024-2027; Programul național de aderare a Republicii Moldova la UE 2025-2029). The 2025-2029 National Programme was developed as a comprehensive planning and monitoring framework that aims to ensure the coherence and efficiency of efforts to meet the commitments assumed by the Republic of Moldova during the accession negotiations. It defines both the priority action directions and the dynamics of legislative and institutional harmonization process, including the allocation of the necessary resources and coordination mechanisms. The main role of the programme is to guide the gradual transposition into national legislation of over 3000 acts of acquis Communautaire. This complex task is structured through a package of 1791 legislative measures and 1088 implementation actions. To facilitate its application, the document is structured in a narrative section and two annexes: Annex A that lists the normative measures for alignment with the aquis and Annex B which integrates the implementation and institutional development actions (Programul național de aderare a Republicii Moldova la UE 2025-2029). The overall coordination of its implementation is the responsibility of the State Chancellery through the Bureau for European Integration. The progress achieved is analyzed annually in an official report, which is presented to the government and the parliament, thus ensuring a mechanism for transparency and accountability. In addition, the National Programme for the Accession of the Republic of Moldova to the European Union is updated annually, starting in October, to integrate the recommendations of the European Commission in its progress reports, as well as other commitments assumed by the Republic of Moldova in the context of accession negotiations. This approach reflects not only the political commitment of the Republic of Moldova to the European integration process, but also the institutional adaptability necessary for a complex process of convergence with EU standards.

Meanwhile, EU Commission monitor and comes with progress reports and recommendations for the Republic of Moldova, presenting the first evaluation of the first cluster *Fundamental values in* November 2023. In this context, the first national shadow independent monitoring report on the evaluation of the progress of the Republic of Mol-

dova regarding the implementation of the European Commission recommendations in the context of accession process to the European Union was elaborated by the civil society and analyses the reform process under the *first fundamental cluster* in the period of 1 July 2023-30 June 2024 (Raportul de monitorizare independentă nr. 1 , 2024). According to it, the average score for the implementation in this period of the European Commission recommendations was estimated with 3.5 points out of a maximum of 5. As report states, this assessment corresponds to the level "implementation has been initiated and some noticeable progress has been achieved" (Raportul de monitorizare independentă nr. 1 , 2024, p.5). This estimation reveals two major aspects. First, Republic of Moldova has managed to initiate a structural reform process, but the pace of implementation varies between the areas covered by the cluster. This variability can be attributed both to limited administrative capacity and to different degree of complexity and political sensitivity of the targeted reforms. Also, the score suggests the need of continuity of reforms in key domains of rule of law and democratic governance. As priorities, the report underlines different actions for advancement of reforms within clusters' areas such as full implementation of recommendations of the Venice Commission; ensuring a transparent and participatory public consultation process on the new amendments to the Electoral Code; strengthening cybersecurity measures and of mechanisms for monitoring the financing of political parties and electoral campaigns; assuring transparency of parliamentary activities; promoting and integrating opposition legislative initiatives to strengthen democratic balance; dissemination of the results of implementation of Public Administration Reform Strategy of the Republic of Moldova for 2023-2030; consolidation of financial sustainability of wage policies for public servants; efficient inter-institutional communication in domain of public finance; accelerating the implementation of the Action Plan related to the Strategy for Ensuring the Independence and Integrity of Justice Sector for the period 2022-2025, focusing on completing outstanding actions; acceleration of the extraordinary evaluation procedures of candidates for the positions of members of the Superior Council of Magistracy and of candidates for the specialized Colleges of the Supreme Judicial Council and the Superior Council of Prosecutors; implementation and monitoring of national programs in domain of human rights, gender equality and minorities rights; improving the regulatory framework of the legal regime of media ownership that will contribute to the development of media pluralism; initiation of elaboration of the national cybersecurity strategy; development and approval of the implementation program of the National Economic Development Strategy; further harmonization of legislation with the EU acquis etc.(Raportul de monitorizare independentă nr. 1 , 2024).

The main findings on country's advancement on all six clusters were as well presented by the EU Commission's Republic of Moldova 2024 Report. It found that the progress had been made in 31 out of 33 chapters of European legislation analyzed by the European Commission and the overall level of preparation for five chapters had increased and namely for energy, environment, education, regional policy and coordination of structural instruments and customs union. Basically, to describe the state of play and the progress made during the reporting period, for the first cluster it was estimated that some level of preparation and some progress was made regarding political criteria and for the economic criteria the assessment was between an early stage of preparation

and having some level of preparation and has made some progress. For the rest of clusters mainly is registered some level of preparation, with some good progress in chapters mentioned above (EU Commission Report, 2024). The report reflects both the depth and complexity of reforms required in the clusters. While there is improvement on many aspects, still it is natural at the beginning of the process to be at initial phase and issues as judicial independence, public administration reform, necessity to gradually reduce the fiscal deficit or to further continue efforts to strengthen resilience to hybrid threats require deep and sustained commitment.

To estimate the process of bilateral screening, after the launch of negotiations, the Report on the activity of the Government of the Republic of Moldova in 2024 (Guvernul Republicii Moldova, 2024) states that in four months 33 chapters were analyzed in the framework of explicative screening - sessions of European legislation analysis (chapters 34 *Institutions* and 35 *Other* are analyzed in the next stages of accession process). Between February and May 2024, the created institutional groups were engaged in a systematic exercise of studying and evaluating in detail all six clusters. The analysis targeted the 33 legislative chapters as well as political and economic chapters, representing first stage in the accession negotiations framework. Taking into consideration the progress of bilateral screening, the whole process is expected to finalize until the end of 2025.

Hence, in November 2024 the bilateral screening for first cluster *Fundamental values* has been completed. In December 2024 the Deputy Prime Minister for European Integration, Cristina Gherasimov convened a series of consultation meetings regarding the three draft roadmaps developed in order to open negotiations for first cluster and namely roadmaps on "Rule of Law", "Public Administration Reform" and "Functioning of Democratic Institutions" (BIE, 2024). These action plans are strategic instruments designed to ensure inter-institutional coordination and facilitate the implementation of structural reforms. Following this, in May 2025 the Government of the Republic of Moldova approved all three documents. The roadmap on "Rule of Law" covers the specific requirements of chapters 23 and 24 and contains a broad set of reforms to be implemented until 2027. The document was elaborated through a coordinated effort of the Ministry of Justice and the Ministry of Internal Affairs in close cooperation with the Bureau for European Integration and European Commission. The main directions of action provided for in this roadmap include: establishing a transparent, accessible and citizen-centred judicial system, supported by a professional and honest staff; ensuring fair and efficient access to quality public services; strengthening institutional capacity in preventing and combating corruption, money laundering, organized crime and in recovering assets derived from criminal activities; increasing the use of alternative dispute resolution methods, which will contribute to reducing judicial time and costs; increasing the efficiency of law enforcement bodies, as well as international judicial cooperation mechanisms in investigating cross-border crimes and in the field of civil relations; modernizing cross-border flow management systems, including in the areas of migration and asylum (HG nr.275 /2025, p.68). The roadmap on "Public Administration Reform" provides concrete measures to improve the human resources management system, digitize public services, better manage financial resources and increase the transparency and accountability of authorities. One of the central elements of the reform is the evalu-

ation of the current program of implementation of the Public Administration Reform Strategy for the period 2023-2030, through an interim report, which will be developed by December 2026. Also, by May 2027 is expected to be elaborated and approved the program of implementation of the Public Administration Reform Strategy for the period 2027-2030 that will focus on necessary activities and resources for the realization of the reform process. (HG nr.274 /2025, p.59) The roadmap on "Functioning of Democratic Institutions" is structured into three thematic blocks: Electoral Process; Functioning of Parliament in a Democratic Society; and Role of Civil Society. First thematic block has six strategic objectives. The proposed measures are designed to obtain following results: improvement of functional capacities of the Central Electoral Commission; elimination of corruption within electoral exercise; increase the transparency of electoral campaigns; strengthening of capacities of law enforcement bodies responsible for investigating and examining cases of illegal political financing and political corruption; assurance of inclusion and accessibility to the voting process, strengthening the resilience of society by implementing communication measures to counter disinformation and interference of foreign influence and manipulation. The second thematic block sets three strategic objectives that include measures to increase the effectiveness of the Parliament through improved procedures and developed capacities, increasing transparency in parliamentary activity and strengthening integrity mechanisms in relation to parliament members. Referring to third thematic block, it sets 4 strategic objectives dedicated to civil society. It aims to increase the transparency of decision-making processes at the level of public authorities and to involve civil society in these processes to ensure the legal framework and increased protection for human rights defenders and persons involved in public processes, as well as a more flexible operational environment for non-profit organizations (HG nr.276 /2025, p.95).

Also, the bilateral screening for second and third cluster have been completed in March and May 2025. In this context, Ministry of Finance of the Republic of Moldova will achieve gradual alignment of tax legislation provisions, accounting and customs legislation with those of EU. Thus, on the Value Added Tax (VAT) the national legislation has been approximated to the EU framework in terms of definitions, the determination of the place of supply, and other key components. Regarding excise duties, several existing mechanisms, such as the excise warehouse system, has been aligned with EU standards. Moreover, the rates for the two most significant categories of excise duties - those applied to alcoholic beverages and tobacco products have also been brought closer to the EU aquis (Monitorul fiscal, 2024). In general terms, the customs legislation of the Republic of Moldova has been aligned with the EU customs framework. In 2023 the Republic of Moldova adopted a series of amendments to the New Customs Code. The Government subsequently approved the regulation implementing the new Customs Code, which entered into force on 1st January 2024. The new customs framework is designed to provide economic operators with enhanced facilities, streamlined procedures and digitalized services, while significantly reducing bureaucratic burdens. This will be achieved through elimination of fees for customs procedures; lower costs and shorter processing times for customs clearance; the digitization of procedures; the ability to declare up to 999 goods on a single customs declaration; strengthened anti-fraud and

integrity safeguards through on-line monitoring of custom operations etc. Since 2024 the Authorized Economic Operator System has been operational. The Republic of Moldova has also joined the EU Customs Programme, thereby creating new opportunities for information exchange, knowledge transfer, capacity building and technical assistance. Concurrently, the national customs administration, in collaboration with European experts, has drafted the National Strategy for Modernization and harmonization of Customs Information Systems in line with EU standards, which will be approved by the Government (Monitorul fiscal, 2024).

In June 2025 consultations on bilateral screening on cluster 4 and 5 continued. Were reviewed chapter 14 transport policy and chapter 21 Trans-European networks. The alignment and implementation of policies in these sectors are expected to yield substantial benefits for the Republic of Moldova and its citizens, including: the modernization and increased safety of transport services across road, rail, water and air networks; enhanced connectivity with Ukraine, Romania and other EU member states; greater investment in strategic infrastructure, such as bridges over the Prut and Dniester rivers, motorway networks and electrified railway lines built to European gauge standards; and a more competitive national economy and improved mobility for the population (BIE, 13.06.2025). In July 2025 the discussions on chapter 21 and chapter 15 were concluded. During these sessions, delegations from the Republic of Moldova comprising officials of Ministry of Energy, the National Energy Regulatory Agency, the National Center for Sustainable Energy, the state -owned enterprise Moldelectrica, the Center for Harmonization of Legislation and the Bureau for European integration presented to European Commission experts a comprehensive overview of national energy-sector legislation and the operational framework of its relevant institutions (BIE, 12.07.2025).

The bilateral screening on cluster number six concluded in March 2025. The representatives of national authorities during screening meeting presented the regulatory framework and institutional architecture related to the thirteen thematic blocks: institutions and decision-making process; political dialogue with third countries; human rights dialogue; European peace Instrument; international restrictive measures; conflict prevention; non-proliferation of weapons of mass destruction and control of small arms and light weapons; combating terrorism; cooperation with international organizations; protection of classified information; missions and operations carried out within the framework of the European Union Security and Defense Policy, including permanent structured cooperation and defense aspects; hybrid threats, information manipulation and foreign interference; anti-corruption measures. In this context, in terms of strengthening the resilience of the Republic of Moldova against hybrid threats cooperation with the European Union Partnership Mission to the Republic of Moldova is particularly noteworthy. Starting in 2023 this mission significantly contributes to the development of national crisis management capabilities and countering hybrid threats (MAE, 2025).

The developments of the bilateral screening show that the Republic of Moldova has achieved certain results and has confirmed that it is ready to move to another level in the accession negotiation process. In fall 2025 is expected to be presented the EU Enlargement Report for the Republic of Moldova that probably will recommend to open full negotiations on first cluster *Fundamental values.* In this context, national civil society have

evaluated the dynamics of reform process in the framework of accession negotiations for the period of time of 1 July 2024-31 May 2025. It is the second monitoring report that looks to estimate the implementation of the European Commission recommendations presented for first cluster *Fundamental values* in the EU 2024 country report. According to the report, the implementation of the recommendations for cluster's chapters is estimated to 3.2 points out of a maximum of 5 (Raportul de monitorizare independentă nr. 2 , 2025). This score shows that as in case of the first monitoring report mentioned above, the process of implementing recommendations is ongoing, even if the pace varies from one are to another. Report underlines the important achievements such as consolidation of the legal framework for preventing electoral corruption as well as in domain of security issues, especially in cybersecurity; completion of the Superior Council of Magistracy and the Superior Council of Prosecutors with members who passed the extraordinary evaluation; advancement on the investigation cases on corruption issues; elaboration of a draft law for assurance of independence of the public broadcasting service and the audiovisual authority; positive evolutions in assurance of gender equality and fundamental human rights etc. Still, the authors point the fact that there are different constraints and main of these are linked to the insufficient institutional capacities, especially understaffing in public institutions. This is a challenge, as the integration agenda of the Republic of Moldova is quite ambitious aiming to join European Union by 2030. As priorities for further improvement on the commitments, the report identifies: strengthening of government capacities to coordinate the European integration process and to engage in a stronger public communication on the EU accession process; assurance of a substantial and effective public consultations with civil society; recovery of the arrears related to the implementation of national programs in the field of public administration and other national initiatives in domain of justice, fight against corruption, mass-media and human rights; transposition of the recommendations of the Venice Commission, implementation of National Economic Development Strategy etc. (Raportul de monitorizare independentă nr. 2, 2025) Overall, the report notes a noticeable progress in reform process with positive trace in actions identified as prerogatives in the first shadow report.

The identified constraints and priorities reflect the ongoing efforts of national authorities to fulfill the commitments and align with EU standards. This is a long-term process that basically contributes to the transformation and modernization of the country. For this reason, Government of the Republic of Moldova has adopted the National Plan "Building European Moldova" that refers to the National Development Strategy "European Moldova 2030" (Guvernul Republicii Moldova, 2025). It establishes four main priorities: assurance of peace and security; economic development and job creation; modernization of infrastructure and improvement of living conditions in localities; and justice reform. To achieve these priorities were traced 20 governmental actions with the aim to transform the country into a European one and ensure the accession to the European Union by 2030. Thus, there will be financed local development projects for at least 496 localities to modernize cities and villages; will be promoted the energy efficiency of buildings; is initiated the rehabilitation of national roads and construction of regional water supply and sewage projects; it is started the digitalization of public services and is focusing on the improvement of system of training and professional development

of human resources in education by creating the National Institute for Education and Leadership; will be increased the financial aid for farmers and the support of small and medium-sized enterprises; will be reduced the bureaucracy for entrepreneurs and will be expanded the types of product categories approved for export to the EU; will be established a reformed social assistance system and offered access to government services for the Moldovan diaspora Another actions deal with elimination of corruption from state institutions; promotion of professional prosecutors and judges; improving border management capacities and the modernization of national army (Guvernul Republicii Moldova, 2025). These actions are in line with the European integration process of the country and aim to prepare the country for EU membership.

On another hand, the ongoing support of the European Union and the member states for the Republic of Moldova is essential. The support is coherent and comprehensive, being structured around important dimensions as economic integration and access to the single market, institutional and rule of law consolidation and increased resilience to hybrid threats. The EU financial support is experiencing a qualitative and quantitative leap with the launch in October 2024 of the Growth Plan for the Republic of Moldova. It provides a financial package of up to 1.9 billion Euro for the period 2025-2027 and represents the largest financial support ever provided by the EU to the Republic of Moldova. The package includes grants, preferential loans and guarantees for private investment, conditional of the implementation of structural reforms in the areas of justice, the fight against corruption, economic liberalization and the modernization of critical infrastructure. The plan also aims to gradually bring Moldova closer to the European Single Market and benefit from the advantages in key areas as free movement of goods and integration into supply chains, integration into the EU energy market and into digital market, access to the Single Euro Payments Area (Comunicat de presă, 2024). Also, were concluded a range of agreements that allow the Republic of Moldova to participate at different significant EU programs like Digital Europe, Programme for Employment and Social Innovation (EaSi), Citizens, Equality, Rights, and Values Programme (CERV), National Experts in Professional Training programme (NEPT) etc. (Guvernul Republicii Moldova, 2024). On political dimension, a deep significance has the summit Republic of Moldova -European Union that took place at Chisinau on 4th July 2025. It is the first time that such a bilateral summit is organized in the Republic of Moldova, marking a new level of relationship between the EU and Moldova. The presence of the EU Commission President Ursula von der Leyen and of the President of European Council, Antonio Costa signals that European integration of the Republic of Moldova is irreversible, sustainable and supported by a broad political consensus. At the summit was announced the disbursement of the first tranche of the Growth Plan -270 million euros. Through discussed topics, the extension of trade relations, investments in energy and cooperation in the field of security and defense were approached. Also, it was decided that starting with January 2026 citizens of the Republic of Moldova will be able to use mobile telephony services in the EU without additional costs as the country will be integrated into the "Roam like at home" zone (Președinția Republicii Moldova, 2025).

Hence, the developments in the Moldova - EU relationship shows that the perspectives of European integration of the Republic of Moldova is strategically sustainable,

but firmly conditioned by domestic reforms and the ability to maintain institutional and societal commitment in the face of potential risks. The reform process requires government continuity, as well as clear visions and positions regarding the advancement of accession negotiations. This necessitates feasible timetables of achievement of established tasks in order to avoid the declarative nature of accomplishments and the rush that can lead to disappointment caused by high expectations. In this context, the pragmatism is the best strategy, moving to the EU membership step by step. Another important aspect which should be mentioned is the necessity of promotion of an efficient strategic public communication to strengthen social cohesion, as public support and participatory legitimacy are essential components of successful accession process. It is important to inform correctly the population about the process and results of accession negotiations, as well as about implications and costs, not just benefits of EU accession. In this sense, the partnership of government and civil society would be a great contribution to reach large audiences, covering all regions of the country. Taking into consideration that Republic of Moldova remains vulnerable to hybrid threats, a good information strategy would provide not only truthful information, but also will increase the trust in public authorities, helping people to understand, support and actively participate in this transformative process. At the same time, the European path of the Republic of Moldova it is shaped not only by its domestic progress and political will, but can be affected by the international and regional context evolutions. Indeed, there are lot of challenges linked to regional security vulnerabilities, influence of regional actors, frozen conflicts, energy dependence etc., that can hinder the process of European integration. Nevertheless, these difficulties have galvanized EU support for Moldova and opened new opportunities for deeper integration. Thus, at current stage, for the Republic of Moldova it is important to remain vigilant to the evolving dynamics in the European Union and demonstrate its readiness to act as a credible, stable and reform-oriented candidate.

BIBLIOGRAPHY

BIE (12.07.2025), Republica Moldova a finalizat discuțiile pentru capitolul 15 Energie și capitolul 21-Rețele transeuropene.12.07.2025, https://old.gov.md/ro/content/republica-moldova-finalizat-discutiile-pentru-capitolul-15-energie-si-capitolul-21-retele (Accessed: 20. 07. 2025)

BIE (13.06.2025), Două din cele mai complexe capitole din legislația UE au fost examinate în această săptămână la Bruxelles.13.06.2025, https://old.gov.md/ro/content/doua-din-cele-mai-complexe-capitole-din-legislatia-ue-au-fost-analizate-aceasta-saptamana-la (Accessed: 20. 07. 2025)

BIE (2024), Cristina Gherasimov invită toți actorii interesați la discuții asupra proiectelor de foi de parcurs necesare pentru deschiderea negocierilor pe clusterul 1, 24.12.2024, https://old.gov.md/ro/content/cristina-gherasimov-invita-toti-actorii-interesati-la-discutii-asupra-proiectelor-de-foi-de (Accessed: 19.07.2025)

Comunicat de presă (2024), Comisia adoptă un pachet de sprijin în valoare de 1,8 miliarde EUR pentru a susține Planul de creștere economică pentru Republica Moldova pe calea acesteia către UE. Octombrie 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_24_5124 (Accessed: 30. 07. 2025).

EU - Moldova Relations (2025), https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/moldova_en (Accessed:18.07.2025)

EU Commission (2020), Remarks by Commissioner Olivér Várhelyi at the press conference on the revised enlargement methodology, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/statement_20_208 (Accesed:18.07.2025)

EU Commission (2022), EU accession step by step, https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/eu_accession_process_clusters%20%28oct%202022%29.pdf (Accessed: 19.07.2025)

EU Commission Report (2024). Commission Staff working document Republic of Moldova 2024 Report. Brussels, 30.10.2024, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/858717b3-f8ef-4514-89fe-54a6aa15ef69_en?filename=Moldova%20Report%202024.pdf (Accessed: 20. 07. 2025)

Guvernul Republicii Moldova (2024), Raport cu privire la activitatea Guvernului în anul 2024, https://old.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raportul_cu_privire_la_activitatea_guvernului_2024.pdf (Accessed: 19.07.2025)

Guvernul Republicii Moldova (2025), Planul național ”Construim Moldova Europeană” 20 de acțiuni guvernamentale, https://old.gov.md/ro/20_actiuni (Accessed: 30. 07. 2025).

Hotărîre a Guvernului Republicii Moldova nr.180 din 13.03.2024 cu privire la mecanismul de coordonare a procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană și modul de organizare și funcționare a echipei de negociere în cadrul acestui process. In: Monitorul official, nr.103, art. 250, 18.03.2024

Hotărîre a Guvernului Republicii Moldova nr.274 din 14.05.2025 pentru aprobarea Foii de parcurs de parcurs privind „Reforma administrației publice” (criteriu de referință în procesul de aderare a Republicii Moldova la UE). In: Monitorul oficial, nr.241-244, art.285, 20.05.2025.

Hotărîre a Guvernului Republicii Moldova nr.275 din 14.05.2025 pentru aprobarea Foii de parcurs de parcurs privind „Reforma administrației publice” (criteriu de referință în procesul de aderare a Republicii Moldova la UE). In: Monitorul oficial, nr.241-244, art.284, 20.05.2025.

Hotărîre a Guvernului Republicii Moldova nr.276 din 14.05.2025 pentru aprobarea Foii de parcurs de parcurs privind „Funcționarea Instituțiilor Democratice” (criteriu de referință în procesul de aderare a Republicii Moldova la UE). In: Monitorul oficial, nr.241-244, art.283, 20.05.2025.

MAE (2025), Politica externă, de securitate și apărare, discutată în cadrul reuniunii de screening bilateral Republica Moldova- Uniunea Europeană. 21.03.2025. Available: https://mfa.gov.md/ro/content/politica-externa-de-securitate-si-aparare-discutata-cadrul-reuniunii-de-screening-bilateral (Accessed: 20. 07. 2025)

Monitorul fiscal (2024), Procesul de negociere a aderării RM la UE: pașii de parcurs pe dimensiunea fiscală, vamală, contabilitate și audit, august 2024, https://monitorul.fisc.md/procesul-de-negociere-a-aderarii-rm-la-ue-pasii-de-parcurs-pe-dimensiunea-fiscala-vamala-contabilitate-si-audit/ (Accessed: 19.07.2025)

Planul Național de Acțiuni pentru Aderarea la UE, pentru anii 2024 – 2027, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141812&lang=ro (Accessed: 19.07.2025)

Președinția Republicii Moldova (2025), Republica Moldova a găzduit primul Summit bilateral Moldova–Uniunea Europeană. 04 iulie 2025, https://presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/republica-moldova-a-gazduit-primul-summit-bilateral-moldovauniunea-europeana (Accessed: 30. 07. 2025).

Programul național de aderare a Republicii Moldova la UE 2025-2029, https://old.gov.md/ro/advanced-page-type/2025-2029-national-programme-accession-republic-moldova-eu (Accessed: 19.07.2025)

Raportul de monitorizare independentă nr. 1 Evaluarea progresului Republicii Moldova privind implementarea recomandărilor Comisiei Europene în contextul procesului de aderare la Uni-

unea Europeană. 23 iulie 2024, https://www.euromonitor.md/wp-content/uploads/2024/07/Shadow-report_MD-EU-Enlargement_final_RO-IA.pdf (Accessed: 20. 07. 2025)
Raportul de monitorizare independentă nr. 2 Evaluarea progresului Republicii Moldova privind implementarea recomandărilor Comisiei Europene privind Clusterul „Elementele fundamentale" în contextul aderării la Uniunea Europeană. 28 iulie 2025, https://www.euromonitor.md/raportul-de-monitorizare-independenta-nr-2-evaluarea-progresului-republicii-moldova-in-implementarea-recomandarilor-comisiei-europene-privind-clusterul-elementele-fundamentale-in-contextul-aderarii-l/ (Accessed: 30. 07. 2025).

CZU: 351.86:004.056.5:659.3/.4(478:479.24) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.04

INTERFERENCES BETWEEN CYBERSECURITY AND DISINFORMATION: PERSPECTIVES ON VULNERABILITIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND AZERBAIJAN

Diana HIRBU[6]

Rasul BAKHSHALIYEV[7]

Abstract. ***The article examines the relationship between cybersecurity and disinformation within the Republic of Moldova and Azerbaijan, focusing on the ways digital attacks and the manipulation of information work in concert within a hybrid framework of threats to national stability. This paper demonstrates that the vulnerabilities faced by the two countries are based on the consolidation of state institutions, external geopolitical pressures, media polarization, and low digital literacy.***

In each scenario, cyberattacks are either preceded or combined with disinformation campaigns intended to erode public trust and the legitimacy of state institutions. They call for an integrated strategic approach grounded in interinstitutional cooperation, the implementation of international standards, digital education, and international partnerships with the European Union and NATO. The core conclusion is that digital and societal security are interdependent, and that sustainable cyber resilience can only be gained by integrating the technical, educational, and institutional dimensions of modern defense.

Keywords: *cybersecurity, disinformation, Republic of Moldova, Azerbaijan, hybrid threats, national stability, digital attacks, information manipulation, vulnerabilities.*[8]

Theoretical and Conceptual Landmarks of Cybersecurity and Disinformation

Globalization, digitalization, and the interconnection of technological systems at the international level have generated not only economic benefits but also new forms of security vulnerabilities. In this context, states and international organizations have been compelled to redefine traditional security paradigms to include the cyber dimension as well (Nye, 2017: 45).

Cybersecurity is a complex, multidimensional, and continuously evolving concept. It integrates technical, legal, political, social, and cultural aspects. From this perspective, a theoretical and conceptual approach is indispensable for understanding the mechanisms that govern the security of cyberspace and for developing effective public policies (Bendiek, Porter 2013: 12). It is a collection of policies, technical mechanisms, and legal arrangements designed at a theoretical level to safeguard information systems and the

[6] PhD., associate professor, Moldova State University, Republic of Moldova, Faculty of International Relations, political and Administrative Sciences

[7] PhD student, Moldova State University, Republic of Moldova

[8] The present article was developed within the institutional project "The Contribution of the EU and Romania to Civil Security in the Republic of Moldova: Policies, Strategic Partnerships, and the Consolidation of European Identity", implemented in accordance with code 25.80013.0807.46ROMD

data that is processed in the digital environment. However, recent studies indicate that cybersecurity also emerges as a social process which needs to be combined with security culture and digital education in a fundamental sense (Rotaru, Țăranu 2020: 34). The word "cybersecurity" started appearing in the 1990s, with the globalization of computer networks, but the meaning of cybersecurity has evolved from mere protection of data and IT systems. The cybersecurity process is a way of dealing with the risks that exist in the digital world by striking a balance between freedom, control, and protection (Dunn, Cavelty 2008: 4).

Cybersecurity is increasingly becoming a cross-cutting issue in public governance—affecting defense, digital economy, education, and data protection. It is the policy of translating conceptual frameworks into operational mechanisms and is now perceived even more as a part of nation building — an issue of national power. States are establishing national cybersecurity strategies and institutions or digital resilience agencies. Conflicts in cyberspace — which are frequently anonymous — have become tools of geopolitical influence (Rid, 2020: 55).

In the Republic of Moldova, the National Cybersecurity Strategy promotes institutional capacity strengthening, the enhancement of public–private cooperation, development of digital competencies, and security of critical infrastructures (Bulearca, 2020: 57). The earliest academic works referencing cybersecurity appeared after 2014, when cyberattacks on public institutions and discussions around European integration were intensifying. According to the expert V. Balan cybersecurity constitutes an integral part of national security, safeguarding critical infrastructures, information flows and personal data (Balan, 2018: 52).

For scientists from Azerbaijan, cybersecurity involves both strategic and societal aspects, in the specific area of protection of informational sovereignty, critical infrastructures and the online environment from hybrid threats (Hasanov, 2021: 72). Here, the focus is on developing a conceptual model which achieves a balance between innovation, freedom and digital security.

The theoretical and conceptual basis of cybersecurity in Azerbaijan shows an integrative direction, that integrates technological, legal and societal dimensions in order to a national digital governance model. The research in the Azerbaijani perspective contributes to the development of a new knowledge on the development of Eurasia's information security model with its focus on strategic autonomy, international cooperation and resilience. In the academia of Azerbaijan and the Republic of Moldova, cybersecurity is not only a system of technical measures but a series of interactions between the state, the private sector, society, in which resilience becomes a major indicator of stability.

As of now, cybersecurity and disinformation are at an intersection: disinformation can be supported up to the extent of cyberattacks (e.g. unauthorized access to data, leaks, digital manipulation of information, or defamation), for example, while cybersecurity must cope not just with data thefts, but also information compromise, destabilization of communication infrastructures, and shaping public opinion. Accordingly, cyber vulnerabilities can become targets for disinformation campaigns, while disinformation is able to increase cyber risks by weakening the public or institutional responses (Sánchez González et al., 2025).

According to Moldavian associate professor, Laura Tugarev, disinformation serves as a manipulative form of communication designed to distort reality and shape public perception using a variety of strategies. This view is intended to underscore both its intentional nature and strategic nature, linking "fake news" to a general media manipulation paradigm by weaving the term "fake news" into a much broader media manipulations context.

Moldavian expert Lilia Zaharia considers that disinformation is what she referred to as deliberate production and dissemination of false or misleading content that affects people socially and politically (Zaharia, 2023). She emphasizes society's role in disinformation, connecting the role to media literacy and citizens' susceptibility to crises.

In public policy studies in the Republic of Moldova, disinformation is considered as a type of hybrid threat and categorized according to the risk for the safety of society as a whole (Rusu, 2022). This focuses on the state's capacity to construct institutional responses and counteraction campaigns through strategic communication.

In Azerbaijan, disinformation is seen as being mostly framed in terms of national security and information conflicts. Analyses of the phenomenon by the Topchubashov Center define the phenomenon as a strategic instrument used by state and non-state actors to undermine social cohesion and manipulate international perceptions (Mammadov, 2023). The Center's work highlights the role of disinformation in discrediting politically active women and framing public discourse through appeals to emotion and cultural stereotypes in a report devoted to gendered disinformation (Mammadov, 2024).

Disinformation is perceived as a ubiquitous entity in the sphere of security, frequently incorporated into a continuum of hybrid warfare (Aliyev, 2022), the AIR Center (Center of Analysis of International Relations) further highlights. The analyses conducted by the institute discuss the persistence of disinformation campaigns directed against Azerbaijan, especially in relation to the Karabakh conflict, while focusing on the need for building institutional resilience and addressing cooperation with international parties to respond to the campaigns.

An examination of the scientific and analytical literature of the Republic of Moldova and Azerbaijan reports that the concept of disinformation moved from a media to a strategic and security perspective. Both schools in the country emphasize the deliberateness and coordinated nature of the phenomenon. Also, the concentration on media education in the Republic of Moldova, and the attention paid to information security in institutions in Azerbaijan are indicative of the cultural and institutional context in which these have been raised.

Disinformation is thought of as a weapon for influence and for disruption, and tackling it demands a holistic strategy that engages with technological analysis, media literacy and coherent public policies. Cyberattacks and disinformation overlap, providing a fragile environment under which digital and social security are deeply interconnected, for which an integrated strategic response based on international cooperation and the reinforcement of internal resilience is necessary. The interdependence can be attributed to the fact that cyberspace is no longer merely a technological realm but a social, political and economic ecosystem in which information became widespread and perception was weaponized (CyberPeace Institute, 2023).

Cyberattacks are not simply intended to compromise critical infrastructures or steal data, but are increasingly integrated with informational operations intended to sway public opinion, generate confusion, and undermine trust in democratic institutions (WEF, 2025). This process, commonly referred to as the "hybridization of threats," mixes technical measures (for example DDoS attacks or server compromises) with psychological ones (the dissemination of false narratives on social media) (UN, 2021).

In such a world, securing cybersecurity is inseparable from defending social cohesion. Digital vulnerability creates societal vulnerability: absence of access to legitimate information sources, algorithmic manipulation of website contents, and the exploitation of collective fear become powerful tools of internal destabilization (EU DisinfoLab, 2024).

Strengthening internal resilience, therefore, calls for investing in technology – firewalls, encryption, or instituting incident response centers – as well as education and culture – including digital literacy, critical thinking, and trust in independent media. At the international level, cooperation is laid out as a basic pillar. As cyberattacks and disinformation campaigns go beyond borders, states should cooperate through information sharing, regional incident response centers, and legislative harmonization of the protection of critical infrastructures (ENISA, 2024).

The European Union advocates for this comprehensive perspective under its European Cybersecurity Strategy, integrating both technology and society to form a new kind of "collective cyber resilience" (European Commission, 2023). Therefore, we should acknowledge the complex reality in the intersection of cyberattacks and disinformation: state defense in the 21st century is no longer confined to computer networks but extends to a defense of information and psychological health of its people. A good strategy demands that a balance be struck between digital and societal safety, around international cooperation and on enhancing internal trust, all of which will keep any democratic system from being vulnerable to hybrid aggressions.

The geostrategic context of the Republic of Moldova and Azerbaijan in the field of information security

The Republic of Moldova lies in the "near neighborhood" of the Russian Federation and experiences hybrid forms of pressure – disinformation, cyberattacks and electoral interference among them (OSCE, 2025). Meanwhile, cooperation with the European Union comprises the reinforcement of digital resilience and the fight against disinformation (European Commission 2025).

Azerbaijan is also situated in a strategically important area (the South Caucasus) and is placed at increased cyber and informational risks. The national cyber incident response agency (AZ-CERT) together with the local structures is intensifying their actions in the field of digital security (Bakunetwork, 2025). Disinformation, both internally and externally, is now identified as a key concern in information security (Trend.az, 2025).

Both countries demonstrate vulnerabilities as a result of their fragile geostrategic location, the development of digital infrastructures, informational polarization, and external influence (EAP-CSF, 2025). Nevertheless, the Republic of Moldova enjoys European assistance for the consolidation of democracy, whereas Azerbaijan has a more centralized security posture

Cyber Trends and Vulnerabilities in the Republic of Moldova and Azerbaijan

In the Republic of Moldova, enhancing the institutional and regulatory structure of cybersecurity is a necessary condition for safeguarding informational sovereignty and democratic stability (Balan, 2021: 88). This goal is also consistent with the increasing overlap between disinformation and cybersecurity, showing a set of linked weaknesses that threaten the stability of institutions and the trust of the public.

The electoral infrastructure is, above all, a regular casualty of cyberattacks. Government websites and digital systems relevant to the electoral process have been clogged with mass unauthorized login attempts and Distributed Denial of Service (DDoS) attacks, which aim to block access to government records and show confusion at crucial points in the electoral scenario. For example, media channels on TV and radio received more than 36 million fake requests in mere minutes (Moldova1, 2025). Meanwhile, OSCE reports attest to the presence of planned cyberattacks in the context of the 2025 parliamentary elections which have targeted government infrastructure and messaging infrastructure of electoral authorities (OSCE, 2025). Independent journalism of the press has also shown that these attacks were part of a general campaign to destabilize a society by hacker groups with external support (The Record, 2025). Such incidents not only interfere with the operations of the institutions but also erode citizens' views on security and transparency in electoral processes, based on findings by cybersecurity scholars (DFRLab, 2025). And, via automation of fake networks and creation of video content for the distribution by algorithms, similarly organized disinformation campaigns have been escalated. These tools are used to magnify anti-European themes and fragment society, contributing to an unstable informational environment (OSCE, 2025). Despite the ever-increasing assistance from the European Union, the resilience of the Republic of Moldova against these threats is still relatively weak. The most frequent causes are the media polarization, poor digital literacy and insufficiently implemented institutional resources to deal with the multifaceted phenomena (European Commission, 2025).

These actions are having specific consequences in cybersecurity. Disinformation, on the other hand, erodes public trust in state institutions and diverts resources that are meant to be dedicated to shielding vital infrastructures, forcing authorities to answer informational crises rather than strengthen technological protection (EAP-CSF, 2025).

As can be seen through the process of the strengthening of information security and the resilient response to hybrid attacks in Azerbaijan, a significant transformation has taken place. Yet, vulnerabilities remain, and new domains of synergies are both hindrances and opportunities to new technology. Here the process of digitalization has been associated with a gradual increase in information security risks with respect to the safeguarding of information infrastructures and sensitive data (Aliyev, 2020: 14).

The Azerbaijani government has made great strides in constructing institutional frameworks for digital protection and swift response to cyber incidents. Following the Decree No. 1315 of 17 April 2021, a joint commission was established between the State Security Service of Azerbaijan (SSS) and the Special Communication and Information Security State Service (SSSCIS) to inspect, investigate and enforce security protocols for critical infrastructure (BakuNetwork, 2025). Meanwhile, the Information and Cybersecurity Strategy of the Republic of Azerbaijan 2023–2027 includes the safeguarding of

critical infrastructures, reduction in dependence on foreign technology, development of digital literacy and the support of international cooperation (DigWatch, 2023).

These efforts reflect Azerbaijan's hopes of turning cybersecurity into an essential component of national security. Alternatively, Azerbaijan engages in disinformation campaigns within the framework of its information security strategy. Strategic disinformation—a hybrid tool comprising cyberwarfare, distortion of media and diplomatic leverage—is employed to sow discord within the region and to sully the state's international image (Trend.az, 2025). It is specifically stated in the national strategy that 'improving the security of the information space' and mitigating foreign propaganda are key goals (DigWatch, 2023). Consequently, Azerbaijan has to oversee not only its technology infrastructure but also its information infrastructure, which is saturated with social media campaigns and foreign influence.

The research indicates that Azerbaijan is a regional model among people when it comes to the relationship between the cyberattack and disinformation: during the Nagorno-Karabakh conflict, state information infrastructures were attacked by cyber-infiltration activities in concert with the circulation of disinformation in the region aimed at compromising Azerbaijan's authorities image (BakuNetwork, 2025). Part of the problem is not simply the infrastructure itself but the digital space — the media and national security are interdependent in a vicious cycle that amplifies the consequences of hybrid aggressions. Azerbaijan has increased cooperation with international organizations, primarily NATO, in the field of cyber defense. Recent discussions on creating cooperation in cybersecurity and exchange of expertise attest to Baku's openness to multilateral partnerships (Caliber.Az, 2024; NATO, 2025).

Meanwhile, Azerbaijan's public diplomacy also extends to training sessions and consultancy, held with NATO's Partnership for Peace (PfP) structures in support of combating disinformation and building a culture of digital safety (NATO-PfP, 2025). Azerbaijan is now in the process of maturing out its weak digital regime and has succeeded in becoming a more mature and integrated regime at the same time. Institutional capabilities are growing, the information strategy is becoming clearer and external cooperation is taking on more of a strategic aspect. But there are still weaknesses—not least where hybrid attacks can not only leverage technological vulnerabilities, but also informational and social gap vulnerabilities. The intersecting nature of these dimensions highlights the urgent requirement of a comprehensive strategy: not merely digital infrastructure but information education, digital literacy, and regional cooperation as defense strategies.

Common Elements of Interference: The Republic of Moldova and Azerbaijan

The Republic of Moldova and Azerbaijan share in a number of interrelated vulnerabilities and typical characteristics and profiles of hybrid interference: disinformation campaigns, cyber-invasive attacks, as well as spreading disinformation and other forms of disinformation, that in its interweaving undermine institutional and national coherence.

Disinformation Campaigns Preceding Cyberattacks. Both government offices and other media houses have been on the receiving end of a wave of cyber-attacks, ahead of the parliamentary elections in 2025, with massive disinformation campaigns. A similar

situation occurred in Azerbaijan, with media organizations being targeted in February 2025, together with information-sharing and misleading media narratives. Baku government blamed these efforts on externally backed hackers with the purpose of inciting internal disarray and undermining public institutions (The Record, 2025).

Vulnerabilities in institutions and legislation. Structural weaknesses limit the ability of the Azerbaijani and Moldovan governments to counter these attacks. They are more difficult or even impossible to do without. In the Republic of Moldova, for example, the Foreign Policy Research Institute makes clear that internal weaknesses—including a weak legislative response to disinformation and poor inter-institutional coordination—are entry points used by external actors (FPRI, 2024). In Azerbaijan (EUvsDisinfo, 2021) a lack of any real media regulation mechanisms creates an informational ecosystem ripe for manipulation and propaganda.

Information manipulation through social networks. The diffusion of disinformation in both countries relies heavily on social networks. At last, over 100 inauthentic TikTok accounts appeared in a pro-Kremlin campaign in the Republic of Moldova, where AP News revealed in a few weeks more than 13.9 million views (AP News, 2025). In Azerbaijan, both domestic and foreign groups use social networks to disseminate strategic news and shape perceptions about fighting in the Nagorno-Karabakh region. This includes the information war that unfolded in SA, as newly researched reports indicate that a "weaponization of social media"—that is, purposeful use of social media as tools of regional conflict destabilization—exists (Avetisyan, 2024).

Influence on national cohesion and the State legitimacy. In either case, informational interference affects direct effects on coherence of the internal community. In the Republic of Moldova, attacks on cyberbases and disinformation have disrupted public confidence in electoral institutions and aggravated social polarization and distrust in the process of elections as well as increased social division (OSCE, 2025). Media manipulation with regard to the Nagorno-Karabakh conflict has been employed in Azerbaijan to undermine state legitimacy and exploit ethnic and political frictions (Atlantic Council, 2024). Such phenomena generate a shared regional vulnerability through which digital and social stability are interlinked (FPRI, 2024). The Republic of Moldova and Azerbaijan are vulnerable due to several reasons: Institutions in consolidation. For example, the Republic of Moldova has only recently started developing strong cybersecurity frameworks. In 2023, it introduced the first cybersecurity law, while the private sector continues to experience the problem of in-house IT security employees (StartupMoldova, 2025; CSIS, 2024). This suggests weak institutional capacity which can be exploited by hybrid attacks on the country. In Azerbaijan, although the 2023–2027 Strategy foresees infrastructure development, initiatives still emphasize external dependencies and an inferior level of interinstitutional coordination (DigWatch, 2023).

Geostrategic competition and external pressures. Both are situated in politically sensitive areas, where the external sphere, whether cyber or informational, amplifies internal weaknesses. For instance, in the case of the Republic of Moldova, several reports reflect the worsening of cyberattacks after Russia's invasion of Ukraine, where damage has been done to critical government institutions and there is potentially the loss of the public belief in the state (CSIS 2024). Azerbaijan presents as an example how actors

may make use of local opportunities to use cyber or disinformation in the South Caucasus conflict (BakuNetwork, 2025).

Lack of digital literacy. In an evaluation of digital competence in Azerbaijan, despite a high proportion of Internet users, the digital skills of large population were minimal – only about 7% of respondents reported using digital creation tools or programs for computers (ITU, 2024). It is in the face of this that the population is susceptible to manipulation of knowledge or cyber attacks on human. The Republic of Moldova is in an analogous situation, characterized by extremely quickly digitalized systems and infrastructure, though significant digital education and user skill deficiencies (StartupMoldova, 2025).

Conclusions

The Republic of Moldova and Azerbaijan are both facing similar structural obstacles in addressing cyber and information security. They have also been subjected to mixed attacks of disinformation, information manipulation and acts of digital aggression, demonstrating that their weaknesses are not only due to the absence of sophisticated technical technology but also to poor institutions, media polarization, and the general absence of digital literacy.

Both countries will face significant institutional and cultural obstacles in building digital resilience. Their response to attack depends greatly on not only technology, but also the cooperation among institutions, level of trust in public and the level of education of the population. At the same time, there is a deficiency of legislative structures that conform their institutions with European and international principles and norms and that makes these countries susceptible to outside encroachment and geopolitical competition in the information domain.

On a positive note, progress towards regional unity and international co-operation is evident. Building joint training and cyber incident response programs between the EU and NATO is a major step towards mutual security networking. Creating a "culture of resilience" in terms of transparency, collaboration, and mutual trust. To enhance these relationships, national institutions, the private sector, and civil society need to be strengthened.

We should view the cybersecurity problems of the Republic of Moldova and Azerbaijan, however, not as purely an isolated case, but as part of a larger regional effort to address new types of hybrid conflict that the region needs to have as part of its response. A strong foundation for a robust cyber and information defense infrastructure is built on a combination of integrated policy, digital literacy, international cooperation, and strengthening of domestic institutions that has been developed. The key to tackling the challenges posed by the digital terrain is such integration, where technology matters most. And these must emerge only through integrated efforts where technology is a major factor if these countries would like to adapt.

BIBLIOGRAPHY

Aliyev, Kamran. "Cybersecurity Policy and Digital Sovereignty in Azerbaijan." *Caucasus Strategic Studies Review* 6, nr. 2 (2020): 10–18.

Aliyev, Kamran. "Information Warfare and National Security in Azerbaijan." *AIR Center Analytical Review*, Baku, 2022.

AP News. “Moldova’s Election Faces AI-Driven Disinformation from Russia.” *Associated Press*, 22 septembrie 2025. https://apnews.com/article/moldova-election-europe-disinformation-russia-461e9a1c9558ae140c5b7539a5c89fd4.

Atlantic Council. *Information Warfare in the South Caucasus and Moldova.* Washington, D.C.: Atlantic Council, 2024. https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2024/10/Information-warfare-in-the-South-Caucasus-and-Moldova.pdf.

Avetisyan, Tigran. “Information Warfare in the South Caucasus and Moldova.” *Journal of International Media and Emerging Law*, vol. 10, no. 2 (2024). https://www.swlaw.edu/sites/default/files/2024-12/Avetisyan%20Article%20-%20JIMEL%2010.2%20-%20%2012.09.pdf.

BakuNetwork. “Azerbaijan’s Digital Fortress: A New Era in Cybersecurity Begins.” *BakuNetwork*, 21 iulie 2025. https://www.bakunetwork.org/en/news/analytics/14194.

BakuNetwork. “Azerbaijan’s Digital Frontline: Anatomy of a Hybrid Cyber …” *BakuNetwork*, 6 septembrie 2025. https://www.bakunetwork.org/en/news/analytics/14413.

Bakunetwork. 2025. “Azerbaijan’s National Cybersecurity Initiatives.” *Baku Network*, 2025.

Balan, Viorel. “Transformări conceptuale în arhitectura securității informaționale naționale.” *Revista Administrarea Publică* 3, nr. 1 (2021): 85–93.

Balan, Viorel. *Securitatea informațională și cibernetică: provocări pentru Republica Moldova.* Chișinău: Tipografia Academiei de Administrare Publică, 2018.

Bendiek, Annegret, și Andreas Porter. *European Cybersecurity Policy: Towards a Secure Digital Environment*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2013.

Bulearca, Marius. *Securitatea cibernetică în contextul guvernanței digitale*. București: Editura ASE, 2020.

CSIS (Center for Strategic and International Studies). “Strengthening Moldova’s Cyber Landscape.” 8 octombrie 2024. https://www.csis.org/analysis/strengthening-moldovas-cyber-landscape.

CyberPeace Institute. *The Nexus of Cyberattacks and Disinformation.* Geneva: CyberPeace Institute, 2023.

DFRLab (Digital Forensic Research Lab). *Risk Assessment: Moldova’s Electoral Environment in 2025*. Atlantic Council, 9 septembrie 2025. https://dfrlab.org/2025/09/09/risk-assessment-moldovas-electoral-environment-in-2025.

DigWatch. *The Strategy of the Republic of Azerbaijan on Information Security and Cybersecurity for 2023–2027.* Geneva Internet Platform, 2023. https://dig.watch/resource/the-strategy-of-the-republic-of-azerbaijan-on-information-security-and-cybersecurity-for-2023-2027.

EAP-CSF. 2025. “Hybrid Warfare and De-information: How Moldova Counters Russian Propaganda.” *Eastern Partnership Civil Society Forum*, 2 iulie 2025.

EU DisinfoLab. *Disinformation and Hybrid Threats in Eastern Europe.* Brussels: EU DisinfoLab, 2024.

European Commission. 2025. “EU and Moldova Enhance Digital Cooperation for Better Resilience.” *Press Release*, 14 iulie 2025.

European Commission. *EU Cybersecurity Strategy for the Digital Decade.* Brussels: European Union Publications Office, 2023.

EUvsDisinfo. “Disinformation and Information Manipulation in Azerbaijan.” *EUvsDisinfo*, 17 decembrie 2021. https://euvsdisinfo.eu/disinformation-and-information-manipulation-in-azerbaijan/.

FPRI (Foreign Policy Research Institute). *Russia’s Information War in Moldova.* Philadelphia: FPRI, 3 octombrie 2024. https://www.fpri.org/article/2024/10/russias-information-war-in-moldova/.

Hasanov, Elvin. “Technological Aspects of Cyber Defense in Azerbaijan.” *Journal of Information Security and Innovation* 3, nr. 1 (2021): 70–78.

ITU (International Telecommunication Union). *Azerbaijan Digital Skills Assessment.* 2024. https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/phcb/D-PHCB-CAP_BLD.05-2024-PDF-E.pdf.

Mammadov, Aysel. “Gendered Disinformation in Post-Conflict Societies.” *Topchubashov Center Working Papers*, nr. 12 (2024): 14–26.

Mammadov, Aysel. “Strategic Disinformation and Hybrid Influence in the South Caucasus.” *Topchubashov Center Policy Briefs*, Baku, 2023.

Ministerul Economiei al Republicii Moldova. Strategia Națională de Securitate Cibernetică 2023–2027. Chișinău, 2023.

Moldova1. „Atacuri cibernetice masive asupra site-urilor publice în timpul campaniei electorale.” *Moldova1.md*, 28 septembrie 2025. https://moldova1.md/p/58335.

NATO. 2025. “Azerbaijan and NATO Deepen Cooperation in Cyber Defence.” *NATO Newsroom*, 2025.

NATO-PfP Azerbaijan. “Public Diplomacy.” *NATO Partnership for Peace (PfP) Azerbaijan Portal*, accesat 2025. https://nato-pfp.mfa.gov.az/en/category/public-diplomacy.

Nye, Joseph S. Power in the Cyber Age: From Realism to Complex Interdependence. Oxford: Oxford University Press, 2017.

OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe). *Republic of Moldova – Parliamentary Elections, 28 September 2025: Statement of Preliminary Findings and Conclusions.* OSCE/ODIHR and OSCE PA, 30 septembrie 2025. https://www.osce.org/odihr/598219.

OSCE Secretariat. “Experts and policymakers from Moldova and Ukraine strengthen co-operation in cyber/ICT security at OSCE workshop.” 20 octombrie 2025. https://www.osce.org/secretariat/599921.

Rotaru, Ioan; Andrei Țăranu. *Securitatea cibernetică și societatea informațională*. București: Editura Tritonic, 2020.

Rusu, Mariana. “Dezinformarea ca amenințare hibridă la adresa securității societale.” *Revista de Politici Publice și Securitate*, vol. 5, nr. 2 (2022): 45–58.

Sánchez González, F., Pastor-Galindo, J., & Ruipérez-Valiente, J. A. 2025.) “Toward Interoperable Representation and Sharing of Disinformation Incidents in Cyber Threat Intelligence.” *ArXiv preprint*.

StartupMoldova. “Moldova Grows Its Firewalls and Shows that Cybersecurity is Easy.” 2025. https://www.startupmoldova.digital/moldova-grows-its-firewalls-and-shows-that-cybersecurity-is-easy.

The Record. “Azerbaijan Blames Russian State Hackers for Media Cyberattacks.” *The Record by Recorded Future News*, 5 mai 2025. https://therecord.media/azerbaijan-blames-media-cyberattacks-russia-apt29.

Trend.az. 2025. “Azerbaijan Accents Game-Changing Role of De-information Fight.” *Trend.az*, 30 septembrie 2025.

Tugarev, Laura. *Manual de educație media și gândire critică.* Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2021.

United Nations. *The Age of Digital Interdependence: Report of the High-Level Panel on Digital Cooperation.* New York: United Nations, 2021.

Zaharia, Lilia. “Dezinformarea în Republica Moldova: provocări și soluții educaționale.” *Pro-Fact Moldova Reports*, Chișinău, 2023.

CZU: 342.34:321.7:340.131 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.05

LAW, SOCIAL NORMS AND DEMOCRATIZATION

Olga TATAR[9]

Abstract. ***Law is a complex system of legal norms and rules of behavior that are characteristic of a wide range of people and situations. The rule of law is an important type of social norm therefore it is characterized by features inherent in any social norm. A social norm acts as a criterion for the legitimacy of the behavior of subjects, which is clearly defined. The rule of law is presented in the form of a model of behavior that defines the boundaries of possible and acceptable actions in relationships, while ensuring a measure of individual freedom. The peculiarity of the legal norm is expressed in the fact that it is adopted by government bodies with the sanction of the state.***

Keywords. *law, social norm, model of behavior, measure of freedom, state*

Introduction:

There are many different norms and rules, guided by which, people solve various kinds of issues in their daily lives, namely: aesthetic, moral, religious customs, legal, political, corporate, rites, rituals, etiquette requirements, standards of decency and a number of others. Norms are presented in the form of certain standards and models of behavior, without which human coexistence is impossible.

In legal science, all norms are divided into two large groups - social and technical. Lawyers do not deal with technical norms, but only come into contact with them, because It is important for them to establish the distinctive features of technical norms from social ones. "Technical norms" mean all non-social norms, for example, sanitary and hygienic, environmental and others, but if social norms regulate relations between people and their associations, i.e. social life, then technical norms regulate relations between people and the outside world. Technical standards define scientifically based methods, techniques, and methods of handling natural and artificial objects, i.e. the former are created by people, the latter do not depend on human will. What binds technical and social norms is that they are related to human activity, and what is distinctive is the objects and methods of regulation. Among the technical norms, there are norms enshrined in legal acts and acquiring legal force - these are technical and legal norms, for example, fire safety rules, energy supply, storage, etc.).

Social norms are generally accepted patterns, rules of human behavior that protect people's lives from chaos, directing it in the right direction; therefore, social norms are the necessary rules of joint human existence, indicators of boundaries, reflecting the patterns of social development. For example, F. Engels wrote: "At a certain, very early stage of development of society, the need arises to cover as a general rule the acts of production, distribution and exchange of products that are repeated day after day, to ensure that the individual submits to the general conditions of production and exchange. This is a rule „„

[9] Doctor of law, associate professor, Comrat State University, e-mail: oleatatar@mail.ru

which is first expressed in custom, then becomes law" (Concept and classification of social norms, 2025,). Law developed later than other normative systems, but on their basis. The emergence of social norms is directly related to the transition from herd people to human society, which took several million years. According to E.A. Lukashev "Historically, law arises as if to compensate for the "inadequacy" of morality, which is revealed with the emergence of private property and political power" (Lukasheva, 2006, p. 87).

A social norm represents not just an abstract rule of desired behavior, but a real action, i.e. The social norm determines, in addition to the "ought", also the "existent". In turn, a norm is a measure of socially useful behavior that is aimed at achieving the desired interest. As noted by V.N. Kudryavtsev, "behavior that corresponds to the norm is more common than deviation from it - pathology" (The concept of lawful behavior, 2024). It should be noted that social norms are very diverse, which is associated with the richness of social relations. For example, in sociology they are divided into types, classes, groups. Social norms are divided into: 1) legal; 2) moral; 3) political; 4) aesthetic; 5) religious; 6) family; 7) corporate; 8) norms of customs, traditions, habits; 9) business practices; 10) rules of etiquette, correctness, decency, rites, rituals and others (Matuzov, Malko, 2014, p. 243). This is a very common classification, where despite their differences, they are closely interrelated.

Ancient philosophers Aristotle, Plato, Democritus, Cicero pointed out the importance of law and morality, their similarities and discrepancies. According to the convictions of I.A. Ilyin's concept of law rests on the concept of norm (Egorov, 2024) Russian jurists, such as: V.S. Soloviev, I.A. Ilyin noted that law is only a minimum of morality or legally formalized morality (Gerashchenko, Gerashchenko, 2018, p. 56-64). Law is a means of realizing the moral and humane ideals of society, while morality is a social institution of historically developing life principles, views, beliefs, but what is essential in morality is the interpretation of good and evil. I. Kant noted: "Whoever turns himself into a worm should not then complain that he is being trampled underfoot" (Shirkov, Shirkova, 2020, p.193). The main social values are recognized: ***honor, dignity, good name***. Morality is characterized by internal and external aspects, where the internal aspect expresses the depth of an individual's awareness of his "I" and the degree of responsibility and duty. According to Kant, two things amaze our imagination - the starry sky above us and the moral laws within us. "The law that lives in us," Kant wrote, "is called conscience; conscience is, in fact, the relationship of our actions with this law" (Porubov, Porubov, 2023, p. 239). Cicero saw conscience as the main decoration of a person: "If you want to sleep soundly, take a clear conscience with you to bed" (Quotes from famous personalities, 2025). The second aspect of morality is the forms of external manifestation of the above qualities. As Hegel noted, "Man is a series of his actions. What a man is externally, that is, in his actions, such is he internally" (Social science, 2025).

The unity of law and morality lies in the fact that: 1. they are types of social norms that form an integral system of regulatory regulation; 2. law and morality are aimed at achieving common goals and objectives - improving public life, developing and enriching the individual, protecting human rights; 3. have the same object of regulation; 4. law and morality determine the boundaries of proper and possible actions of subjects and serve as a means of expressing personal and public interests (Tatar, Mihalache, 2024, p. 159).

.Law and morality have their own specifics, which consist in the following: 1. Law and morality differ primarily in the methods of their formation. 2. Law and morality differ in the methods of their enforcement. 3. Law and morality differ in the form of their expression. 4. Law and morality differ in the nature and methods of their influence on the consciousness and behavior of people. 5. Law and morality differ in the nature and order of responsibility for their violation. 6. Law and morality differ in the level of requirements for human behavior. 7. Law and morality differ in scope. 9. Law and morality have different historical destinies.

Roman jurists called law the art of goodness and justice, and themselves priests. The power of laws increases if they are based not only on power, but also on morality. The reasons for the contradictions between law and morality lie in their specificity, in different methods of regulation. Law by its nature is more conservative; it lags behind the flow of life, containing many conflicts, while morality is more mobile and dynamic. The lack of "mutual understanding" between them affects the regulatory and educational capabilities of both.

Customs play a significant role in regulating aspects of social life, namely the connection with law, morality, and culture. Customs are recognized as stable and widespread rules of behavior that become habits observed voluntarily. Compliance with a number of rites and rituals is no less an imperative requirement for an individual than the fulfillment of legislative requirements. In legal science, all norms in force in society are divided into ***legal*** and ***non-legal***. Legal customs are reflected in the law, they are protected, defended, acquiring legal force. Legal customs are designed to facilitate the legal implementation process, complement and enrich the mechanism of legal mediation of various social relations (Matuzov, Malko, 2014, p. 252). Legal custom is one of the sources of law. Article 5 of the Civil Code of the Republic of Moldova, dedicated to business customs, states: "A custom is a norm of behavior that, without being provided for by law, is generally accepted and regularly applied in a certain area of civil legal relations" (Civil Code of the Republic of Moldova, 2002).

The Church respects the law, laws, and the order established in the state, and the state guarantees the possibility of free religious activity that does not contradict the principles of public morality and humanism. Freedom of religion is an essential feature of a civil democratic society (Matuzov, Malko, 2014, p. 256). Politics is also the art of the possible, the art of compromise, coordination of what is desired and the ability to reckon with reality. ***Political norms*** are the rules of behavior of political subjects, participants in the political process, political relations, and when these norms are reflected in laws and constitutions, they acquire the character of a legal one. There is ***political ethics***, presented in the form of a set of established canons adhered to by conscientious politicians, namely: observance of laws, morals, and established order.

Legal presumptions and axioms are not legislative norms, but types of rules (principles) that were developed as a result of the long development of legal theory and practice. As methods of legal regulation, they are useful and necessary when "non-standard situations" arise. Here we will touch upon the presumption, which is predictive in nature and acts as a means of helping to establish the truth. The most characteristic presumptions are: the presumption of knowledge of the law - every member of society knows

the laws of his country, and ignorance of the law does not exempt from responsibility for violating it. Presumptions of fairness of law; the truth and validity of the verdict; responsibility of parents for harm caused by their minor children; assumptions that the actual owner of a thing is its owner, that ownership follows the main thing; a later law repeals the previous one in all respects in which it differs from it; no one can transfer to another more rights than he has himself; a special law cancels the general law; there is no obligation to do the impossible; he who does not deny admits; not everything that is legal, moral (Matuzov, Malko, 2014, p. 257). Any presumption is accepted as true and is valid until the contrary is proven. It is worth distinguishing versions and hypotheses from presumptions. ***A version*** is one of several assumptions that relates to the facts and circumstances of a particular case, and a hypothesis is an assumption put forward in the process of studying a phenomenon and requiring verification by practice. In addition to versions and hypotheses, we should not forget about fictions - which represent special techniques that involve putting reality under a certain formula that does not correspond to it, in order to later draw certain conclusions from this formula. Fictions were still used by Roman jurists. Z.M. Chernilovsky noted that the meaning of legal fictions is expressed by introductory words: "as if", "as if", "let's admit" (Legal presumptions and axioms, 2025). *Thus, presumptions, fictions, and axioms complement legal norms and serve as an important aid in regulating complex relationships between people.*

Conclusions:

Thus, a rule of law is a generally binding rule of behavior, sanctioned by the state and at the same time aimed at regulating social relations. The characteristics of a rule of law include: 1. generally binding nature - a rule of behavior that applies to life situations and a large circle of people; 2) formal certainty - expressed in writing in official documents; 3) connection with the state, ensured by measures of state influence; 4) provisional-binding nature, expressed in the authoritative instructions of the state regarding the possible and proper behavior of people; 5) microsystemicity presented in the form of a specific microsystem, consisting of a hypothesis, disposition and sanction.

BIBLIOGRAPHY

Civil Code of the Republic of Moldova No. 1107- XV dated 06.06.2002 In: *Monitorul Official al Republicii Moldova*, 2002, no. 82-86. Repeatedly published In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 66-75 (6989-6998) din 03/01/2019.

Concept and classification of social norms. Available: https://bibliotekar.ru/teoria-gosudarstva-i-prava-1/53.htm. Date of visit [08.06.25].

Egorov A.A. The relationship between morality and law in the works of I.A. Ilyina. Available: https://cyberleninka.ru/article/n/sootnoshenie-morali-i-prava-v-trudah-ia-ilina-1883-1954 . Date of visit [08.06.25].

Gerashchenko A.I., Gerashchenko I.G. V.S. Soloviev on the relationship between law and morality. In: *Humanities*. 2018, no. 3, p. 56-64.

Legal presumptions and axioms. Available: https://bibliotekar.ru/teoria-gosudarstva-i-prava-1/56.htm . Date of visit [08.06.25].

Lukasheva E.A. Politics, morality and law. Moscow. 2006.

Matuzov N.I., Malko A.V. Theory of state and law. Textbook. Moscow. Lawyer. 2014.

Porubov A., Porubov N. Legal ethics. Textbook. Moscow: Lawyer. 2023.
Quotes from famous personalities. Available: https://ru.citaty.net/tsitaty/643129-bendzhamin-franklin-esli-khochesh-krepko-spat-vozmi-s-soboi-v-postel/#google_vignette . Date of visit [08.06.25].
Shirkov K.S., Shirkova I.V. Moral norms and rights as value regulators of civil society. Donetsk. 2020. p. 193.
Social science. Available: https://xn----7sbbbfrcoknutbddbdh1cu8l.xn--p1ai/info/news/chelovek-est-ne-chto-inoe-kak-ryad-ego-postupkov-g-gegel-/#google_vignette . Date of visit [08.06.25].
Tatar, O., Mihalache, Iu. Theory of State and Law. Course notes. 2024.
The concept of lawful behavior. Available: https://justicemaker.ru/view-article.php?id=26&art=2092. Date of visit [08.06.25].

CZU: 327:004:327:061.1 UE:659.4 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.06

DE LA BRUXELLES LA CLOUD: CUM ÎȘI REINVENTEAZĂ UNIUNEA EUROPEANĂ LEADERSHIPUL ÎN POLITICA EXTERNĂ PRIN DIPLOMAȚIA DIGITALĂ

Ana-Maria ANDRONACHE[10]

Abstract. ***This study investigates the adaptation of the European Union's (EU) foreign policy leadership in the digital era through the strategic implementation of digital diplomacy. As traditional diplomatic practices transform under the influence of technological advancements and global informational interdependence, the EU encounters both opportunities and challenges in extending its values, narratives, and influence beyond its borders. Utilizing theories of public diplomacy, soft power, and normative leadership, this research examines the institutionalization of digital diplomacy within the European External Action Service and across Member State diplomatic networks. It further evaluates how the EU's digital diplomatic strategies serve as instruments of crisis communication, narrative competition, and symbolic legitimacy, particularly in the context of geopolitical tensions with Russia and China. This study posits that digital diplomacy transcends being a mere communication tool, functioning instead as a mechanism for reconfiguring EU foreign policy leadership, thereby enhancing both visibility and normative appeal in a rapidly evolving international landscape.***

Keywords: *digital diplomacy, EU foreign policy, public diplomacy, leadership transformation*

Introducere: conceptualizarea diplomației digitale

În contextul actual al relațiilor internaționale, cei doi termeni: *Bruxelles* și *Cloud* pot fi priviți ca două spații simbolice distincte, dar interconectate, care reflectă transformarea profundă a diplomației și a leadershipului în politica externă. Primul, *Bruxelles,* reprezintă metafora diplomației tradiționale – un proces instituționalizat, mediat de structuri birocratice complexe, bazat pe negocieri discrete, protocoale formale și consensuri laborioase. Acest model corespunde paradigmei westphaliene a relațiilor internaționale, în care statul (în cazul Uniunii Europene - ansamblul instituțiilor sale) acționează prin reprezentanți autorizați, în cadrul unor canale diplomatice reglementate. În opoziție simbolică, *Cloud* desemnează spațiul digital transnațional – un mediu fluid, interactiv și global, caracterizat prin fluxuri informaționale instantanee, conectivitate permanentă și capacitatea de a mobiliza audiențe la scară globală. Spre deosebire de *Bruxelles*, *Cloud* operează într-un cadru descentralizat, unde actorii non-statali, liderii politici și instituțiile internaționale concurează pentru influență narativă, legitimitate și vizibilitate. Această dimensiune corespunde fenomenului descris de Corneliu Bjola și Marcus Holmes (2015) ca *diplomație digitală*, definită drept utilizarea tehnologiilor informaționale și a platformelor online pentru atingerea obiectivelor de politică externă.

[10] Lecturer, PhD, Alexandru Ioan Cuza University, Iași, România, e-mail: anamaria.andronache@uaic.ro

Tranziția de la *Bruxelles* la *Cloud* nu este doar o chestiune de modernizare tehnologică, ci o schimbare de paradigmă în exercitarea leadershipului diplomatic. Ea implică o redefinire a normelor de comunicare internațională (Melissen, 2005: 130), o recalibrare a puterii soft (Nye, 2004: 34), dar și o adaptare a strategiilor de proiecție normativă a Uniunii Europene (Manners, 2002: 245) la realitățile unei arene globale hiperconectate. Relevanța acestei teme derivă din faptul că mediul digital a devenit nu doar un canal de transmitere a mesajelor, ci un spațiu de competiție strategică, în care Uniunea Europeană își negociază statutul de actor global într-un context marcat de policriză (climatică, economică, de securitate, informațională). În acest cadru, leadershipul diplomatic european se confruntă cu o dublă presiune: pe de o parte, necesitatea de a se adapta rapid la dinamica mediului digital, iar pe de altă parte, obligația de a menține coerența instituțională (Ghica, 2024: 254). Totodată, aceste transformări din practica diplomatică au accentuat diferențierea dintre diplomația tradițională și cea digitală, fiecare configurându-se prin caracteristici și funcții distincte.

Diplomația tradițională, definită prin interacțiuni directe și negocieri formale, își păstrează relevanța în arhitectura relațiilor internaționale, iar diplomația digitală s-a afirmat ca o forță complementară, valorificând tehnologia pentru a sprijini și extinde demersurile diplomatice. Dacă ar fi să sintetizăm esența diplomației tradiționale, aceasta ar putea fi concentrată în trei concepte fundamentale: interacțiuni față în față, respectarea protocoalelor formale și acoperire limitată pe care le vom dezvolta în cele ce urmează. În primul rând putem spune că se fundamentează pe contactul direct dintre reprezentanții statelor, desfășurat prin întrevederi bilaterale sau multilaterale, vizite oficiale, conferințe internaționale și negocieri în format restrâns. Acest tip de interacțiune presupune nu doar schimbul formal de informații, ci și construirea unui capital de încredere între părți. Relațiile personale dintre diplomați și lideri politici pot facilita compromisuri, pot atenua tensiuni și pot crea premisele unor acorduri durabile. Literatura de specialitate (Berridge, 2015: 200) subliniază că această dimensiune interpersonală este greu de substituit prin canale digitale, întrucât gesturile, tonul și limbajul nonverbal au un rol semnificativ în consolidarea înțelegerii reciproce. În al doilea rând, în diplomația tradițională desfășurarea interacțiunilor este ghidată de un set riguros de reguli, norme și etichete diplomatice consacrate de-a lungul timpului. Aceste protocoale includ ordinea discursurilor, modul de adresare, folosirea anumitor formule oficiale și respectarea codurilor vestimentare sau comportamentale. Ele au rolul de a asigura un climat de respect reciproc, de a preveni incidentele diplomatice și de a conferi legitimitate procesului de negociere. Conform lui Watson (Berridge, 2015: 142), protocolul nu este un simplu formalism, ci un instrument de gestionare a interacțiunilor internaționale, menit să garanteze predictibilitatea și stabilitatea în relațiile dintre actori. Un ultim aspect se referă la unul dintre dezavantajele diplomației tradiționale ce constă în constrângerile geografice și temporale care îi limitează aria de acțiune. Comunicarea și luarea deciziilor pot fi întârziate de necesitatea deplasării delegațiilor, programarea întâlnirilor și transmiterea mesajelor prin canale oficiale lente. Acest factor poate deveni critic în situații de criză, când reacțiile imediate sunt esențiale pentru prevenirea escaladării conflictelor (Berridge, 2015: 56). Exemple istorice, precum negocierile prelungite din timpul Războiului Rece, arată că procesele diplomatice bazate exclusiv pe interacțiuni fizice pot fi inefici-

ente în gestionarea situațiilor de urgență. Totuși, această limitare este contrabalansată de avantajul securității și confidențialității discuțiilor față în față, unde riscul interceptării sau distorsionării mesajului este redus.

Deși diplomația tradițională rămâne indispensabilă pentru menținerea relațiilor bilaterale și pentru negocierile complexe ce necesită discreție și încredere reciprocă, realitățile geopolitice și tehnologice ale secolului XXI impun extinderea instrumentarului diplomatic. Într-o lume caracterizată de comunicare instantanee, interdependență informațională și competiție narativă globală, diplomația digitală se afirmă nu ca un substitut al celei tradiționale, ci ca o dimensiune complementară, capabilă să răspundă provocărilor și oportunităților mediului internațional contemporan. În acest context, diplomația digitală se conturează ca un ansamblu de practici și strategii diplomatice ce utilizează tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC) și platformele online pentru a proiecta influență, a construi narațiuni și a interacționa direct cu audiențe globale, depășind barierele spațiale și temporale specifice diplomației tradiționale. Aceste instrumente permit interacțiunea directă, în timp real, creând premisele unei comunicări bidirecționale și a unui feedback imediat. După cum subliniază Khomeriki (2022: 262) și Reshetnikova (2023: 208), platforme precum Twitter/X, Facebook, Instagram sau LinkedIn nu mai reprezintă simple canale de informare, ci spații interactive unde mesajele diplomatice sunt construite, adaptate și propagate în funcție de reacțiile publicului. Spre exemplu, Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE) – pe care îl vom discuta ulterior, folosește social media nu doar pentru a difuza pozițiile oficiale ale Uniunii Europene, ci și pentru a răspunde prompt la campaniile de dezinformare, mai ales în contexte sensibile precum criza din Ucraina.

Una dintre trăsăturile definitorii ale diplomației digitale este capacitatea de a depăși limitele publicului tradițional format din lideri politici, diplomați și elite decizionale, ajungând la segmente mult mai largi ale societății globale. Această deschidere permite influențarea opiniei publice internaționale și desfășurarea unei diplomații publice mai participative și mai transparente, diplomații pot construi campanii adaptate cultural și lingvistic, adresându-se unor grupuri țintă specifice — de la tineret și mediul academic, până la antreprenori și comunități de diaspora (Khomeriki, 2022: 265). În acest sens, Uniunea Europeană a utilizat platforma Instagram pentru a promova programe precum *Erasmus+* sau *EU4Youth*, combinând mesaje politice cu elemente vizuale atractive pentru publicul tânăr.

Prin urmare, diplomația digitală nu înlocuiește diplomația tradițională, ci o completează, generând un model hibrid care îmbină avantajele ambelor forme. Khomeriki (2022: 267) arată că această integrare sporește eficiența și capacitatea de reacție a actorilor internaționali, permițând ca mesajele transmise în timpul întâlnirilor față în față să fie ulterior consolidate și amplificate în spațiul digital. În practică, acest model este utilizat frecvent de liderii europeni: după participarea la summituri internaționale, aceștia postează pe Twitter/X și pe alte platforme rezumate video și mesaje-cheie, consolidând percepția de transparență și implicare directă. Astfel, comunicarea oficială devine un proces continuu, în care interacțiunea digitală prelungește și extinde impactul contactelor diplomatice tradiționale. Deși diplomația digitală oferă instrumente inovatoare și oportunități sporite de implicare, persistă preocupări privind riscul dezinformării și

superficialitatea unor interacțiuni, iar echilibrarea celor două abordări – tradițională și digitală – devine esențială pentru eficiența politicii externe în era contemporană.

Ultimele două decenii au adus o schimbare structurală a mediului internațional, determinată de digitalizarea accelerată, de creșterea interdependenței informaționale și de apariția unui fenomen pe care Manuel Castells (2008) îl descrie drept *globalizare comunicațională*. În această nouă configurație, puterea politică, influența economică și prestigiul cultural nu mai depind exclusiv de capacitățile militare sau economice, ci tot mai mult de abilitatea actorilor de a controla, gestiona și disemina informații în timp real la scară globală. Digitalizarea a transformat fundamental mecanismele de interacțiune dintre state, organizații internaționale și societăți civile. Instrumentele digitale — de la rețele sociale la platforme de videoconferință și sisteme de analiză a datelor — au eliminat barierele spațiale și au redus costurile comunicării, creând posibilitatea unui dialog constant între actori aflați la distanțe mari. Această realitate este confirmată de studiile lui Corneliu Bjola și Marcus Holmes (2015), care arată că diplomația digitală nu este doar un canal alternativ de comunicare, ci un spațiu de competiție strategică în sine.

Interdependența informațională înseamnă că evenimentele, mesajele și narațiunile generate într-un colț al lumii pot influența aproape instantaneu percepțiile, deciziile și comportamentele din altă regiune. Această conectivitate ridicată face ca niciun actor să nu mai fie izolat de fluxurile informaționale globale, ceea ce crește atât oportunitățile de influență, cât și vulnerabilitățile la manipulare și dezinformare. În literatura de specialitate, Joseph Nye (2011: 46) avertizează că, în acest context, *soft power*-ul depinde în mod crucial de capacitatea de a construi și menține încrederea în sursele de informație. Globalizarea comunicațională presupune nu doar răspândirea rapidă a informației, ci și integrarea spațiului public global într-un sistem interconectat, unde frontierele dintre politică internă și externă devin tot mai estompate. Manuel Castells argumentează că trăim într-o *societate în rețea*, în care fluxurile de comunicare modelează în mod direct arhitectura puterii. Astfel, diplomația clasică, bazată pe procese formale și discrete, trebuie să coexiste cu o diplomație *vizibilă* și permanent expusă feedback-ului public.

Leadershipul în politica externă europeană – de la clasic la digital

Pentru Uniunea Europeană, aceste transformări înseamnă adaptarea la un ecosistem de politică externă în care legitimitatea, influența și capacitatea de reacție depind de abilitatea de a acționa simultan pe două planuri: cel instituțional- *Bruxelles* și cel digital-transnațional -*Cloud*. Exemple recente, precum răspunsul comunicational al UE la pandemia de COVID-19 sau la invazia Rusiei în Ucraina, arată că succesul politicii externe depinde de combinarea competențelor tradiționale cu managementul strategic al informației în mediul online. În acest context, **diplomația digitală** capătă o relevanță strategică, nu doar ca mecanism de transmitere a mesajelor, ci ca **instrument de adaptare la o ordine internațională fluidă**, în care normele tradiționale sunt continuu provocate de apariția tehnologiilor emergente (Ghica, 2024 : 252). Astfel, Uniunea Europeană trebuie să valorifice acest potențial tehnologic în definirea și comunicarea priorităților sale externe pentru a-și păstra rolul de actor normativ și lider global. Pentru diplomația Uniunii, acest lucru înseamnă dezvoltarea unui **leadership diplomatic capabil să funcționeze în logica rețelelor globale**, combinând expertiza instituțională a *Bru-*

xelles-ului cu agilitatea și capacitatea de reacție a *Cloud-ului*. Astfel, digitalizarea devine un catalizator al unei **diplomații europene hibride** , în care metodele tradiționale sunt completate de strategii digitale, oferind liderilor politici un set de instrumente adaptat atât provocărilor geopolitice clasice, cât și celor emergente în spațiul virtual.

Diplomația digitală trece de la statutul de instrument suplimentar la cel de **componentă centrală a leadershipului european în politica externă**(Ghica, 2024 : 255). Această schimbare nu reprezintă doar o adaptare tehnică, ci o transformare strategică a modului în care Uniunea Europeană își proiectează valorile, își protejează interesele și reacționează la provocările internaționale. Se evidențiază faptul că integrarea tehnologiilor digitale în politica externă este esențială pentru combaterea războiului hibrid și a campaniilor de propagandă, oferind UE capacitatea de a sprijini mișcările prodemocrație și de a-și consolida rolul în guvernanța globală a Internetului. Totuși, Khomeriki (2022: 273) atrage atenția asupra faptului că, în pofida avantajelor incontestabile ale diplomației digitale : rapiditate, acces la audiențe globale, capacitate de mobilizare, metodele tradiționale rămân indispensabile pentru negocieri complexe și relații bazate pe încredere. De aceea, un **model hibrid,** care să îmbine contactele directe cu proiecția digitală, devine inevitabil pentru un leadership diplomatic eficient. Strategia digitală a Uniunii Europene nu se limitează la eficientizarea comunicării, ci urmărește **protejarea drepturilor fundamentale și a valorilor democratice** în mediul online. Acest obiectiv conferă UE o poziție dual: pe de o parte, de **actor normativ** capabil să stabilească standarde internaționale; pe de altă parte, de **actor reactiv**, apt să răspundă coordonat la amenințări cibernetice și campanii de dezinformare. Inițiative precum *EUvsDisinfo*, strategia digitală a Serviciului European de Acțiune Externă în timpul pandemiei COVID-19 sau campaniile online pentru susținerea partenerilor estici - de la *Eastern Partnership* la proiecte de sprijin pentru Ucraina - ilustrează modul în care diplomația digitală este integrată în **infrastructura strategică a politicii externe europene**. În acest sens, leadershipul UE se exercită nu doar în sălile de negociere de la Bruxelles, ci și în spațiul virtual global, confirmând tranziția *de la Bruxelles la Cloud* ca parte definitorie a guvernanței sale externe.

Înainte ca digitalizarea să își facă simțită prezența în practica diplomatică europeană, leadershipul în politica externă a Uniunii s-a construit pe fundamente instituționale și interguvernamentale consolidate de-a lungul timpului. *Bruxelles-ul* – ca metaforă a diplomației tradiționale – simbolizează un cadru birocratic, formal și relativ lent, în care procesele decizionale și mecanismele de reprezentare externă se articulau prin negocieri interstatale, consens politic și expertiză tehnocratică. Aceste modele clasice de leadership reflectau specificitatea proiectului european: un actor colectiv care își exercita influența prin norme, reguli și instituții, mai degrabă decât prin forță militară sau putere coercitivă, după cum vom vedea în următoarea analiză, unde voi puncta atât avantajele cât și limitările lor.

Unul dintre modele tradiționale fundamentale de leadership diplomatic al UE este cel *interguvernamental* ce acordă un rol central statelor membre puternice, în special Franței și Germaniei, care au funcționat ca „motor al Europei" (Moravcsik, 1998). Acest tip de conducere se bazează pe resursele economice și politice ale statelor mari și pe capacitatea lor de a construi coaliții, influențând decizii majore precum extinderea UE,

gestionarea crizei financiare sau a migrației, dar și negocieri precum acordul nuclear cu Iranul. Printre avantajele sale se numără direcția strategică rapidă, flexibilitatea și legitimitatea internă, iar limitele constau în asimetriile dintre state, tensiunile interne, fragilitatea compromisurilor,dar și riscul de a diminua rolul instituțiilor europene. În contextul digital actual, acest model devine insuficient, necesitând completarea prin diplomația digitală, mai inclusivă și participativă, capabilă să consolideze proiecția externă a Uniunii.

Modelul *instituțional* de leadership diplomatic european atribuie un rol central Comisiei Europene, Consiliului European și Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE), consolidând o dimensiune supranațională a diplomației. Acest model pune accent pe coerență și continuitate, instituțiile de la Bruxelles fiind promotori ai valorilor democratice și ai multilateralismului (Keohane, 1984; Manners, 2002). Exemple relevante sunt Comisia Delors, care a folosit integrarea economică drept instrument diplomatic, și „Comisia geopolitică" sub Ursula von der Leyen, menită să afirme UE ca actor global. Punctele sale forte constau în stabilitate, legitimitate și proiecția valorilor, iar limitele includ lipsa resurselor coercitive, complexitatea procedurală excesivă și contestarea de către statele membre (Jørgensen, 2009). În era digitală, însă, instituțiile europene au dobândit noi instrumente prin diplomația digitală și comunicarea strategică, care le sporesc vizibilitatea și flexibilitatea, menținând relevanța leadershipului instituțional în politica externă a Uniunii.

Unul dintre cele mai distinctive modele de leadership diplomatic al Uniunii Europene este cel ***normativ și simbolic***, fundamentat pe proiecția valorilor fundamentale – democrația, statul de drept, drepturile omului și multilateralismul – ca instrumente de influență globală, în contrast cu marile puteri care își sprijină autoritatea pe resurse militare sau economice. Consacrat de Ian Manners prin teoria *Normative Power Europe* (2002) și consolidat prin extinderile din 2004 și 2007, politica față de Balcanii de Vest și leadershipul climatic (European Green Deal, Acordul de la Paris), acest model oferă Uniunii identitate distinctă și legitimitate internațională prin soft power. Totuși, și el are limite: lipsa de eficiență în situații de criză unde contează resursele coercitive, vulnerabilitatea la propagandă și dezinformare, precum și discrepanțele între discurs și practici interne. Criticii (Diez, 2005: 623) avertizează că fără suport material și mecanisme eficiente, puterea normativă riscă să rămână retorică. În epoca digitală, însă, integrarea comunicării strategice și a tehnologiilor informaționale oferă UE noi instrumente de vizibilitate și reziliență, permițând reinventarea acestui tip de leadership și consolidarea rolului său distinct în competiția globală a narațiunilor.

Leadershipul *prin consens* este o trăsătură definitorie a Uniunii Europene, întrucât deciziile majore de politică externă și securitate necesită acordul tuturor statelor membre, ceea ce conferă legitimitate și incluziune. Acest model reflectă specificul guvernanței colective europene, evitând dominația unilaterală a marilor puteri, dar generează și limite semnificative. Conceptul de *capability–expectations gap* formulat de Christopher Hill (1993: 310) descrie tensiunea dintre așteptările internaționale și capacitatea redusă a UE de a acționa rapid, evidențiată în crize precum cea din fosta Iugoslavie. Avantajele sale sunt legitimitatea democratică, stabilitatea internă și reprezentarea egală a statelor membre, iar printre punctele slabe putem include riscul de blocaje și fragilitatea compromisurilor. În epoca digitală, aceste limite devin și mai evidente, întrucât competiția narativă

globală și presiunea timpului cer reacții rapide și eficiente, ceea ce impune completarea acestui model prin instrumente de diplomație digitală și comunicare strategică.

Leadershipul *tehnocratic* al Uniunii Europene se bazează pe expertiză, reglementare și capacitatea de a exporta standarde și politici sectoriale, ceea ce i-a conferit statutul de actor global de reglementare. Inspirat de logica *soft power* și *smart power* (Nye, 2011), acest model s-a manifestat vizibil în domeniul climatic, prin rolul determinant în Acordul de la Paris, în gestionarea crizei financiare din zona euro, dar și în comerțul internațional, unde UE a influențat regulile OMC. Punctele sale forte sunt credibilitatea externă, influența structurală și recunoașterea globală în domenii de nișă, însă limitele includ caracterul excesiv de tehnic, vizibilitatea redusă și vulnerabilitatea în fața actorilor care privilegiază forța militară sau narațiunea geopolitică. În era digitală, acest leadership capătă o dimensiune suplimentară prin diplomația digitală, care transformă expertiza și standardele în instrumente de vizibilitate și comunicare strategică, consolidând capacitatea UE de proiecție externă.

Analiza celor cinci modele tradiționale de leadership diplomatic – interguvernamental, instituțional, normativ și simbolic, prin consens și tehnocratic – evidențiază complexitatea specifică a politicii externe europene. Fiecare dintre aceste modele a contribuit la construcția profilului global al Uniunii: statele mari au furnizat direcție strategică (Moravcsik, 1998), instituțiile comunitare au asigurat coerență și continuitate (Jørgensen, 2009), valorile normative au consolidat legitimitatea internațională (Manners, 2002), consensul a garantat stabilitate internă (Hill, 1993), iar expertiza tehnocratică a oferit credibilitate și recunoaștere globală (Nye, 2011). Totuși, fiecare model are și limite structurale – de la asimetriile între state și caracterul lent al procesului decizional până la vulnerabilitatea simbolică și lipsa de vizibilitate – care au diminuat capacitatea Uniunii de a acționa ca un actor global coerent și eficient. În acest context, emergența diplomației digitale nu înlocuiește aceste modele, ci le reconfigurează și le completează, oferind Uniunii instrumentele necesare pentru a depăși deficiențele tradiționale și pentru a-și adapta leadershipul la logica competiției narative și informaționale a secolului XXI.

După cum am văzut până acum, transformările aduse de digitalizare au modificat profund atât logica diplomației, cât și modul în care liderii politici europeni își exercită rolul de reprezentare externă. Dacă în cadrul modelelor tradiționale legitimitatea se baza pe negocieri interguvernamentale, consens instituțional sau proiecție normativă, astăzi liderii Uniunii sunt supuși unei presiuni suplimentare generate de mediul digital. Această presiune se manifestă prin cerința de ***transparență constantă*** (Ghica, 2024 : 261), prin nevoia de a răspunde în timp real la crize și prin expunerea la o competiție narativă globală în care rețelele sociale și platformele digitale au devenit câmpuri de bătălie informațională.

Presiunea digitală se reflectă și în **dublul standard de legitimitate**: pe de o parte, liderii europeni trebuie să își justifice acțiunile în fața opiniei publice interne, unde mediul online amplifică polarizarea și diseminarea dezinformării; pe de altă parte, ei trebuie să concureze în plan global cu narațiunile alternative promovate de actori rivali precum Rusia sau China, care folosesc intens instrumente digitale pentru a eroda credibilitatea UE (Polyakova,Boyer, 2018: 17). Această dinamică redefinește așteptările legate de leadership. Liderii europeni nu mai sunt doar negociatori sau promotori de valori, ci devin și

actori comunicaționali, nevoiți să mențină o prezență digitală constantă, să reacționeze rapid și să gestioneze reputația instituțională într-un spațiu informațional globalizat. În acest sens, diplomația digitală devine nu doar un instrument, ci o **condiție structurală** pentru exercitarea leadershipului în politica externă europeană.

În Uniunea Europeană, leadershipul în politica externă este distribuit între mai multe centre instituționale, ceea ce complică și mai mult modul în care presiunea digitală se exercită asupra decidenților. Cei trei actori-cheie – **Înaltul Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate**, **Președintele Consiliului European și Președintele Comisiei Europene –** sunt nevoiți să se adapteze la un context informațional globalizat, unde legitimitatea și eficiența sunt judecate nu doar prin rezultate diplomatice, ci și prin capacitatea de comunicare digitală. **Înaltul Reprezentant**, aflat în fruntea Serviciului European de Acțiune Externă, este expus presiunii de a asigura vizibilitate internațională pentru acțiunile diplomatice ale Uniunii. Dacă în diplomația clasică mesajele erau transmise prin canale instituționale și întâlniri bilaterale, astăzi Înaltul Reprezentant trebuie să gestioneze și dimensiunea digitală a crizelor – de la comunicarea rapidă pe Twitter (X) în cazul conflictelor armate, până la campanii de contracarare a dezinformării (Ghica, 2004: 266). **Președintele Consiliului European**, care reprezintă vocea statelor membre, resimte presiunea digitală mai ales prin necesitatea de a proiecta unitate într-un mediu în care diviziunile interne sunt rapid exploatate de actori externi. Spre exemplu, în timpul crizei migrației sau al pandemiei de COVID-19, declarațiile Președintelui Consiliului au fost intens urmărite și dezbătute online, devenind un test al coeziunii europene. Președintele Comisiei Europene se confruntă cu cea mai mare expunere digitală, întrucât Comisia este instituția percepută drept motorul executiv al Uniunii. Ursula von der Leyen a insistat asupra unei *Comisii geopolitice*, ceea ce implică și utilizarea intensă a instrumentelor digitale pentru a articula poziția Uniunii față de marile crize internaționale. Comunicarea prin rețele sociale și campaniile digitale instituționale devin astfel parte a strategiei de leadership, iar legitimitatea Comisiei este judecată nu doar prin politici adoptate, ci și prin capacitatea de a ***modela narațiuni globale*** și de a contracara propagandă ostilă (Polyakova, Boyer, 2018: 2).

Astfel, mediul digital generează o presiune transversală asupra liderilor europeni: Înaltul Reprezentant trebuie să fie rapid și vizibil în plan extern, Președintele Consiliului European trebuie să mențină o imagine de coeziune internă, iar Președintele Comisiei Europene este chemat să combine inițiativa politică cu o prezență comunicațională globală constantă. Această presiune transformă diplomația europeană într-un proces în care ***leadershipul nu mai este doar instituțional și normativ, ci și comunicațional***, adaptat la dinamica rețelelor digitale și la economia globală a atenției.

Crearea Serviciului European de Acțiune Externă (SEAE) în urma Tratatului de la Lisabona (2009) a reprezentat un pas esențial pentru consolidarea coerenței și vizibilității Uniunii Europene pe scena internațională. Gândit ca un instrument de coordonare și implementare a politicii externe și de securitate comune, SEAE funcționează ca o verigă instituțională, reunind competențe ale Comisiei Europene, ale Consiliului și ale statelor membre. Astfel, Uniunea a dobândit un corp diplomatic propriu, printr-o rețea extinsă de delegații în peste 140 de țări, care acționează atât ca ambasade, cât și ca centre de comunicare strategică. Rolul central al SEAE este de a *integra diplomația în strategia*

externă a Uniunii ((Balfour, Raik, 2013: 87), prin armonizarea obiectivelor normative și economice cu instrumentele diplomatice și de securitate. După cum arată Jørgensen (2009), instituționalizarea diplomației europene a permis Uniunii să depășească fragmentarea și să se prezinte ca un actor relativ coerent, SEAE având sarcina de a proiecta valori europene și de a gestiona competiția narativă globală, folosind atât canale tradiționale, cât și instrumente digitale. Avantajele acestui model sunt evidente: SEAE asigură o prezență diplomatică unitară, sporește vizibilitatea Uniunii ca actor global și facilitează coordonarea între instituțiile europene și statele membre. În plus, el constituie un cadru flexibil pentru integrarea diplomației digitale, folosită pentru comunicare strategică, combaterea dezinformării și promovarea valorilor democratice în spațiul online. Totuși, limitele SEAE sunt notabile. Lipsa unui mandat clar în raport cu statele membre generează tensiuni privind suprapunerea competențelor, iar resursele limitate diminuează capacitatea de acțiune rapidă în situații de criză (Balfour, Raik, 2013: 15). Mai mult, eficiența sa depinde adesea de disponibilitatea statelor membre de a sprijini politic și financiar inițiativele diplomatice comune.

Coordonarea dintre Bruxelles și ministerele de externe ale statelor membre a devenit o dimensiune crucială pentru coerența Uniunii Europene în politica externă, mai ales în contextul în care diplomația digitală se afirmă ca un instrument indispensabil al proiecției internaționale. În arhitectura diplomatică europeană, SEAE joacă rolul de hub central, însă ministerele de externe ale statelor membre continuă să rămână actori de prim rang în reprezentarea bilaterală și multilaterală. Această distribuție a competențelor impune un mecanism constant de sincronizare, pentru a evita suprapunerile și pentru a asigura consistența mesajelor europene. Digitalizarea a schimbat substanțial natura acestei coordonări. În locul exclusiv al corespondenței oficiale și rapoartelor diplomatice tradiționale, astăzi fluxurile informaționale circulă în timp real prin platforme securizate și canale digitale comune. Reuniunile de coordonare dintre diplomații europeni includ nu doar dezbateri de substanță, ci și planuri de comunicare digitală, cu accent pe gestionarea crizelor, combaterea dezinformării și articularea unor narațiuni comune pe rețelele sociale. De exemplu, în gestionarea crizei din Ucraina, Bruxelles-ul și capitalele europene au derulat campanii digitale sincronizate, prin care au condamnat agresiunea rusă, au promovat sancțiunile adoptate și au transmis mesaje de solidaritate cu Kievul.

Această evoluție reflectă o ***diplomație stratificată*** (Smith, 2004 : 37), în care nivelul european și cel național nu se exclud, ci funcționează într-o logică de interdependență. Ministerele de externe naționale beneficiază de infrastructura comunicațională și de vizibilitatea oferite de SEAE, în timp ce instituțiile europene își sprijină mesajele prin rețelele diplomatice naționale, mult mai bine ancorate local. Diplomația digitală joacă aici un rol catalizator: coordonarea Bruxelles–capitale nu mai este doar despre formularea unor poziții comune, ci și despre gestionarea simultană a percepțiilor publice și a competiției narative la scară globală. În consecință, imaginea de ansamblu a diplomației europene în era digitală este una a unui ecosistem complex, în care Bruxelles-ul și capitalele naționale acționează împreună pentru a multiplica vizibilitatea și a crește reziliența narativă a Uniunii. Diplomația digitală nu înlocuiește mecanismele clasice de coordonare, dar le completează și le accelerează, transformând colaborarea instituțională într-un proces mai transparent, mai reactiv și mai orientat către opinia publică internațională.

Per ansamblu, SEAE este un instrument indispensabil pentru consolidarea rolului UE în relațiile internaționale, dar succesul său depinde de echilibrul dintre autonomia instituțională și cooperarea cu statele membre.

În epoca digitală, SEAE devine tot mai mult o platformă de integrare a diplomației digitale în strategia externă a Uniunii, prin inițiative precum *EUvsDisinfo* - campanie derulată de SEAE în cooperare cu statele membre, funcționează ca o platformă de monitorizare și contracarare a narațiunilor false, multiplicată prin canalele diplomatice naționale - sau campaniile de comunicare strategică privind securitatea cibernetică și sprijinul pentru Ucraina, Uniunea reușind astfel să proiecteze nu doar un front diplomatic unit, ci și o **prezență comunicațională coordonată** la scară globală (Balfour, Raik, 2013: 101). Un alt exemplu se regăsește în **relația Uniunii cu partenerii globali**, unde diplomația digitală a devenit instrumentul principal pentru proiecția valorilor. În negocierile climatice, de pildă, delegațiile UE și ministerele de externe au utilizat campanii online comune pentru a promova European Green Deal ca model de tranziție ecologică și pentru a contracara discursurile ostile venite din partea actorilor sceptici față de sustenabilitate. Aceste cazuri arată că diplomația digitală a schimbat logica tradițională a coordonării dintre Bruxelles și statele membre. Nu mai este vorba doar despre armonizarea pozițiilor diplomatice la nivel formal, ci despre gestionarea simultană a **fluxurilor informaționale globale** (Balfour, Raik, 2013: 156), într-un mediu în care viteza, vizibilitatea și coerența narativă contează la fel de mult ca instrumentele clasice de negociere. În locul unei diplomații centrate exclusiv pe negocieri în spatele ușilor închise, coordonarea actuală presupune și sincronizarea comunicării publice în timp real, prin rețele sociale și platforme online, pentru a răspunde atât crizelor, cât și campaniilor de dezinformare.

Diplomația digitală ca instrument de putere

Dacă la nivel intern diplomația digitală a contribuit la întărirea coordonării dintre Bruxelles și ministerele de externe ale statelor membre, la nivel extern ea se confruntă cu o provocare mult mai complexă: competiția narativă globală. În acest spațiu informațional transnațional, Uniunea Europeană nu este doar un actor proactiv, ci și o țintă a campaniilor orchestrate de puteri revizioniste precum **Rusia și China**, care exploatează mediul digital pentru a submina credibilitatea și unitatea europeană. Mediul digital contemporan reprezintă nu doar un spațiu al interacțiunii diplomatice și al proiecției valorilor europene, ci și un câmp de confruntare cu actori revizioniști, care folosesc tehnologiile informației ca instrumente strategice de putere. În mod particular, Rusia și China au dezvoltat strategii sofisticate de comunicare și propagandă digitală, menite să erodeze credibilitatea Uniunii Europene, să submineze valorile democratice și să alimenteze diviziunile interne dintre statele membre.

În cazul Rusiei, diplomația digitală a depășit de mult dimensiunea clasică a promovării imaginii externe și s-a transformat într-un veritabil **instrument de război informațional**, integrat în logica mai largă a războiului hibrid. Această strategie urmărește nu doar transmiterea de mesaje oficiale, ci și destabilizarea adversarilor prin campanii sistematice de dezinformare, manipulare a percepțiilor publice și exploatarea diviziunilor interne ale statelor occidentale. Literatura de specialitate a documentat în detaliu aceste practici, Lucas și Pomerantsev (2016: 45) descriu modul în care Kremlinul

a dezvoltat o *doctrină a dezinformării*, care transformă mass-media și rețelele sociale în arme politice, menite să erodeze încrederea în instituțiile democratice occidentale. Polyakova și Boyer (2018) arată că Rusia utilizează diplomația digitală ca parte a unui ***arsenal hibrid***, unde informația devine un vector strategic la fel de important ca resursele militare sau economice, iar Giles (2016: 10) subliniază că ceea ce diferențiază Rusia este caracterul ofensiv al campaniilor sale digitale, care nu urmăresc doar să-și promoveze propria imagine, ci să submineze activ legitimitatea și coeziunea adversarilor. Un exemplu ilustrativ îl constituie campaniile desfășurate după anexarea Crimeei (2014) și, ulterior, în timpul agresiunii împotriva Ucrainei (2022). Platforma EUvsDisinfo, gestionată de SEAE, a identificat mii de narațiuni false propagate de actori afiliați Kremlinului, menite să justifice acțiunile Rusiei, să discrediteze sancțiunile europene și să prezinte Uniunea ca pe o entitate divizată și lipsită de putere. Aceste campanii nu se limitează la publicul extern, ci vizează și opinia publică europeană, exploatând fracturile sociale și politice interne. Astfel, diplomația digitală a Rusiei trebuie înțeleasă ca un **element central al războiului hibrid**, unde linia de demarcație dintre comunicare diplomatică și operațiuni psihologice (Giles, 2016: 4) devine tot mai difuză. În acest cadru, Uniunea Europeană este obligată să răspundă nu doar prin instrumente de politică externă tradițională, ci și prin mecanisme de **reziliență informațională**, consolidând capacitatea de contracarare a propagandei și de apărare a propriilor narațiuni strategice.

Dacă Rusia a transformat diplomația digitală într-o armă de război informațional, **China** a ales o strategie diferită, în care mediul digital este folosit ca instrument de ***soft power*** și proiecție a propriei viziuni asupra ordinii internaționale. Această abordare nu este lipsită de dimensiuni coercitive, dar pune accent pe construirea unei imagini pozitive a regimului și pe promovarea unor narațiuni alternative la cele occidentale. În viziunea lui Shambaugh (2015: 107), diplomația publică a Chinei are ca obiectiv fundamental consolidarea legitimității Partidului Comunist Chinez și a modelului său de dezvoltare. Acest lucru se realizează printr-un amestec de *nation branding*, difuzarea valorilor proprii și mobilizarea intensă a instrumentelor digitale. Reperele centrale sunt campaniile desfășurate de mass-media controlată de stat (CGTN, Xinhua, China Daily), care au o prezență constantă pe platformele internaționale precum Twitter (X) și Facebook, dar și utilizarea unor canale alternative precum TikTok sau WeChat, prin care Beijingul își extinde influența asupra tinerilor și asupra comunităților din diasporă. Diplomația digitală a Chinei s-a manifestat pregnant în timpul **pandemiei de COVID-19**, când Beijingul a promovat intens narațiunea „diplomației măștilor și vaccinurilor" (*mask diplomacy*), prezentându-se ca furnizor global de bunuri publice și solidaritate, în contrast cu ezitările inițiale ale UE și SUA (Huang, Wang, 2021). În paralel, campaniile chineze au avut și o componentă defensivă, menită să contracareze acuzațiile privind originile virusului și lipsa de transparență, ceea ce a dus la apariția unei retorici mai asertive, cunoscută drept ***wolf warrior diplomacy*** (Schliebs, 2021: 3). Un alt domeniu strategic îl reprezintă ***Inițiativa Belt and Road (BRI),*** promovată intens în mediul digital ca simbol al conectivității globale și al dezvoltării mutuale. Analize recente (Huang, Wang, 2021: 28) arată însă că aceste campanii sunt însoțite de o agendă implicită de remodelare a standardelor internaționale, inclusiv în domeniul guvernanței internetului, unde China propune un model de control suveran asupra fluxurilor digi-

tale, în opoziție cu abordarea deschisă susținută de UE. Astfel, diplomația digitală a Chinei combină elemente de **soft power strategic** cu tactici de control narativ, oferind un model alternativ de globalizare comunicațională(Schliebs, 2021: 4). Spre deosebire de Rusia, care se concentrează pe subminarea adversarilor, China încearcă să își extindă influența printr-un discurs pozitiv despre dezvoltare, conectivitate și stabilitate – dar unul care, în plan profund, contestă arhitectura liberală a ordinii internaționale. Pentru Uniunea Europeană, această strategie ridică provocări majore, deoarece obligă la un răspuns nu doar defensiv, ci și competitiv, prin consolidarea propriei diplomații digitale ca instrument de proiecție a valorilor democratice. Comparând strategiile Rusiei și Chinei în mediul digital, se conturează două modele distincte de utilizare a diplomației digitale. **Rusia** preferă o abordare ofensivă, bazată pe logica războiului hibrid, unde dezinformarea și propaganda funcționează ca instrumente de destabilizare și subminare a adversarilor (Lucas, Pomerantsev, 2016; Giles, 2016). În schimb, **China** adoptă o strategie mai sofisticată, axată pe proiecția pozitivă a propriei imagini și pe promovarea unui model alternativ de ordine globală, în care conectivitatea și dezvoltarea sunt prezentate ca valori centrale (*soft power with Chinese characteristics*) (Shambaugh, 2015: 102). Dacă Rusia încearcă să creeze haos informațional și neîncredere, China urmărește să construiască legitimitate și să redefinească standardele internaționale, inclusiv în domeniul guvernanței digitale. Pentru Uniunea Europeană, aceste două tipuri de presiuni digitale sunt complementare și, prin urmare, cu atât mai dificile: pe de o parte, necesită **reziliență defensivă** împotriva campaniilor dezinformării ruseşti, iar pe de altă parte, impun o s**trategie competitivă** de afirmare a propriilor valori democratice în fața modelului autoritar promovat de Beijing.

Confruntarea Uniunii Europene cu strategiile digitale ale Rusiei și Chinei a arătat că diplomația digitală nu mai este doar un instrument de comunicare, ci un element structural al securității și legitimității internaționale (Bjola, 2015). Dincolo de dimensiunea defensivă, ea are și un rol proactiv, devenind esențială atât în **gestionarea crizelor internaționale**, cât și în **proiecția valorilor normative** care definesc identitatea Uniunii.

Experiența recentă a Uniunii Europene în gestionarea crizelor – de la agresiunea Rusiei asupra Ucrainei la pandemia de COVID-19 – a arătat că diplomația digitală nu se limitează la comunicarea rapidă a deciziilor, ci devine un mecanism prin care Uniunea își proiectează identitatea și valorile fundamentale. Această dimensiune evidențiază legătura directă dintre puterea normativă europeană (NPE) (Manners, 2002) și necesitatea unei comunicări strategice coerente, care împreună redefinesc modul în care leadershipul european se manifestă în arena internațională. În accepțiunea instituțiilor europene, comunicarea strategică înseamnă planificarea, coordonarea și transmiterea coerentă a mesajelor către audiențe interne și externe, cu scopul de a sprijini obiectivele politice și diplomatice ale Uniunii (European External Action Service, 2016). Diplomația digitală devine, astfel, punctul de convergență dintre NPE și Strategic Communication. Pe de o parte, ea oferă infrastructura necesară pentru a proiecta valorile normative europene într-un spațiu global dominat de rețele sociale și platforme digitale. Pe de altă parte, ea transformă comunicarea într-un instrument de securitate, capabil să contracareze narațiunile ostile și să consolideze reziliența democratică a Uniunii (Polyakova,

Boyer, 2018). Această combinație s-a văzut clar în criza ucraineană, unde UE nu s-a limitat la adoptarea de sancțiuni și măsuri politice, ci a dezvoltat și o strategie de comunicare digitală care să transmită mesaje unitare despre sprijinul pentru Kiev și să combată dezinformarea rusă . În același timp, prin promovarea *European Green Deal* sau a parteneriatelor pentru digitalizare în Africa și Asia, diplomația digitală europeană funcționează ca vehicul al NPE (Diez, 2005: 632), dar într-o formă adaptată la logica competiției narative globale. Putem afirma că legătura dintre NPE și *Strategic Communication* redefinește leadershipul diplomatic al Uniunii Europene, valoarea normativă rămâne nucleul identității europene, însă eficiența sa depinde astăzi de modul în care este comunicată și percepută în spațiul digital. Diplomația digitală este, prin urmare, nu doar o extensie tehnologică a politicii externe, ci un mecanism de integrare între idealurile normative și imperativele strategice ale Uniunii.

Concluzii

Leadershipul digital european desemnează procesul prin care Uniunea Europeană își redefinește rolul și vizibilitatea în politica internațională, folosind instrumentele diplomației digitale pentru a comunica rapid, a gestiona crize și a proiecta valori într-un spațiu informațional globalizat (Melissen, 2005: 127).

Dacă modelele tradiționale de leadership se bazau pe consens, pe resurse economice sau pe proiecția normativă a valorilor, în era digitală accentul se deplasează către capacitatea Uniunii de a modela percepții și de a concura în arena globală a narațiunilor. Această evoluție deschide oportunități importante. Prin intermediul instrumentelor digitale, Uniunea poate ajunge la audiențe mult mai extinse decât în cadrul diplomației clasice și își poate face pozițiile vizibile în timp real, sporindu-și astfel influența globală. De asemenea, diplomația digitală consolidează soft power-ul european, oferind un canal suplimentar pentru promovarea democrației, a drepturilor omului și a sustenabilității. Inițiative precum *EUvsDisinfo* sau campaniile SEAE pe rețelele sociale au demonstrat că digitalul poate fi folosit pentru a combate dezinformarea și pentru a proteja reziliența informațională a Uniunii, într-un mediu tot mai vulnerabil la manipulări externe. Totodată, digitalul sprijină coordonarea internă, permițând o mai bună armonizare între Bruxelles și ministerele de externe naționale, reducând riscul de fragmentare și incoerență.

În același timp, leadershipul digital european se confruntă cu provocări structurale, divergențele dintre statele membre în privința unor dosare sensibile riscă să submineze coerența mesajului, iar în mediul digital incoerența este rapid exploatată de actori revizioniști. În plus, competiția narativă globală pune Uniunea în fața unor rivali autoritari, precum Rusia și China, care dispun de strategii centralizate și resurse comunicaționale masive. Excesul de accent pe comunicare strategică, în detrimentul consistenței normative, poate afecta credibilitatea Uniunii (Melissen, 2005: 136), iar dependența structurală de platformele private globale și vulnerabilitățile cibernetice creează riscuri suplimentare pentru autonomia și securitatea diplomatică a Uniunii.

Astfel, leadershipul digital european nu înlocuiește modelele tradiționale, ci le completează și le reconfigurează. El se construiește pe oportunitatea de a transforma diplomația digitală într-un instrument de vizibilitate, legitimitate și reziliență, dar este permanent pus la încercare de fragmentarea internă, de competiția geopolitică globa-

lă și de constrângerile tehnologice (Bjola, Holmes, 2015). Adevărata provocare pentru Uniunea Europeană rămâne aceea de a găsi un echilibru durabil între proiecția normativă și eficiența comunicațională (Manners, 2002:257), între deschiderea democratică și securitatea informațională, între diversitatea internă și coerența externă. Numai astfel leadershipul digital european poate deveni un model credibil și competitiv într-o ordine globală marcată de instabilitate și rivalități narative.

Transformarea diplomației europene de la logica tradițională a *Bruxelles*-ului la dinamica globală a *Cloud*-ului reflectă una dintre cele mai profunde schimbări ale politicii externe a Uniunii Europene în secolul XXI. Analiza de față a arătat că modelele clasice de leadership – interguvernamental, instituțional, normativ, prin consens sau tehnocratic – au oferit Uniunii resurse esențiale de stabilitate și coerență, dar s-au dovedit insuficiente în fața presiunilor generate de digitalizare, globalizarea comunicațională și competiția narativă globală (Khomeriki, 2022 : 280).

Prin utilizarea instrumentelor digitale, Uniunea Europeană a reușit să gestioneze crize majore, să contracareze campanii de dezinformare orchestrate de actori revizioniști și să proiecteze valori normative într-un mod adaptat la dinamica opiniei publice globale. În același timp, diplomația digitală a deschis oportunități pentru extinderea soft power-ului european, pentru consolidarea rezilienței informaționale și pentru întărirea coordonării dintre Bruxelles și statele membre. Totuși, provocările rămân considerabile: fragmentarea internă, competiția cu rivali autoritari și vulnerabilitățile structurale ale mediului digital pun sub semnul întrebării coerența și credibilitatea Uniunii(Ghica, 2024). Confruntată cu aceste dinamici, Uniunea Europeană are șansa de a construi un leadership digital distinctiv, capabil să îmbine vocația sa normativă cu instrumentele pragmatice ale comunicării strategice. Echilibrul dintre valori și eficiență, între deschiderea democratică și securitatea informațională, va decide dacă Uniunea poate să își transforme diplomația digitală într-un avantaj competitiv durabil. În cele din urmă, trecerea de la *Bruxelle*s la *Cloud* nu înseamnă abandonarea modelelor tradiționale, ci integrarea lor într-o paradigmă hibridă, unde vizibilitatea, coerența narativă și adaptabilitatea devin noile criterii ale leadershipului european pe scena internațională.

BIBLIOGRAFIE

Balfour Rosa, Raik Kristi (2013), *The European External Action Service and National Diplomacies,* EPC Issue Paper No. 73, European Policy Center, p. 1-187.

Berridge Geoffrey R. (2015), *Diplomacy: Theory and Practice*, Palgrave Macmillan, Basingstoke,p.1-289.

Bjola Corneliu, Holmes Marcus (2015), *Digital Diplomacy: Theory and Practice*, Routledge, London.

Castells Manuel (2008), *The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance*, in *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 616, nr. 1, p. 78–93.

Diez Thomas (2005), *Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering "Normative Power Europe"*, in *Millennium: Journal of International Studies*, vol. 33, nr. 3, p. 613–636.

Eastern Partnership (EaP), https://www.eeas.europa.eu/eeas/eastern-partnership_en

European External Action Service (2016), *Towards a European Strategy on International Cultural Relations*, Bruxelles, EEAS, https://www.eeas.europa.eu/_en

EUvsDisinfo, https://euvsdisinfo.eu/
Ghica Luciana Alexandra (2024), *Transforming International Development: Navigating the Shift Towards Digital Cooperation*, în Corneliu Bjola (ed.), Ilan Manor (ed.) - *The Oxford Handbook of Digital Diplomacy*, Oxford Handbooks, p. 250-268
Giles Keir (2016), *The Next Phase of Russian Information Warfare*, NATO Strategic Communications Centre of Excellence, Riga.
Hill Christopher (1993), *The Capability-Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role, in Journal of Common Market Studies*, vol. 31, nr. 3, p. 305–328.
Huang Z, Wang R (2021), *Exploring China's Digitalization of Public Diplomacy on Weibo and Twitter: A Case Study of the US–China Trade War*, Int. J. Commun., vol. 15
Jørgensen Knud Erik (2009), *The European Union and International Organizations*, Routledge, London.
Keohane Robert O. (1984), *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy,* Princeton University Press, Princeton.
Khomeriki Diana (2022), *Benefits and Risks of Digital Diplomacy: Is Traditional Diplomacy in Decline*?, in Nika Chitadze (Ed.), *World Politics and the Challenges for International Security*, IGI Global Scientific Publishing , p. 261-281.
Lucas Edward, Pomerantsev Peter (2016), *Winning the Information War*, Center for European Policy Analysis (CEPA), Washington D.C., p.1-71.
Manners Ian (2002), *Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?*, in *Journal of Common Market Studies*, vol. 40, nr. 2, pp. 235–258.
Melissen Jan (2005), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, Palgrave Macmillan, Basingstoke
Nye Joseph S. (2004), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York.
Nye Joseph S. (2011), *The Future of Power*, *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, *64*(3), p. 45–52.
Polyakova Alina, Boyer Spencer (2018), *The Future of Political Warfare: Russia, the West, and the Coming Age of Global Digital Competition*, Brookings Institution Report.
Reshetnikova Liudmila, Samokhina Irina (2023), *Digital Diplomacy and Social Media Networks: Contemporary Practices of Innovation in Foreign Policy*, Science Journal of VolSU. History. Area Studies. International Relations, Vol. 28. No. 2, p.205-213.
Schliebs Marcel, Bailey Hannah, Bright Jonathan, Howard Philip (2021), *China's Public Diplomacy Operations,* Oxford Internet Institute*,* Dem.Tech Working Paper,p. 1-41.
Shambaugh David (2015), *China's Soft Power Push: The Search for Respect*, in *Foreign Affairs*, vol. 94, nr. 4, pp. 99–107.

CZU: 327:004.8:327:659.3 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.07

DIGITAL DIPLOMACY IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: TOOLS, RISKS, AND PERSPECTIVES

Alexandr EJOV[11]

Cristina EJOVA[12]

Abstract. ***The article provides a comprehensive overview of digital diplomacy as a new paradigm of international communication, shaped by the evolution of information technologies. It traces the development of digital diplomacy from its institutionalization during the Obama administration to its transformation under Donald Trump, highlighting the growing role of social media, online communication, and digital tools in shaping the image and influence of states on the global stage. The study further examines the integration of artificial intelligence (AI) into diplomatic practice, emphasizing how AI enhances information analysis, forecasting, and strategic communication, while simultaneously generating ethical, legal, and security challenges. The research argues that in the age of AI, digital diplomacy evolves from a communicative mechanism into a complex system of data-driven decision-making and international interaction, requiring new principles of transparency, accountability, and human oversight.***

Keywords: *digital diplomacy, artificial intelligence, international relations, communication technologies.*

The late twentieth century marked a pivotal stage in the evolution of the global system. During this period, humanity faced two interrelated processes that shaped the subsequent dynamics of international relations: the collapse of bipolar world order and the rapid development of information and communication technologies. The information revolution remodel not only the nature of data dissemination but also the structure of interaction between the state and society, as well as among individuals on a global scale.

The extensive expansion of digital communication technologies fundamentally reconfigured the political landscape, intensifying the processes of globalization and transforming information flows into powerful tools of influence and public opinion formation. By the late 2000s, political and diplomatic elites encountered a new challenge—the rapid expansion of social networks. The emergence of smartphones and mobile applications made information almost instantaneously accessible to wide audiences, enabling users to receive and disseminate news in real time; this development essentially redefined the sphere of political communication and heightened the influence of public opinion on foreign policy processes.

Under these specific circumstances emerged the need to reconceptualize approaches to international communication and development of a new domain—digital diplomacy. The term digital diplomacy (also referred to as Internet diplomacy, social media diplo-

[11] Doctor in Political Science, Associate Professor, Moldova State University, Chisinau, Republic of Moldova. e-mail: alexandr.ejov@usm.md

[12] Doctor Habilitatus in Political Science, Associate Professor, Moldova State University, Chisinau, Republic of Moldova. e-mail: cristina.ejova@usm.md

macy, or Web 2.0 diplomacy) first entered academic and political discourse in the context of analyzing the foreign policy of the United States. It denotes a contemporary form of diplomatic activity grounded in the use of the Internet and information and communication technologies to achieve foreign policy objectives and strengthen international relations (Hocking, Melissen, 2015). Digital diplomacy entails the introduction of innovative modes of interaction between governmental institutions and foreign audiences through online communication, thereby enhancing the effectiveness of foreign policy dialogue and expanding the instruments of public diplomacy.

In scientific literature, digital diplomacy is also defined as "the use of the Internet, information and communication technologies, and social media as instruments for engaging in diplomatic activities and achieving foreign policy objectives". It is conducted through digital platforms and online tools, including official websites, blogs, social media networks, and mobile applications. Social media platforms such as Facebook and Twitter play a particularly significant role, providing politicians and diplomats with a unique opportunity for direct interaction with citizens, shaping public opinion, and promoting a positive image of the state on the international stage.

Digital diplomacy is primarily characterized by the application of contemporary digital technologies to promote state interests, active interaction with audiences via social media platforms, increased transparency in the s of diplomatic institutions, and the safeguarding of national interests in cyberspace.

Digital diplomacy is primarily characterized by the application of contemporary digital technologies to advance state interests, proactive engagement with audiences via social media platforms, increased transparency of diplomatic institutions' operation, and the protection of national interests in cyberspace (Bjola, Holmes, 2015). By integrating conventional diplomatic practices with the affordances of digital channels—which allow for the rapid dissemination of messages to wide audiences at relatively low cost—digital diplomacy establishes new spheres of interaction, both among state actors and between states and non-state stakeholders in international communication (Hocking, Melissen, 2015: 55).

A key aspect in understanding the essence of digital diplomacy refers to the functional nature: at its core, it serves as a technologically oriented instrument designed to facilitate the implementation of foreign policy objectives through digital communication tools. The foreign policy agenda and digital diplomacy of the United States are grounded in a set of values and ideological principles that reflect democratic traditions and liberal freedoms. These principles are largely operationalized through the activities of leading American IT companies—such as Google, Facebook, and Twitter, etc., whose business models and communication strategies have become integral components of the information infrastructure of the contemporary world (Zinovieva, 2015).

William Dizard, Senior Fellow in the International Communications Program at the Center for Strategic and International Studies (Washington, D.C.), is considered one of the earliest scholars to introduce the term "digital diplomacy." In the study *Digital Diplomacy: U.S. Foreign Policy in the Information Age*, he examines the capacity of the U.S. diplomatic system to respond and adapt to the challenges and requirements posed by the digital era (Dizard, 2001). According to Dizard, digital diplomacy represents a process of transforming traditional diplomatic methods, including public diplomacy,

under the influence of the new information and communication environment. The researcher places particular emphasis on the technological dimension—the adoption of digital instruments to replace analog ones, analogous to how the telegraph and telephone supplanted written correspondence. Nevertheless, the usage of the proposed term remained limited until 2009, and by the early 2010s, it had been partially supplanted by the term "*eDiplomacy*".

The philosophical foundations of the American approach to digital diplomacy were systematized in the works of Anne-Marie Slaughter, who served as Director of Policy Planning at the U.S. Department of State from 2009 to 2011. Slaughter argues that states with the most advanced and robust information exchange and communication systems gain the ability to shape the global agenda and exert influence over developments in the international arena (Slaughter, 2011).

Fergus Hanson, an Australian scholar in the fields of international relations and digital diplomacy and Director of the International Cyber Policy Centre at the Lowy Institute for International Policy (Australia), provides a comprehensive analysis of the evolution of digital tools in diplomatic practice and the activities of U.S. Department of State in the domain of eDiplomacy in his study *Revolution @State: The Spread of eDiplomacy* (2012). According to Hanson, the primary objective of digital diplomacy is to establish and maintain continuous engagement with both domestic and foreign audiences in the digital sphere, to utilize analytical instruments for studying public trends, and to collaborate with influential actors in the online environment—such as social media influencers capable of shaping public opinion and social trends. In this way, digital diplomacy becomes an integral component of contemporary foreign policy, enabling the adaptation of traditional diplomatic practices to the demands of the information age and enhancing a state's international influence (Hanson, 2012: 3-4).

Over time, the conceptual foundations of digital diplomacy, developed in the works of the aforementioned scholars, were translated into practical implementation within the institutional policies of the United States. The U.S. was among the first countries where the ideas of digital diplomacy evolved from theoretical frameworks into concrete organizational structures and programs.

In 2001, the United States announced the emergence of network diplomacy—Net Diplomacy, and by 2002, the first working group addressing digital diplomacy issues, the Digital Outreach Team, was established within the Department of State. In the same year, the eDiplomacy Task Force (later renamed the Office of eDiplomacy) was created to focus on internal digital modernization, and in 2006, the Digital Outreach Team (DOT) was established to concentrate on external digital engagement and participation in blog communities.

By the beginning of the 21st century, the United States had become one of the first countries to recognize the strategic potential of digital technologies in the sphere of foreign policy communication. U.S. digital diplomacy programs began to develop in 2002–2003, when the administration of President George W. Bush initiated the transition of traditional international broadcasting—radio and television, into the online environment. In 2006, Secretary of State Condoleezza Rice established the Digital Outreach Team, composed of specialists responsible for monitoring information and disinforma-

tion about the United States disseminated by social media users. During the same period, the Secretary announced the launch of the State Department's first official blog, as well as the creation of a government web portal and several electronic journals (Zinovieva, 2015). By 2008, more than fifteen specialized units operating within the U.S. Department of State, the Central Intelligence Agency (CIA), the Department of Defense, and the United States Agency for International Development (USAID) were engaged in communication with foreign online audiences. Their activities included the analysis of international and national social networks, and the dissemination of information aimed at shaping a positive image of the United States within the global information space.

A significant contribution to the institutionalization of digital diplomacy was made by Secretary of State Hillary Clinton, who held office from 2009 to 2013. During her tenure, a large-scale reform of the Department of State was launched with the objective of modernizing foreign policy instruments in accordance with the demands of the information age. The reform was grounded in the idea of integrating new technologies into diplomatic practice and actively utilizing the potential of the Internet. By 2010, Clinton had succeeded in establishing partnerships with the leaders of major private Internet companies such as Google, Facebook, and Twitter, etc., thereby transforming digital platforms into essential tools of diplomatic communication.

Under President Barack Obama, digital diplomacy was advanced to a qualitatively new stage, becoming one of the central instruments of U.S. foreign policy. In 2009, Secretary of State Hillary Clinton unveiled a renewed U.S. foreign policy framework that identified digital diplomacy as a core strategic direction. The principal aim of this initiative was to foster the consolidation of global online audiences around the values and initiatives underpinning American foreign policy (Cull, 2013:252).

As part of this strategy implementation, the U.S. Department of State developed an extensive digital infrastructure that included approximately 230 Facebook pages, 80 Twitter accounts, 55 YouTube channels, and 40 Flickr pages. The platforms were employed to promote U.S. foreign policy positions, disseminate official statements, and facilitate dialogue with international audiences.

Particular significance was attached to the active use of digital technologies by the President himself. Barack Obama became the first head of state to systematically employ the capabilities of the World Wide Web for direct communication with citizens. He maintained an official presence on more than sixteen online platforms, and his Twitter microblog became one of the most popular globally, with over 43 million followers. It was largely due to his active involvement that U.S. digital diplomacy acquired a mass and personalized character, while communication between government officials and Internet users became an inherent and natural component of public policy.

The first presidency of Donald Trump (2017–2021) marked a new stage in the evolution of digital diplomacy. Unlike his predecessors, Trump viewed social media—particularly Twitter—not merely as a communication tool but as a means of direct political influence. His personal posts frequently substituted for official White House statements, generating instant informational agendas and shaping international perceptions of the United States. Consequently, diplomacy during the Trump era assumed the features of "personalized public diplomacy," and the boundaries between personal and institutional

communication were effectively blurred. However, this highly direct style often provoked diplomatic crises and reduced the predictability of foreign policy signals.

With the election of Joseph Biden, U.S. digital diplomacy underwent another phase of reconfiguration. The Biden administration placed emphasis on restoring trust in traditional institutions, combating disinformation, and enhancing the transparency of governmental communication. In contrast to Trump, Biden employed digital platforms primarily as instruments of institutional engagement, thereby restoring to digital diplomacy the characteristics of a coordinated and professional activity. Special attention has been devoted to cybersecurity, personal data protection, and the development of international cooperation in regulating the digital domain.

The second presidency of Donald Trump (beginning in 2025) has been accompanied by attempts to redefine the role of digital instruments within the framework of "America First 2.0." The Trump administration – 2 has continued to employ social media actively for the promotion of foreign policy messages; however, the focus has now shifted toward stricter control over information flows and the strengthening of national cybersecurity.

Thus, the American model of digital diplomacy has demonstrated the effectiveness of network technologies as instruments of foreign policy influence, transforming the Internet into a key arena for shaping the state's global image and advancing national interests.

The evolution of digital diplomacy practice in the United States, from early experiments with communication platforms to the large-scale use of social media as an instrument of public diplomacy, has stimulated the development of theoretical approaches. Gradually, concepts emerged that framed digital diplomacy not merely as a technological phenomenon but as a distinct form of political communication, integrating elements of public diplomacy, strategic communication, and networked interaction. The use of social media became one of the central directions in the development of digital public diplomacy. Contemporary politicians and diplomats actively employ media spaces as instruments to expand their influence and establish direct contact with international audiences, avoiding traditional communication channels.

Social media assumed particular significance in the mid-2010s, functioning as powerful instrument for shaping foreign policy agendas. For instance, during 2016–2017, the Twitter platform emerged as one of the most influential tools of digital diplomacy. The posts of U.S. President Donald Trump on this platform attracted extensive international attention and often became focal points of both public and diplomatic discussion. Through brief messages on Twitter, the head of state addressed the global community directly, commented on current political events, and announced key foreign policy decisions, a feature that became characteristic of a new stage in the evolution of diplomatic communication.

In this context, it appears that the evolution of digital diplomacy was not chaotic, but proceeded according to a discernible logic of institutional and technological development. An examination of its developmental trajectory reveals three principal stages, each representing a distinct phase in the evolving relationship between diplomacy and information and communication technologies.

The first stage—Web 1.0 – was characterized by the emergence of static websites primarily designed for the dissemination of official information. During this phase, digi-

tal diplomacy served predominantly an informational function: press releases, speeches, documents, and international agreements were published, while audience feedback was virtually nonexistent.

The second stage—Web 2.0 - marked a transition to interactive forms of communication. Diplomatic institutions started to actively utilize social media platforms, blogs, and forums, enabling not only the dissemination of information but also the establishment of two-way dialogue with the public. During this period, digital diplomacy evolved into a tool for public engagement, shaping public opinion, and enhancing the state's image.

The third stage—Web 3.0 - is characterized by the integration of artificial intelligence, blockchain technologies, and decentralized data exchange systems. These innovations have provided enhanced security, transparency, and efficiency in communications, thereby strengthening the operational capacity of diplomacy within the context of global digitalization. Within this framework, artificial intelligence assumes particular significance, functioning not merely as a technological tool but as a strategic resource with the potential to transform the mechanisms of communication, analysis, and decision-making in the realm of foreign policy (Ordovskiy, Kojemyakin, 2025: 159).

Comprehending the role of artificial intelligence (AI) requires an analysis of its essential nature. AI can be defined both as a framework of principles governing the computational simulation of human cognition and intelligent behavior, and as an academic discipline devoted to their systematic investigation (Grishanina, 2021). In recent years, artificial intelligence has assumed increasing significance across numerous domains of human activity. Its potential is actively used in the analysis of large datasets, image and speech recognition, automatic text translation, content generation, management of financial and business processes, automation of production and transportation, medical diagnostics, educational technologies, also in the entertainment and creative industries. The growing prevalence and functional capabilities of AI inevitably impact the international security system, as its application has the potential to alter existing balances of power among states and generate new challenges in global governance and diplomacy.

However, despite the widespread use of the term, no universally accepted definition of AI exists; its meaning varies depending on the conceptual approach and field of application. In the scholarly literature and analytical reports (notably IBM Think, 2024), three primary types of artificial intelligence are distinguished, differing in terms of autonomy, cognitive complexity, and scope of application: narrow AI, general AI, and superintelligence.

Artificial Narrow Intelligence (ANI) represents systems designed to perform specific tasks within strictly defined parameters. Such technologies are used for image recognition, natural language processing, translation, data analytics, and automated communication. Narrow AI lacks self-awareness and the capacity for autonomous learning beyond pre-programmed algorithms. However, this type of artificial intelligence is the most widespread and is actively utilized in diplomatic practice: for information processing, analysis of public sentiment, management of online communications, and forecasting of international events.

Artificial General Intelligence (AGI) refers to a hypothetical form of intelligence characterized by the ability of machines to learn, reason, and make decisions at a level

comparable to humans. AGI would be capable of adapting to new environments, understanding context, developing strategies, and generating new knowledge. At present, such systems remain at the theoretical stage of development; however, they attract considerable interest among scholars of international relations, as the emergence of AGI could fundamentally transform the balance of power, the nature of diplomacy, and the principles of international interaction.

Artificial Superintelligence (ASI) denotes a conceptual stage of technological advancement in which artificial systems not only equal but surpass the human mind in information processing speed, analytical depth, and decision-making capacity. From a theoretical standpoint, ASI could possess strategic reasoning abilities, emotional modeling, and even elements of creativity. Yet, this form of AI presents the greatest challenge to global security and international law, as its autonomy and analytical power could potentially exceed the limits of human control.

The classification of artificial intelligence into three levels holds fundamental importance for the analysis of digital diplomacy. At the present stage, states primarily employ Artificial Narrow Intelligence (ANI) - in data analytics, information flow monitoring, document processing, and the optimization of foreign policy communications. Nevertheless, the gradual advancement toward systems incorporating elements of Artificial General Intelligence (AGI) opens new prospects, from providing intelligent support for negotiation processes to forecasting crises and developing scenarios of international interaction.

Empirical evidence demonstrates the progressive integration of artificial intelligence into diplomatic practice. The contemporary deployment of digital technologies in diplomacy is accompanied by intensive discussions on the potential applications of artificial intelligence within diplomatic practice. It should be emphasized that artificial intelligence is already utilized by numerous states, particularly in the sphere of international cooperation. Notably, in China, intelligent systems are actively used by diplomats to model and analyze potential developments in international affairs. Artificial intelligence is increasingly applied not only in the realm of national security, such as through the use of autonomous weapon systems, but also within the domains of economic diplomacy and trade negotiations. For example, leading IT companies are developing cognitive assistants and advisory systems capable of analyzing large datasets related to complex technical aspects of trade, thereby significantly accelerating the formulation of optimal trade strategies in a competitive environment (Lisovolik, 2023).

According to M. Vacarelu, a researcher at the National University of Political Studies and Public Administration (Bucharest, Romania), artificial intelligence exerts its influence on diplomacy along two principal dimensions: it reconfigures the operational context in which diplomats and consular officials function, and simultaneously introduces innovative instruments that enhance the performance of their professional duties. Vacarelu underscores that AI possesses the capacity to streamline and expedite various bureaucratic procedures, thereby increasing institutional efficiency. For example, advanced data analysis technologies can be utilized for the retrospective assessment of negotiation processes and the projection of their potential trajectories, while machine learning algorithms may assist in formulating and optimizing negotiation strategies (Vacarelu, 2021).

Moreover, artificial intelligence opens prospects to overcoming linguistic barriers. Contemporary AI-based solutions can enhance simultaneous translation through a more sophisticated understanding of contextual meaning, thereby making communication between representatives of different states more accurate and natural. Finally, AI contributes to strengthening the security of diplomatic missions and improving the reliability of information by means of automated data verification, image recognition, and other computational processing techniques.

In contemporary research literature examining the relationship between artificial intelligence and diplomacy, three key dimensions of AI application in diplomatic practice are identified: AI as a subject of diplomatic negotiation; AI as an instrument of diplomatic activity; and AI as a factor transforming the diplomatic environment (Höne, 2019: 9-10).

Artificial intelligence as a subject of diplomatic negotiation is becoming an increasingly significant domain of international engagement. Issues such as the regulation of AI use, the establishment of ethical standards, the protection of personal data, and the prevention of the militarization of AI technologies have entered the agendas of global fora, including the United Nations, UNESCO, the European Union, and the G7. At the level of intergovernmental negotiations, a new field—technological diplomacy (tech diplomacy)—is emerging, wherein states seek to develop coordinated approaches to the governance of digital innovations and the mitigation of associated risks.

Artificial intelligence as an instrument of diplomacy is already being actively employed to optimize the functioning of foreign policy institutions. Advanced AI algorithms are utilized for the analysis of large datasets, monitoring of international media and social networks, forecasting of political and humanitarian crises, and the automation of documentation and communication processes. Such tools enable diplomats to accelerate decision-making, improve the quality of analytical reporting, and personalize foreign policy messaging. Moreover, machine learning technologies are increasingly applied in the preparation of negotiation strategies, scenario modeling, and risk assessment, thus integrating AI into the practical infrastructure of diplomatic activity.

Artificial intelligence as a factor transforming the diplomatic context exerts a systemic influence on the international environment. The proliferation of AI technologies is reshaping not only the modalities of interaction among states but also the very nature of power, influence, and information in international relations. The automation of communication processes, the growing role of digital corporations, and the unequal access to advanced technologies generate new forms of asymmetry between states. This dynamic gives rise to a new type of digital inequality, wherein the capacity to deploy AI effectively becomes an indicator of foreign policy competitiveness.

In the context of the evolution of digital diplomacy, the expanding role of AI as a crucial instrument of global governance is becoming increasingly evident. Despite numerous arguments in favor of the active integration of AI into international affairs, current neural systems are not yet authorized or capable of substituting human decision-making at the highest political level. This limitation underscores the necessity of developing international ethical and legal frameworks to regulate the use of artificial intelligence in the interests of peace, security, and sustainable development.

Artificial intelligence is thus emerging as an integral component of contemporary digital diplomacy, creating new opportunities for analysis, communication, and decision-making in the sphere of foreign policy. At the same time, its advancement gives rise to ethical, legal, and political challenges that necessitate the establishment of international norms and regulatory mechanisms. The effective utilization of AI in diplomacy can only be achieved through the preservation of human oversight and accountability, ensuring that technological progress serves the objectives of peace, security, and cooperation among states.

BIBLIOGRAPHY

Bjola, C., & Holmes, M. (2015), *Digital Diplomacy: Theory and Practice*. Abingdon, Oxon: Routledge. 252 p. https://doi.org/10.4324/9781315730844 [Accesat: 07.08.2025].

Cull, N. J. (2013), *The Long Road to Public Diplomacy 2.0: The Internet in U.S. Public Diplomacy*, în *The Hague Journal of Diplomacy*, vol. 8, no. 3–4, p. 251–274. https://ash.harvard.edu/wp-content/uploads/2024/02/cull.pdf [Accesat: 07.08.2025].

Dizard, W. A. (2001), *Digital Diplomacy: U.S. Foreign Policy in the Information Age*. Westport, CT: Praeger Publishers. 232 p.

Grishanina, T.A. (2021), *Iskusstvennyy intellekt v mezhdunarodnykh otnosheniyakh: rol' i napravleniya issledovaniya*, în *Vestnik RGGU. Seriya Politologiya. Istoriya. Mezhdunarodnye otnosheniya*, No. 4, p. 10–18. DOI: 10.28995/2073-6339-2021-4-10-18. [Accesat: 07.08.2025].

Hanson, F. (2012), *Revolution @State: The Spread of Ediplomacy*. The Lowy Institute, 32 p.

Hocking, B., & Melissen, J. (2015), *Diplomacy in the Digital Age*. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 58 p. https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/Digital_Diplomacy_in_the_Digital%20Age_Clingendael_July2015.pdf [Accesat: 07.08.2025].

Höne, K. E. (2019), *Mediation and Artificial Intelligence: Notes on the Future of International Conflict Resolution*. Geneva: DiploFoundation, 23 p. https://www.diplomacy.edu/wp-content/uploads/2021/06/Mediation_and_AI.pdf [Accesat: 07.08.2025].

Lisovolik, Ya. (2023), *Iskusstvennyy intellekt v mezhdunarodnykh otnosheniyakh: epokha "tsifrovoy diplomatii"*, Consiliul Rus pentru Afaceri Internaționale [Resursă electronică]. Disponibil la: https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/comments/iskusstvennyy-intellekt-v-mezhdunarodnykh-otnosheniyakh-epokha-tsifrovoy-diplomatii/ [Accesat: 07.08.2025].

Ordovskiy, D., & Kojemyakin, E. A. (2025), *Tsifrovaya publichnaya diplomatiya v epokhu sotsialnykh media: evolyutsiya i sovremennoe sostoyanie*, *Polis. Politicheskie issledovaniya*, № 2, p. 157–166. DOI: 10.17976/jpps/2025.02.11. EDN: OOLICR. [Accesat: 08.08.2025].

Schmidt, E., & Cohen, J. (2014), *The New Digital Age: Reshaping the Future of People, Nations and Business*. London: John Murray. 315 p.

Slaughter, A.-M. (2011), *The New Foreign Policy Frontier: Networks and Power*. Princeton University. https://www.theatlantic.com/international/archive/2011/07/the-new-foreign-policy-frontier/242593/?utm_source=chatgpt.com [Accesat: 07.09.2025].

Vacarelu, Marius. (2021), *Artificial Intelligence: To Strengthen or to Replace Traditional Diplomacy*, în *Artificial Intelligence and Digital Diplomacy: Challenges and Opportunities*, ed. by F. Roumate. Cham: Springer, p. 1–24.

Zinovieva, E. S. (2015), *Tsifrovaya diplomatiya, mezhdunarodnaya bezopasnost i vozmozhnosti dlya Rossii* [Resursă electronică]. Disponibil la: https://www.hse.ru/data/2013/02/07/1308051476/72881295.pdf [Accesat: 07.08.2025].

CZU: 340.134:342.7:061.1 EU https://doi.org/10.59295/pas2025v2.08

EVOLUTION OF FORMS OF LAW AND LAWMAKING IN THE CONTEXT OF EUROPEANIZATION

Olga TATAR [13]

Iurie MIHALACHE[14]

Abstract. ***Lawmaking is the activity of adopting, amending and repealing legal norms, carried out by both state bodies and authorized non-state structures and citizens through mechanisms of direct democracy, such as referendums. It is part of lawmaking - the process of forming law, including the analysis of legal reality and the development of new regulatory decisions. In the Republic of Moldova, lawmaking is carried out within the framework of established procedures enshrined in the Constitution and other normative acts, and in the context of Europeanization, it is gradually adapted to European legal standards.***

Keywords. *lawmaking, legal norm, citizens, law, europeanization*

Introduction:

Among the special features of law is its formal certainty. Legal norms must be expressed externally, contained in certain forms, which are the way of their existence, otherwise these legal norms will not be able to regulate social relations. *Thus, forms of law are a way of expressing legal rules of conduct, state will.* While the legal form refers to all legal means that are involved in the legal regulation of social processes, in solving social problems, the form of law refers only to specific "reservoirs" that contain the rules of law (Alekseev, 2015, p. 56)

In the scientific literature, two points of view are analyzed on the problem of the relationship between the concepts "source of law" and "form of law": a) according to the first point of view, these concepts are identical; b) according to the second point of view, the concept of "source of law" is broader than the concept of "form of law", while this point of view is dominant today. Three factors are used under the source of law: 1) the source in the material sense; 2) source in an ideological sense; 3) source in the formal legal sense. Let us reveal the four main forms of law: 1. *normative act is* a legal act that contains rules of law and is aimed at regulating social relations, for example: laws, by-laws; 2. *legal custom* is a historically established rule of behavior that is in the minds of people as a result of repeated application and leading to legal consequences; 3. *legal precedent* is a court decision on a specific legal case, which is given the force of a rule of law and with the help of which similar cases are resolved; 4. *normative agreement is* an agreement between law-making entities, as a result of which a new rule of law arises.

Unlike transactional agreements, regulatory agreements are not individual - one-time in nature. Subjects who enter into a normative agreement create a new rule of law.

[13] Doctor of Law, Associate Professor, Comrat State University, E-mail: oleatatar@mail.ru

[14] Doctor of Law, habilitatus, University „C. Stere",E-mail: mihalacheiurie@mail.ru

Unlike regulations, which are adopted by government agencies, regulatory agreements are the result of an agreement between entities regarding activities that are of interest to them.

A normative legal act is an official legal act that is adopted by an authorized body, containing legal norms and at the same time occupying a special place in the system of legal acts. Bodies endowed with rule-making competence can issue normative acts in a strict form. All normative acts are divided into: laws and by-laws, of which laws include, for example: The Constitution is a fundamental political and legal act that establishes the constitutional system, the rights and freedoms of man and citizen, determining the form of government and government.

By-laws include, for example: a) decrees of the President of the Republic of Moldova - the highest by-laws; b) resolutions of the Government of the Republic of Moldova - acts of the executive body of the state; c) regulations of ministries and departments regulating public relations within their competence; d) decisions and regulations of local government authorities; e) orders, resolutions of local government bodies; f) regulations of municipal authorities; g) local regulations.

Taking into account the peculiarities of the legal status of the subject, regulatory acts are divided into: regulatory acts of state bodies; regulatory acts of other social structures; normative acts of a joint nature; normative acts adopted in a referendum, also taking into account the period of validity, normative acts are divided into: normative acts of indefinite duration; temporary regulations. *Thus, taking into account their legal force, normative acts are grouped into a single system, where each occupies a special place and plays an important role. (*Tatar, Mihalache, 2024, p. 132).

A law is a normative act that is adopted in a special manner by a legislative body or through a referendum, while expressing the will of the people and endowed with supreme legal power in regulating public relations.

Laws can be classified on various grounds: 1. by legal force (for example, the Constitution of the Republic of Moldova); 2. by subjects of lawmaking (for example, adopted by the legislature); 3. on the subject of legal regulation (for example, civil); 4. by duration (for example, permanent laws and temporary); 5. by nature (for example, current and emergency); 6. by scope; 7. by content (for example, budget); 8. by degree of systematization (for example, conventional and organic); 9. according to the significance of the norms contained in them (for example, constitutional and ordinary); 10. by scope of regulation (for example, general and special) and so on.

By-laws are acts that are issued on the basis and in pursuance of laws and at the same time containing legal norms, but they are less legally significant than laws. Let us arrange the types of by-laws in a certain sequence: 1. Decrees of the President of the Republic of Moldova, which are binding in the Republic of Moldova, and do not contradict the Constitution of the Republic of Moldova, laws and other regulations. Acts and decrees of the President of the Republic of Moldova, with the help of which the head of state exercises his powers. 2. Decrees of the Government of the Republic of Moldova, which are binding in the Republic of Moldova. 3. Orders, charters, regulations of ministries, departments, adopted in accordance with the laws of the Republic of Moldova, decrees of the President of the Republic of Moldova, decrees of the Government of the Republic

of Moldova. 4. Decisions and regulations of local government authorities. 5. Decisions, orders, resolutions of local government bodies. 6. Regulatory acts of municipal authorities. 7. Local regulations - regulations adopted at the level of a specific enterprise. Thus, laws and regulations represent two groups of regulations, which are divided into types.

Regulatory acts have temporal, spatial and subjective limits to their functioning. Regarding the validity of a normative act in time, it is determined by the entry into force of the normative act and the loss of this force. It is important not to forget the principle according to which the law does not have retroactive force, but this is possible in two cases: a) when the law says; b) when the law mitigates or the law eliminates liability. Regulatory acts cease to be valid on the following grounds: 1. upon expiration of the validity period of the act for which it was adopted; 2. in connection with the publication of a new act that replaced the old one. The effect of a normative act in space is determined by the territory over which the authority of the body that issued it extends (Matuzov, Malko, 2020, p. 319). The effect of normative acts in space depends on the legal force of the act. In addition, there are special regulations that apply only to certain categories of citizens (for example, pensioners).

Lawmaking is an activity of government bodies associated with the adoption, amendment and repeal of legal norms, when government bodies, non-state structures with powers, as well as citizens when adopting laws in referendums are recognized as subjects of lawmaking. Lawmaking is an integral part of legal formation - the natural historical process of law formation, as a result of which the analysis and assessment of the current legal reality is carried out, the selection of concepts about the future of legal regulation and the development, as well as the adoption of normative regulations. The essence of lawmaking is to elevate the state will into norms of law. Lawmaking activities are carried out within the framework of certain procedural procedures, which are contained in the Constitution of the Republic of Moldova, statutes, etc.

Lawmaking is characterized by a number of principles: scientific nature; professionalism; legality; democracy; publicity. The principles of lawmaking are presented in the form of fundamental ideas, principles that are associated with the adoption and abolition of legal norms. Lawmaking is a complex activity of creating general rules of behavior. According to the subjective content, law-making is divided into types: a) law-making of the people during a referendum; b) law-making by state bodies; c) law-making by certain officials; d) law-making by local governments; e) local law-making; f) law-making by public organizations.

Regarding the significance, lawmaking is divided into: a) lawmaking is an activity of parliament, which issues normative acts that have the highest legal force, namely laws; b) delegated lawmaking - government activities on behalf of parliament related to the adoption of regulations that fall within the competence of the representative body; c) subordinate law-making - where the rules of law are adopted and introduced by structures that do not belong to the highest representative bodies - the President, the Government, local government bodies, etc. Subordinate law-making is more efficient and more flexible, but at the same time more cumbersome.

It should be noted that regulations are adopted by various bodies at any time, within any spatial limits and for any reason; of course, this kind of situation cannot but affect

the nature of existing laws and regulations, which are sometimes in conflict. Therefore, it is first necessary to put the corresponding system in order, namely to systematize - streamline regulations, in order to ensure accessibility of legislation, ease of use, eliminate ineffective rules of law, resolve legal conflicts, and eliminate gaps (Matuzov, Malko, 2020, p. 334).

There are types of systematization: a) *incorporation* - presented as a form of systematization, as well as as a simple type of systematization, by combining normative acts, without changing their content, where each act retains its independent legal significance. Incorporation is divided into official and informal; b) *consolidation* - presented as a form of systematization, by combining normative acts, without changing their content in a single act. The peculiarity of consolidation lies in its compromise systematization, which combines the features of incorporation and codification, i.e. consolidation is an intermediate stage in case of lack of codification; c) *codification* - presented as a form of systematization, by combining normative acts into a single act with a change in content. In the course of codification, contradictions in norms are eliminated, new rules of behavior are formed, therefore codification is recognized as a method of law-making, in the form of a very complex and labor-intensive type of systematization. You should know that the codification of legislation can be general, sectoral, or special *(*Tatar, Mihalache, 2024, p. 136).

Codification is characterized by the following features: 1. special bodies can deal with codification; 2. as a result, a new normative act, code is created; 3. the codified act is recognized as the main one among other acts.

Analyzing the types of systematization of normative acts, it is worth paying attention to the introduction of an electronic system for classifying legal acts, which makes it possible to ensure legal awareness of state and public structures and all citizens - interested parties. This kind of classification is aimed at improving and systematizing legislation. *Consequently, there are a number of ordering systems of normative acts, each of which individually plays its role in the overall process.*

Legal technology is presented in the form of a system of means, rules and techniques for preparing and regulating legal acts, which are used for the purpose of perfection and increased efficiency. The main object of legal technology is the text of legal acts, the information embodiment of legal regulations, where it should be taken into account that the content of such regulations and the form correspond to each other in order to avoid ambiguity. Legal technology is aimed at structuring legal material, improving the language of legal acts, where legal terms and legal structures that are formed from a certain combination of subjective rights, obligations, prohibitions, and penalties are recognized as technical means.

Technical rules should also include: a) clarity and clarity, accessibility of the language of legal acts; b) a combination of brevity with the necessary completeness of the relevant legal requirements; c) consistency in the presentation of legal information; d) internal unity of legal material. *Thus, technical methods are recognized as methods that record official details and the structural organization of a legal act.* Legal technology can be divided into types: 1. law-making; 2. systematization of regulations; 3. accounting of regulations; 4. law enforcement. Consequently, all types of legal technology,

constructing legal material, create conditions for rationalizing legal activity and optimizing the process of legal regulation of social relations.

Conclusions:

Lawmaking consists of adopting new rules of law and improving old ones by introducing some changes and additions. *Thus, law-making is presented in the form of an active, creative, state activity, where the main products are legal norms contained in regulations, contracts, legal customs, it is also a means of managing society, where a development strategy is formed, essential rules of behavior are recognized; the level and culture of lawmaking and, at the same time, the quality of adopted regulations.*

BIBLIOGRAPHY

Alekseev S.S. State and rights. Moscow: Prospekt. 2015.
Tatar, O., Mihalache, Iu. Theory of State and Law. Course notes. 2024.
Matuzov N.I., Malko A.V. Theory of state and law. Textbook. Moscow. Lawyer. 2020.

CZU: 343.347:343.6:343.983 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.09

THE CONTRIBUTION AND ROLE OF THE USE OF POLYGRAPH TECHNIQUES IN THE FORENSIC INVESTIGATION OF CRIMES THAT ENDANGER THE LIFE AND HEALTH OF MANKIND

Laura-Maria GIANĂ[15]

Abstract. ***Crimes against the life and health of a person constitute one of the most serious and complex categories of criminal acts, having a profound impact both on the direct victims and on society as a whole. These acts include acts such as murder, attempted murder, serious bodily harm, but also other actions that affect the physical and mental integrity of individuals. They are not limited only to the immediate consequences on the health of the person, but also generate secondary effects of a social, moral and economic nature, influencing the sense of security and cohesion of the community. The scientific analysis and investigation of these crimes represent an essential tool for law enforcement agencies, providing methodological and technical support in the prevention, identification and sanctioning of criminal acts. In this context, the use of modern methods, such as the polygraph, contributes to the efficiency of investigations and to the clarification of the circumstances in which these acts are committed, thus supporting the entire process of protecting the life and health of individuals.***

Keywords: *solution, victim, offender, benefits, behavior.*

Introduction. Forensic investigation of crimes against life and health of the person is a complex process, which aims to restore the criminal event produced, based on the evidence discovered by the criminal investigation officer. This involves the identification, analysis and detailed interpretation of all the factual elements and circumstances associated with the crime, in order to accurately reconstruct the events, as well as to determine how the crime was committed. A basic element for effectively applying the polygraph is a very good and in-depth knowledge of the victim and the perpetrator. This knowledge refers to forensic as well as criminological aspects.

Within the framework of forensic investigation of crimes against life and health of the person, the criminological analysis of the victim's profile was substantiated by the contributions of authors such as Benjamin Mendelsohn, Marvin Wolfgang, Stephen Schafer, Emilio Viano, Jan van Dijk, Andrew Karmen and Ezzat Fattah. The works of the aforementioned authors have highlighted the role of victim traits, provocative or passive behaviors, and social context in the victimization process, providing valuable conceptual tools for investigating violent crimes.

Core content. *Forensic analysis of victim profile*

- Minors: Children are often victims due to their vulnerability and inability to defend themselves. Crimes against minors include physical, emotional abuse and neglect.

- Pregnant women: Pregnant women become victims due to their delicate condition and increased physical vulnerability. Crimes can include domestic violence and specific aggressions that affect pregnancy.

[15] Senior Researcher, University of Naples ,,Federico II", Italy, Email: geanalauramaria@gmail.com

- Elderly people: This category of people is often victims due to their fragility and reduced ability to defend themselves. Crimes include physical violence, financial abuse and neglect.

- People with disabilities: These people are vulnerable to various forms of physical, emotional and financial abuse due to their physical or mental limitations.

- Victims of personal conflicts: Often, crimes are committed by people known to the victim, including family members or close friends, for reasons of jealousy, revenge or domestic conflicts.

- Ordinary people: anyone can become a victim of crimes against life and health, regardless of age, gender or social status. These victims can be attacked in the context of personal conflicts, robberies or other violent situations.

The analysis of the criminal profile was founded on the classical and modern studies of authors such as Cesare Lombroso, Enrico Ferri, Raffaele Garofalo, Sigmund Freud, Edwin Sutherland, Donald Cressey, Hans Eysenck and David Canter. The contributions of these criminologists have shaped the understanding of the behavioral, motivational and social traits of criminals, providing valuable theoretical references for the investigation and prevention of crime.

Forensic analysis of the criminal profile

- Recidivists: criminals with a criminal record, who have committed similar crimes in the past and have an established modus operandi.

- Members of criminal groups: these individuals may be part of criminal organizations that commit violent crimes for profit or territorial control.

- Domestic offenders: individuals who commit crimes against family members or life partners, often in the context of domestic violence.

- Opportunistic offenders: individuals who commit impulsive crimes, often without prior planning, in situations of conflict or anger.

- Regular people: criminals without a significant criminal record, who may commit violent acts in times of crisis or intense conflict, often under the influence of alcohol or drugs.

Despite the existence of different opinions regarding the essence and content of the concept of a polygraph test battery, the development of effective psychophysiological assessment tools requires the integration of a forensic and psychocriminalistic approach. According to some reference authors, such as John A. Larson, who perfected the Marston test for detecting simulated behavior (LARSON, 1932: 303), Frank Horvat, who analyzed the main methodological changes that occurred in the evolution of the polygraph (Horvat, 2021: 20), Tudorel Butoi, Alexandru Butoi and Ioana-Theodora Butoi, who systematized the psychobehavioral aspects of judicial investigations (Criminal case no. 2022: 2022), the detailed analysis of the circumstances of the crime constitutes a central element in the construction of an effective polygraph test battery.

This analysis must include elements such as the place and time of the crime, the relationship between the victim and the perpetrator, the subjective motivations, the triggering factors, as well as the means used. In this context, it is relevant to capitalize on the knowledge of crime investigation methodology (Nistoreanu, 2015: 121), an aspect highlighted in the scientific literature in the field, in order to ensure the formulation of

relevant questions and the obtaining of precise results. The integration of these factors into a rigorous methodological framework, which combines forensic investigation techniques and the principles of forensic psychology, allows the development of polygraph tests adapted to the complexity of real situations, contributing to the correct identification of indicators of truthfulness or disinformation and to the elucidation of the circumstances of the investigated act.

Even if the position of the previously mentioned specialists is fully understood, we agree with the findings formulated by John E. Reid and Fred E. Inbau, who classify the relevant circumstances for the investigation of crimes according to the following structure (Reid și Inbau, 1962: 85):

Common context and circumstances

Location

- Home of the victims: most crimes against life and health occur in the home environment. Domestic violence, in particular, occurs in private spaces, where perpetrators can exercise control over victims without attracting the immediate attention of the authorities.
- Public spaces: crimes can occur in public places, such as streets, parks or squares. They are often the result of spontaneous conflicts, robberies or planned attacks.
- Institutions: some crimes occur in institutions such as schools, hospitals, care homes or other institutions where vulnerable victims are located (children, the elderly, people with disabilities).

Time circumstances

- Vulnerable periods: many crimes occur at night or in the early hours of the morning, when victims are often vulnerable due to sleep or darkness.
- Specific events: Crimes are common during holidays or special events, when alcohol consumption and intense social interactions can lead to violent conflicts.

Relationship between victim and offender

- Personal acquaintances: In many cases, offenders are people known to the victims, such as family members, partners, friends or co-workers. This is common in domestic violence and murders of passion.
- Strangers: In cases of robberies or assaults in public places, offenders may be strangers to the victims.

Motives and triggers

- Personal conflicts: Many crimes are motivated by personal conflicts, including jealousy, revenge, financial disputes or other interpersonal tensions.
- Economic factors: Some crimes are committed for economic reasons, such as theft, extortion or murder for profit.
- Intense emotional states: Situations of extreme stress, anger or intense emotions can trigger violent behavior, leading to serious crimes.

Means used

- Bladed weapons and firearms: Frequently, criminals use bladed weapons (knives, axes) or firearms to commit crimes, due to their lethality and intimidation capacity.

– Physical force: in many cases, criminals use physical force to attack their victims, including hitting, strangling or other methods of physical coercion.

Behavioral analysis of criminals

Economic motive

– Theft and robbery: Offenders commit crimes to obtain quick financial benefits. These include robbery, extortion, and violent theft.
– Material interest: Sometimes, murders are committed to inherit money or property or to eliminate financial debts.

Personal motive

– Revenge: Some offenders are motivated by the desire to get revenge on the victim for a perceived injustice or insult. This type of motive is often found in domestic conflicts.
– Jealousy: In cases of intimate relationships, jealousy can be a powerful motive that leads to violent acts, including homicide.

Psychological motive

– Sadism: Offenders who commit violent acts for the pleasure of causing suffering are often motivated by sadism. They exhibit extremely violent behaviors and a lack of empathy.
– Psychopathy: People with psychopathic traits may commit serious crimes out of a lack of remorse and empathy, seeking stimulation through violent acts.

Sociopolitical motive

– Ideology: In some cases, crimes are committed for ideological reasons, such as racial, religious, or political hatred. These may include terrorist attacks or bias-motivated crimes.

In the context of polygraph application, the analysis and understanding of the motive of the offender are of major importance, constituting a central element in forensic investigation. This idea is also supported by Aldert Vrij, who emphasizes that the identification of motivations can significantly influence the accuracy of the assessment of simulated behavior (Vrij, 2008: 112). From the researcher's perspective, the criminal motive is a decisive factor in the interpretation of the verbal and nonverbal behavior of the subject during the examination.

Determining the motive contributes to the formulation of specific questions for the polygraph test and to the assessment of the veracity of the answers. In the framework of creating the battery of tests, knowing the motive allows the development of more precise and targeted questions, which can reveal information about the intentions and behavior of the offender. Thus, the motive acquires a fundamental role not only in forensic profiling, but also in increasing the efficiency and accuracy of the polygraph examination, directly contributing to the elucidation of cases and the administration of justiceApproaching the analysis of the criminal motive and the behavior of the offender through the prism of the forensic methodology of crime investigation, we observe a common component with the researched topic, since the identification and interpretation of the behavioral patterns of criminals represents a fundamental direction in the construction of investigative versions and in the orientation of forensic research (Mircea, 1998: 267).

Behavioral patterns of criminals

Modus operandi

- Premeditated planning: Premeditated offenders carefully plan their actions, choosing the time, place, and manner of committing the crime to avoid capture.
- Impulsive acts: Impulsive offenders commit crimes without prior planning, usually following a rapid escalation of a conflict or under the influence of substances.

Level of violence

- Extreme violence: Some offenders use extreme violence, causing serious injury or death to the victim. They may use lethal weapons or methods of torture.
- Moderate violence: Other offenders may use moderate violence, sufficient to control or immobilize the victim without causing fatal injury.

Relationship to the victim

- Personal knowledge: Offenders who know their victims often have a complex relationship with them, including histories of abuse, conflict, or other personal ties.
- Strangers: Crimes committed against strangers are often opportunistic and less personal, although they can be just as violent.

Psychological Patterns

- Manipulative Behavior: Offenders with manipulative traits may control and dominate their victims through intimidation, lies, and other forms of psychological manipulation.
- Compulsive Behavior: Some offenders exhibit compulsive behaviors, repeating offenses in a manner that suggests an addiction to violent acts.

Unfortunately, the specialized literature reveals that the analysis and understanding of the offender's modus operandi are frequently neglected in the practice of polygraph examination, an aspect highlighted by authors such as John E. Reid, Fred E. Inbau and David Canter (Reid și Inbau, 1962: 85). In the opinion of these specialists, the systematic investigation of the modus operandi is an indispensable element in the formulation of specific questions and in the interpretation of answers within the polygraph test. We agree with these points of view and emphasize that the modus operandi provides essential information about the behavioral patterns and methods used, having a direct impact on the clarity and accuracy of the examination results. Failure to integrate this data into the testing process can lead to incomplete assessments and to a decrease in the efficiency of forensic investigations.

Furthermore, we encourage polygraph examiners to search police-run criminal databases, such as VICLASS in Romania. Using these resources can provide a more detailed perspective on the behavior of criminals and their modus operandi, contributing to the creation of more accurate and tailored test batteries for each individual case. This integrated approach can significantly improve the efficiency and reliability of polygraph examinations, ensuring more conclusive results and supporting the justice process.

If we were to use the VICLASS database in the work of polygraph examiners, we could achieve a better quality of forensic investigations from the preparation stages of the examination. The rapid and accurate identification of common patterns between different crimes would facilitate the formulation of more targeted and relevant questions

for the polygraph test. The detailed description of how the crime was committed, the victim's profile, the behaviour and context in which she was attacked, and the behaviour of the offender at the crime scene would be integrated into a centralised database and analysed to identify similarities and patterns. This would allow polygraph examiners to prepare test batteries tailored to the specifics of each case, considerably improving the efficiency and accuracy of polygraph examinations and thus contributing to catching repeat offenders and ensuring a more efficient administration of justice.

In addition, the use of other similar databases at European level, such as the Europol Information System (EIS) or the Schengen Information System (SIS II), could provide additional information and international context for the investigation of cross-border crimes. These databases allow for the rapid exchange of information on criminals and crimes, increasing collaboration between different law enforcement agencies and contributing to an integrated and efficient approach to forensic investigations. The integration of these resources in the preparation and execution of the polygraph examination would significantly increase the quality and reliability of the results, thus supporting the justice process at national and European level.

It is necessary to mention that in the forensic investigation of crimes against the life and health of the person, it is necessary to take into account the modus operandi specific to these types of crimes. Modus operandi represents the patterns and methods used by criminals in committing crimes and provides valuable clues for investigators. This concept is extensively treated in the specialized literature, being analyzed by authors such as Emilian Stancu, who defines it as a distinctive element of criminal activity (American Polygraph Association, 2017), V.A. Obraztov, who emphasizes its evidentiary value in the investigation of recidivism (Obraztsov, 2012: 178), and Fred E. Inbau, who places it at the center of the analysis of the criminal profile (Inbau, 2001: 36-38).

Identifying a specific *modus operandi* is essential not only for linking similar cases, but also for formulating relevant questions in polygraph tests, thus contributing to the creation of an efficient and accurate battery of tests.

The *modus operandi* of crimes against life and health of a person can vary significantly depending on the circumstances, but scientific sources in the field indicate the existence of recurring elements. Mihail Chirilă emphasizes that the methodology of investigating acts causing violent death involves the analysis of the stages of the criminal action, from the preparation and means used to attempts to avoid criminal liability (Chirilă, 2014: 204). In this context, we can highlight the following characteristic aspects:

Planning and preparation:

- Premeditation. Offenders often plan their actions in advance, choosing the time and place of the crime to reduce the risk of capture. This may include procuring specific weapons or tools and studying the victim's routine.

- Creating an alibi. To avoid detection, offenders may create solid alibis, either through arrangements with other people or by manipulating information about their presence at the crime scene.

Execution of the crime

- Use of weapons. Depending on accessibility and preference, offenders may use edged weapons (knives, axes) or firearms to commit the crime.

- Methods of coercion. Offenders may use various methods to immobilize their victims, including strangulation, tying up, or the use of chemicals.

Avoidance of detection

- Cleaning up the crime scene. After committing the crime, offenders may attempt to cover up their tracks, such as removing physical evidence and cleaning up blood.

- Evidence manipulation. Offenders may plant false evidence or alter the crime scene to mislead law enforcement officers.

Post-crime behavior

- Behavioral changes. After committing a crime, offenders may exhibit significant changes in behavior, such as selling off assets quickly or fleeing the area.

- Social interactions. Offenders may avoid contact with people they know or may attempt to project an image of innocence by engaging in public activities.

Depending on the situation, relevant questions based on modus operandi will be included in the test battery that will refer to: planning the crime, executing the crime, post-crime behavior, etc.

The application of polygraph testing in the investigation of crimes and the analysis of the mode of operation are supported by numerous specialized authors. Thus, Stanley M. Slowik states that the integration of questions focused on modus operandi within the polygraph examination amplifies the probative value of physiological responses in relation to the hypotheses of the investigation . In a similar vein, Donald J. Krapohl emphasizes that adapting polygraph questions according to the behavioral pattern of the offender can increase the accuracy of the assessment (Krapohl şi Shaw, 2015). On the other hand, Jan Widacki expresses a reservation, arguing that although the polygraph can support the understanding of criminal behavior, the risk of misinterpretation of physiological reactions is greater when the questions are too complex or contextual (Widacki, 2007: 35-42).

Analyzing the famous case, often called the ,,Laci Peterson Murder", in reference to the crime committed by Scott Peterson (CNN, November 12, 2004), where the conviction took place based only on circumstantial evidence, we believe that the application of the polygraph would have allowed the corroboration of the evidence and would have given additional validation to the statements of the accused person. The analysis of this case reveals how the polygraph can bring clarity and coherence to the forensic investigation, having an important role in strengthening the arguments and in elucidating the circumstances in which the crime was committed.

If we were to break this case down into detail, we can segment the criminal activities into the following stages:

Planning and preparation of the crime

- Premeditation. The evidence suggested that Scott Peterson planned his actions on the day of his wife's disappearance in advance. This included preparing an alibi and details regarding when and where he could hide the victim's body.

- Creating an alibi. Scott Peterson claimed to have been fishing on the morning of the disappearance, thus attempting to provide an alibi. The alibi was later questioned due to inconsistencies and a lack of concrete evidence.

Execution of the crime

- Methods used. The crime was committed using methods that allowed the body to be temporarily hidden. It was later found in San Francisco Bay, near where Scott stated he had been fishing.

- Immobilization of the victim. There are indications that Laci Peterson was immobilized or attacked in a way that allowed the perpetrator to control her body and transport it.

Measures that would contribute to hiding traces

- Cleaning the crime scene. Scott tried to erase traces and manipulate evidence to mislead investigators.

- Manipulation of evidence. He planted false evidence and created a false trail to divert investigators' attention from himself.

Post-crime behavior

- Changes in behavior. After committing the crime, Scott Peterson exhibited significant changes in behavior, such as attempting to sell the house and vehicle. He was also observed to have an unusually relaxed and detached behavior.

- Social interactions. He avoided contact with certain people and tried to create an image of innocence by engaging in public activities and contacting the media.

This structure for analyzing and segmenting criminal behavior is frequently used by practicing examiners, as reflected in the specialized literature. For example, Raskin and Honts emphasize the importance of assessing behavioral stages in polygraph testing (Raskin şi Honts, 2002: 1-49), Jan Widacki highlights *modus operandi* segmentation as a method for optimizing question formulation, and in the framework of applied analysis (Widacki, 2007: 29-40), Laimutis Kraujalis and Vitas Saldžiūnas propose integrating this structure into the design of polygraph tests for serious crime cases (Kraujalis şi alţii, 2007: 53-65). *European Polygraph* publications also reaffirm the value of this analytical approach in modern forensic investigation (European Polygraph, 2015).

From our point of view, the polygraph examiner must clearly outline these activities, namely these circumstances must be clarified by the set of questions to be compiled.

We believe that the application of the polygraph in this case would have had the following benefits:

- corroboration of evidence – the polygraph would have allowed the verification of Scott Peterson's statements regarding his alibi and activities on the day of the disappearance. Well-worded questions would have helped determine the veracity of these statements;

- validation of statements – the polygraph would have provided additional validation of the accused person's statements, helping to eliminate ambiguities and clarify the circumstances of the crime;

- clarity and coherence – the use of the polygraph would have brought clarity and coherence to the forensic investigation, helping to identify inconsistencies and strengthen legal arguments.

The application of the polygraph in the „Laci Peterson Murder" case would have allowed for a more in-depth investigation and validation of circumstantial evidence. This would have contributed to a better understanding of how the crime was committed and would have supported the justice process by providing additional clues regarding the veracity of the statements and the behavior of the suspect.

To illustrate and better understand the application of polygraph testing in the investigation of complex cases, we propose the following case study. It highlights how the use of the polygraph technique contributed to the elucidation of a family conflict that led to the disappearance of a person and, ultimately, to the confirmation of a crime.

In June 2012, RTC's mother reported his disappearance by calling the single emergency number 112. Following the call, a team of police officers from the „missing persons" department of the Cluj County Police Inspectorate, Criminal Investigation Service, was formed, which began investigations in the area of the missing person's residence. Also, a team of police officers from the Gherla Municipality Police was delegated to check the neighboring communes, given that RTC's brother stated that he had left to carry out pastoral activities in one of the neighboring communes.

Following the investigations, the police identified a person named RT, who carried out pastoral activities in a commune near the place of residence of the person declared missing. Thus, the initial investigation was concluded.

In August 2012, RTC's mother called 112 again, claiming that she suspected that her eldest son had been killed by his brother. Following the complaint, a police team launched a new investigation, and his brother, RTM, was brought in for questioning. RTM stated that their mother suffers from mental illness, having a history of multiple psychiatric hospitalizations, and that there was a possibility that she was faking it. He also stated that RTC had left home one evening in May 2012, mentioning that he had seen a black car that had taken him away. Police checks confirmed that the mother did indeed suffer from mental problems and that RTC used to be away from home for long periods, with pastoral activities as his main occupation. It was also established that there were frequent conflicts between the two brothers, due to alcohol consumption, but that, despite prolonged absences, RTC maintained telephone contact with his mother.

In order to verify the sincerity of RTM's statements and to exclude him from the circle of suspects, the prosecutor ordered his polygraph test.

The polygraph expert from the Simulated Behavior Detection Laboratory in Cluj analyzed the information provided by the police officers of the Criminal Investigation Service and established a set of relevant questions with them.

Relevant questions:

R4: During the time your mother was in the hospital, did you fight with your brother?

R7: Did you assault your brother in such a way that he lost his life?

R9: Did you kill your brother, Traian Claudiu?

To ensure the accuracy of the interpretation, a set of control questions was also formulated, designed to activate responses comparable at a semantic and psychophysiological level to the relevant questions.

Control questions:

C3: Unrelated to this act, have you ever harmed a close person?

C6: Prior to 2012, did you do anything for which you could be punished by the authorities, if they were found out?

C8: Have you ever been so angry that you wanted to take someone's life?

The Air Force type test battery was used for the polygraph examination. This type of test was developed by John E. Reid and Fred E. Inbau, and was subsequently validated through experimental studies and practical applications carried out within the United States Armed Forces and in specialized forensic laboratories (Inbau și Reid, 1953: 7-10). Subsequently, the methodology related to the Air Force type test battery was included as an example of good practice in the *Manual of Good Practices for the Analysis and Interpretation of Polygraph Diagrams in the Romanian Police* (General Inspectorate of the Romanian Police, no. 774.252 of 03.08.2015: 15).

Analysis and interpretation of polygraph charts

Diagram 1: Analysis of the first diagram revealed significant differences between the psychophysiological changes recorded to the relevant questions (R3, R5, R8, R9) compared to the control ones (C6, C10). The changes are particularly visible in the electrodermal response (GSR) and blood pressure traces (R3, R5 > C6 and R8, R9 > C10), but also in the thoracic respiratory trace. The subject presented agitation, trembling of the fingers (where the GSR sensors are attached) and jerky breathing, possible indications of simulated behavior.

Diagram 2: Interpretation of the second diagram confirmed the same patterns of psychophysiological changes. Significant differences between the answers to the relevant and control questions were again observed in the GSR, blood pressure and thoracic respiration traces. These changes, in conjunction with the numerical score obtained (-11) on the 3R score sheet, indicate the presence of simulated behavior.

Based on these analyses, the polygraph expert concluded that the subject was not being truthful during the testing.

After the polygraph test was completed, during the post-test discussion, RTM admitted to killing his brother, providing details about how he committed the crime, the object used, and the place where he hid the body – the toilet in the yard of the house.

Analysis of the offender's behavior from the perspective of the criminal act

A fundamental aspect in the investigation of violent crimes is the analysis of the social and family environment in which the individual developed (Stancu, 2001: 763). In this context, Valerii Korovin, a specialist in forensics and psychodiagnostics applied to the investigation of crimes, believes that in the case of many criminals, there is a clear correlation between poor education, the environment of origin and criminal activity (Orovin, 2005: 88).

The same causal link is also noted by Emilian Stancu in his *Treatise on Criminalistics* (Stancu, 2001: 763), who emphasizes that poor social and family environments frequently contribute to the formation of criminal behaviors.

Most of those involved in serious crimes come from dysfunctional families, where poverty, abuse and parental mental disorders create fertile ground for the formation of deviant behaviors. In the absence of educational and moral support, these individuals do not develop respect for the law and for ethical and social norms, which makes them prone to committing crimes.

People from such environments tend to internalize violence as a way of relating to those around them. Violent acts become a method of personal validation and exercising control over others. From a forensic perspective, such an individual does not perceive

the legal and moral norms of society as relevant. For him, violence is a way to resolve conflicts and demonstrate his superiority over others, including family members.

Criminal context

In the case of the two brothers involved in the described criminal act, they grew up in a violent and dysfunctional environment. Their father was known for physical abuse and excessive alcohol consumption, and their mother suffered from mental illness. In this destructive family climate, the two children frequently witnessed episodes of domestic violence. Over time, these emotional traumas caused the development of inner aggression in both brothers, increasing the risk of violent conflicts between them.

The eldest son, RTC, adopted his father's violent behavior, using physical abuse to dominate his younger brother, RTM. Conflicts between the two became increasingly frequent, especially in contexts where alcohol was consumed. This violent dynamic culminated on an evening in May 2012, when, amid excessive alcohol consumption and a physical altercation, RTM reacted extremely violently. In a fit of rage, he took an axe and repeatedly hit his brother, RTC, in the head, causing his death. RTM subsequently hid the body in the toilet in the garden of the house and tried to wipe away the traces of blood from the home, continuing his activity as if nothing had happened.

Post-offense behavior

From a forensic perspective, the offender's behavior after committing a crime is extremely relevant to understanding how he perceives his own actions. This perspective is supported in the specialized literature by Emilian Stancu, who shows that post-crime reactions can provide valuable clues about the level of assumption or avoidance of criminal responsibility (Stancu, 2001: 763), as well as by R.S. Belkin, in whose opinion the behavior after the crime often reflects the perpetrator's internal conflict and his attempts to hide the traces of the act (Belkin, 1997: 238). His actions – cleaning the crime scene and hiding the body – indicate an attempt to conceal the violent act, a common aspect among criminals trying to avoid criminal responsibility. However, what stands out is the apparent lack of remorse of the perpetrator. After killing his brother, RTM behaved as if nothing had happened, which suggests a high degree of emotional disconnection from the seriousness of the act committed.

This post-crime attitude, devoid of remorse, indicates a severely affected personality, unable to process the moral and legal norms that society imposes. In forensic research, such behaviors can be interpreted as an indicator of latent psychopathy or a deeply unbalanced personality structure.

Determinants of criminal behavior

The criminal investigation highlighted the fact that the dysfunctional family environment played a major role in the formation of this criminal behavior. The violent and abusive father served as a behavioral model for RTC, who, in turn, became an aggressor in his relationship with his younger brother. From a forensic point of view, these patterns of domestic violence were determining factors in the escalation of the conflict between the two brothers, which resulted in the commission of the crime. We align ourselves with the valuable opinions expressed by the aforementioned authors, as well as the conclusions formulated by the team of examiners from the Cluj County Inspectorate, noting that such behavioral patterns favor the occurrence of acts of extreme violence. At the

same time, alcohol consumption was a catalyst for the criminal act, affecting RTM's judgment and inhibitions, which led to the commission of the act.

The examination of the criminal behavior in this case reflects the harmful influence that a violent and unstable family environment can have on the psychological and moral development of the individual. From a forensic perspective, it is obvious that environmental factors – domestic violence, the absence of emotional and moral support, as well as alcohol consumption – played a decisive role in the development of a dysfunctional personality, prone to deviant behavior.

Forensic Conclusions. This case shows how domestic violence and repeated abuse can shape a person's criminal behavior. In the forensic investigation process, detailed analysis of the family environment and internal dynamics can provide essential clues to understanding the motivations and post-crime behavior of the perpetrator. Hiding the body and trying to cover up the tracks indicate premeditation in RTM's actions, and the lack of remorse underlines a personality with antisocial traits. These factors reveal the need for early intervention in cases of domestic violence, both to prevent the development of deviant behaviors and to protect vulnerable members of disorganized families.

Crimes against the life and health of the person include murder, serious bodily harm and other similar acts that affect the physical and mental integrity of individuals. In this context, the polygraph plays a significant role in the investigation of such crimes, contributing to corroborating evidence and validating the statements of suspects.

Regarding the forensic aspects of post-crime behavior analysis, interpreting the perpetrator's reactions after the crime is a useful and relevant method in the process of reconstructing events and assessing the sincerity of statements.

By formulating precise questions based on the specific modus operandi, the offender's behavior, and the details of the crime, the polygraph can identify inconsistencies and verify the veracity of the answers. Thus, the use of the polygraph supports forensic investigation, playing a significant role in elucidating the circumstances of the crime. It improves the clarity and accuracy of the results obtained and supports the justice process, ensuring an efficient and fair administration of the law.

Miscarriages are extremely dangerous in the context of these crimes, as people wrongly convicted of serious crimes against life and health risk spending long periods of time in prison, not just 1-2 years, but often between 10 and 25 years or even life imprisonment. The use of the polygraph can reduce the risk of such errors, providing additional clues about the veracity of statements and the behavior of suspects. This idea is supported by the results of the survey conducted in April-May 2025, according to which over 95% of the criminal investigation officers and officers in the special investigation activity surveyed stated that the results of polygraph testing are useful in assessing the sincerity of the subjects, either in full (46.8%) or in part (48.5%). Also, 58.9% of respondents indicated that the polygraph is particularly valuable in investigating crimes against life and health of the person, a context in which the risk of miscarriage of justice is particularly serious. Thus, polygraph testing contributes, in a real way, to increasing the efficiency of the act of justice and strengthening confidence in the fairness of the criminal process.

BIBLIOGRAPHY

American Polygraph Association. Model Policy for Law Enforcement Pre-Employment Polygraph Testing. Lafayette. In: APA, 2017

CHIRILĂ, M. Methodology of forensic investigation. Chisinau: Editorial-Polygraphic Center of USM, 2014. 204 p.

CNN. Scott Peterson found guilty of murdering wife, unborn son. CNN, November 12, 2004 [cited 2025-07-11]. Available: https://www.cnn.com/2004/LAW/11/12/peterson.verdict/index.html

HORVAT, F. Centennial Celebration of the Polygraph: Major Changes and Related Implications. In: Polygraph, 2021, vol. 50, No. 1. P. 5-20

INBAU, F.E. Criminal Interrogation and Confessions. 4th ed. Gaithersburg: Aspen Publishers, 2001. P. 36-38

INBAU, F.E., REID, J.E. Truth and Deception: The Polygraph ("Lie-Detector") Technique. Baltimore: Williams & Wilkins Company, 1953. P. 7-10

MIRCEA, I. Criminalistica. Bucharest: Lumina Lex, 1998. P. 267-272

NISTOREANU, Gh. Treatise on Criminalistic Tactics. Bucharest: Universul Juridic Publishing House, 2015, p. 121-140

KRAPOHL, D.J., SHAW, S.L. Fundamentals of Polygraph Practice. Amsterdam: Elsevier Academic Press, 2015

KRAUJALIS, L., KOVALENKO, Al., SALDŽIŪNAS, V. Legal and Practical Aspects of Using the Polygraph in the Republic of Lithuania. In: European Polygraph, 2007, vol. 1, No. 1. P. 53-65

LARSON, J.A. Improvement of Marston's Test for Lie Detection. In: Journal of Criminal Law and Criminology, 1932, vol. 23, no. 2. P. 303-310

STANCU, E. Criminology treatise. Bucharest: Universul Juridic, 2001. 736 p.

SLOWIK, S.M. The Application of the Polygraph in Criminal Investigations. New York: Charles C. Thomas Publisher, 2010. 168 pp. ISBN 978-0-398-07945-6;

REID, J.E., INBAU, F.E. Criminal Interrogation and Confessions. 4th ed. Baltimore: Williams & Wilkins, 1962. P. 85-100

RASKIN, D.C., HONTS, Ch.R. The Comparison Question Test. In: Handbook of Polygraph Testing, ed. Murray Kleiner. London: Academic Press, 2002. P. 1-49. ISBN 978-0124135703

VRIJ, A. Detecting Lies and Deceit: Pitfalls and Opportunities. Chichester: John Wiley & Sons, 2008, p. 112

WIDACKI, J. Polygraph Examinations in Poland: History and Legal Status. In: European Polygraph, 2007, vol. 1, No. 1. P. 35-42

WIDACKI, J. Polygraph Examinations in Poland. In: European Polygraph, 2007, vol. 1, No. 1. P. 29-40

Criminal case no. 2022, filed on December 5, 2022 by the criminal investigation body of the SUP of the Rîșcani Police Inspectorate, regarding the commission of the offense provided for by art. 190 para. (2) let. c) of the Criminal Code of the Republic of Moldova

General Inspectorate of the Romanian Police. Manual of good practices for the analysis and interpretation of polygraph diagrams in the Romanian Police. Annex to document no. 774.252 of 03.08.2015, p. 15

European Polygraph Editorial Board. Best Practices in Polygraphy. Warsaw: European Polygraph, 2015

BELKIN, R.S. Course in Criminalistics. Moscow: Norma, 1997. 238 p.

OBRAZTSOV, V.A. Forensic Science. Moscow: Yurist, 2012, pp. 178-180â

OROVIN, V.V. Forensic Characteristics of Crimes and the Personality of the Criminal. Moscow: Yurlitinform, 2005, p. 88

CZU: 351.86(478):327.57:355.4(470:477) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.10

THE SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE CONFLICT IN UKRAINE: REALITIES AND PERSPECTIVES

Svetlana CEBOTARI[16]

Natalia PUTINĂ[17]

Abstract. ***The war launched by the Russian Federation against Ukraine represents the most consequential military conflict in Europe since the end of World War II, generating profound political, economic, and security repercussions across the region. For the Republic of Moldova, the impact of the war is twofold: it has amplified existing vulnerabilities—particularly regarding the unresolved Transnistrian conflict, economic fragilities, energy dependence, and social pressures—while simultaneously opening new opportunities for European integration and geopolitical reorientation. The article examines the security implications arising from the increased militarization and hybrid activities in the Transnistrian region, including the risks associated with the Cobasna ammunition depot and the presence of Russian and paramilitary forces. Economically, Moldova has faced disrupted supply chains, inflationary pressures, and rising energy costs, yet also experienced growth in exports and revitalised transport routes. The energy crisis accelerated Moldova's strategic shift toward the European energy system, reducing dependence on Russian-controlled infrastructure. On the sociopolitical level, the refugee influx tested institutional capacities but also strengthened EU-Moldova cooperation. The granting of EU candidate status in June 2022 marks a critical window of opportunity, positioning the Republic of Moldova on a transformative European trajectory despite persistent security challenges.***

Keywords: *security, military conflict, the war in Ukraine*

The war launched by the Russian Federation against Ukraine is shaping up to be the most important military conflict since the end of World War II. The Russian-Ukrainian war is not just a regional war. It is the war that marks a rupture in the relations between Russia and the West, a war that will have profound repercussions both for Europe and the whole world.

Any war, especially of this intensity, which we are witnessing in Ukraine, is usually an element of political-military and economic-social change, which causes changes in the security dimension as well. For a better understanding of the impact of the war in Ukraine on the Republic of Moldova, it is necessary to highlight the main present aspects. Of course, taking into account the magnitude of the subject, we do not pretend to cover the multitude of aspects involved, but we will point out the most important moment.

[16] Doctor habilitatus, university professor, Moldova State University, Republic of Moldova, E-mail: svetlana.cebotari@usm.md

[17] Associate professor, Moldova State University, Republic of Moldova, E-mail: natalia.putina@usm.md

The impact of the war in Ukraine on the Republic of Moldova

The war started by the Russian Federation in Ukraine has a double impact on the Republic of Moldova. Along with negative factors, that prevail, the war also opened some windows of opportunity for the Republic of Moldova. The war in Ukraine highlighted the main risks to the country's security:

a) Eastern zone of the Republic of Moldova

Approximately three decades after the collapse of the Soviet Union and the achievement of independence, but also in the context of the war in Ukraine, the eastern area of the Republic of Moldova remains one of the main problems. The events of February 24, 2022, or the „special operation" of Russia in Ukraine conditioned the manifestation of increased interest in the Transnistrian area. The Russian Federation's aggression against Ukraine brought the Transnistrian region of the Republic of Moldova back into the spotlight. The eastern area of the Republic of Moldova, or the self-declared „r.m.n." has an area of 4163 km, which is approximately 12% of the country's territory, and a population of approximately 505153 inhabitants (according to the 2014 census) (Matei, Neguț, Nicolae, 2016, p.447).

Having its administration: presidency, parliament, and currency, as a result of the conflict of March 2, 1992, the so-called „Pridnestrovian Moldavian Republic (PMR)" developed the structures of a quasi-state. Concerning the Transnistrian region, the situation is ambiguous: on the one hand, the focus of interest and resources on the invasion of Ukraine has weakened Moscow's financing of the region, on the other hand, Transnistria remains the region with an increased risk of the Russians are opening a new front to invade Ukraine, which will directly affect the Republic of Moldova. Positioned between Moldova and Ukraine, the Transnistrian area represents a geopolitical consequence of the Cold War. For a better understanding of the impact that the Transnistrian area can have on regional security, it is necessary to highlight the main aspects that give this region special attention.

The increased interest of Russia towards the Republic of Moldova also depends on the geographical location. The Republic of Moldova is a country where Western powers meet, and Moscow, most likely, "will remain politically paralyzed in the short or even medium term", claims the American agency Stratfor. The geographic location of Moldova makes it important for Russia, being a traditional invasion route from the Southwest and the Balkan states. It is located near the strategic port of Odesa and the Crimean peninsula, where Russia, until 2014, stationed its fleet on the Black Sea and is part of the energy transit network that connects Russia with Europe and Turkey. With the annexation of Crimea by the Russian Federation, the emphasis changed, the geostrategic role of the peninsula increased, and the geostrategic role of the Republic of Moldova for Russia decreased. The war started by the Russian Federation in Ukraine has once again brought to the attention of the international community the role that the Transnistrian area can play in Russia's strategies. Although there is a decrease in the geostrategic importance of the Republic of Moldova for the Russian Federation, however, Russia, according to the provisions of the Foreign Policy Concept of December 12, 2016 (Article 58), considers Moldova as an area for which Russian Federation shows interest and speaks for the preservation of the status especially of the Transnistrian region (Concepția Politicii externe

a Federației Ruse, 2016). In the new version of the Foreign Policy Concept of the Russian Federation, adopted on March 31, 2023, the Republic of Moldova is addressed in the context of CIS member states (Concepția Politicii externe a Federației Ruse, 2023).

An important aspect that deserves attention is the activity of some companies in the eastern part of the country. The most famous are the enterprises "Pribor", "Metalorucav", "Kirov Electrical Appliances", the industrial complex "Electromaș" located in Tiraspol, and the metallurgical and hydraulic industrial complex in Râbnița, which, under the official cover of production of electrical appliances and household items, they dealt with the illegal production of weapons (until the establishment of the European Union Border Assistance Mission in Moldova and Ukraine - EUBAM). The range of weapons illegally manufactured in these industrial complexes is varied. Thus, among the models of weaponry manufactured illegally in the Transnistrian area, the following can be mentioned: 20-tube multi-launchers, placed on "ZIL 131" and "Ural 365" vehicles (they were exported to conflict areas, such as Abkhazia). Other weapons models are also produced: Spig-7 and Spig-9 anti-tank grenade launchers, 82 and 120 mm mines, 50 mm portable mine launchers, Katran model. Revolvers of this model are also illegally manufactured: 9mm Pm, 7.62mm Tt, 5.45mm Psm, 7.62mm and 5.45mm, Ak 47 Kalashnikov Assault Weapons, 9mm Compact Machine Guns, Pcela and Gnom Grenade Launchers, Vasiliok mines (some of which were sold to the Chechen rebels), Duga mobile weapon launchers, Npgm-40 grenade launchers designed for use on Ask 74 machine guns, 82 mm mine launchers, anti-personnel mines Pnd in wooden case, Gp-15 model 40mm grenade launchers (Sartori, 2006).

In this context, the military depot at Cobasna, near the town of Râbnița, located in the north of Transnistria, is also of interest. Located on an area of about 132 ha, about 42 thousand tons of conventional weapons, ammunition, and war material from the ex-Soviet period were stored at the military warehouse in Cobasna. The town of Cobasna is 2 kilometers away from the border with Ukraine. The ammunition depot at Cobasna in Transnistria preserves the weapons heritage of the former 14th Army of the Soviet Union, but also part of the armaments of the former GDR and Czechoslovakia: more than 20,000 tons of ammunition are currently stored here. During the Soviet period, the warehouse in Cobasna was known as warehouse no. 1411 artillery munitions, representing the strategic arsenal of the South-West Military District of the USSR. Most of the ammunition was stored here after the withdrawal of Soviet troops from the former German Democratic Republic (GDR), Czechoslovakia, and other former Warsaw Pact countries (Digi24).

Experts from the Academy of Sciences of Moldova carried out some analyses and estimates, back in 2005, according to the known data about the content and quantity of ammunition stored on the left side of the Dniester. Thus, according to studies carried out by AȘM experts, in the event of a deflagration, the power of the explosion could be equivalent to that of an atomic bomb similar to the one dropped on Hiroshima. A possible explosion of the military warehouse in Cobasna can be compared to the detonation of a nuclear bomb with a capacity of 10 kilotons, which was dropped over the city of Hiroshima in 1945 (Timpul, 2020).

A possible explosion of the warehouses can lead to the destruction of brick walls and reinforced concrete structures in the localities located at a distance of 4.5 kilometers from

the epicenter. After the explosion, a crater with a radius of 1.5 kilometers and a depth of 75 meters will be formed. However, given that Cobasna is located in a rural environment, the range of the explosion can reach 40-50 kilometers, including as far as Orhei. Therefore, the effects of the explosion can be compared to the damage caused by an earthquake of 7-7.5 degrees. Also, according to experts' estimates, the explosion of the ammunition depot in the village of Cobasna will lead to an impact of the population, to a humanitarian and ecological catastrophe in the north-eastern region of the Republic of Moldova and on the territory of Ukraine over an area of 500 to 3000 kilometers squares. The recycling and evacuation of the armament is in this case the only possibility to prevent any spontaneous explosion of the munitions in the military warehouses in Transnistria (Reniță, 2020).

At the moment, Moscow has roughly twenty thousand tonnes of ammo in the Transnistrian region. The Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (FACE) and the 1999 OSCE Istanbul Summit Declaration specified that these arsenals and forces have to be unconditionally removed from the Republic of Moldova territory by 2002. Russia withdrew from the FACE Treaty in 2007 and is currently holding conditions for the full withdrawal of its military forces and ammunition from the Republic of Moldova. This is in contrast to Chisinau, which focuses on the complete and unconditional withdrawal of military forces and ammunition. As a result, the resolution of the Transnistrian conflict has been delayed. Russia has removed some of its conventional arsenals or has been illegally trafficked and traded in different parts of the world. In the composition of the military and paramilitary forces of Transnistria, there are 16 thousand effective, subdivided into 4 motorized infantry brigades deployed in Tiraspol, Râbnița, and Dubăsari, equipped with advanced equipment and technology. The complex has 18 tanks, 107 armored vehicles, 73 guns, 46 anti-aircraft installations, and 173 antiquarian units. The air fleet consists of 9 Mi-8T helicopters, 6 Mi-24 helicopters, Mi-2 helicopters, and An-2, An-26 and Yak-18 aircraft. Officially, there would be around 1200 Russian soldiers in the area. In the context of the conflict in Ukraine, the Kyiv press wrote that at least 5 thousand soldiers would be present in Transnistria (Reniță, 2020).

It should also be mentioned that, currently, the following personnel are located in the eastern area:

1. The Ministry of Defense and the General Staff, the security company, or. Tiraspol (about 200 soldiers);
2. 1st Motorized Infantry Brigade, Tiraspol (700 soldiers);
3. 2nd Motorcycle Infantry Brigade (Training Center) or. Bender (600 soldiers);
4. 3rd Motorized Infantry Brigade. Rîbniţa 420 soldiers;
5. 4th Motorized Infantry Brigade. Dubăsari 450 soldiers;
6. The independent tank battalion stationed in the village of Vladimirovca (120 soldiers);
7. The independent special destination battalion Tiraspol (100 soldiers);
8. The independent artillery regiment of the village of Parcani (about 200 soldiers);
9. The anti-aircraft artillery regiment of Tiraspol (about 200 soldiers);
10. The independent aviation detachment or. Tiraspol (approx. 150 soldiers);
11. The independent transmission battalion of Tiraspol (about 200 soldiers);
12. The battalion of independent genius in the village of Parcani (about 220 soldiers);

13. Aviation technical base Tiraspol;
14. Base of repair or. Tiraspol;
15. Independent repair battalion or. Tiraspol;
16. The training center of the 4th Infantry Brigade in the village of Afanasievca, about 200 soldiers;
17. Peacekeeping forces Vladimirovca village (450).

Making a calculation, according to the sources cited in 2001, a potential of about 4500 military technical units was concentrated in the eastern area.

Currently, the military formations of the so-called "Pridnestrovian Moldavian **Republic** (PMR)" are structured by their own military doctrine no. 686, adopted on February 17, 2016, which provides for the maintenance of units with reduced staff, but capable of tripling their staff in case of need. Thus, each infantry brigade includes deployed command, guard, and security subunits (which ensure the daily activity of the unit), as well as one deployed infantry battalion (which ensures the training of recruits and the permanent formation of the military reserve). In case of military danger, the deployment of units to the states of war is foreseen. The material basis of the unrecognized "PMR" military formations is the combat technique, weapons, equipment, ammunition, and other material sources transmitted from the military units of the 14th Army both during the armed conflict of 1992 and in the following period.

At the endowment of the military formations of the so-called "Ministry of Defense of PMR" are: T-64 tanks - 18 units; armored fighting vehicles - 84 units; BTR-60 - 24 units; BTR-70 - 26 units; BTR-80 - 11 units; BTR-D - 12 units; BRDM - 7 units; BMP - 3 units; MTLB - 1un. Artillery pieces about 10 units: self-propelled howitzers 122-mm type "Gvozdika" - 18 units; anti-tank guns 100-mm MT12 - 16 units; 85-mm guns - 12 units; M120 mine launchers - 45 units; 82-mm mine launchers - 40 one; launch systems for reactive projectiles BM-21 "Grad" - 20 un. Anti-aircraft guns - 49: AZP100 type 100-mm caliber - 10 units, C-60 type 57-mm caliber - 12 units; caliber 23mm type ZU 23-2 - 24 units; "Alazani" - 3 un.; complex medium-range (1-18 km) anti-aircraft missile defense systems of the Osa-2 type; short-range (0.3-5km) Igla-type anti-aircraft defense complexes, about 40 "FAGOT" type anti-tank missile complex units, about 30 units; ammunition with bullets about 20 000 un. The aviation subunits have 6 helicopters - MI-8T; 2 helicopters - MI; 1 plane - AN-26; 4 aircraft - AN-2 (2 under conservation); 2 aircraft - IAK-18 (50), 10 IAK-52 aircraft. The MI-8T helicopters are equipped with installations for launching «NURS" type missiles.

Under the management of the Ministry of Internal Affairs (PMR) also are: the internal troops are intended for the protection of state objects and the performance of various service and combat tasks. The composition of the internal troops is: Special Purpose Battalion «Dniester» deployed in the city of Tiraspol, 2 patrol detachments Pervomaisk and Parcani, 7 patrol militia sections, the «Dniester» Battalion is directly subordinated to the Minister of Internal Affairs of the a.z. MRI The workforce has about 400 people. In the eastern part of the Republic of Moldova, there are weapons: 82 mm mine launchers, anti-tank grenade launchers, machine guns, machine guns, sniper rifles, etc. The total strength of the subunits of the internal troops is subordinated to about 700 people. Another institution that has military forces is the Ministry of State Security of the so-

called «Pridnestrovian Moldavian Republic". The following components are part of the Armed Forces of the «RMN»: the «Delta" special purpose battalion (located in the city of Tiraspol) with a force of 150 soldiers. Also under the management of the «Ministry» are armored cars, grenade launchers, light weapons, etc.

A component of the forces of the «Ministry» is also the independent Cossack Regiment of Border Guards (stationed in the city of Tiraspol) with an effective number of 300 soldiers. The regiment is equipped with infantry weapons and about 20 BTR-60, and BTR-70 armored personnel carriers. Other military forces present in the Transnistrian area are the border guard troops formed by a training detachment (located in the city of Tiraspol), 7 commands (Camenca, Rîbniţa, Dubăsari, Grigoriopol, Bender, Tiraspol, Slobozia), 29 border guard pickets and 30 of border control posts. In the Transnistrian area, there is weaponry: armored fighting vehicles, mine launchers, grenade launchers, light weapons, and a military force of about 1,500 people (Reniță, 2020).

Also, Cossack troops from the Black Sea Region (ЧерноморскоеКазачьеВойско) are present in the Transnistrian area. The Cossack troops are the main reserve of the «RMN» FA. In the organization «ЧерноморскоеКазачьеВойско» there are 7 Cossack districts, established according to the territorial principle and which bring together the Cossacks from the nearby localities (towns). The number of Cossacks who can be mobilized reaches the figure of 3000 people (the total number of Cossacks and family members is about 10000 people).

The Territorial Defense Corps (people's Militia and Water Territorial Defense Corps (People's Militia and Civil Defense) (народное ополчение) (formed based on the decree of I. Smirnov of March 17, 1992) and the civil defense (formed in 1992) is the reserve of the Armed Forces of the RMN and is structured in territorial battalions. In peacetime, the popular militia and civil defense have permanent headquarters deployed in the district centers. Battalion deployment is carried out in case of military danger or for concentration and training applications. The battalion headquarters is completed with permanent personnel from the battalion commander to the company commander. The general staff has a staff of about 20 people and has an armament of about 150 machine guns. Also, the staff of the general staff constantly conducts combat training exercises with the commanders of the battalion company (Sartori, 2016).

Even if today the Republic of Moldova is not attacked conventionally, Russia has been exercising actions of hybrid aggression for a long time which, in the last period, is even more evident. There were several provocation attempts from Tiraspol throughout 2022. Thus on April 25, the media in the Transnistrian region reported that the so-called Ministry of State Security in Tiraspol was bombed with grenade launchers, even though at the time of the attack the building was empty. Later, on the morning of April 26, two explosions rang out in the Grigoriopol district, as a result of which two radio antennas of the «Maiak» center were taken out of operation. An attack on the military airfield in Tiraspol was also announced. Another indicator of security danger was the organization by the Russian military of military exercises and applications with grenade launchers in the Transnistrian region, an announcement made by the Russian Ministry of Defense itself. Meanwhile, the authorities in Kyiv sound the alarm regarding new threats to Ukraine's security coming from the left of the Dniester (Bencheci, 2023).

b) Economic effects

Immediate and medium-term effects of the war in Ukraine on the economy of the Republic of Moldova, according to the director of Expert-Group, Adrian Lupusor:

- the suspension of several supply chains of the Republic of Moldova with food products, including from the basic package;
- suspension of raw material imports for processing industries, for example the furniture industry;
- the continuous increase in the prices of energy resources;
- the need for companies to adapt, the identification of other import sources;
- increased transportation and logistics costs;
- inflationary effects.

The Republic of Moldova was strongly affected by the Russian invasion of Ukraine. Inflation rose from 18.52% in February to 33.55% in August 2022, according to data provided by the National Bank of Moldova. An important aspect of the war in Ukraine is the fact that exports from the Republic of Moldova in 2022 exploded. If in 2021 exports totaled 3.1 billion dollars, in 2022 they increased to 4.3 billion dollars. According to the expert Veaceslav Ioniță, the war in Ukraine brought back to life the railway in the Republic of Moldova, which was practically inactive. The volume of transport services operated by rail in 2006 was 3.7 billion tons/km. A steady decline followed, reaching 0.6 billion tonnes/km in 2020 and rising to 0.7 billion tonnes/km in 2021.

c) Energy dependence

Due to the 80 percent energy dependence of the Republic of Moldova on the Cuciurgan Power Plant in the Transnistrian region, Moscow has kept Chisinau under pressure for three decades. The war in Ukraine, including the energy crisis, has a direct impact on the energy security of the Republic of Moldova, highlighting a multitude of state vulnerabilities and inabilities present in the energy sector.

We highlight the same situation in the case of electricity, maintaining dependence on the Russian Federation through energy exported from the secessionist region (fed with Russian gas), and interconnection with international suppliers would allow for minimizing this dependence, bypassing the region controlled by the Russian Federation. In this sense, the Republic of Moldova and Romania will develop a joint action plan in case of an energy crisis, establishing a series of measures for the supply of electricity and natural gas: providing each other with alternative fuels to produce thermal energy 29 of the systems of central heating and electricity and thermal energy in cogeneration[1], thus, harmonizing national and European legislation in terms of energy.

The European Commission, in the context of the war started by the Russian Federation in Ukraine, is ready to provide support to Ukraine, the Republic of Moldova, and Georgia to ensure reliable and sustainable energy, ensuring the emergency synchronization of the electricity networks of Ukraine and the Republic of Moldova with the European continental network (RepowerEU, 2022)

The Republic of Moldova was connected to the European energy network ENTSO-E (March 2022) (Realitatea.md), protecting itself from the perspective of energy security and minimizing the dependent influence on the secessionist region of the country. The beginning of the electrical interconnection between Romania and the Republic of Mol-

dova will be possible after the construction, equipping, and commissioning of a 500Mw Back-to-Back station in Vulcanesti and a 330kV line to Chisinau which will allow the import of a larger amount of electricity from Romania. Also, the 2nd part of the Moldova-Romania electrical interconnection project involves the development of the 400 kV lines Iași-Ungheni-Strășeni and the 400 kV line Bălți-Suceava (MFA; Enegy, 2022).

Although the interconnection to the European energy system is crucial for the development of the country's energy sector, the natural gas market is currently a priority. Thus, the expansion of the Iași-Ungheni-Chisinau gas pipeline is possible by implementing it in parallel with the interconnection carried out on the electricity market in Romania (Cenușă, 2016). In this context, the Republic of Moldova will be able to diversify both its natural gas and electricity supply sources. In this way, the Republic of Moldova has the chance to reduce its electricity dependence on the secessionist region and Gazprom's natural gas dependence. In the context of the war in Ukraine and the energy crisis, the international assistance granted to the Republic of Moldova, to overcome the created situation, was crucial to the dependence options presented by the Russian Federation. The integration carried out in the European energy space contributed to the reduction of dependence on the secessionist regime, but also on the Russian Federation. Thus, maintaining relations with European partners in providing security support in the field has accelerated the reorientation of the Republic of Moldova to the European energy system.

d) The social-political dimension

The refugee crisis and the help offered to refugees from Ukraine by citizens and authorities, represent a challenge to society in the Republic of Moldova. Since February 24, 2022, approximately 688,000 refugees from Ukraine have crossed the territory of the Republic of Moldova. Currently, the Republic of Moldova hosts over 80,000 refugees from Ukraine, more than half of whom are children. Thus, on the territory of the Republic of Moldova, refugees from Ukraine have full, free, and non-discriminatory access to medical assistance services. At the same time, the authorities of the Republic of Moldova ensured that the general education institutions in the country offer opportunities for all children from refugee families from Ukraine to participate in the educational process (Parlamentul RM, 2022).

Analyzing the consequences or effects of the presence of refugees from Ukraine on the Republic of Moldova, it should be noted that they had a positive influence on the Moldovan economy. They, being accommodated on the territory of our country, consumed goods bringing money to the national budget. At the same time, they glorified the HoReCa branch, staying in hotels, motels, and tourist guesthouses. Ukrainian companies glorified the Moldovan railways, but also the transport branch, transporting goods from and to Ukraine.

Analyzing the impact of the war in Ukraine on the Republic of Moldova, it should be noted that it had a positive impact on the political dimension of Moldovan-European relations. Influenced by the war in Ukraine, relations between the Republic of Moldova and the European Union reached one of the highest points of cooperation. Thus, on February 28, Ukraine applied to join the EU, and the next day, on March 1, 2022, the MEPs approved with a majority of 637 votes the resolution that offers Ukraine a European perspective. For the Republic of Moldova and Georgia, which together with Ukraine are

part of the group of countries of the Eastern Partnership, this moment serves as the European perspective and the objective of becoming full members of the EU. In the circumstances of the war in Ukraine, two days away from Ukraine, Georgia and the Republic of Moldova submitted applications to join the European Union. For these countries, the status of a candidate country serves as a political shield of protection against Russia, which has never agreed to the rapprochement of the Eastern Partnership states with the EU (Agora, 2022).

The step that brought the Republic of Moldova closer to the EU was the signing on March 3 by President Maia Sandu of the request for the accession of the Republic of Moldova to the European Union (Baciu, 2022).

Considering the common values and the close ties between the partners, established in the past by the Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their member states, on the one hand, and the Republic of Moldova, on the other, and which are developing within the European policy neighborhood and of the Eastern Partnership, and recognizing the common desire of the parties to develop, consolidate and further expand their relations. According to the provisions of the Agreement, the common values on which the EU is founded, namely democracy, respect for human rights and fundamental freedoms, as well as the rule of law, also constitute the very essence of the political association and economic integration provided for in this Agreement. The agreement will pave the way for future progressive developments in EU-Republic of Moldova relations.

Recognizing that the Republic of Moldova, as a European country, has a common history and shares common values with the member states and is committed to implementing and promoting these values, which are a source of inspiration for the European choice of the country. Committing to strengthen respect for fundamental freedoms, human rights, including the rights of persons belonging to minorities, democratic principles, the rule of law, as well as good governance, on behalf of the citizens of the Republic of Moldova, efforts are being made for the development of a democratic and European country, whole and free (CRJM, 2015).

Referring to the provisions of Article 2 of the Treaty of Accession to the European Union (TEU), we can mention that the values on which the EU focuses are: "respect for human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law, as well as respect for human rights, including the rights of persons belonging to minorities. These values are common to the member states in a society where pluralism, non-discrimination, tolerance, justice, solidarity, and equality between women and men prevail".

Any potential future EU member state will be assessed against these values. The country's ability to demonstrate its willingness to act on these values will be essential for EU membership. As the EU is, at its core, the largest European peace project of all time, sharing and promoting these common values becomes particularly important in light of the war in Ukraine and other threats to European peace (Chirtoc, 2022). A no less important moment in the strengthening of Moldovan-European relations in the context of the war in Ukraine was the submission of the European Commission's questionnaire regarding the EU accession request of the Republic of Moldova. After receiving Moldova's request, the Council invited the European Commission to present its opinion on Mol-

dova's request, as the EU's first step in the accession process. To draft such an Opinion, the Commission presented a detailed Questionnaire to the Republic of Moldova. Based on the answers to the Questionnaire, which were elaborated and sent by the Republic of Moldova, the Commission issued its opinion with the following recommendations:

To recommend the granting of Candidate country status for Moldova and the possibility for Moldova to start accession negotiations.

To recommend the granting of Candidate status, but only after the fulfillment of specific conditions by Moldova.

The Member States of the EU decided the request for the accession of the Republic of Moldova to the EU, deciding unanimously, based on the Opinion of the Commission. Once the Republic of Moldova received the status of a Candidate country, the date for the opening of EU accession negotiations was set (most likely after the Republic of Moldova fulfilled additional conditions). Accession negotiations will be conducted until the country fulfills all EU accession requirements, in particular the political criteria requirements, as the fundamental values of the EU, as defined in Article 2 of the TEU, are assessed within the political criteria. Once the accession conditions of the Republic of Moldova are agreed upon, the Accession Treaty is negotiated, approved, and signed by Moldova and all EU Member States and the accession date is set. Also, to legitimize this step, the Republic of Moldova will organize a referendum in which its citizens will decide on the accession of the Republic of Moldova to the European Union. Also, the Accession Treaty must be approved by the European Parliament and ratified by the Republic of Moldova, as well as by the national parliament of each EU Member State before it enters into force.

The questionnaire was the first crucial step in the EU accession process, which demonstrated the readiness of the Republic of Moldova to react through prompt and precise answers. Also, the Questionnaire was structured in such a way as to respect the format of the accession negotiations, which are organized in such a way as to include the Copenhagen accession criteria of 1993:

1) political criteria: the stability of the institutions that guarantee democracy, the rule of law, human rights, and the respect and protection of minorities;
2) economic criteria: a functioning market economy and the ability to cope with competition and market forces;
3) the capacity to assume the obligations arising from EU membership, including the administrative and institutional capacity to effectively implement the entire EU acquis (organized in over 30 negotiating chapters).

Thus, on April 11, 2022, in Luxembourg, the Commissioner for Neighborhood and Enlargement, Olivér Várhelyi, handed to the Deputy Prime Minister, the Minister of Foreign Affairs and European Integration, Nicu Popescu, the European Commission's questionnaire regarding the EU accession application of the Republic of Moldova. The answers that will be given to the questions in this questionnaire will represent the x-ray of the current situation in our country, showing the level of preparation for joining the European Union and, at the same time, highlighting the areas where additional efforts are needed. "*Our country is accelerating its European journey. I reiterated that we are part of Europe not only geographically, but also through the identity we carry, the values we*

share, through the Romanian language, the official EU language we speak, and through the common history we have." - said Deputy Prime Minister Nicu Popescu (MFA, 2022).

The status of a candidate country would also mobilize the authorities to identify real solutions to two big problems that Moldova has in the perspective of accession: the Transnistrian problem and cleanliness in the field of justice. "Completion of the integration will only be possible when the Transnistrian issue is resolved, but this should not prevent us from working on the other files", says MEP Siegfried Mureșan. And Chisinau is tying its hopes regarding the settlement of the Transnistrian dispute to a possible victory of Ukraine in the war launched by Russia against it - a victory that would radically change the outlook of the pro-Russian separatist regime on the left of the Dniester.

The date of May 19, 2022, was also an important one for the Republic of Moldova. It is the date when the European Parliament adopted the annual report on the implementation of the EU-Republic of Moldova Association Agreement, with 512 votes "for", 43 votes "against" and 39 abstentions. The report includes a call for the European Union to provide more strategic support to Moldova after submitting its application to join the bloc. In the context of a worsening security environment, the text recognizes that the war in Ukraine has disproportionately affected the Republic of Moldova. Its economy has been affected by the loss of import and export opportunities and the rapid increase in energy prices, and the Republic of Moldova has also received the largest number of Ukrainian refugees per population than any other country, putting pressure on public services.

MEPs also draw attention to the need for more strategic aid for the Republic of Moldova, especially by establishing a support group of the Commission for this country, similar to the existing one for Ukraine. The report also emphasizes that the accession applications of Ukraine, the Republic of Moldova, and Georgia open a new chapter in their European integration, which should be characterized by strengthened efforts to implement the association agreements and the components of trade liberalization. Last but not least, MEPs express their concern about a series of recent security incidents in the separatist region of Transnistria and condemn them as dangerous acts of provocation committed in a very volatile security situation. They reiterate their support for a peaceful settlement of the conflict in Transnistria, based on the sovereignty and territorial integrity of the Republic of Moldova (Călugăreanu, 2022a).

The text of the Resolution states that the Republic of Moldova was disproportionately affected by the Russian war in Ukraine. This is mainly due to the arrival of more than 450,000 Ukrainian refugees since the beginning of the invasion - of which almost 80,000 have remained in the Republic of Moldova - but also due to the decrease in trade and the increase in energy and transport prices. To this end, MEPs are calling for the EU to provide more support to the country, namely through new macro-financial assistance, additional transport and trade liberalization measures, and continued support for refugee management and humanitarian purposes.

In the context of Russia's war against Ukraine, the Parliament welcomes the official application of the Republic of Moldova for EU membership submitted on 3 March 2022 and states that the EU should grant it the status of a candidate country, by Article 49 of the TEU and "based on merits". Meanwhile, the European Union and the Republic of Moldova should continue their efforts to integrate the country into the EU single market

and to strengthen sectoral cooperation. The MEPs also ask the European Commission to quickly complete the evaluation of the request and to provide full assistance to the Republic of Moldova during this process. They state that, without anticipating the content of the Commission's opinion, the Moldovan authorities are undoubtedly on the right track by adopting key reforms, particularly in terms of democracy, the rule of law, and human rights.

The resolution also expresses its deep concern about the developments on the territory of the Transnistria region, which recorded a series of "security incidents" in April 2022 considered by MEPs as dangerous provocative acts in an extremely tense security situation. They also reiterate Parliament's support for a "comprehensive, peaceful and sustainable political solution to the Transnistrian conflict", namely based on the sovereignty and territorial integrity of the Republic of Moldova within its internationally recognized borders, as well as the withdrawal of stationed Russian forces there.

The Parliament emphasizes that it is unacceptable for Russia to use gas supplies as a weapon to exert political pressure on the Republic of Moldova, and to influence the country's political trajectory and geopolitical orientation, especially after the recent installation of the country's pro-Western government. MEPs call on the Commission and EU countries to support Moldova in ensuring its energy independence, connectivity, diversification, and energy efficiency, as well as in accelerating the development of renewable energy sources (Călugăreanu, 2022b).

Through the "historic" decision taken unanimously by the EU leaders, Ukraine and the Republic of Moldova received the status of candidate countries for EU accession. By granting candidate status to Ukraine and the Republic of Moldova, the EU enlargement paradigm changed, and the enlargement policy received a new boost, qualifying the decision of the EU leaders as "a big step" and a historic step.

Also, Ukraine, Moldova, and Georgia received a new impetus to implement the reforms and projects that are still needed to take the next step in the historic achievement. Granting the European perspective to the Republic of Moldova, Ukraine, and Georgia represents important steps forward. This decision brings hope and confidence in the European future to the people of these countries and represents a great responsibility for their leaders (Agora, 2022).

Although the Republic of Moldova received on June 23, 2022, the status of a candidate country for accession to the European Union (EU), this status does not offer the status of a member state of the EU, as it is necessary for Moldova to fulfill a series of conditions for accession, as well as to apply European legislation in all areas. Experts in the field of international relations and European integration mention that the European path of the Republic of Moldova is difficult and that, in the context of the challenges faced by the EU, but also the countries with candidate status for accession, it may last an indefinite period. The relationship of the Republic of Moldova with the European Union brings security support to Romania even in the context of the war in Ukraine of 150 million euros for the support of Moldova. The assistance consists of non-reimbursable funds of 30 million euros and loans under advantageous conditions of 120 million euros.

The Republic of Moldova is the European country that received the largest number of refugees from Ukraine compared to its population. Over 370,000 refugees crossed the

border of the Republic of Moldova. Thus, the Plenary of the European Parliament with a large majority, 558 votes "for" and 10 abstentions and 20 "against" decided to grant macroeconomic assistance (Călugăreanu 2022b). In the context of the war in Ukraine, Oliver Varhelej, the European Commissioner for Neighborhood and Enlargement mentioned that the EU has increased the budgetary support offered to the Republic of Moldova. The €6 million support offered in December 2021 to manage the energy crisis is supported by another €75 million. The money was provided to overcome the challenges posed by Russia's military aggression in Ukraine. In addition to managing the crisis, the EU continues to support the long-term resilience of the Republic of Moldova, in particular through the Eastern Partnership Investment Plan, which involves providing 34 billion euros for public and private investments in several key areas: support for SMEs, trade facilitation, energy efficiency (Moldova Suverană, 2022).

Conclusions

Analyzing the impact of the war in Ukraine on the Republic of Moldova, it is worth noting that it can be examined from two perspectives: one negative, and the other perspective offering a window of opportunity. Thus, from a negative perspective, the war highlighted the main risks to the security of the Republic of Moldova, such as the potential impact that the Transnistrian area can have on regional security. For the Russian Federation, the Transnistrian area of the Republic of Moldova represents an area of geostrategic interest, and this interest is determined by the following needs: preserving Russia's strategic positions in Eastern Europe and maintaining the link with the military-industrial complex in the Transnistrian area. Also, the war in Ukraine has direct repercussions on the economic and energy dimension of the security of the Republic of Moldova.

Analyzed from the perspective of opportunities, the war in Ukraine attracted increased attention to this region from the Western states, opening up possibilities for the associated states from the eastern neighborhood, including the Republic of Moldova, through the unanimous decision of the EU member countries to obtain the status of a candidate country for integration in the EU. Although this status does not imply EU membership, it is still a possibility, as well as a hope for the accession of the Republic of Moldova to the EU. Also, in the context of the war in Ukraine, the Republic of Moldova, making considerable efforts, managed to get out of the sphere of energy influence of the Russian Federation by diversifying and reorienting itself to the European energy system.

BIBLIOGRAPHY

„Ce fel de muniții se află în depozitul de la Cobasna?" *Timpul*. Accesat la 2023. https://timpul.md/articol/ce-fel-de-munitii-se-afla-in-depozitul-de-la-cobasna-159067.html.

„Integrarea Ucrainei, Georgiei și Republicii Moldova în UE în timp de război – Quo vadis?" *Agora*, 7 martie 2022. https://agora.md/stiri/99539/analiza-integrarea-ucrainei-georgiei-si-a-republicii-moldova-in-ue-in-timp-de-razboi-quo-vadis. Accesat la 23 noiembrie 2023.

„Ministrul Nicu Popescu a recepționat chestionarul Comisiei Europene cu privire la cererea de aderare la UE a Republicii Moldova." MFA. https://mfa.gov.md/ro/content/ministrul-nicu-popescu-receptionat-chestionarul-comisiei-europene-cu-privire-la-cererea-de. Accesat la 23 noiembrie 2023.

„REPowerEU: acțiune comună la nivel european pentru o energie mai accesibilă, mai sigură și mai durabilă.” European Commission. Accesat la 13 octombrie 2023. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_22_1511.

„Republica Moldova și Ucraina – conectate cu succes la rețeaua europeană de energie electrică!” Realitatea.md. Accesat la 17 octombrie 2023. https://realitatea.md/republica-moldova-si-ucraina-conectate-cu-succes-la-reteauaeuropeana-de-energie-electrica/.

„Șanse semnificative ca R. Moldova și Ucraina să primească statutul de țări candidate la UE.” *Agora*. https://agora.md/stiri/103610/sanse-semnificative-ca-r-moldova-si-ucraina-sa-primeasca-statutul-de-tari-candidate-la-ue-opinia-unui-jurnalist-dupa-dezbaterile-de-luni-ale-comisiei-europene. Accesat la 23 noiembrie 2023.

„Transnistria susține că au fost trase focuri de armă dinspre Ucraina asupra depozitului de muniții al armatei ruse de la Cobasna.” Digi24. Accesat la 11 octombrie 2023. https://www.digi24.ro/stiri/externe/transnistria-sustine-ca-au-fost-trase-focuri-de-arma-dinspre-ucraina-asupra-depozitului-de-munitii-al-armatei-ruse-de-la-cobasna-1919373.

„UE își extinde sprijinul bugetar pentru Moldova.” *Moldova Suverană*, 22 iulie 2022.

„Ursula von der Leyen o asigură pe Maia Sandu că Republica Moldova nu va rămâne fără gaze.” Digi24. Accesat la 13 octombrie 2023. https://www.digi24.ro/stiri/externe/ursula-von-der-leyen-o-asigura-pe-maia-sandu-carepublica-moldova-nu-va-ramane-fara-gaze-1714285.

„Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации В.В. Путиным 31 марта 2023 г.).” Accesat la 10 octombrie 2023. https://mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1860586/.

„Концепция внешней политики Российской Федерации 2016 года.” Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse. Accesat la 15 septembrie 2023. http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248.

Baciu, A. „Maia Sandu a ținut un discurs în Parlamentul European: Acordarea statutului de țară candidat este decizia cea bună.” *Agora*. https://agora.md/stiri/102605/maia-sandu-a-tinut-un-discurs-in-parlamentul-european-acordarea-statutului-de-tara-candidat-este-decizia-cea-buna-live. Accesat la 23 noiembrie 2023.

Bencheci, M. „Impactul războiului ruso-ucrainean asupra securității Republicii Moldova.” *Omul, criminologia, știința*, ediția II, Chișinău, 2023, pp. 224–229.

Călugăreanu, V. „Ideea națională care ar coagula moldovenii.” *Deutsche Welle*, 18 mai 2022. https://www.dw.com/ro/statutul-de-candidat-la-aderare-ar-fi-ideea-na%C8%9Bional%C4%83-care-ar-coagula-moldovenii/a-61837566. Accesat la 18 decembrie 2023.

Călugăreanu, V. „Rezistența Ucrainei oferă o fereastră de oportunitate pentru Moldova.” *Deutsche Welle*, 1 martie 2022. https://www.dw.com/ro/rezisten%C8%9Ba-ucrainei-ofer%C4%83-o-fereastr%C4%83-de-oportunitate-pentru-moldova/a-60959124. Accesat la 18 decembrie 2023.

Cenușă, D. „Interconectarea energetică cu UE: Rețeta pentru diminuarea dependenței față de regiunea transnistreană și Rusia.” *IPN*, 28 martie 2016. https://www.ipn.md/ro/interconectarea-energetica-cu-ue-reteta-pentru-diminuarea-dependentei-fata-de-7978_1026301.html. Accesat la 18 decembrie 2023.

Chirtoc, I. „Sprijin masiv din partea Parlamentului European pentru aderarea Republicii Moldova la UE.” *Ziare.com*. https://ziare.com/razboi-ucraina-rusia/aderare-ue-republica-moldova-parlamentul-european-1741909. Accesat la 10 octombrie 2023.

CRJM. „Reprezentanți ai societății civile din Republica Moldova, Ucraina și Georgia au transmis oficialilor europeni cereri de aderare la UE.” 21 mai 2015. https://old.crjm.org/reprezentanti-ong-din-moldova-ucraina-si-georgia-cer-aderarea-la-ue/. Accesat la 18 decembrie 2023.

Horia C. Matei, Silviu Neguț, și Ion Nicolae. *Enciclopedia Statelor Lumii*. București: Editura Meronia, 2016.

Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene. „Energie.” Accesat la 17 octombrie 2023. https://mfa.gov.md/ro/content/energie.

Parlamentul Republicii Moldova. „Situația din Republica Moldova, prezentată la Reuniunea de toamnă a AP OSCE de deputatul Igor Chiriac.” 26 noiembrie 2022. https://multimedia.parlament.md/situatia-din-republica-moldova-prezentata-la-reuniunea-de-toamna-a-adunarii-parlamentare-a-osce-de-catre-deputatul-igor-chiriac/. Accesat la 18 decembrie 2023.

Reniță, A. „Pericolul de la Cobasna: În caz de deflagrație, puterea exploziei ar putea echivala cu cea a unei bombe atomice aruncată pe Hiroşima.” *Timpul*, 18 august 2020. https://unimedia.info/ro/news/c310d0072e2328e4/pericolul-de-la-cobasna-in-caz-de-deflagratie-puterea-exploziei-ar-putea-echivala-cu-cea-a-unei-bombe-atomice-aruncata-in-hirosima.html. Accesat la 12 octombrie 2023.

Sartori, P. „La Transnistria chiave del Caucazo.” *La Russia in casa*, nr. 6, 2006. https://www.limesonline.com/sommari-rivista/la-russia-in-casa. Accesat la 18 decembrie 2023.

CZU: 343.34:343.337.5:341.57 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.11

REGULATION OF CRIMES THAT AFFECT PUBLIC ORDER AND PEACE IN THE CRIMINAL LAWS OF STATES OUTSIDE THE EUROPEAN UNION

Laurențiu CONSTANTINESCU[18]

Abstract. ***For a broad and rigorous analysis of the crime that affects public order and peace, it is necessary to approach it not only from the perspective of national criminal law, but also through a comparative research with the criminal legislations of other states, especially those outside the European Union. Such an analysis provides a complex framework of understanding, allowing the identification of the similarities, differences and particularities existing between the legal regulations regarding the acts that affect public order and peace.***

The importance of such an analysis derives from the fact that criminal law does not develop in isolation, but in close interdependence with the historical, social, cultural and political developments of each state. Legal systems were formed on the basis of their own legal traditions and specific sources of law, which, over time, have determined significant differences in the way of incriminating, sanctioning and interpreting crimes that affect public order. Therefore, comparative analysis has not only a descriptive role, but also a critical-reflective one, as it allows observing the way in which various legal systems manage similar situations, but through different legislative mechanisms.

Keywords: *danger, violence, security, order, pogroms.*

In the Criminal Code of the Russian Federation of June 13, 1996, crimes against public security and public order are criminalized in Section 9 of Chapter XXIV ,,Crimes against public security". Art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation criminalizes the crime of mass disorder. Thus, it is noted that the name of this illegal act coincides with the name of the crime regulated in Art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

In par. 1 of Art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation criminalizes ,,organizing mass riots accompanied by violence, pogroms, arson, destruction of property, use of weapons, explosive devices, explosive, poisonous or other substances and objects that pose a danger to others, as well as providing armed resistance to a representative of the authorities, training a person to organize such riots or participate in them, and is punishable by imprisonment for a term of 8 to 15 years" (Criminal Code of the Russian Federation). It is worth noting that the relevant paragraph was amended by the Federal Law of May 5, 2014 N 130-FZ (Chepestru, 2023: 241).

Russian doctrinaires recognize as organizers persons who plan mass disorders in advance and prepare people in stages, by distributing leaflets, expressing ideas in mass media and online sources. This fact causes indignation and displeasure in a crowd of people and, therefore, directs the crowd towards a certain goal.

[18] member of the Private Institute for Scientific, Humanistic and Technological Research, Romania, email: constantinescul684@gmail.com

Corroborating the norm set forth with paragraph (1) of art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, we note that both the domestic and Russian criminal legislation provides for the action of organizing mass disorders, being accompanied in both cases by the same accompanying actions listed above. Accordingly, a significant similarity is attested between the components of the mentioned offense (Chepestru, 2023: 241).

In par. 1 of art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation there is no criminalization of the action of leading mass disorders, but, optionally, it implies training a person to organize such disorders or participate in them.

In par. 1.1. of art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation, the stimulation, recruitment or other involvement of a person in the commission of the actions provided for in par. 1 is punishable by a fine in the amount of 300 thousand to 700 thousand rubles or in the amount of the salary or any other income of the convicted person for a period of 2 to 4 years, or without them, or by compulsory labor for a term of 2 to 5 years, or by deprivation of liberty for a term of 5 to 10 years (Criminal Code of the Russian Federation). This wording was included in the content of art. 212 by Federal Law No. 375-FZ of July 6, 2016.

In this context, it is certified that regulations similar to the legal norm referred to above are not found in the wording of art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

Part 2 of Art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation criminalizes ,,participation in mass disorders, provided for in Part 1, which is punishable by imprisonment for a term of 3 to 8 years" (Criminal Code of the Russian Federation).

The act of participation in mass disorders involves active actions, such as the use of violence, weapons, arson, participation in a pogrom and armed resistance to representatives of the authorities. The most common actions involving participation in mass disorders are pogroms and armed resistance to representatives of the authorities.

Therefore, a similar norm is contained in Part 2 of Art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, which states that ,,active participation in the commission of the actions provided for in Part 1 is punishable by imprisonment for a term of 3 to 7 years" (Criminal Code of the Republic of Moldova).

The legal norms set forth are practically similar, both in the part relating to the unlawful action and in the part relating to the type and term of criminal punishment. However, the only difference between the invoked legal norms is the word ,,active".

In par. 3 of art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation, incitement to mass disorders provided for in par. 1 or participation in them, as well as incitement to use violence against citizens, are criminalized, an act punishable by deprivation of liberty for a term of up to 2 years, or by forced labor for a term of up to 2 years, or by imprisonment for the same term (Criminal Code of the Russian Federation). This paragraph was amended by Federal Law No. 420-FZ of December 7, 2011.

Calls for active disobedience to the lawful requirements of representatives of authority and mass disorder, as well as calls for violence against citizens are expressed by agitation aimed at arousing discontent, aggressive moods among an indefinite number of people. They can be manifested by expressing illegal aggressive ideas at meetings, by writing and distributing written materials containing such ideas. Often, appeals are directed not against specific individuals, but against any groups of people for national, social or religious reasons.

The named act can be likened to paragraph (3) of Art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, according to which calls for active violent disobedience to the legitimate demands of representatives of the authorities and for mass disorder, as well as for committing acts of violence against persons, are punishable by a fine in the amount of 550 to 850 conventional units or by unpaid community service for 180 to 240 hours, or by imprisonment for up to 2 years (Criminal Code of the Republic of Moldova).

So, par. 3 of art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation and par. (3) of art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova are considerably similar both in terms of the normative modality and in terms of the type and amount of criminal punishment. However, we consider that the illicit actions incriminated in art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova are largely inspired by art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation, especially considering the historical retrospective of the domestic criminal legislation.

In par. 4 of art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation, the action of passing training by a person, carried out for the purpose of organizing mass riots or participating in them, including the acquisition of knowledge, practical skills and abilities in the course of physical and psychological training, while studying methods of organizing mass riots, rules for handling weapons, explosive devices, explosive, toxic substances, as well as other substances and objects that pose a danger to others, is punishable by deprivation of liberty for a term of 5 to 10 years, with or without a fine in the amount of up to 500 thousand rubles, or in the amount of the salary, or any other income of the convicted person for a period of up to 3 years (Criminal Code of the Russian Federation). This paragraph was introduced by Federal Law No. 130-FZ of May 5, 2014.

At the same time, Art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation finally contains a note introduced by Federal Law No. 130-FZ of May 5, 2014, according to which the person who committed a crime provided for in par. 4 will be exempted from criminal liability, if he informed the authorities about the completion of courses conducted for the purpose of organizing mass disorders or participation in them, contributed to the disclosure of the committed crime or to the identification of other persons who underwent such training, who conducted, organized or financed such training, as well as the places where it was conducted, if his actions do not contain another corpus delicti (Criminal Code of the Russian Federation).

We specify that Art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova does not contain a regulation establishing cases and conditions for exemption from criminal liability, which makes it distinct in comparison with Art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation

In Russian doctrine, the following characteristic features of mass disorder are recognized:

„1) the need for a leader to whom the crowd would unconditionally obey or an object of hatred to destroy;

2) a decrease in the intellectual beginning and an increase in the emotional one;

3) the emergence of a sense of power and awareness of anonymity;

4) rapid emotional decline: after achieving a goal or defeat, a change in behavior and an assessment of what is happening occurs;

5) increased suggestibility of the group and a decrease in the effectiveness of the mechanisms of independent thinking;
6) suppression of the sense of responsibility for one's own actions, the ability for both extreme cruelty and self-sacrifice" (Mass riots).

In the Criminal Code of the Republic of Belarus of July 9, 1999, the crime of mass disorder is found in art. 293 and is located within section 10 „Crimes against public security and public health" of chapter XXVII „Crimes against public security".

In par. 1 of art. 293 of the Criminal Code of Belarus, „organization of mass disorder, accompanied by violence against a person, pogroms, arson, destruction of property or armed resistance to representatives of the authorities, is incriminated, which is punishable by imprisonment for a term of 5 to 15 years" (Criminal Code of the Republic of Belarus).

Just as in the case of Russian and domestic criminal legislation, the first type-variant of the analyzed crime is the action of organizing mass disorder accompanied by the aforementioned acts. In the part referring to criminal punishment, it is noted that in the Republic of Moldova, the Russian Federation and the Republic of Belarus, for the action of organizing mass disorder, the same type of punishment is established, namely deprivation of liberty, but in the Republic of Moldova the legislator established a more lenient term of criminal punishment, compared to the Russian and Belarusian legislators.

According to par. 2 of art. 293 of the Criminal Code of Belarus, „participation in mass disorder, expressed in the direct commission of the actions provided for in par. 1, shall be punished by imprisonment for a term of 3 to 8 years". With reference to the aforementioned legal norm, it is reported that, based on the analysis of Russian legislation in relation to domestic legislation, Belarusian legislation also deals with the act of participation in mass disorder, and the type and amount of punishment are similar to those regulated by the Russian legislator. Par. 3 of art. 293 of the Criminal Code of Belarus criminalizes „the act of training or other preparation of persons for participation in mass disorder, accompanied by the commission of the actions provided for in par. 1, as well as financing or other material support for such activities, which is punishable by imprisonment for a term of up to 3 years" (Criminal Code of the Republic of Belarus).

The criminal legislation of the Republic of Moldova does not criminalize such an act, but we draw attention to par. 4 of art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation, which contains provisions similar to those established in par. 3 of art. 293 of the Criminal Code of Belarus.

In the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan of June 16, 1997, the act of mass disorder is found in art. 272 and is located in the content of chapter X „Crimes against public security and public order". Art. 272 has been amended several times, the most recent of which came into force in 2023.

Paragraph 1 of art. 272 of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan criminalizes the organization of mass disorder, accompanied by acts of violence, robbery, arson, destruction, damage to property, the use of firearms, explosive substances or explosive devices, as well as armed resistance to a representative of the authority, including with the use of means obtained from foreign sources, which is punishable by imprisonment for a term of 4 to 10 years (Criminal Code of the Republic of Kazakhstan).

It is relevant to highlight that the above-mentioned action is practically similar to the acts incriminated in the Criminal Code of the Russian Federation, the Republic of Belarus and the Republic of Moldova, the only difference being the amount of the punishment, which varies from one country to another, amounting to the addition or subtraction of one year from the prison sentence. At the same time, in the listed countries, compared to the Republic of Moldova, the spectrum of actions adjacent to the organization of mass disorder is broader, including robberies, the use of explosive substances or explosive devices, the use of means obtained from foreign sources.

In par. 2 of art. 272 of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan it is provided ,,the action of participation in mass disorders, provided for by the first part of the respective article, an act punishable by imprisonment from 3 to 8 years" (Criminal Code of the Republic of Kazakhstan).

Similarly, as in the case of the first paragraph, a similarity is noted with the criminal legislation of the previously investigated states. However, the amount of the prison sentence coincides exactly with the term of punishment regulated in par. 2 of art. 293 of the Criminal Code of Belarus for the same harmful action, and referring to the criminal legislation of the Republic of Moldova and the Russian Federation, the term of the prison sentence established for the same act is one year shorter.

In par. 3 of art. 272 of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan criminalizes ,,incitements to active disobedience to the lawful requirements of representatives of authority and to mass unrest or provoking such unrest, as well as incitements to violence against persons, which are punishable by restriction of liberty for a term of three to five years or imprisonment for the same term" (Criminal Code of the Republic of Kazakhstan).

By virtue of what is regulated in the aforementioned par., an obvious and clear similarity is identified with the meaning of the legal norm regulated in par. (3) art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. Likewise, comparing this act with the prejudicial acts regulated in the previously analyzed criminal legislation, it is attested that such a norm is confirmed in the content of par. 3 of art. 212 of the Criminal Code of the Russian Federation. However, given the type and amount of criminal penalties, it is highlighted that each state has its own and unique provisions for such illicit actions, respectively, they are not in consimilidad. An exclusive aspect is found in par. 4 of art. 272 of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan, which incriminates the acts provided for in par. 3 committed with the use of mass media or telecommunications networks, including the Internet, which are punishable by restriction of liberty for a period of 3 to 7 years or imprisonment for the same period.

Such a legal norm is not found in the Criminal Code of the Republic of Moldova, the local legislator not providing, in a distinct manner, a normative modality or an aggravating form of mass disorders committed through mass communication networks or Internet networks.

In the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan of December 30, 1999, the crime of mass disorder is found in art. 220 and is located within section 10 ,,Crimes against public security and public order" of chapter XXV ,,Crimes against public safety".

In par. 220.1 it is incriminated ,,the organization of mass disorder accompanied by violence, pogroms, arson, destruction of property, use of firearms, explosive substances

or devices, as well as armed resistance to a representative of the authorities or participation in such disorder, which is punishable by imprisonment for a term of 4 to 12 years". Consecutively, in par. 220.2 contains ,,the action of calling for active disobedience to the legal requirements of government officials and mass disorder, as well as violence against citizens and is punishable by deprivation of liberty for a period of up to 3 years" (Criminal Code of the Republic of Azerbaijan).

Exactly as in the case of the criminal legislations investigated above, there is an obvious similarity with the provisions of art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, the only difference being the absence of the action of active participation in mass disorder from the content of art. 220 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan. At the same time, it is mentioned about the existence of differences between the size of criminal penalties regulated in the criminal codes of the studied states.

In the Criminal Code of the Republic of Armenia of April 18, 2003, the crime of mass disorder is placed within Section 9 ,,Crimes against public security, information security, public order, public morals and public health" of Chapter XXIII ,,Crimes against public security" of the Special Part.

It is hereby notified that, in par. 1 of art. 225, ,,organization of mass disorder accompanied by violence, pogroms, arson, destruction or damage to property, use of firearms, explosive substances or devices or armed resistance to a representative of the authority is criminalized, which is punishable by imprisonment for a term of 4 to 10 years". In par. 2 of the same article, ,,direct commission of the acts provided for in par. 1 is punishable by imprisonment for a term of 3 to 8 years". Paragraph 3 expressly states that "the acts provided for in paragraphs 1 or 2, which involve murder, are punishable by imprisonment for a term of 6 to 12 years". Paragraph 4 punishes ,,active disobedience to the lawful demands of a representative of the authorities during mass disorder or mass disorder, or violence against people, with corrective labor for a term of up to 2 years, or with arrest for a term of up to 2 months, or with deprivation of liberty for a term of up to 3 years" (Criminal Code of the Republic of Armenia).

In general, the criminal legislation of the Republic of Armenia criminalizes mass disorder, practically, similarly to the criminal legislation of the other examined states, the only gap being highlighted in establishing the type and amount of criminal penalties, which vary from one state to another.

A relatively new element, which was not provided for by any previously examined legislation and which is not regulated by art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Armenia, is par. 3 of art. 225 of the Criminal Code of the Republic of Armenia. Respectively, it criminalizes either the commission of the action stipulated in par. 1, or the one stipulated in par. 2, which involves murder (Criminal Code of the Republic of Armenia), or, in fact, the stated legal norm implies the presence of an aggravating circumstance of mass disorder criminalized by the Criminal Code of the Republic of Armenia.

From the point of view of local criminal law, in the case of committing a murder during mass riots, the prejudicial act is to be qualified based on a combination of crimes.

In the Criminal Code of the Republic of Kyrgyzstan of October 28, 2021, the crime of mass riots is criminalized in art. 278, which is located in chapter XXIII ,,Crimes against public order".

In para. (1) of art. 278, it is criminalized ,,organizing mass riots accompanied by violence, pogroms, arson, destruction of property, use of firearms, explosive substances or devices or armed resistance to a representative of the authority, which is punishable by imprisonment for a term of 7 to 10 years". At the same time, according to para. (2), a criminal penalty is established for ,,participation in a mass riot provided for in para. (1) with imprisonment for a term of 5 to 8 years". In para. (3) of the same article establishes the illicit action consisting of ,,calling for active disobedience to the lawful orders of representatives of the authorities and for mass disorder, as well as calling for violence against citizens, which is punishable by imprisonment from 5 to 8 years" (Criminal Code of the Kyrgyz Republic).

In relation to the aforementioned crime component, it is highlighted that it is indisputably similar to the other crime components subject to investigation, the only differentiation being identified in the type and extent of criminal penalties.

In the Criminal Code of the Republic of Tajikistan of May 21, 1998, the crime of mass disorder is found in art. 188, which is located in section 8 ,,Crimes against public security and public health" of chapter XXI ,,Crimes against public security".

In para. (1) of art. 188 it is stipulated that ,,organizing mass disorder, accompanied by violence against persons, pogroms, arson, damage or destruction of property, use of firearms, explosive substances and devices or flammable substances and resistance to authorities, accompanied by the use of weapons or other objects used as weapons, as well as participation in such actions, is punishable by imprisonment for a term of 5 to 12 years". In para. (2) of the same article criminalizes ,,calling for active disobedience to legitimate requests of representatives of the authorities or for mass disorder, as well as calling for violence against citizens, which is punishable by restriction of liberty for a period of up to 2 years or by arrest for a period of 2 to 4 months, or by deprivation of liberty for a period of up to 3 years" (Criminal Code of the Republic of Tajikistan).

The offense in question, being examined from the perspective of comparative criminal law, an impressive similarity is identified between the composition of the offense provided for in art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova and the offense of mass disorder provided for in art. 220 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan. However, both articles are made up of similar standard variants of the offense under investigation, highlighting identical illicit actions, only the incrimination of the action of active participation in mass disorder within art. 220 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan is missing.

Subsequently, a difference is observed between the type and amount of criminal punishment, which in Art. 188 para. (2) of the Criminal Code of the Republic of Tajikistan is more selective in terms of categories of criminal punishments.

In the Criminal Code of the Republic of Turkmenistan of June 12, 1997, the crime of mass disorder is found in art. 306, which is located in section 12 ,,Crimes against public security and public health" of chapter XXIX "Crimes against public security and order".

Art. 306 para. (1) contains the action of ,,organizing mass disorder accompanied by violence, pogroms, arson, destruction of property, use of firearms, explosive substances or devices, as well as armed resistance to a representative of the authority, which is pun-

ishable by imprisonment for a term of 5 to 15 years". Para. (2) incriminates ,,participation in a mass disorder provided for in para. (1) and is punishable by imprisonment for a term of 3 to 8 years" (Criminal Code of the Republic of Turkmenistan).

Therefore, it is established that, just as in the case of the criminal legislation of the Republic of Azerbaijan and the Republic of Tajikistan, the above-mentioned composition of the crime includes two standard variants of the crime of mass disorder, with only one difference being noted.

Thus, in the case of the criminal codes of the Republic of Azerbaijan and the Republic of Tajikistan, the second standard variant of the crime involves a call to active disobedience to the legitimate demands of representatives of the authorities or to mass disorder, as well as a call to violence against citizens, but in Art. 306 of the Criminal Code of the Republic of Turkmenistan, the second standard variant of the crime refers to participation in a mass disorder.

Moreover, a visible similarity is attested between Art. 306 of the Criminal Code of the Republic of Turkmenistan and the composition of the crime provided for in Art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, the difference being limited only to the fact that the local criminal legislation provides for criminal liability for three standard variants of the crime of mass disorder, including, in paragraph (3) of art. 285, calls for active violent disobedience to the legitimate demands of representatives of the authorities and for mass disorder, as well as for committing acts of violence against persons (Criminal Code of the Republic of Moldova).

In the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan of June 12, 1997, the crime of mass disorder is found incriminated in art. 244, which is positioned in section 6 ,,Crimes against public security and public order" of chapter XVII ,,Crimes against public security".

To begin with, it is specified that art. 244 is not grouped into structural elements, and illegal actions can be delimited only by simply moving the paragraphs slightly to the right. Thus, the first standard variant of the crime of mass disorder is carried out by ,,public call for mass disorder and violence against citizens, which is punishable by a fine of one hundred to three hundred basic monthly salaries, or correctional labor for up to two years, or restriction of liberty for three to five years, or imprisonment for 3 to 5 years". In our view, the second paragraph of the mentioned article can be considered an aggravating circumstance for public appeal to mass disorder and violence against persons. Accordingly, it regulates the same actions committed: ,,a) with the prior consent of a group of persons; b) using mass media, telecommunications networks, the global information network Internet, as well as printed media or other methods of text reproduction, which are punishable by a fine of 300 to 400 minimum monthly wages, or correctional labor for a term of 2 to 3 years, or imprisonment for a term of 5 to 10 years". Paragraph (3) of the same article criminalizes ,,organizing mass riots accompanied by violence against a person, pogroms, arson, damage or destruction of property, resisting a representative of the authorities, using or threatening to use weapons or other objects used as weapons, as well as active participation in mass riots, which is punishable by imprisonment for a term of 10 to 15 years" (Criminal Code of the Republic of Uzbekistan).

Being examined from the perspective of comparative criminal law aspects, art. 244 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan has a more eccentric structure com-

pared to the articles that criminalize similar acts in other previously examined states. Similarly, the crime of mass riots regulated in the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan differs both from similar crimes criminalized in foreign criminal legislation, and from art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, in that it contains aggravating circumstances for public appeal to mass riots and violence against persons.

Subsidiaryly, when establishing the type of criminal punishment and its amount, the legislator used an elitist tactic for the actions regulated in the first two paragraphs, respectively, several types of criminal punishments are regulated.

In the Criminal Code of Georgia of July 22, 1999, the crime of mass disorder is found in art. 225 included in section 9 ,,Crimes against public security and public order" of chapter XXX ,,Crimes against public security and public order".

Thus, in para. (1) of art. 225, ,,organizing or leading mass disorder involving violence, pogrom, arson, use of weapons or explosive devices or armed resistance against a government representative is incriminated, which is punishable by imprisonment for a period of between 3 and 10 years" (Criminal Code of Georgia).

We specify that a similar provision is also regulated in art. 285 para. (1) of the Criminal Code of the Republic of Moldova, the only difference being only the term of imprisonment. However, in the Republic of Moldova, the minimum term of imprisonment is 4 years, i.e. longer than that indicated in the Criminal Code of Georgia, and the maximum term is shorter, respectively, 8 years.

In para. (2) of the same article, ,,participation in the action referred to in para. (1), which is punishable by imprisonment from 2 to 8 years" is criminalized (Criminal Code of Georgia). Such an action is also found in para. (2) of art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, but the local legislator operates with the phrase ,,active participation", the limits of active participation in mass disorders being difficult to elucidate.

Additionally, art. 225 of the Criminal Code of Georgia includes a note, which indicates that ,,for the purposes of the said art., the notion of ,,weapon" includes firearms, ammunition, explosive or flammable substances, explosive devices, tear gas, radioactive substances, poisonous substances, edged weapons or any device or object that can be used to harm people or destroy objects" (Criminal Code of Georgia).

In the Criminal Code of Ukraine of April 5, 2001, as amended on March 21, 2023, the crime of mass disorder is not directly criminalized. However, in Chapter IX ,,Crimes against public security" a series of criminal acts that threaten public order and security are included.

Although the Ukrainian criminal legislation does not expressly provide for the punishment for mass disorder, among the components of the crime regulated in the said chapter, in Art. 255^2, a crime similar to the one under analysis is identified, namely the act of organizing, assisting in the conduct of or participating in a criminal assembly (Criminal Code of Ukraine). From the analysis of the content of the said article, we conclude that this crime is completely different from the crime provided for in Art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, implying completely distinct normative ways of committing the crime. Consequently, the crimes in Chapter investigated involves criminal acts committed by criminal groups and organizations, including criminalizing banditry, terrorist acts and other illegal activities related to them.

Conclusion. Given the importance of the legal object protected by the criminalization of mass disorder, it is noted that the Republic of Moldova has adhered to several international normative instruments that defend social values regarding public security, such as: UDHR, ECHR, International Covenant on Civil and Political Rights, etc.

Art. 285 of the Criminal Code of the Republic of Moldova identifies three standard variants of the crime of mass disorder, each constituting a distinct component of the crime. However, in certain foreign criminal legislation (Azerbaijan and Tajikistan, etc.) the normative modalities of committing the aforementioned crime may be regulated in a combined form.

Compared to the domestic criminal legislation, in the criminal legislation of some non-EU states, the most severe criminal punishment is regulated in the criminal legislation of the Russian Federation, the Republic of Belarus, the Republic of Turkmenistan and the Republic of Uzbekistan, where the term of imprisonment is up to 15 years.

BIBLIOGRAPHY

Criminal Code of the Republic of Moldova No. 985-XV of April 18, 2002 [cited 21.07.2025]. Available: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150640&lang=ro#

Criminal Code of the Russian Federation [cited 06.07.2025]. Available: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/cdfbaa9aeaf8b47695af18e41433e4e3f5f4be5f/

Criminal Code of the Republic of Belarus [cited 06.07.2025]. Available: https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk9900275

Criminal Code of the Republic of Kazakhstan [cited 30.07.2025]. Available: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252&doc_id2=31575252#activate_doc=2&pos=301;-121&pos2=4317;-93

Criminal Code of the Republic of Azerbaijan [cited 27.07.2025]. Available: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=2738;-43

Criminal Code of the Republic of Armenia [cited 27.07.2025]. Available: http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show

Criminal Code of the Republic of Kyrgyzstan [cited 27.07.2025]. Available: https://continent-online.com/Document/?doc_id=36675065#pos=2751;-56

Criminal Code of the Republic of Tajikistan [cited 27.07.2025]. Available: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=1521;-26

Criminal Code of the Republic of Turkmenistan [cited 27.07.2025]. Available: https://continent-online.com/Document/?doc_id=31295286

Criminal Code of the Republic of Uzbekistan [cited 27.07.2025]. Available: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30421110

Criminal Code of Georgia [cited 13.07.2025]. Available: https://matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf

Criminal Code of Ukraine [cited 28.07.2025]. Available: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

CHEPESTRU, Ana-Maria. The crime of mass disorder in the criminal laws of the commonwealth of independent member states. In: Scientific Annals of the "Stefan cel Mare" Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova [online]. 2023, no. 17, p. 241 [cited 30.07.2025]. ISBN 978-9975-170-05-5. Available: https://academy.police.md/wp-content/uploads/2023/09/Anale_Stiintifice_2023_nr_17-1.pdf

Mass riots [cited 29.07.2025]. Available: https://studme.org/55141/bzhd/massovye_besporyadki

CZU: 327.57:327.8:004.056.5 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.12

ROLUL CULTURII DE SECURITATE ÎN CONSOLIDAREA REZILIENȚEI INFORMAȚIONALE A SERVICIILOR DE INFORMAȚII

Tatiana BUSUNCIAN [19]

Abstract. ***The influence of security culture on strengthening the information resilience of intelligence services in the context of hybrid threats refers to the process of identifying, assessing, and managing threats, disinformation, and cyberattacks targeting information networks. Such threats or risks may originate from a wide range of sources, including strategic management errors, accidents, and natural disasters. Information security threats and data-related risks, together with the strategies for managing and mitigating them, have become a key priority for intelligence services. Consequently, security culture is examined as a foundation of information security and defense, with emphasis on leadership, education, and organizational behavior. Resilience is presented as a strategic necessity, structured across technical, operational, human, and organizational dimensions. The interdependence between the two concepts is demonstrated through examples and practical recommendations. Therefore, a risk and hybrid-threat management plan includes strategies for strengthening capabilities and identifying control mechanisms for hybrid threats, highlighting the importance of continuous evaluation and interdisciplinary research in the field of security.***

Keywords: *Security culture, information resilience, intelligence services, hybrid threats, security policies.*

Introducere

Într-un context geopolitic și tehnologic marcat de volatilitate, complexitate și interdependență informațională crescândă, serviciile de informații sunt confruntate cu imperativul consolidării rezilienței informaționale înțeleasă ca un ansamblu de capacități instituționale integrate, orientate spre prevenirea, identificarea timpurie și gestionarea adaptivă a distorsiunilor informaționale și a riscurilor asociate pierderii, compromiterii sau manipulării datelor sensibile. Această abordare conceptualizează reziliența informațională ca un sistem adaptativ complex, în care procesele tehnologice, normative și culturale interacționează pentru a asigura continuitatea funcțională și credibilitatea instituțională în fața amenințărilor informaționale.

În această perspectivă, cultura de securitate se afirmă drept un pilon strategic al eficienței organizaționale, întrucât configurează sistemul de valori, comportamente și atitudini profesionale care determină modul în care personalul percepe, protejează și utilizează informația într-un mediu operațional dinamic și vulnerabil.

Actualitatea temei privind rolul culturii de securitate în consolidarea rezilienței informaționale a serviciilor de informații este determinată de transformările majore ale

[19] Associate Professor, PhD în Political Sciences, The Faculty of International Relations, Political Sciences and Public Administration, Moldova State University. Director, Pro Marshall Center of the Republic of Moldova, Chisinau, Republic of Moldova. e-mail: busuncian@gmail.com; promarshall@europe.com

mediului internațional de securitate, caracterizat astăzi printr-un grad ridicat de volatilitate, complexitate și interdependență informațională.

Noile circumstanțe internaționale impun reguli și abordări inovatoare în domeniul securității globale. Redefinirea arhitecturii de securitate după prăbușirea ordinii bipolare a generat multiple provocări – nu doar de natură practică, ci și conceptuală – privind modul în care statele, instituțiile și actorii internaționali gestionează riscurile emergente. Într-un asemenea context, schimbarea mediului de securitate și reducerea tensiunilor internaționale trebuie să devină priorități pe agendele strategice ale tuturor statelor europene și democrațiilor occidentale. Fără o abordare coerentă și colaborativă a acestor provocări, nu se poate vorbi despre o Europă modernă, sigură și pașnică, capabilă să răspundă exigențelor secolului XXI.

În același timp, amplificarea amenințărilor informaționale – manifestate prin atacuri cibernetice, dezinformare și manipulare mediatică – transformă spațiul informațional într-un veritabil câmp de confruntare geopolitică. Serviciile de informații sunt, prin urmare, chemate să-și consolideze capacitatea instituțională de anticipare, adaptare și reacție, printr-o integrare coerentă a dimensiunilor tehnologice, organizaționale și culturale ale securității.

În acest cadru, cultura de securitate dobândește o importanță strategică, reprezentând fundamentul pe care se construiește reziliența informațională. Ea modelează percepțiile, valorile și comportamentele profesionale, definind modul în care personalul instituțional se raportează la riscuri și responsabilități. Astfel, cultura de securitate nu mai poate fi percepută ca un element secundar al managementului organizațional, ci ca un pilon esențial al stabilității și adaptabilității instituționale în fața amenințărilor hibride contemporane.

Totodată, progresul tehnologic accelerat – manifestat prin digitalizare, inteligență artificială și automatizarea proceselor analitice – impune o reevaluare a paradigmelor tradiționale de protecție a informației și o valorizare crescută a resursei umane instruite, etice și responsabile. În acest sens, cultura de securitate devine nu doar o componentă a guvernanței informaționale, ci și un catalizator al rezilienței democratice, contribuind la consolidarea unei Europe capabile să protejeze pacea, stabilitatea și valorile sale fundamentale. Astfel, în această lume în continuă mișcare, este din ce în ce mai greu să navigăm printr-un prezent atât de complex și fragmentat, care este o provocare constantă.

Drept urmare este imposibil să anticipăm viitorul şi, mai mult, să îi intuim consecinţele directe şi indirecte. Fluxul de informaţii devine din ce în ce mai abundent şi din ce în ce mai necesar. Practic, informaţia întruneşte deja atributele esenţiale de motor şi materie primă a societăţii noastre.

Protejarea informațiilor extrem de sensibile și a infrastructurii critice este cel mai important aspect al securității interne. Societățile moderne depind de acestea pentru a funcționa bine. Protecția datelor și disponibilitatea non-stop a sistemelor de comunicații au devenit probleme de supraviețuire în secolul XXI.

În afirmația fostului secretar american al apărării Donald Rumsfeld, informația este măsura tuturor lucrurilor care poate provoca îngrijorare și neliniște. În opinia acestuia incertitudinea este o constantă în lumea noastră dominată de informație. Pornind de la celebra frază a lui Donald Rumsfeld, „Nu știm ce nu știm”, autorul recunoaște că ne-

cunoscutul și imprevizibilul (întâmplarea și hazardul) pot afecta orice sistem, oricât de complex ar fi. Totuși, un indicator esențial al capacității instituționale și sociale îl constituie, conform autorului, abilitatea de a implementa soluții orientate spre consolidarea securității, dintre care educația și cultura de securitate joacă un rol central. Acestea sunt conceptualizate drept factori protectivi fundamentali împotriva riscurilor și incertitudinilor, acționând ca un „scut" care sprijină luarea deciziilor raționale și fundamentate în raport cu securitatea informațională și organizațională. prin integrarea acestor elemente în valorile, comportamentele și atitudinile membrilor unei organizații sau ale societății, se consolidează stabilitatea și reziliența sistemică, oferind cadrul necesar pentru gestionarea eficientă a amenințărilor și vulnerabilităților. Deși nu este posibilă eliminarea tuturor riscurilor, cunoașterea, educația și promovarea unei culturi a securității permit dezvoltarea unei capacități adaptive de protecție, care facilitează anticiparea, prevenirea și gestionarea eficientă a situațiilor critice. Astfel, educația și cultura de securitate devin vectori strategici ai stabilității și siguranței organizaționale și sociale, reprezentând fundamentul unei abordări proactive și responsabile în fața provocărilor contemporane (Cum ne apara ... 2017.

Cultura de securitate poate fi definită drept suma cunoștințelor și a informațiilor referitoare la valorile și necesitățile naționale de securitate, a căror cunoaștere atrage dezvoltarea și promovarea unor comportamente necesare apărării individuale sau statale în fața pericolelor interne sau externe. Pentru apărarea securității, fie ea națională sau globală, este nevoie și de o puternică popularizare a culturii de securitate. Conceptul de cultură de securitate, a apărut în jurul anilor ,70 în literatura de specialitate și a suportat modificări constante în încercările teoreticienilor de a oferi o definiție cât mai complexă și corectă în contextul noilor tipuri de amenințări și vulnerabilități la nivel de individ, de comunitate, de țară, de regiune și global.

În opinia cercetătoarelor Alexandra Raluca Albescu și Georgiana-Cristina Perețeanu de la institutul național de cercetare-dezvoltare în informatică, cultura de securitate reprezintă abordarea instituțională modernă care promovează: problematica securității; cunoașterea tipurilor de urgențe politice, militare, economice, sociale și de mediu; totalitatea noțiunilor, ideilor și informațiilor disponibile cetățenilor unui stat cu privire la valori, interese și necesități naționale de securitate; modalitatea de cultivare a unor atitudini, motivații și comportamente necesare apărării și protecției individuale, de comunitate și de stat față de vulnerabilități, riscuri, amenințări, pericole sau eventuale atacuri (Albescu, 2019).

Determinarea culturii de securitate mai poate fi considerată drept o totalitate a valorilor, normelor, atitudinilor și acțiunilor care condiționează înțelegerea și asimilarea, la nivelul societății, a conceptului de securitate națională și a celor derivate (securitate individuală, colectivă, informațională, etc.).

Rolul culturii de securitate în societate are o importanță imensă și beneficii multiple, cum ar fi creșterea rezilienței societale. Oamenii conștienți de riscuri și pregătiți să acționeze sunt un scut eficient împotriva amenințărilor hibride și a tentativelor de subminare a statului. Un suport public pentru instituțiile de securitate aduce beneficii prin educarea unei societăți care înțelege și respectă rolul instituțiilor de apărare și ordine publică, le oferă legitimitate și sprijinul necesar pentru a-și îndeplini misiunea. Totodată, o cultură de securitate proactivă se concentrează pe prevenție prin educație și informare,

transformând cetățenii în parteneri activi în protejarea valorilor naționale. Prin promovarea unor valori și obiective comune de securitate, cultura de securitate contribuie la consolidarea coeziunii sociale și la depășirea diviziunilor interne (Calangea, 2017).

Cultura de securitate nu este un concept abstract, ci o realitate palpabilă care se manifestă în acțiunile și atitudinile de zi cu zi ale fiecărui cetățean. Dezvoltarea și consolidarea ei reprezintă o prioritate strategică pentru orice stat care dorește să-și asigure stabilitatea și prosperitatea pe termen lung. Prin educație, transparență și implicare, o societate își poate transforma cetățenii din simpli spectatori în actori responsabili ai propriei securități, construind astfel un viitor mai sigur și mai rezilient. Prin urmare, de o importanță primordială este cooperarea pentru realizarea securității, care este un bun al tuturor, care se obține prin efort sporit, prin interconectare și creare de canale eficiente de comunicare la nivel intern , cât și extern.

Orice simplă provocare sau abatere în respectarea sistemului de valori şi concepte proprii unei culturi organizaţionale a serviciilor/comunităților de informații, poate avea impact foarte mare asupra performanţei profesionale, a imaginii serviciilor/comunităților și chiar asupra procesului decizional în formularea strategiilor şi politicilor de securitate. În acest context, cultura şi educaţia de securitate reprezintă un ansamblu de măsuri şi norme de conduită care trebuie adaptate permanent mediului social în care trăim. Prin ruperea de realitatea socială în care își desfăşoară activitatea, cultura organizaţională de intelligence riscă să devină rigidă (Cultura de Securitate in intelligence..).

Adoptarea unei atitudini contrainformative proactive și defensive în cadrul serviciilor/comunităților de informații reflectă capacitatea personală de inovare a angajaților/membrilor acesteia, precum și o modalitate de a-și exprima considerația pentru valori și concepte organizaționale specifice.

În cadrul unei abordări defensive, este esențial să luăm în considerare două dimensiuni principale. Prima se referă la cadrul instituțional, care include normele și procedurile stabilite ce ghidează acțiunea. A doua componentă o reprezintă poziția socială a fiecărui individ, care este modelată de dinamica unei societăți aflate într-o perpetuă transformare.

Aparținând unui serviciu/comunități de informații, angajatorul/colaboratorul dezvoltă o serie de mecanisme psihologice specifice. Acest scut defensiv, esențial în interacțiunile sociale, se manifestă prin:

- discreția profesională, capacitatea de a menține secretul asupra afilierii la organizație;
- discernământul emoțional, abilitatea de a diferenția între autenticitatea și simularea sentimentelor interlocutorului;
- controlul emoțiilor, acțiunea de a-și canaliza emoțiile (pozitive sau negative) pentru a consolida un climat organizațional bazat pe securitate și protecție. Astfel, caracteristicile menționate reflectă o adaptare psihologică la cerințele specifice ale domeniului, unde inteligența emoțională este la fel de importantă ca cea cognitivă.

La începutul secolului al XXI-lea, mediul de securitate internațional înregistrează ca principale amenințări terorismul, crima organizată, criminalitatea economico-financiară și corupția, realități pe cate reprezentanții societății civile trebuie să le cunoască, pentru a contribui împreună cu instituțiile statului la prevenirea și combaterea acestora.

Corupția reprezintă o amenințare globală la adresa securității, un fenomen care subminează dezvoltarea oricărei națiuni și erodează încrederea cetățenilor în instituțiile statului. Acest flagel afectează profund funcționarea statului, creând vulnerabilități sistemice care subminează stabilitatea instituțională, inclusiv generează vulnerabilități sistemice, afectează economia prin pierderi semnificative și limitează potențialul de creștere și progres al unei țări.

Pe termen lung, fenomenul corupției reprezintă o provocare de securitate internațională de prim rang, având un impact profund asupra mecanismelor unei economii de piață funcționale. Acesta erodează principiile concurenței loiale, descurajează investițiile străine directe și compromite respectarea drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv accesul egal la oportunități și resurse. Astfel, educaţia şi cultura de securitate constituie necesităţi ale unei noi apărări colective, dar care nu mai este realizată doar de către stat (ca entitate politico-administrativă), ci şi de către cetăţeni prin societatea civilă. Reprezentanții societății civile se pot implica activ în acţiuni de educaţie preventivă şi de gestiune a noii realităţi de securitate, democraţie conectată la valori euroatlantice.

Reziliența informațională – obiectiv strategic al serviciilor de informații. Pentru studiul de față este importantă abordarea rezilienței informaționale, care prin definiția sa reprezintă capacitatea unei organizații de a se adapta și a continua să funcționeze în fața amenințărilor, atacurilor sau incidentelor cibernetice.

Reziliența informațională este un fenomen relativ nou și important pentru contextul unui stat, cât și pentru cultura politică a unei societăți. Mulți cercetători și experți susțin că reziliența informațională este necesar să fie înțeleasă drept o abilitate a statului de a-și proteja spațiul său informațional. Analiza lucrărilor axate pe problematica rezilienței informaționale este foarte vastă dar mulți cercetători și experți limitează această problematică doar la spațiul virtual și la securitatea informațională pe când această are un spectru mai larg și reprezintă un bun public, care este în responsabilitatea statului de a fi protejată de interferențe externe și interne.

În contextul actual al Republicii Moldova, reziliența informațională reprezintă capacitatea instituțiilor și a societății de a preveni, detecta, răspunde și recupera rapid în fața amenințărilor informaționale, inclusiv dezinformării, manipulării și atacurilor cibernetice. Aceasta implică un ansamblu de măsuri instituționale, educaționale și tehnologice menite să protejeze securitatea națională și integritatea democratică.

O contribuție relevantă la dezvoltarea diverselor aspecte ale rezilienței informaționale a Republicii Moldova au adus cercetătorii V. Juc, V. Moraru, M. Bencheci, A. Peru, D. Hîrbu, L. Guștiuc, N. Albu și alții care în studiile lor reflectă aspecte ce țin de politica externă și securitatea națională, colaborarea în domeniul securității, interesele geopolitice, propagandă și dezinformare, securitatea în contextul integrării europene, securitatea umană etc. Cu o viziune asupra dezvoltării rezilienței informaționale vine Aurelia Peru, care din perspectiva practicilor confruntărilor geopolitice consideră că dezinformarea și propaganda, au devenit instrumente esențiale pentru opinia publică și pentru subminarea stabilității în statele-țintă. De asemenea, dezinformarea afectează direct credibilitatea guvernanților, deoarece scopul principal al unui atac informațional din exterior este de a compromite imaginea autorităților și derutarea cetățenilor (Peru-Balan, 2024).

La deschiderea conferinței științifico-practică internațională: ”Consolidarea rezilienței sociale prin valorificarea capitalului uman în contextul aderării Republicii Moldova și a Ucrainei la Uniunea Europeană” din octombrie 2024, Victor Juc a subliniat importanța modernizării instituționale și alinierea la standardele europene, care este crucială în consolidarea rezilienței sociale și instituționale. Astfel, aceasta implică nu doar apărarea fizică și politică, ci și capacitatea de a rezista la dezinformare și manipulare, care pot submina democrația și credibilitatea statului. Dezvoltarea durabilă, educația și o societate incluzivă sunt considerate elemente-cheie în fortificarea acestei reziliențe. Prin urmare, reziliența informațională este un pilon fundamental pentru ca Republica Moldova să devină un actor responsabil și activ în securitatea regională, nu doar un simplu beneficiar al acesteia. Astfel, analiza rezilienței informaționale se axează pe capacitatea Republicii Moldova de a-și proteja societatea și instituțiile de amenințările externe și interne, în special în contextul politic tensionat și al aspirațiilor de integrare europeană (Consolidarea rezilienței.., 2024).

În articolul, ”Efectele criminalității cibernetice asupra securității naționale a Republicii Moldova” (Bencheci, Panfili, Hîrbu, 2024), autorii detaliază modul în care criminalitatea cibernetică, pe lângă pierderile economice, afectează direct securitatea națională. Se subliniază că aceste atacuri pot destabiliza infrastructura critică, submina încrederea în instituțiile statului și pot fi folosite ca instrumente de război hibrid, punând în pericol suveranitatea și stabilitatea Republicii Moldova. Un aspect cheie abordat este dimensiunea transnațională a criminalității cibernetice, care necesită o colaborare internațională intensă și o adaptare constantă a capacităților naționale de apărare. Autorii subliniază că atacurile cibernetice nu sunt doar infracțiuni ordinare, ci pot fi acțiuni ale unor actori statali sau non-statali, având obiective politice și strategice.

Potrivit unui raport al Institutului pentru Politici și Reforme Europene (IPRE), reziliența informațională este esențială pentru protejarea proceselor democratice și a valorilor fundamentale ale statului, în special în fața amenințărilor hibride și a campaniilor de dezinformare externe (Doroftei, 2024).

De asemenea, un studiu realizat de experții din cadrul Centrului de Informare și Documentare privind NATO în parteneriat cu Oficiul de Legătură NATO din Republica Moldova și Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice subliniază importanța dezvoltării unei culturi a securității și a educației media pentru consolidarea rezilienței informaționale a cetățenilor (Mârzac,Albu, Panța, 2022).

În acest sens, autoritățile naționale, inclusiv Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova, au elaborat strategii și politici pentru combaterea dezinformării și protejarea spațiului informațional național. Printre acestea se numără înființarea Centrului pentru Comunicare Strategică și Combaterea Dezinformării, care are rolul de a coordona eforturile interinstituționale în domeniul securității informaționale (Mârzac, Sandu, 2022).

Astfel, Serviciul de Informații și Securitate (SIS) al Republicii Moldova a identificat în perioada 2022–2023 o creștere a tentativelor de imixtiune externă în afacerile interne ale țării, inclusiv în procesele electorale. Aceste activități subliniază importanța consolidării rezilienței informaționale ca obiectiv strategic național (Raport SIS, 2024).

Un studiu recent apărut, ”Democrația sub asediu. Provocări la adresa securității naționale și contracararea amenințărilor hibride în Republica Moldova” (PISA, 2025),

evidențiază vulnerabilități existente, tactici utilizate și măsuri de răspuns adoptate, oferind o imagine de ansamblu asupra contextului național de securitate. În studiu este analizat modul în care cultura de securitate, înțeleasă ca ansamblu de valori, norme, practici instituționale și nivel de conștientizare în domeniul securității, poate contribui la consolidarea rezilienței informaționale a Serviciului de Informații și Securitate din Republica Moldova. În contextul amplificării amenințărilor hibride și a presiunilor exercitate asupra democrației și securității naționale, este investigată importanța formării unei culturi organizaționale orientate spre prevenție, adaptabilitate și cooperare interinstituțională. Studiul abordează dimensiunile practice ale dezvoltării rezilienței informaționale prin instruirea personalului, gestionarea eficientă a resurselor informaționale, protecția împotriva campaniilor de dezinformare și consolidarea încrederii publice în sistemul național de securitate.

Interdependența dintre cultura de securitate și reziliența informațională

În contextul Republicii Moldova și al aspirațiilor sale europene, dezvoltarea unei culturi de securitate este esențială pentru consolidarea rezilienței informaționale a societății. Serviciile/comunitățile de informații au un rol crucial în acest proces, acestea contribuie la reziliența informațională prin informare și educație. Aceasta se manifestă prin organizarea de campanii publice, lecții deschise în instituțiile de învățământ superior și parteneriate cu societatea civilă pentru a sensibiliza publicul larg cu privire la riscurile dezinformării și manipulării. Acest lucru le permite cetățenilor să dezvolte o gândire critică și să discearnă informațiile false. Analiză strategică și avertizare timpurie se axează pe monitorizarea spațiului informațional și identificarea amenințărilor hibride și a campaniilor de dezinformare. Prin furnizarea de analize pertinente și avertizări timpurii către factorii de decizie, serviciile/comunitățile de informații contribuie la adoptarea de măsuri proactive de contracarare. Colaborarea interinstituțională contribuie la consolidarea cooperării cu alte instituții de stat, cum ar fi mass-media, pentru a echilibra promovarea politicii de securitate națională și a stimula un mediu informațional sănătos. O astfel de colaborare permite crearea unui sistem de avertizare timpurie efficient (Consolidarea rezilienței sociale, 2024).

Procesul de aderare a Republicii Moldova și a Ucrainei la Uniunea Europeană subliniază nevoia de a alinia standardele naționale la cele europene, inclusiv în domeniul securității informaționale și cibernetice.

În contextul aderării la Uniunea Europeană, Republica Moldova trebuie să adopte și să implementeze standardele europene în domeniul securității informaționale. Aceste standarde includ protecția infrastructurilor critice, combaterea dezinformării și a atacurilor cibernetice, precum și promovarea unei culturi a securității în rândul cetățenilor și instituțiilor. Uniunea Europeană sprijină Republica Moldova în acest proces prin diverse inițiative, inclusiv prin desfășurarea Echipei de Răspuns Rapid în domeniul Hibrid, care oferă asistență în fața riscurilor și amenințărilor hibride, inclusiv dezinformarea, atacurile cibernetice și ingerințele în procesele interne.

În acest context, Rezoluția Parlamentului European din 10 septembrie 2025 referitoare la întărirea rezilienței Republicii Moldova în fața amenințărilor hibride și a ingerințelor răuvoitoare ale Federației Ruse reprezintă un pas important în consolidarea relațiilor dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova (Parlamentul European, 2025).

Rezoluția Parlamentului European din 10 septembrie 2025 se concentrează pe întărirea rezilienței Republicii Moldova în fața amenințărilor hibride și a ingerințelor răuvoitoare ale Federației Ruse. Documentul evidențiază intensificarea dezinformării, atacurilor cibernetice și manipulărilor politice ca strategii de destabilizare a regiunii. Prin măsurile propuse, se urmărește întărirea rezilienței Republicii Moldova în fața amenințărilor hibride și a ingerințelor externe. Aceste acțiuni fac parte dintr-o strategie mai largă de influență, similare cu cele observate în Ucraina și Georgia, și amenință stabilitatea politică, securitatea informațională și integritatea democratică a Republicii Moldova.

În contextul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, reprezintă un instrument strategic pentru Republica Moldova, care nu doar că întărește reziliența în fața amenințărilor hibride și ingerințelor externe, dar și susține procesul de integrare europeană și consolidarea securității naționale pe termen lung.

Pe de altă parte, procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană reprezintă o transformare profundă și multidimensională a statului și societății prin:

- Armonizarea cadrului legal: Republica Moldova a adoptat Legea nr. 48/2023 privind securitatea cibernetică, aliniindu-se la standardele UE. Acest cadru legal modernizează instituțiile și asigură o mai bună protecție a infrastructurii critice.
- Creșterea capacității instituționale: cooperarea cu NATO și UE, prin programe precum Parteneriatul pentru Pace, contribuie la dezvoltarea capacităților de supraveghere și la consolidarea sistemului național de apărare. Această colaborare este esențială pentru a face față noilor provocări de securitate.
- Sprijin pentru mass-media și societatea civilă: UE susține inițiative care vizează fortificarea rezilienței informaționale, inclusiv prin finanțarea organizațiilor societății civile și a mass-mediei independente. Serviciile de informații pot beneficia de aceste parteneriate pentru a-și amplifica eforturile de combatere a dezinformării.

Serviciul de Informații și Securitate a Republicii Moldova a promovat activ conceptul de cultură de securitate prin campania națională „Educație de securitate" (SIS, Cultura dsesecuritate..). Publicațiile și rapoartele instituției, cum ar fi Raportul de monitorizare și evaluare a implementării Strategiei securității informaționale (SIS, Raport de evaluare,2022), conțin informații valoroase despre rolul său în consolidarea rezilienței informaționale a societății.

Strategii pentru consodolidarea culrturii de securitate și a rezelienței informaționale

Pentru a aborda eficient securitatea informațională, este necesară o schimbare de paradigmă. Această schimbare nu este necesară doar din cauza amenințărilor actuale, ci și pentru a crea mecanisme eficiente de avertizare timpurie și reziliență sporită. Un astfel de cadru ar permite o cooperare internațională proactivă, participativă și transparentă, consolidând astfel un mediu cibernetic stabil și sigur. Prin aceste măsuri, putem asigura o dezvoltare durabilă și pașnică a spațiului cibernetic global. Această presupunere constituie mai mult decât prevenirea atacurilor. O organizație pregătită se concentrează pe abilitatea de a absorbi șocul și de a se recupera rapid, menținând în același timp integritatea și disponibilitatea datelor și sistemelor. De asemenea, aceasta le permite

profesioniștilor și cercetătorilor să analizeze fenomenul de exploatare ce se extinde asupra unei organizații reziliente care nu doar supraveţuieşte unui atac, ci îşi revine, adesea, devinind mai puternică prin lecțiile învățate din incidentele precedente și din incidentele altor organizații/țări.

Prin urmare, noțiunile principale a rezilienței informaționale sunt prevenirea, detectarea și recuperarea. Pentru a ține pasul cu prevenirea atacurilor se iau măsuri proactive care includ implementarea de firewall-uri, sisteme de detectare a intruziunilor și criptarea datelor. Sigur o parte esențială a protecției este educația și cultura angajaților privind riscurile informaționale.

Ce ține de detectarea timpurie în minimizarea daunelor este crucială. Acțiunile imediate întreprinse după ce un incident este detectat și elaborarea unui plan de răspuns bine definit ajută la izolarea atacului, la minimizarea impactului și la oprirea propagării acestuia.

Recuperarea este noțiune care ține de procesul de restabilire a operațiunilor după un incident. Aceasta include restaurarea datelor din copii de rezervă, repararea sistemelor afectate/distruse și în unele situații reconstruirea infrastructurii, ceea ce constituie un proces foarte costisitor și complex, care poate implica nu doar resurse financiare considerabil, ci și o planificare minuțioasă, expertiză tehnică specializată și un effort substanțioal de coordonare a echipelor.

În raportul de analiză prospectivă strategică din 2020, intitulat „Drumul de parcurs către o Europă mai rezilientă”, sunt analizate concluziile preliminare ale crizei COVID-19. Acest raport de asemenea explică modul în care gândirea strategică poate consolida reziliența pe termen lung a Europei. Raportul analizează reziliența UE pe patru dimensiuni principale: socioeconomică cu descrierea cum își revin societățile și economiile după șocuri; geopolitică privind capacitatea UE de a-și menține stabilitatea într-un context global dinamic; ecologică, adaptarea la provocările climatice și de mediu și digitală, cu privire la asigurarea rezilienței infrastructurii și a sistemelor digitale în fața amenințărilor (Comisia Europeană).

În concluzie, în contextul mai larg al aderării la UE, rolul culturii de securitate și al rezilienței informaționale este fundamental pentru consolidarea rezilienței societale. Serviciile/counitățile de informații, prin acțiuni de educație, analiză strategică și colaborare interinstituțională, sunt actori-cheie în acest proces. Integrarea europeană servește drept catalizator pentru modernizarea și alinierea Republicii Moldova la standardele internaționale în domeniu, sporind astfel capacitatea de a face față amenințărilor informaționale.

Eforturile recente ale autorităților moldovenești și ale instituțiilor relevante, demonstrează concret de ce reziliența informațională nu este doar un concept teoretic, ci o necesitate practică, vitală pentru securitatea națională. Serviciile/comunitățile de informații trebuie să fie capabile să detecteze și să contracareze astfel de riscuri.

O cultură de securitate solidă în cadrul serviciilor/comunităților de informații este esențială. Aceasta include nu doar expertiza tehnică, ci și o mentalitate proactivă, o conștientizare constantă a riscurilor și o etică a securității. Fără o astfel de cultură, chiar și cele mai avansate sisteme de apărare pot fi vulnerabile la erori umane sau la atacuri de inginerie socială.

Amenințările cibernetice au un caracter hibrid. Acest lucru justifică extinderea rolului serviciilor/comunităților de informații de la colectarea de date clasice la monitorizarea constantă a spațiului cibernetic, colaborarea cu experții IT și educarea populației cu privire la riscuri. Astfel, serviciile de informații devin piloni ai rezilienței societale.

Prin inițiative de educație mediatică, campanii de conștientizare și consolidarea colaborării internaționale, Republica Moldova poate îmbunătăți semnificativ capacitatea cetățenilor de a identifica și contracara dezinformarea. În același timp, dezvoltarea unui sistem de monitorizare eficient al fluxurilor de informație și întărirea parteneriatelor cu organizațiile de fact-checking sunt esențiale pentru asigurarea unei informări corecte și echilibrate. Promovarea unei culturi a verificării faptelor și a responsabilității în consumul de informație va contribui nu doar la protejarea democrației, dar și la creșterea încrederii publicului în sursele de informație.

BIBLIOGRAFIE

Albescu A. R., Perețeanu G.C., (2019), Cultura de securitate cibernetică în România. Romanian Journal of Information Technology and Automatic Control, Vol. 29, No. 4, 75-84, 2019, pag. 75-84.

Analiza prospectivă strategică. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategic-foresight_ro (accesat la 12.11.2025)

Bencheci M., Hîrbu D., Panfilii N., (2024), Efectele criminalității cibernetice asupra securității naționale a Republicii Moldova. CZU: 343.53:004:355.1. Materialele conferința științifico-practică internațională: ”Consolidarea rezilienței sociale prin valorificarea capitalului uman în contextul aderării Republicii Moldova și a Ucrainei la Uniunea Europeană”, 17-18 octombrie 2024, USM, Chișinău, 2024, pag. 395-401

Calangea Claudia (2017), *Cultura de securitate. Surse și resurse.* Intelligence, București, 2017. https://intelligence.sri.ro/cultura-de-securitate-surse-si-resurse/ (accesat la 12.11.2025)

Cultura de securitate în intelligence. https://intelligence.sri.ro/cultura-de-securitate-organizatia-de-intelligence/ (accesat la 12.11.2025)

Cultura de securitate promovată prin informare și educație https://sis.md/ro/content/cultura-de-securitate-promovată-prin-informare-și-educație (accesat la 12.11.2025)

Cum ne apără cultura de securitate. Intelligence, ICI București, 2017. https://intelligence.sri.ro/cum-ne-apara-cultura-de-securitate/ (accesat la 12.11.2025)

Democrația sub asediu. Provocări la adresa securității naționale și contracararea amenințărilor hibride în Republica Moldova. Studiu realizat de PISA în cadrul proiectului DCAF – Consolidarea guvernării sectorului de securitate în Moldova, finanțat de Suedia. Chișinău, 2025. https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/09/SUMAR.-Democratia-sub-asediu.-Provocari-la-adresa-securitatii-nationale-si-contracararea-amenintarilor-hibride-in-Republica-Moldova.pdf (accesat la 12.11.2025)

Doroftei Alina (2024), *Rezilienţa informaţională la firul ierbii în Republica Moldova - o abordare*. Institutul pentru Politici și Reforme Europene Notă Analitică, Nr. 6/2024., p. 2.

Fraudele electorale constatate în cadrul alegerilor prezidențiale și a referendumului republican. Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova. Raport instituțional al Serviciului de Informații și Securitate al RM. https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport_SIS_Public_Interferenta_in_procesul_electoral.pdf (accesat la 12.11.2025)

Legea nr. 48/2023 privind securitatea cibernetică. Publicată în Mnonitorul Oficial Nr. 151-153 din 28.04.2023

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136732&lang=ro (accesat la 12.11.2025)

Mârzac E., Albu N., Panța R. (2022), *Reziliența în atenția securității.* Concepte, procese, necesități. Chișinău: USM, 2022, pp. 55-77

Mârzac E., Sandu S. (2022), *Comunicarea strategica– instrument de fortificare a rezilienței informaționale.* Reziliența în atenția securității. Concepte, procese, necesități. Chișinău: USM, 2022, p. 56

Materialele conferința științifico-practică internațională: ”Consolidarea rezilienței sociale prin valorificarea capitalului uman în contextul aderării Republicii Moldova și a Ucrainei la Uniunea Europeană”, 17-18 octombrie 2024, USM, Chișinău, 2024

Materialele conferinței științifico-practică internațională: ”Consolidarea rezilienței sociale prin valorificarea capitalului uman în contextul aderării Republicii Moldova și a Ucrainei la Uniunea Europeană”, 17-18 octombrie 2024, USM, Chișinău, 2024

Peru-Balan Aurelia (2024), *Narative propagandiste și dezinformare: reziliența informaâională a Republicii Moldova.* Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova, pag. 245-255

Raportul de monitorizare și evaluare a implementării Strategiei securității informaționale pentru anii 2019-2024 (perioada de raportare: 2022)

Rezoluția Parlamentului European din 10 septembrie 2025 referitoare la întărirea rezilienței Republicii Moldova în fața amenințărilor hibride și a ingerințelor răuvoitoare ale Rusiei. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2025-0191_RO.html (accesat la 12.11.2025)

CZU: 351:342.51:316.614-053.6(498:478) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.13

MINIMIZAREA RISCURILOR SISTEMICE PRIN POLITICI PUBLICE PENTRU INTEGRAREA TINERILOR INACTIVI SOCIAL

Lucian VULPOIU[20]

Abstract. ***The current geopolitical context in Eastern Europe, marked by instability and recurring crises, highlights the structural vulnerabilities of transition states, particularly in relation to socially inactive youth. This group, often marginalized at the institutional level, represents a latent source of systemic risk with direct implications for social cohesion, fiscal sustainability, and democratic participation. The article provides a theoretical and empirical analysis of the mechanisms of institutional exclusion of young people in Romania and the Republic of Moldova, demonstrating the need for a paradigm shift in public policy. In a fragile geopolitical environment, characterized by economic crises, migration, and regional security tensions, the absence of effective youth policies amplifies the structural vulnerabilities of Eastern European states. Through a qualitative-comparative methodology, supported by official statistical data, policy documents, audit reports, and case studies, strategic recommendations are formulated concerning investment in community support infrastructure, the digitalization of services, the involvement of young people in decision-making processes, and the integration of inclusion into the architecture of democratic resilience.***

Keywords: *youth public policy, systemic risk, participatory governance , social inactivity, integration, Romania, Republic of Moldova*

Introducere

Regiunea Europei de Est traversează o perioadă de complexitate geopolitică și socio-economică sporită, în care factorii externi (conflictul armat din Ucraina, presiunile asupra securității energetice, fluxurile de migrație) se suprapun peste slăbiciuni interne (depășirea decalajelor teritoriale, emigrația forței de muncă tinere, fragilități instituționale). Acest context amplifică vulnerabilitățile grupurilor sociale deja expuse, printre care se numără tinerii aflați în afara circuitelor de educație, muncă și formare profesională — o categorie care, în pofida diversității sale interne, are în comun riscul de marginalizare socio-economică și dezangajare civică. Datele Eurostat arată că în 2024 România se afla printre statele UE cu cea mai ridicată pondere a tinerilor 15–29 ani care nu sunt integrați în educație, ocupare sau formare, situație ilustrativă a unor vulnerabilități structurale la nivel național.

În Republica Moldova, preocupările sunt similare, dar într-un context național mai restrâns: datele oficiale și rapoartele internaționale indică niveluri superioare ale tinerilor aflați în afara sistemelor formale, cu o concentrare în mediul rural și cu legături strânse cu sărăcia și migrația parentală.

Din perspectiva politicilor publice, această formă de excluziune nu poate fi privită doar ca o problemă socială: ea devine un risc sistemic care afectează coeziunea so-

[20] Universitatea de Stat din Moldova, Școala Doctorală de Științe Sociale, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

cială, sustenabilitatea fiscală și reziliența democratică. Lipsa unei intervenții eficiente crește probabilitatea ca fragmente semnificative din populația tânără să se îndepărteze de instituții, să adopte strategii economice informale sau să fie sensibile la mesaje populiste și dezinformare. Organizații internaționale precum OECD subliniază importanța politicilor active, preventive și multisectoriale în reconectarea tinerilor la oportunități de educație și muncă, ca element esențial al stabilității sociale.

Mai mult, mediul informațional contemporan — dominat de platforme digitale și fluxuri rapide de conținut — amplifică potențialul dezinformării și al manipulării, fenomen care afectează în mod disproporționat segmentele sociale marginale, inclusiv tinerii inactivi. Raportările recente arată că amenințările dezinformării și declinul încrederii în mass-media și instituții sunt factori reali care pot eroda contractul civic între cetățean și stat, reducând astfel capacitatea societății de a răspunde coerent la crize.

În acest cadru, lucrarea de față propune un demers teoretic și empiric pentru a răspunde la două întrebări centrale: (1) în ce măsură excluderea tinerilor din circuitele instituționale constituie un risc sistemic pentru România și Republica Moldova; (2) ce tipuri de politici publice — organizate multisectorial și ancorate în guvernanța locală — pot minimiza aceste riscuri și pot reconecta tinerii la participarea democratică și la incluziunea socio-economică. Studiul mizează pe o abordare calitativ-comparativă, folosind date oficiale, rapoarte instituționale și studii de caz pentru a formula recomandări practice și politic-operaționale.

Cadru teoretic și conceptual privind politicile publice de tineret

Analiza politicilor publice destinate tinerilor inactivi social presupune un cadru teoretic care să îmbine perspective sociologice, economice și administrative. Dincolo de dimensiunea socială imediată, fenomenul este relevant pentru înțelegerea riscurilor sistemice și a rezilienței democratice.

Noțiunea de „inactivitate socială" descrie tinerii care nu sunt implicați în educație, muncă sau formare profesională. În literatura internațională, aceștia au fost definiți prin acronimul NEET (Not in Employment, Education or Training). Totuși, numeroși cercetători subliniază limitările termenului, care uniformizează o categorie extrem de eterogenă, incluzând atât persoane aflate într-o tranziție temporară, cât și tineri marginalizați structural (Eurofound, 2016: 25). În România și Republica Moldova, programele inspirate de tipologia NEET au avut impact redus, motiv pentru care utilizarea noțiunii de tineri inactivi social este mai adecvată pentru a reflecta realitatea.

Tinerii inactivi social constituie o categorie cu multiple vulnerabilități, definită nu doar prin lipsa implicării în educație sau muncă, ci și prin absența legăturilor instituționale și a reprezentării în politicile publice. Spre deosebire de etichetele administrative rigide, precum NEET, această abordare recunoaşte dimensiunea dinamică, context dependentă și adesea invizibilă a excluderii tinerilor.

În România, potrivit datelor INS (2023), aproximativ 15,7% dintre tinerii cu vârsta între 15 și 29 de ani nu sunt incluși în educație, muncă sau formare profesională (Institutul Național de Statistică, 2023). În Republica Moldova, conform Biroului Național de Statistică (2024), procentul este și mai ridicat – 21,9% (BNS, 2024), cu o concentrație semnificativă în mediul rural. Diferențele de gen sunt notabile în ambele țări: fetele sunt

supra reprezentate în această categorie, din cauza responsabilităților familiale timpurii, accesului redus la servicii și normelor culturale restrictive.

Pe lângă dimensiunea cantitativă, profilul acestor tineri este marcat de trăsături precum: nivel scăzut de încredere în instituțiile publice, informare precară privind drepturile civice, acces limitat la sprijin psihologic sau orientare profesională, și, adesea, lipsa unui model de viață activă în comunitatea locală. Acești tineri nu sunt neapărat pasivi, ci sunt „marginalizați" de politicile publice care nu ajung până la ei – în special în zonele rurale, în comunitățile de etnie romă sau în regiunile cu emigrație parentală ridicată.

Excluderea lor instituțională creează un cerc vicios: lipsa oportunităților generează dezangajare, iar dezangajarea accentuează vulnerabilitatea. Din acest motiv, este esențială o înțelegere granulară a contextelor locale și o cartografiere precisă a categoriilor „de neatins" din perspectiva administrației.

Ulrich Beck (2023: 58), în teoria societății riscului, argumentează că fenomenele sociale aparent periferice pot deveni multiplicatori ai instabilității sistemice. Excluderea socială a tinerilor nu mai este doar o problemă individuală, ci un risc care poate afecta coeziunea socială, stabilitatea economică și legitimitatea democratică.

Din perspectiva economică, Amartya Sen (2021: 102) – prin teoria capabilităților – subliniază că libertatea reală a indivizilor nu este definită doar prin absența constrângerilor, ci prin accesul la oportunități efective. Inactivitatea socială a tinerilor reprezintă o restrângere a acestor capabilități: lipsa accesului la educație și muncă limitează nu doar integrarea socio-economică, ci și șansele de participare civică și politică.

De asemenea, Putnam (2000: 19) arată că absența capitalului social – rețele de încredere, participare civică și cooperare instituțională – reduce capacitatea comunităților de a rezista la șocuri externe. În acest sens, inactivitatea socială generează o „spirală a excluderii", prin care marginalizarea economică alimentează neîncrederea în instituții și dezangajarea civică.

. Politici publice pentru incluziunea tinerilor

Politicile publice adresate tinerilor pot fi clasificate în două paradigme:

- **paradigma compensatorie**, axată pe măsuri reactive (programe de reintegrare, subvenții, formare profesională), și
- **paradigma preventivă**, orientată spre acces universal și echitabil la educație, sănătate și participare civică (Williamson, 2017: 77).

Uniunea Europeană, prin Strategia Europeană pentru Tineret 2019–2027, a consacrat o abordare integrată, bazată pe trei piloni: engage (participare), connect (solidaritate) și empower (dezvoltarea competențelor) (European Commission, 2019: 14). România și Republica Moldova au preluat parțial aceste principii, dar cu rezultate limitate din cauza deficitului de coordonare interinstituțională și a resurselor insuficiente (OECD, 2023: 41).

În Republica Moldova, programele de incluziune a tinerilor depind în mare măsură de sprijinul partenerilor internaționali. Studiile recente arată că succesul centrelor de tineret finanțate de UNICEF sau USAID depinde de implicarea societății civile și de parteneriatele locale (IPRE, 2024: 52). Totuși, lipsa unei finanțări sustenabile de la bugetul de stat limitează continuitatea.

Excluderea tinerilor are consecințe și asupra participării democratice. Freedom House (2024: 103) subliniază că declinul încrederii în instituții și participarea electora-

lă redusă în rândul tinerilor constituie vulnerabilități democratice majore. În România, prezența tinerilor sub 30 de ani la alegerile locale din 2020 a fost sub 30% (AEP, 2021: 45), iar în Republica Moldova cifrele sunt similare la scrutinul din 2023.

Norris și Inglehart (2019: 113) arată că tinerii marginalizați sunt mai predispuși să adopte poziții populiste sau radicale. Într-un mediu digital dominat de fluxuri informaționale rapide și deseori manipulative, riscul dezinformării devine un factor suplimentar de destabilizare.

Metodologie. Metodologia acestui studiu se bazează pe o combinație de analiză calitativă și comparativă, fundamentată pe date statistice oficiale, documente programatice și studii de caz. Alegerea acestei abordări răspunde specificului cercetării: analiza implementării politicilor publice pentru integrarea tinerilor inactivi social în România și Republica Moldova, precum și evaluarea riscurilor sistemice asociate.

Compararea celor două state – România, stat membru al Uniunii Europene, și Republica Moldova, stat aflat într-un proces de apropiere instituțională de UE – oferă un cadru valoros pentru a surprinde asemănările și diferențele în elaborarea și aplicarea politicilor de tineret. În spiritul metodologiei comparative (Lijphart, 1971: 682), selecția celor două cazuri se bazează pe criteriul „similarității controlate": ambele țări au caracteristici istorice și culturale comune, dar niveluri diferite de resurse și integrare europeană. Studiul se bazează pe mai multe categorii de surse:

– Date statistice oficiale: Eurostat, Institutul Național de Statistică din România, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Acestea oferă indicatori comparabili privind educația, ocuparea forței de muncă, participarea electorală și resursele financiare alocate politicilor de tineret.
– Documente de politici: Strategia Națională pentru Tineret a României (2024–2027), Programul Național pentru Incluziunea Tinerilor în Republica Moldova (2022–2025), precum și Strategia Europeană pentru Tineret 2019–2027.
– Studii și rapoarte internaționale: rapoartele OECD, Eurofound, UNICEF și Freedom House, care analizează dimensiuni precum incluziunea socială, impactul economic al inactivității tinerilor și participarea democratică.
– Literatura academică: lucrările lui Ulrich Beck (2023), Amartya Sen (2021), Putnam (2000), Norris & Inglehart (2019) și Williamson (2017) oferă cadrul teoretic necesar pentru înțelegerea legăturii dintre inactivitatea socială și riscurile sistemice.

Metoda utilizată este una calitativ-descriptivă, care urmărește corelarea datelor statistice cu analiza documentelor și a studiilor de caz. În acest sens, cercetarea se bazează pe:

- analiza documentară, pentru a identifica obiectivele declarate și nivelul real de implementare al strategiilor naționale de tineret;
- analiza comparativă, pentru a evalua diferențele și similitudinile dintre România și Republica Moldova în ceea ce privește politicile publice pentru tineri;
- studiile de caz, pentru a exemplifica atât bune practici, cât și limitări sistemice.

Această combinație de metode oferă o imagine comprehensivă, evitând atât generalizările excesive, cât și limitarea la detalii fragmentare.

Trebuie menționate câteva limite ale studiului. În primul rând, disponibilitatea datelor statistice este diferită: în timp ce România beneficiază de o raportare armonizată cu

Eurostat, Republica Moldova are încă dificultăți în colectarea și actualizarea periodică a datelor. În al doilea rând, indicatorii existenți nu surprind întotdeauna dimensiuni calitative precum motivațiile individuale ale tinerilor sau rolul factorilor informali (familie, rețele sociale). În al treilea rând, contextul geopolitic din regiune (în special impactul războiului din Ucraina) introduce factori suplimentari care nu pot fi cuantificați complet, dar care afectează oportunitățile tinerilor.

Prin integrarea teoriilor consacrate și a datelor empirice recente, metodologia adoptată permite investigarea fenomenului tinerilor inactivi social ca problemă sistemică, nu doar sectorială. Abordarea lui Ulrich Beck (2023: 58) asupra „societății riscului" oferă cadrul de înțelegere a modului în care inactivitatea tinerilor amplifică vulnerabilitățile economice și politice. În același timp, perspectiva lui Amartya Sen (2021: 102) asupra **capabilităților** justifică evaluarea impactului politicilor publice nu doar în termeni de rezultate formale, ci și de oportunități reale oferite tinerilor.

Strategii și reglementări în domeniul politicilor publice de tineret

Politicile de tineret reprezintă un domeniu transversal al guvernanței publice, situat la intersecția educației, ocupării forței de muncă, sănătății, culturii și participării civice. În România și Republica Moldova, reglementările și strategiile recente au încercat să răspundă provocărilor generate de inactivitatea socială a tinerilor, însă rezultatele rămân inegale.

Strategia Națională pentru Tineret 2024–2027, adoptată de Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse, propune o abordare integrată, axată pe patru direcții principale: (1) participare civică, (2) educație și formare continuă, (3) acces la muncă și antreprenoriat, (4) sănătate și bunăstare. Documentul este aliniat la principiile Strategiei Europene pentru Tineret 2019–2027 (European Commission, 2019: 14) și prevede mecanisme de cooperare cu organizațiile neguvernamentale și cu autoritățile locale.

Totuși, rapoartele de monitorizare intermediare arată că implementarea este fragmentară și lipsită de indicatori clari de impact. Curtea de Conturi a României (2023: 37) a evidențiat lipsa unei finanțări multianuale și coordonarea deficitară între nivelul central și cel local. De asemenea, rata de absorbție a fondurilor europene pentru programele destinate tinerilor rămâne sub 50%, ceea ce limitează capacitatea reală de a produce schimbări structurale.

Un aspect pozitiv îl reprezintă inițiativele municipale. Spre exemplu, Cluj-Napoca și Timișoara au dezvoltat centre de tineret cu servicii integrate – de la consiliere profesională la mentorat antreprenorial – prin parteneriate public-private (Consiliul Tineretului din România, 2023: 21). Totuși, aceste exemple rămân izolate și nu se regăsesc la scară națională.

În Republica Moldova, Programul Național pentru Incluziunea Tinerilor 2022–2025 constituie documentul central de politică publică. Acesta urmărește: (1) extinderea rețelei de centre de tineret, (2) creșterea participării civice, (3) facilitarea tranziției către piața muncii și (4) reducerea decalajelor rurale-urbane.

Un element distinctiv îl constituie dependența de parteneriate internaționale. Conform unui raport IPRE (2024: 52), aproximativ 60% din finanțarea programelor de tineret provine din granturi externe (UNICEF, USAID, UE), în timp ce alocările bugetare interne sunt insuficiente. Această dependență reduce sustenabilitatea programelor și creează discrepanțe

teritoriale: în raioane precum Cahul sau Ungheni centrele de tineret funcționează relativ bine, în timp ce în zonele rurale defavorizate activitățile sunt sporadice.

De asemenea, există un cadru legal care reglementează participarea tinerilor la procesele decizionale. Legea Tineretului nr. 215/2016 instituie Consiliile Raionale de Tineret și recunoaște rolul organizațiilor neguvernamentale ca parteneri ai administrației publice. Cu toate acestea, lipsa resurselor și fluctuația personalului afectează funcționarea acestor structuri.

Atât România, cât și Republica Moldova sunt influențate de standardele europene și internaționale. Strategia Europeană pentru Tineret 2019–2027 promovează o abordare pe trei piloni – engage, connect, empower – cu accent pe participarea democratică și incluziunea socială (European Commission, 2019: 14). În plus, Recomandarea Consiliului UE privind Garantia pentru Tineret (2020) stabilește obiectivul ca fiecare tânăr sub 30 de ani să primească o ofertă de muncă, educație sau formare în termen de patru luni de la pierderea locului de muncă sau părăsirea școlii.

La nivel internațional, OECD (2023: 41) subliniază necesitatea politicilor multisectoriale, integrate și bazate pe date, pentru a reduce costurile economice și sociale generate de inactivitatea tinerilor. UNICEF și UNDP sprijină, de asemenea, dezvoltarea centrelor de tineret în Republica Moldova, promovând modele de guvernanță participativă și co-creare a serviciilor cu beneficiarii direcți.

Integrarea incluziunii sociale în arhitectura stabilității democratice trebuie privită și prin prisma obiectivelor de dezvoltare durabilă, întrucât politicile adresate tinerilor contribuie direct la atingerea *Obiectivului 4 – Educație de calitate și Obiectivului 8 – Muncă decentă și creștere economică din Agenda 2030,* consolidând astfel atât participarea democratică, cât și coeziunea socială (United Nations, 2015: 32).

Analiza strategiilor și reglementărilor existente relevă câteva caracteristici comune:

- **Fragmentare instituțională**: lipsa de coordonare între ministere, autorități locale și societatea civilă;
- **Subfinanțare cronică**: alocările bugetare sunt insuficiente și instabile, ceea ce limitează sustenabilitatea programelor;
- **Dependența de finanțare externă** (în cazul Republicii Moldova);
- **Existența unor bune practici locale**, care nu sunt scalate la nivel național.

Prin urmare, deși strategiile și reglementările sunt, în general, aliniate la standardele europene, aplicarea lor rămâne deficitară. Acest decalaj între designul normativ și implementarea practică amplifică riscurile sistemice asociate cu inactivitatea socială a tinerilor.

Activitatea autorităților publice din România și Republica Moldova privind implementarea politicilor publice de tineret

Analiza activității autorităților publice din România și Republica Moldova relevă atât progrese, cât și limitări în aplicarea strategiilor de tineret. În ambele cazuri, decalajul dintre cadrul normativ și realitatea implementării reflectă dificultăți de coordonare instituțională, subfinanțare și lipsa unei monitorizări eficiente.

În România, responsabilitatea principală pentru politicile de tineret aparține Ministerului Muncii, Familiei, Tineretului și Solidarității Sociale, însă implementarea la nivel

local este fragmentată și dependentă de inițiativele consiliilor județene și ale autorităților municipale. Deși există Direcții Județene pentru Familie și Tineret (DJFT), acestea au resurse financiare și umane limitate. Potrivit unui raport al Consiliului Tineretului din România (2023: 21), bugetele DJFT au scăzut constant în ultimii ani, reducând capacitatea de organizare a activităților pentru tineri.

Un exemplu ilustrativ îl reprezintă programul „Taberele Studențești" și proiectele de mobilitate națională, care beneficiază de finanțări reduse și ating un număr restrâns de beneficiari (aproximativ 10.000 de studenți pe an la nivel național). În comparație, țări europene cu populație similară, precum Polonia, investesc anual de două-trei ori mai mult în programe de mobilitate (OECD, 2023: 45).

De asemenea, mecanismele de consultare a tinerilor rămân mai degrabă formale. Consiliile consultative pentru tineret funcționează în doar 30% din municipii, iar gradul de implicare reală a tinerilor în luarea deciziilor este redus (AEP, 2021: 44).

Totuși, există și exemple pozitive. În Cluj-Napoca, Primăria a creat un Birou pentru Tineret și Voluntariat, care colaborează direct cu organizațiile neguvernamentale și universitățile. Acest model de guvernanță participativă a fost citat ca bună practică la nivel european de către European Youth Forum (2022: 17).

În Republica Moldova, responsabilitatea pentru politicile de tineret aparține Ministerului Educației și Cercetării, prin intermediul Direcției Generale pentru Tineret și Sport. La nivel local, consiliile raionale și primăriile sunt actorii principali, însă gradul de implicare variază considerabil.

Centrele de Tineret reprezintă principalul mecanism de implementare. În 2023 funcționau 45 de centre, acoperind aproximativ 50% din raioanele țării (IPRE, 2024: 56). Cele mai active sunt cele din Chișinău, Cahul și Ungheni, unde resursele financiare și sprijinul partenerilor internaționali (UNICEF, USAID, UE) au permis dezvoltarea de programe de consiliere, orientare profesională și activități educaționale non-formale.

În schimb, centrele din raioane rurale, precum Ștefan Vodă sau Leova, se confruntă cu lipsa personalului calificat și a resurselor minime pentru funcționare. Conform unui raport UNICEF (2023: 32), aproximativ 40% dintre tinerii din mediul rural nu au acces la servicii de consiliere profesională sau psihosocială.

Pe partea de participare civică, Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM) joacă un rol important în facilitarea dialogului dintre societatea civilă și autorități. Cu toate acestea, influența sa asupra politicilor publice rămâne limitată, din cauza consultărilor sporadice și a lipsei de mecanisme de monitorizare.

O analiză comparativă relevă câteva probleme comune ambelor state:

- Fragmentarea instituțională: lipsa unei coordonări reale între ministere și administrațiile locale.
- Subfinanțarea: alocările bugetare sunt insuficiente și dependente de ciclurile politice.
- Participarea redusă a tinerilor: mecanismele de consultare există, dar au impact limitat asupra deciziilor.
- Dependenta de parteneri externi: în Moldova, majoritatea programelor de succes sunt finanțate din surse internaționale.

Diferențele țin în special de resurse și infrastructură. România are o rețea mai dezvoltată de instituții, dar le subfinanțează cronic, în timp ce Moldova are o rețea mai restrânsă, dependentă de donatori externi.

Aceste constatări au implicații semnificative pentru integrarea tinerilor inactivi social. Lipsa de coerență și finanțare generează o implementare declarativă, cu efecte limitate asupra realității. În termeni teoretici, situația poate fi interpretată prin prisma lui Ulrich Beck (2023: 58), care vorbește despre „societatea riscului": tinerii marginalizați devin un vector de instabilitate, iar lipsa unor politici publice eficiente amplifică acest risc.

De asemenea, din perspectiva teoriei capabilităților (Sen, 2021: 102), politicile actuale nu reușesc să creeze condiții reale pentru exercitarea libertăților tinerilor – educația, ocuparea și participarea civică rămân accesibile doar parțial, mai ales pentru tinerii din mediul rural sau din grupurile vulnerabile.

Excluderea tinerilor din procesele educaționale, economice și civice nu produce doar efecte individuale sau familiale, ci generează riscuri sistemice care pot compromite stabilitatea democratică, sustenabilitatea fiscală și coeziunea socială. Astfel de riscuri sunt adesea subestimate, întrucât nu se manifestă imediat, ci se acumulează în timp, devenind vizibile în crize electorale, în tensiuni sociale sau în creşterea influenței extremismului.

Un prim risc major este erodarea bazei de contribuabili. Conform unui raport al Fondului Monetar Internațional (2023), o proporție ridicată de tineri neangajați pe termen lung reduce potențialul economic al unei țări (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare PNUD, 2023: 25), scade veniturile la buget și generează presiuni suplimentare asupra sistemelor de protecție socială.

Un al doilea risc este fragilizarea participării democratice. Tinerii excluși au o probabilitate crescută de a se retrage complet din viața civică. Studiul Freedom House (2024) arată că în Europa Centrală și de Est, tinerii care nu sunt incluși în instituțiile statului votează semnificativ mai puțin și sunt mai ușor de influențat de mesaje populiste, conspiraționiste sau anti-sistem (Freedom House, 2024: 8).

Un al treilea risc este legat de vulnerabilitatea la radicalizare și dezinformare. Lipsa unor structuri de sprijin și a unei educații critice face ca tinerii marginalizați să devină ținte ale rețelelor de propagandă, ale grupărilor extremiste sau ale platformelor online care promovează discursul instigator la ură (Open Society Reports, 2024).

Pe lângă aceste riscuri, se conturează și efecte indirecte: scăderea încrederii în administrație, creşterea migrației și adâncirea disparităților teritoriale, în special între centrele urbane și regiunile rurale.

Din perspectiva politicilor publice, aceste riscuri nu pot fi ignorate. Excluderea tinerilor devine un barometru al capacității administrației de a gestiona tranziția democratică și de a construi reziliență instituțională. Tratamentele fragmentare și intervențiile punctuale, fără o abordare sistemică și anticipativă, pot duce la acumularea acestor riscuri și chiar la destabilizare în perioade de criză.

Studii de caz. Pentru a înțelege mai bine dinamica excluderii tinerilor și eficiența politicilor publice, prezentăm câteva studii de caz relevante din România și Republica Moldova. Acestea evidențiază atât limitele implementării strategice, cât și consecințele acestora asupra riscurilor sistemice.

. România: Strategii fără impact – cazul Strategiei Naționale pentru Tineret (2024–2027). În România, Strategia Națională pentru Tineret 2024–2027 a fost lansată ca un document programatic cu obiective clare privind participarea tinerilor, ocuparea forței de muncă, sănătatea mintală și incluziunea socială. Cu toate acestea, evaluările intermediare indică o diferență semnificativă între formulările strategice și aplicabilitatea lor practică.

Conform Auditului Curții de Conturi (2023), doar 28% dintre acțiunile prevăzute au fost demarate la nivel național, iar mai puțin de 15% dintre autoritățile locale aveau un plan propriu de implementare a măsurilor dedicate tinerilor (Institutul Național de Statistică, 2023). De exemplu, în județul Vaslui, unul dintre cele mai afectate de migrație și sărăcie, doar 1 din 45 de unități administrativ-teritoriale are un responsabil desemnat pentru politici de tineret.

Un exemplu concret este eșecul programului-pilot de consiliere integrată pentru tineri fără loc de muncă, derulat în 2023 în cadrul AJOFM Botoșani. Deși au fost alocate fonduri europene pentru angajarea consilierilor și digitalizarea serviciilor, doar 43 de tineri au beneficiat efectiv de suport, în condițiile în care grupul-țintă estimat depășea 900 de persoane. Problemele identificate au inclus: personal insuficient, lipsa colaborării între AJOFM, inspectoratele școlare și ONG-uri, dar și bariere de ordin logistic și digital.

Totuși, la polul opus, există și inițiative locale promițătoare. La Centrul de Tineret Cluj-Napoca, peste 1.300 de tineri au beneficiat în 2023 de sesiuni gratuite de dezvoltare personală, formare digitală, sprijin pentru angajare și mentorat antreprenorial. Acest centru funcționează printr-un parteneriat între autoritatea locală, Consiliul Tineretului din România și companii private, iar rata de inserție profesională a beneficiarilor a fost de peste 30% în decurs de 6 luni Freedom House, 2024).

Cazul României demonstrează că fără o corelare între nivelul central și cel local, fără alocări bugetare consistente și fără personal instruit, strategiile naționale riscă să rămână fără impact concret, amplificând riscurile de excluziune și apatie civică în rândul tinerilor.

Republica Moldova: Inițiative locale promițătoare, dar fără sustenabilitate. În Republica Moldova, Programul Național pentru Incluziunea Tinerilor 2022–2025 propune un set coerent de măsuri, însă aplicarea acestora rămâne inegală. Studiul realizat de Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE, 2024) arată că, deși există progrese în ceea ce privește crearea centrelor de tineret și a platformelor participative, lipsa unei finanțări continue și a personalului calificat limitează impactul pe termen lung (Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2024).

Un exemplu de bună practică este Centrul de Tineret Cahul, care, cu sprijinul UNICEF și USAID, a implementat programe de orientare profesională, sprijin psihosocial și educație non-formală. Între 2022 și 2024, peste 4.000 de tineri au beneficiat de aceste servicii, iar aproximativ 320 au fost sprijiniți în găsirea unui loc de muncă sau a unor stagii de practică.

În contrast, în raionul Ștefan Vodă, centrul de tineret și-a suspendat activitatea în 2023, din lipsă de resurse financiare și personal calificat. Consecința: tinerii din regiune nu au acces la servicii minime de consiliere sau sprijin educațional, în condițiile unei rate ridicate de migrație juvenilă și abandon școlar (UNICEF, 2023: 33).

Astfel, Republica Moldova rămâne prinsă între dependența de partenerii externi și lipsa unei finanțări interne sustenabile, ceea ce face ca inițiativele de succes să nu fie extinse la scară națională.

Concluzia comună este că politicile publice pentru tineri nu pot funcționa eficient fără mecanisme de guvernanță locală solidă, fără co-proiectare cu beneficiarii direcți și fără o arhitectură financiară sustenabilă.

Pentru a evidenția diferențele de implementare și impact ale politicilor publice de tineret în România și Republica Moldova, este necesară o analiză susținută de date statistice recente. Acestea reflectă gradul de incluziune, participare și acces al tinerilor la servicii publice esențiale.

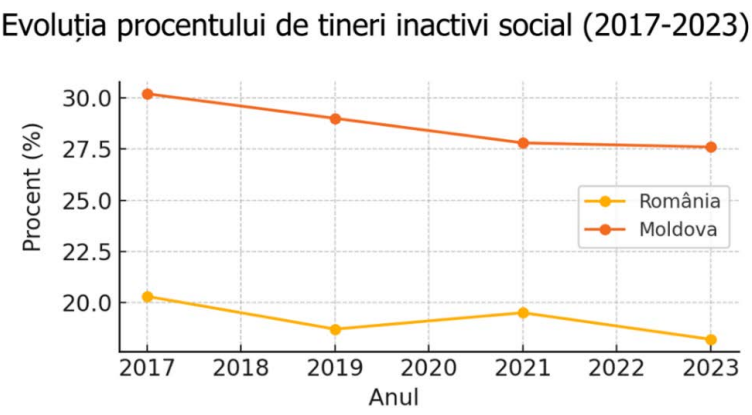
Tabel 1. Indicatori comparativi privind tinerii inactivi social (România vs. Republica Moldova, 2023)

Indicatori	România (2023)	Moldova (2023)
Procentul tinerilor 15–29 ani in afara educației și muncii	18.2%	27.6%
Tineri 18–24 ani care nu au terminat învățământul secundar	15.3%	23.4%
Participare electorală (18–29 ani)	28%	32%
Acces la consiliere profesională	<10%	~12%
Centre de tineret / 100.000 tineri	3.2	2.1
Buget anual per tânăr	€35	€21

Surse: Eurostat (2023), Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (2023), Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse România, UNICEF Moldova, Institutul pentru Politici și Reforme Europene Cahul, Autorități Electorale Permanente.

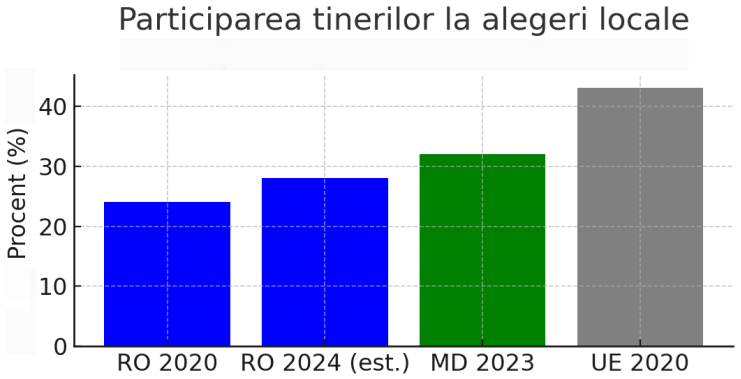
Deși ambele state au făcut progrese moderate, diferența de aproape 10 puncte procentuale între România și Moldova în privința tinerilor inactivi social reflectă decalaje structurale majore.

Grafic 1. Dinamica procentului de tineri inactivi social (2017–2023)
(Valorile exprimă % din populația tânără, vârste 15–29 ani)

Tendința descrescătoare este vizibilă, dar lentă, mult sub ritmul necesar pentru atingerea obiectivelor europene.

Grafic 2. Participarea tinerilor la alegerile locale (% din grupa de vârstă 18–29)

Participarea electorală este un indicator indirect al gradului de responsabilizare și încredere în instituții. Valorile scăzute în ambele state semnalează un deficit de reprezentare democratică a tinerilor, mai ales în zonele defavorizate.

Tabel 2. Buget alocat politicilor de tineret (2023)

Țara	Buget public total (EUR)	Buget per tânăr (EUR)
România	~ € 42 mil.	~ € 35
Republica Moldova	~ € 9 mil.	~ € 21
Media UE	~ € 120 mil.*	€ 100–150**

* Total pe țară

** Estimare Eurostat, în funcție de țară.

Comparativ cu media europeană, investițiile în politici de tineret în România și Moldova sunt considerabil sub nivelul recomandat, ceea ce afectează calitatea intervențiilor și capacitatea de incluziune sistemică.

Concluzii ale analizei comparative:

Cele două studii de caz indică o concluzie comună: **politicile publice pentru tineri nu pot** funcționa eficient fără guvernanță locală solidă, co-proiectare cu beneficiarii și o finanțare sustenabilă.

România are un cadru strategic mai bine definit, dar implementare slabă și fragmentară. Republica Moldova beneficiază de inițiative locale de succes, însă dependente de donatori, ceea ce limitează sustenabilitatea.

În ambele țări, tinerii din medii rurale sau marginalizate au acces semnificativ redus la sprijin instituțional, formare profesională și participare democratică.

Necesitatea unei abordări bazate pe date și monitorizare continuă este evidentă: lipsa acestor mecanisme generează decizii fragmentare și lipsite de eficiență.

Din perspectiva teoriei societății riscului (Beck, 2023: 58), aceste deficiențe amplifică vulnerabilitățile sistemice, iar din perspectiva capabilităților (Sen, 2021: 102), ele limitează libertățile reale ale tinerilor de a-și construi un viitor activ și stabil.

Analiza realizată evidențiază faptul că excluderea tinerilor inactivi social nu este doar o provocare socială marginală, ci un risc sistemic major care afectează sustenabilitatea fiscală, participarea democratică și coeziunea socială în Europa de Est. Lipsa unor politici publice adaptate, multisectoriale și contextualizate perpetuează cercul vicios al dezangajării și vulnerabilității. În același timp, exemplele de bune practici locale arată că soluțiile există, însă depind de voința politică, capacitatea administrativă și finanțarea predictibilă.

Din perspectiva politicilor publice, este necesară o schimbare de paradigmă, care să plaseze integrarea tinerilor inactivi social în centrul strategiilor de dezvoltare regională și de consolidare democratică. Această schimbare presupune trecerea de la abordări fragmentare, reactive, la politici anticipative, participative și bazate pe dovezi.

Recomandări strategice:

1. Investiții în infrastructură locală de sprijin pentru tineri: centre multifuncționale, mobile, cu echipe interdisciplinare.
2. Co-proiectarea politicilor împreună cu tinerii: utilizarea bugetelor participative și a consultărilor periodice.
3. Digitalizarea serviciilor publice de orientare, consiliere și incluziune: platforme accesibile în special în zonele rurale.
4. Integrarea incluziunii tinerilor în strategiile de reziliență democratică și de securitate societală.
5. Stabilirea unor mecanisme de monitorizare și evaluare participativă pentru a asigura impactul real al intervențiilor.

Într-un context geopolitic instabil, cu riscuri multiple și interdependente, integrarea tinerilor inactivi social devine o investiție strategică în viitorul democratic al regiunii. Fără implicarea activă a acestei generații, nu poate exista un proiect colectiv de societate stabilă, incluzivă și rezilientă (OECD, 2023: 8) (Freedom House, 2024: 8).

BIBLIOGRAFIE

Sen, A. (2021). Dezvoltarea ca libertate. Oxford: Oxford University Press.

Beck, U. (2023). Societatea riscului: Spre o nouă modernitate. Londra: Sage Publications.

Comisia Europeană. (2019). Strategia UE pentru tineret 2019–2027. Bruxelles: Comisia Europeană.

Eurofound. (2016). Explorarea diversității tinerilor inactivi social. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene.

Freedom House. (2024). Libertatea în lume 2024. Washington, D.C.: Freedom House.

IPRE. (2024). Implementarea politicilor pentru tineret în Moldova: Oportunități și provocări. Chișinău: Institutul pentru Politici și Reforme Europene.

Norris, P. & Inglehart, R. (2019). Reacție culturală: Trump, Brexit și populismul autoritar. Cambridge: Cambridge University Press.

OECD. (2023). Investiții în tineret: Răspunsuri de politici. Paris: OECD Publishing.

Putnam, R. (2000). Singur în fața jocului: Colapsul și renașterea comunității americane. New York: Simon & Schuster.

Wallace, C. & Bendit, R. (2009). „Politicile pentru tineret în Europa: Spre o clasificare a diferitelor tendințe în politicile pentru tineret în Uniunea Europeană". Perspectives on European Politics and Society, 10(3), 441–458.
Williamson, H. (2017). Băieții din Milltown revizitați: Un studiu longitudinal al tinerilor în creștere. Londra: Routledge.
Autoritatea Electorală Permanentă (AEP). (2021). Raport privind prezența la vot la alegerile locale din 2020. București: Autoritatea Electorală Permanentă.
Forumul European de Tineret. (2022). Lucrul cu tinerii la nivel local și bune practici în Europa. Bruxelles: Forumul European de Tineret.
UNICEF. (2023). Bunăstarea tinerilor în Moldova: Disparități rurale-urbane. Chișinău: UNICEF.
Națiunile Unite. (2015). Transformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. New York: Națiunile Unite.
Lijphart, A. (1971). „Politica comparată și metoda comparativă". American Political Science Review, 65(3), 682–693.
Curtea de Conturi a României. (2023). Raport de audit asupra programelor pentru tineret. București: Curtea de Conturi a României.
Consiliul Tineretului din România. (2023). Raport privind politicile de tineret la nivel local. București: Consiliul Tineretului din România.
Consiliul European. (2020). Recomandarea Consiliului privind un pod către locuri de muncă – Consolidarea Garanției pentru Tineret. Bruxelles: Consiliul European.
Parlamentul Republicii Moldova. (2016). Legea Tineretului nr. 215/2016. Chișinău: Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

CZU: 32.001:351.86:659.3(478) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.14

PERSISTENȚA MITURILOR POLITICE DIN REPUBLICA MOLDOVA: DE LA PERCEPȚII ISTORICE PÂNĂ LA PROMISIUNI ELECTORALE ÎNȘELĂTOARE SAU MANIPULĂRI MEDIATICE

Olga BURDILA[21]

Victor SACA[22]

Abstract. ***The article examines the persistence of political myths in the public space of the Republic of Moldova, analyzing how they evolve from historical perceptions and identity narratives to modern tools of electoral manipulation and media propaganda. In a fragmented political context marked by geopolitical competition between East and West, myths become mechanisms for legitimizing power and shaping public opinion. The study proposes an interdisciplinary analysis that combines historical, sociopolitical and communicative perspectives, demonstrating how certain symbols and stereotypes — such as the "bridge state", the "national savior" or the "external enemy" — are reconfigured to support electoral narratives. The conclusion highlights that political myths do not disappear, but adapt, becoming a subtle tool for the manipulation and control of contemporary public discourse.***

Keywords: *political myths, national security, disinformation, comunicare strategică, fake news.*

Când alfabetul chirilic a fost impus în Moldova sovietică, nu a fost doar o schimbare de litere. A fost o schimbare de direcție pentru întreaga societate. Cărțile, ziarele și toate textele din jur au început să arate altfel. Ce era familiar a devenit străin. Această schimbare a modelat mentalități: a favorizat integrarea în „spațiul sovietic" și a indus ideea că identitatea națională trebuie reinterpretată prin prisma valorilor impuse de puterea sovietica. Nu era vorba doar despre cum scrii un cuvânt, ci despre cum îți vezi trecutul și despre ce viitor îți imaginezi. Alfabetul a devenit un instrument de schimbare a identității. Respectiv alfabetul chirilic a devenit un filtru prin care trecea întreaga memorie colectivă — schimbând nu doar cum scriem, ci și cum ne definim.

Mitul „misiunii civilizatoare" a URSS, propagat în perioada sovietică, cu impact și în prezent, trebuie privit cu circumspecție și aplicat diferențiat la regiunile constituente ale statului sovietic. „Misiunea imperială civilizatoare", cu modelul său de „modernizare" sovietică, corespundea unor circumstanțe istorice în care s-au pomenit rușii și statalitatea lor imperială între cele două războaie mondiale și după. Pentru cele trei republici baltice, pentru Basarabia și Bucovina de Nord, dar credem că și pentru alte părți ale URSS, această „misiune de civilizare" a însemnat ocupație, care a întrerupt evoluția unor procese firești de dezvoltare în cadrul unor structuri politice independente, ce reprezentau aspirațiile lor naționale și erau integrate plenar in comunitatea europeană și mondială a timpului. (Țîcu, 2019: 183)

[21] magistru în științe politice, doctorandă, lector Universitatea de Stat din Moldova, email: olgaburdila@gmail.com

[22] doctor habilitat, professor universitar, Universitatea de Stat din Moldova, vtsaca@gmail.com

Dacă schimbarea alfabetului a rescris felul în care ne raportam la limbă**,** cultura vizuală a completat acest proces. În perioada sovietică, spațiul public era plin de imagini care nu reflecta propria noastră istorie, ci o istorie oficială.

Un exemplu este tabloul „Bogatîri" al lui Viktor Vasnețov, devenit, în perioada sovietică, o adevărată icoană culturală. Cei trei eroi legendari – Dobrinia Nikitici, Ilia Muromeț și Aliosha Popovici – sunt reprezentați masivi, puternici, călare, veghetori la hotarele pământurilor rusești. În această imagine nu vedem doar artă, ci un mesaj: Rusia este mare, puternică și protectoare. Folosit pe postere, în manuale și expoziții, acest tablou transmitea subtil ideea că tradiția rusă este patrimoniul tuturor popoarelor din URSS, iar reperele noastre proprii trebuiau să se supună. Tabloul „Dimineață într-o pădure de pini" de Ivan Șișkin, înfățișând trei pui de urs jucându-se sub privirea protectoare a mamei, este una dintre cele mai reproduse imagini din perioada sovietică. La prima vedere, e doar o scenă idilică din natură. În realitate, era un simbol ușor de recunoscut al Rusiei: ursul – puternic, blând cu „ai săi", dar impunător pentru oricine îi amenință teritoriul. Imagine „nepolitică", dar ideologic utilă. Nu avea un mesaj politic explicit, dar se potrivea perfect cu narativul despre frumusețea și bogăția naturală a URSS, prezentată ca un paradis natural.

Atât „Bogatîrii", cât și „Dimineață într-o pădure de pini" nu erau doar opere de artă, ci instrumente de modelare a percepțiilor. Ele au înlocuit treptat reperele vizuale locale cu simboluri ale puterii și identității ruse. Mesajul lor era simplu, dar persistent: URSS este puternică, protectoare și centrală în viața fiecăruia. Iar când vezi aceste imagini ani la rând, de la copilărie până la maturitate, începi să le accepți nu doar ca frumoase, ci ca „ale tale".

În perioada sovietică, filmele și desenele animate nu erau doar divertisment, ci și instrumente de transmitere a valorilor dorite de stat. Din „Москва слезам не верит" (Moscova nu crede în lacrimi), pe lângă povestea romantică și elementele de divertisment, se pot deduce mai multe mesaje și coduri ideologice tipice propagandei sovietice, de exemplu:

- Moscova ca centru al lumii sovietice: titlul și decorurile pun accent pe Moscova ca loc al oportunităților, progresului și „visului sovietic"; orașul este prezentat ca un spațiu unde visele se împlinesc.
- Idealizarea personajului masculin protector: eroul masculin al filmului este modelul de „bărbat adevărat": muncitor calificat, modest, hotărât, dar cu autoritate.

Filmul „Mâna de diamant" pare o simplă comedie de aventuri, dar funcționează ca o poveste moralizatoare: Occidentul e plin de capcane și corupție (Imaginea Occidentului ca loc al infracțiunii și moralității îndoielnice), sovieticul e cinstit și protejat de un stat puternic („Omul sovietic" este onest și superior moral față de „străinii" corupți – Russo turisto, oblico morale)

Desenul animat „Mister Twister" (1963) — un exemplu clar de propagandă sovietică negativă intentată împotriva capitalismului și a stereotipurilor occidentale. Filmul îl prezintă pe Mister Twister — un milionar american arogant, rasist și superficial. Mesajul central subliniat este superioritatea valorilor colectiviste și egalitare sovietice, în contrast cu decadența capitalistă.

În imaginile de pe copertele revistelor sovietice, panouri sau de pe afișele de filme ș.a. femeia nu este surprinsă așa cum era, ci așa cum trebuia să fie. Zâmbetul, hainele,

postura – toate construite pentru a spune o singură poveste: femeia sovietică. Aceste coperți nu erau simple imagini frumoase. Ele erau mesaje repetate, menite să înlocuiască, încet, valorile noastre cu valorile regimului.

Valorile de spirit sovietic erau reeducate și prin monumente. Rescrierea eroismului – modelele de curaj și sacrificiu promovate de propaganda sovietică nu proveneau din istoria locală sau națională, ci din mitologia comunistă. Eroii tradiționali (domnitori) au fost înlocuiți cu figuri ale revoluției bolșevice. Loialitatea față de partid, nu față de patrie – monumentele transmiteau ideea că patriotismul autentic este sinonim cu devotamentul față de conducerea de la Moscova. Memoria colectivă era controlată inclusive prin amplasarea monumentelor în spații centrale devenind „manuale de istorie din piatră", repetând zilnic lecția oficială despre cine sunt eroii și care sunt valorile „corecte".

Totodată regimul considera tinerii cea mai maleabilă categorie socială – ușor de modelat prin educație, propagandă și disciplină organizațională. Tineretul nu era doar o categorie de vârstă, ci un proiect politic. A fi tânăr sovietic însemna a fi disciplinat, mobilizat și orientat spre viitorul comunist. Regimul nu aştepta doar conformare, ci și inițiativă militantă – tinerii trebuiau să deschidă drumul, să fie „avangarda" ce îi inspiră și pe ceilalți cu un rol strategic în promovarea, menținerea și extinderea ideologiei comuniste. Ba mai mult, se consolida mesajul că tinerii trebuie să fie primii, o „avangardă ideologică" care își sacrifică viața pentru idealurile comuniste. Din acest motiv, ei erau prezentați nu doar ca viitori constructori ai socialismului, ci ca forța din fruntea transformării societății, un exemplu de devotament pentru restul populației.

Tot ceea ce am văzut până acum a insemnat un proces sistematic de reeducare.

Atâta timp cât sistemul politic și economic, întreținut de resursele abundente și de constrângere, a fost eficient, Uniunea Sovietică s-a menționat ca o construcție imperială relativ stabilă și viabilă. Începând cu anii 1980, vechiul contract social între regim și populație a încetat să mai aibă valabilitate, deoarece totalitarismul nu mai putea să-i acopere costurile politice și economice. Odată cu erodarea puterii centrale, sistemul ingineriei de stat al stratificării sociale a început să se clatine. În asemenea circumstanțe, naționalitățile instituționalizate au câștigat în importanță socială și politică și au devenit principala bază a mobilizării sociale și acțiunii colective, ceea ce a cauzat, în ultimă instanță, prăbușirea imperiului. (Țîcu, 2019: 183,184).

Ani la rând, valorile naționale au fost înlocuite cu valori sovietice, eroismul local a fost rescris, iar loialitatea față de stat a fost deturnată spre Moscova. Această moștenire nu a dispărut odată cu prăbușirea URSS. Dimpotrivă – a lăsat un sol fertil pentru manipulare. O societate cu identitate fragmentată și memorie istorică parțial amputată este mult mai vulnerabilă. Iar de când Republica Moldova și-a schimbat vectorul strategic spre Vest, aceste vulnerabilități au fost exploatate și mai intens. Amenințările hibride au devenit instrumentele prin care trecutul este folosit ca armă împotriva prezentului.

Dar ce înseamnă aceasta mai exact?

Este vorba despre acțiuni coordonate – de multe ori invizibile – prin care o țară sau un grup încearcă să influențeze negativ alt stat, fără a folosi arme în mod direct.

Aceste acțiuni pot include:

- șantaj energetic (tăieri de gaz în sezon rece)
- campanii de dezinformare în mass-media și pe rețele sociale

- proteste organizate artificial pentru a destabiliza guvernul
- alerte false cu bombă pentru a crea panică
- atacuri cibernetice asupra instituțiilor publice și a serviciilor online
- publicarea ilegală de conversații private între oficiali.

Toate acestea nu par, la prima vedere, un război clasic, dar au efecte reale: creează frică, neîncredere și instabilitate.

Scopul este evident – să slăbească Moldova, să blocheze apropierea de Uniunea Europeană și să mențină influența unui actor străin asupra deciziilor interne. Un exemplu clar: în 2022, în plină iarnă, Gazprom a redus livrările de gaz către Moldova. A fost o formă de presiune politică. În paralel, au apărut tot mai multe campanii online care promovau ideea că UE sau Ucraina ne atrag într-un razboi. Aceste mesaje erau false, dar erau distribuite masiv. Și tot în acea perioadă, site-urile guvernamentale au fost blocate de atacuri informatice, iar în spațiul public au fost lansate zvonuri și scurgeri de informații confidențiale, pentru a compromite încrederea în instituțiile statului. (link 2, accesat octombrie 2025). Scopul strategic al Federației Ruse este clar și neschimbat: a deraia parcursul european și democratic al Republicii Moldova și să mențină Moldova în sfera sa de influență (exact așa cum era în perioada sovietică) și să controleze regiunea.

Pentru a proteja cetățenii și democrația, statul Republica Moldova a acționat pe mai multe direcții.

1. Informare corectă și dezmințirea manipulărilor (prebunking și debunking). Instituțiile publicau început să combată minciunile înainte ca ele să se răspândească (prebunking) sau imediat ce apăreau (debunking).
2. Verificarea faptelor și etichetarea conținutului fals (fact-checking) Organizații independente și societatea civila au semnalat public știrile false și au explicat de ce anumite informații sunt înșelătoare sau manipulate.
3. Identificarea celor care lansează manipulările (expunere și atribuire). Statul a demascat rețelele sau persoanele din spatele campaniilor ostile și a informat populația despre cine sunt acești actori și ce intenții au
4. Măsuri diplomatice (expulzări, interdicții de intrare). Au fost expulzați diplomați ruși implicați în activități nepermise și s-a interzis accesul în țară al altor persoane suspectate că susțin destabilizarea țării.
5. Limitarea propagandei (suspendarea licențelor media pro-ruse). Canalele de televiziune și alte surse media care răspândeau constant mesaje false sau propagandă rusă au rămas fără licență de emisie.

În contextul în care Republica Moldova a început să folosească tot mai activ instrumentele clasice de apărare (expulzări, contracarare), Federația Rusă și-a recalibrat obiectivele și metodele, a devenit mai directă și mai ostentativă în încercarea de a recăpăta controlul geopolitic asupra Republicii Moldova. S-au amplificat tacticile hibride– crescând în frecvență și în impact. Această intensificare a presiunilor nu a avut doar scop geopolitic, ci și unul profund social. Odată cu diversificarea instrumentelor hibride, miza Kremlinului s-a mutat tot mai mult spre interiorul societății moldovenești, vizând fisurarea coeziunii sociale și alimentarea neîncrederii în instituțiile statului. Campaniile de manipulare, dezinformare și propagandă au început să erodeze imaginea autorităților și să fragmenteze spațiul public. În paralel, Rusia s-a autoprezentat drept unicul garant al

stabilității și continuității istorice, încercând să impună ideea că apropierea de Moscova reprezintă singura alternativă viabilă pentru viitorul Republicii Moldova.

În continuare vom analiza câteva din asemenea tactici hibride revocate în discursurile și mesajele peiorative propagandistice, și anume:

1. Dezbinarea societății însemnă încearcarea provocărilor de conflicte între diferite grupuri: între vorbitorii de română și cei de rusă; între cei din oraș și cei de la sat; între cei din centru și cei din UTAG, regiunea transnistreană; între cei care susțin UE/NATO și cei care susțin Rusia. Aceasta se face prin mesaje care stârnesc frică, ură sau neîncredere, de exemplu - „UE ne ia limba și valorile tradiționale", „Străinii ne conduc!" Aceste mesaje sunt extrem de periculoase. Când oamenii sunt dezbinați, nu mai colaborează între ei. Nu mai au încredere unii în alții. Iar o societate fără încredere e ușor de manipulat și greu de apărat.

2. Delegitimizare – presupune slăbirea încrederii în stat, atunci cînd se vrea ca oamenii să nu mai creadă în instituțiile statului: guvern, poliție, justiție, armată, presă liberă. Aceasta se face prin manipulări și teorii ale conspirației. De exemplu: „Alegerile sunt furate.", „Toți sunt corupți.", „Guvernul lucrează pentru străini." Dacă cetățenii nu mai cred că alegerile sunt corecte sau că instituțiile acționează pentru binele comun, nu mai participă la vot, nu se implică civic. Oamenii care nu mai cred în sursele oficiale (guvern, instituții, presă liberă) vor căuta „adevărul" în surse alternative, deseori toxice. Într-o societate dezamăgită și suspicioasă, promisiunile false devin atrăgătoare.

3. Distrugerea imaginii înseamnă încercarea distrugerii încrederii în guvernarea pro-europeană a țării și în sprijinul partenerilor internaționali (UE, NATO, SUA). Se realizează prin știri false și narațiuni toxice precum: „Occidentul vrea să ne atragă în război." sau „UE ne fură tradiții.". Atunci când clasa guvernatoare ce ia decizii pentru binele comun este prezentată intenționat ca dușman al poporului, capacitatea acesteia de a acționa eficient este redusă. De exemplu, dacă populația nu mai crede în medici sau în profesori, nu va mai asculta recomandările lor, oricât de corecte sau bine-intenționate ar fi. Când liderii, experții, profesorii, jurnaliștii sau autoritățile sunt constant atacați, ironizați sau prezentați ca fiind corupți, incompetenți sau „vânduți", oamenii încep să nu mai creadă în nimeni.

4. Promovarea Rusiei ca „singura soluție" După ce ne-au arătat cât de „răi" sunt toți ceilalți, vine mesajul „salvator": doar Rusia e de încredere. Se promovează imaginea Rusiei prin: influenceri și politicieni locali care laudă Rusia; ONG-uri sau preoți care transmit mesaje pro-Kremlin. După ce ne-au dezbinat și slăbit încrederea în noi înșine, în stat și în partenerii noștri, adversarii oferă o soluție care vine cu prețul: renunțarea la libertate, la suveranitate și la viitorul democratic al Republicii Moldova.

Aceasta este rețeta manipulării.

Primul pas este strecurarea îndoielii. Nu e nevoie să convingi pe cineva de o minciună. E suficient să-l faci să nu mai creadă nimic. Această tehnică subminează adevărul, punând sub semnul întrebării orice sursă credibilă. Apoi - a oferi adevăruri parțiale, interpretate manipulativ. Se extrage o frază reală, dar se rupe din context și se folosește pentru a susține o concluzie falsă. Se generalizează cazuri izolate, prezentate ca fiind regula.

În același timp, se exagerează o problemă – de obicei una reală – pentru a crea panică și neîncredere.

Un alt element esențial este selectarea și distorsionarea adevărului atunci când se descriu situații complexe. În loc să explice toate fațetele unei realități, manipularea alege doar bucata convenabilă. Interpretările forțate și datele incomplete sunt, de asemenea, arme eficiente: se oferă doar acele informații care servesc unei narațiuni prestabilite.

Iar în final, presupunerile sunt prezentate ca certitudini. Ceva ce „ar putea fi" este prezentat ca „sigur s-a întâmplat" – fără dovezi, dar cu mare siguranță în ton.

Manipularea nu este un fenomen abstract, este o realitate. Dar aceste tehnici au fost dezvoltate de școlile sovietice de spionaj și propagandă încă din anii 1920. Dezinformarea – adică transmiterea intenționată a unor informații false sau distorsionate pentru a crea confuzie, dezbinare sau neîncredere – a fost oficializată ca armă tactică în 1923, când Uniunea Sovietică a înființat un birou special. Nu era o întâmplare sau o improvizație. Era o strategie clară, aplicată de oameni instruiți special, cu un scop: să influențeze opinia publică din alte țări și să submineze stabilitatea internă a inamicilor ideologici. Ce e diferit azi? Nu intenția. Ci viteza, volumul și vizibilitatea acestor atacuri – amplificate masiv de rețelele sociale și tehnologie.

Manipularea informațiilor și ingerințele străine sunt deliberate, coordonate și au scopuri strategice: influențarea opiniei publice, slăbirea încrederii în instituțiile democratice și afectarea suveranității naționale.

Dar întrebarea firească este: Unde se produce acest tip de manipulare?

Răspunsul este: în spațiul informațional – acel mediu în care circulă ideile, opiniile, știrile și percepțiile. Acesta este terenul de joc, iar calitatea lui determină cât de rezistentă este o societate în fața influențelor externe ostile.

Spațiul informațional public cuprinde toate platformele prin care cetățenii recepționează și distribuie informații – de la televiziuni, radio, rețele sociale, până la platforme online și forumuri. Este mediul în care noi toți ne formăm percepțiile despre lume, despre stat, despre viitor. Într-o societate democratică, acest spațiu este caracterizat de transparență, diversitate și acuratețea informației. Dar, atunci când acest spațiu este contaminat cu manipulare, neîncredere, vorbim despre un spațiu informațional poluat. Iar efectele sunt profunde: se erodează democrația, se fragmentează coeziunea socială, iar stabilitatea economică este amenințată.

Acesta este contextul în care manipularea informațiilor și ingerințele străine devine eficient: acționează într-un spațiu deja fragil, confuz, în care cetățeanul nu mai are repere clare între adevăr și fals, între interes public și propagandă. Și totodată acest context poate deveni și mai coplex prin dezvoltarea IA, extinderea mass-media alternative și orientare business a mass-media clasice. Dintre narativele frecvente vom menționa:

Narativ 1: „Rusia ne respectă, UE ne exploatează"

- Ce spune: Rusia ar fi un aliat sincer și „natural" al Moldovei, în timp ce UE impune politici dăunătoare.
- Scop: creșterea ostilității față de integrarea europeană.
- Vulnerabilități exploatate: nostalgii sovietice, nemulțumiri economice, neîncredere în elitele politice.

  Canale: politicieni pro-ruși (ex. Șor, Tauber, formațiuni satelit), media de partid (ex. Canal 5/6), rețele Telegram.

Narativ 2: „Europa ne distruge valorile și credința”

- Ce spune: UE impune „valorile LGBT”, secularismul și „coruperea tineretului”.
- Scop: declanșarea unui război cultural și moral.
- Vulnerabilități exploatate: atașamentul față de Biserică, valori tradiționale, frica de pierdere a identității.
- Promovat de: pseudo-jurnaliști religioși, pagini Facebook, influenceri conservatori, unele fețe bisericești.

Narativ 3: „Guvernarea este o marionetă occidentală”

- Ce spune: liderii actuali nu apără interesul național, ci urmează ordinele de la Bruxelles.
- Scop: delegitimarea guvernării democratice.
- Vulnerabilități exploatate: neîncrederea istorică în „centre externe de putere”, probleme economice interne.

  Promovat de: politicieni pro-ruși, editorialiști de la „noi.md”, postări virale anonime.

Aceste și alte mesaje și mituri prind și funcționează din anumite cauze și anume:

– Diviziunile politice interne: polarizarea dintre pro-europeni și pro-ruși nu este doar o diferență de viziune – devine o vulnerabilitate atunci când este exploatată pentru a crea haos, neîncredere și instabilitate politică. Asta face integrarea europeană să pară imposibilă sau periculoasă.
– Influența mediatică externă: o mare parte din cetățenii noștri sunt expuși zilnic la surse media rusești care diseminează narațiuni împotriva UE, împotriva instituțiilor noastre, împotriva ideii de securitate colectivă. Se cultivă constant ideea că statul este slab, că nu putem avea încredere în autorități și că democrația este doar o formă fără fond.
– Slăbiciunile instituționale
– Problemele economice și sociale, precum pensiile mici, prețurile mari – sunt toate realități dificile. Dar problema nu este doar lipsa resurselor, ci și faptul că aceste nevoi reale sunt folosite manipulativ pentru a spune că „UE e de vină” sau că „Occidentul nu ne ajută”.
– Tensiunile etnice și lingvistice. În loc să fie o bogăție, diversitatea este exploatată pentru a crea separare.
– Tendințele separatiste care nu se limitează la regiunea transnistreană/UTAG. Orice slăbiciune internă, orice discurs de tip „noi contra lor” poate alimenta ideea că Moldova nu este un stat funcțional, că stabilitatea e o iluzie, că viitorul nostru e legat de alt partener, nu de UE.

Dacă manipularea informațiilor și ingerințele străine înseamnă încercarea cuiva din afara țării de a ne influența gândirea și acțiunile prin minciună, manipulare sau jumătăți de adevăr, comunicarea strategică este modul în care statul răspunde – rapid, clar și coordonat. Comunicare strategică (Legea 242/2023: accesat octombrie 2025) este planificată din timp, nu improvizată, are un scop bine definit: să atingă obiectivele strategice ale țării; folosește toate canalele de comunicare – presă, internet, social media, întâlniri publice – pentru a ajunge la oameni; este coordonată între instituții, astfel încât mesajul să fie unitar și coerent. Comunicarea strategică este importantă în condițiile în care statul își prezintă din timp valorile, obiectivele și beneficiile legate de interesele naționale; oa-

menii primesc informația corectă și completă, înainte ca propaganda să ajungă la ei. Se creează „imunitate informațională”.

Concluzii. Persistența miturilor politice în Republica Moldova demonstrează că memoria colectivă și percepțiile istorice continuă să influențeze semnificativ comportamentul electoral. Comunicarea strategică a actorilor politici exploatează aceste mituri pentru a crea narațiuni convingătoare, menite să mobilizeze emoțional alegătorii. În loc să promoveze dialogul rațional și informarea obiectivă, discursul politic recurge frecvent la simboluri, frici și stereotipuri adânc înrădăcinate. Mass-media, adesea partizană, amplifică aceste mesaje, transformându-le în instrumente de manipulare și de consolidare a polarizării sociale. În acest context, miturile politice devin nu doar o moștenire culturală, ci și o armă retorică utilizată pentru menținerea sau cucerirea puterii.

Responsabilitatea comunicării strategice ar trebui să fie orientată spre educarea civică și cultivarea gândirii critice, nu spre exploatarea vulnerabilităților colective. (Peru-Balan, 2021: 106). Societatea civilă și mediul academic au un rol esențial în deconstruirea acestor mituri și în promovarea transparenței informaționale. O cultură politică matură se formează prin demistificare, prin clarificarea diferenței dintre realitate și ficțiune ideologică. Doar printr-o comunicare etică și responsabilă se poate limita impactul manipulării și se pot restabili încrederea și discernământul public. Generalizând, combaterea persistenței miturilor politice este un proces complex, dar necesar pentru consolidarea democrației și a unei comunicări strategice autentice în Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

Țîcu, Octavian. Homo Moldovanus Sovietic: Teorii și practici de construcție identitara a R(A) SSM (1924-1989) / Octavian Ticu. - Ed. a 2-a. - [Chișinău]: Arc, 2019 (Combinatul Poligrafic). - 420 p. ISBN 978-9975-0-0324-7

Ce datorie invocă Gazprom drept motiv pentru sistarea livrărilor către R. Moldova și de ce Chișinăul refuză s-o plătească. https://moldova.europalibera.org/a/ce-datorie-invoca-gazprom-drept-motiv-pentru-sistarea-livrarilor-catre-r-moldova-si-de-ce-chisinaul-refuza-s-o-plateasca/33258114.html (accesat 2025, decembrie)

HOTĂRÂRE Nr. 416 din 22-12-2023 privind aprobarea Concepției de comunicare strategică și contracarare a dezinformării, a acțiunilor de manipulare a informației și a ingerințelor străine pentru anii 2024–2028 Publicat: 17-01-2024 în Monitorul Oficial Nr. 17-19 art. 29 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141254&lang=ro

Peru-Balan, A., Călugăru, C. Comunicarea strategică și noua diplomație publică: consubstanțialitate și percepție în spațiul public național. În: Relații Internaționale. Integrare Europeană, 2021, nr. 2, p. 105 -113. ISSN: 1813-8489. https://old.aap.gov.md/files/publicatii/revista/articole/110/8.pdf

CZU: 351.86:327:323.1(478) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.15

CULTURA DE SECURITATE CA FUNDAMENT AL CONSTRUCȚIEI IDENTITARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA[23]

Andrei FORTUNA[24]

Tudor PAȘCAN[25]

Abstract. ***The article examines how security culture plays a crucial role in shaping identity in the Republic of Moldova, especially against a backdrop of external pressures, hybrid threats, and the competing narratives of Europe and Eurasia. The authors point out that without a shared identity, people's views on security and the state's ability to bounce back are directly impacted, making them more susceptible to outside influence and information manipulation. By using a societal security framework and constructivist views on identity, the article underscores that European integration serves as both a strategic and moral foundation for building a democratic identity that aligns with Western ideals. It stresses the importance of fostering a European security culture through civic education, media literacy, strategic communication, and including minority voices to promote societal unity and safeguard democratic values. Ultimately, the article concludes that security is a key part of collective identity, and embracing the European model is essential for the state's modernization and asserting its strategic independence in the region.***

Keywords: *security culture; societal identity; societal security; resilience; European integration; information warfare; geopolitics; Republic of Moldova.*

Introducere

Conceptul de cultură de securitate devine din ce în ce mai relevant în contextul schimbărilor geopolitice din Europa de Est. Republica Moldova, situată la intersecția intereselor Uniunii Europene și Federației Ruse, se confruntă cu provocarea de a-și întări reziliența societății și de a-și defini o identitate strategică clară. Procesul de construire a identității după independență a fost influențat de ambiguități politico-culturale, polarizare geopolitică și vulnerabilități informaționale, toate acestea având un impact asupra modului în care publicul percepe securitatea (Serebrian 2020, 52).

În cadrul teoriei securității societale, securitatea nu se limitează doar la apărarea teritoriului și a infrastructurii, ci include în mod esențial protejarea identității colective a unei comunități (Buzan, Wæver și de Wilde 1998, 24). Această abordare este crucială pentru Republica Moldova, unde disputele legate de trecut, limbă și orientarea geopolitică generează dileme identitare ce pot slăbi coeziunea socială (Cenușa 2021, 10).

Procesul de construcție națională a Republicii Moldova este încă în desfășurare, iar lipsa unui consens identitar cu privire la direcția strategică a statului se reflectă în

[23] Prezentul articol a fost elaborat în cadrul proiectului instituțional „Contribuția UE și a României la securitatea civilă în Republica Moldova: politici, parteneriate strategice și consolidarea identității europene", implementat în conformitate cu codul 25.80013.0807.46ROMD.

[24] Doctor în istorie, Universitatea de Stat din Moldova, andreifor@gmail.com

[25] Doctoand, Universitatea de Stat din Moldova, E-mail: tudorpascan@gmail.com …

divergențele de percepție asupra securității. O parte a populației continuă să vadă Rusia ca pe un garant al stabilității, în timp ce segmentul pro-european o consideră principalul generator de amenințări (IPIS 2024, 5). În contextul războiului Federației Ruse împotriva Ucrainei, această fractură identitară devine o vulnerabilitate majoră, care poate fi exploatată prin campanii de dezinformare și manipulare narativă (Calus 2022, 18). Astfel, cultura de securitate este strâns legată de abilitatea societății de a recunoaște amenințările hibride și de a reacționa într-un mod coordonat (European Commission 2022).

În același timp, procesul de fundamentare a identității naționale pe valori și standarde europene — democrație, pluralism, supremația legii — ajută la consolidarea unei identități strategice orientate spre spațiul occidental (Bărbulescu 2019, 57). În această viziune, cultura de securitate devine esența unei identități democratice care se afirmă nu prin antagonisme istorice, ci prin apartenența declarată la o comunitate politică europeană (Popescu 2023, 74). De aceea, Republica Moldova are nevoie de un proiect societal care să armonizeze cultura de securitate cu identitatea europeană emergentă, un proiect ce trebuie susținut atât instituțional, cât și social, prin educație, comunicare strategică și parteneriate care să întărească reziliența statului și a fiecărui cetățean (NATO 2023).

Cadrul conceptual: cultură de securitate și identitate societală

Cultura de securitate se referă la totalitatea valorilor, percepțiilor și comportamentelor colective legate de securitatea statului și a cetățenilor (Buzan, Wæver și de Wilde 1998, 24). Din perspectiva securității societale, identitatea este strâns legată de protejarea stilului de viață și a valorilor comunității (Buzan 2008, 82).

În Republica Moldova, identitatea colectivă a fost influențată de o serie de factori istorici, culturali și geopolitici, ceea ce a dus la o complexitate aparte în formarea conștiinței naționale. Pe de o parte, ambivalențele istorice și culturale legate de apartenența la spațiul românesc au avut un impact profund asupra percepțiilor identitare: pentru o parte semnificativă a populației, „lumea românească" este văzută ca un reper natural al continuității istorice și al proximității culturale. Pe de altă parte, moștenirea sovietică a menținut o orientare geopolitică diferită, determinând o parte a societății să se uite spre Comunitatea Statelor Independente ca fiind o zonă naturală de apartenență, ceea ce a generat o competiție de narațiuni identitare între influențele occidentale și cele estice.

În plus, diversitatea etnică și lingvistică a statului — incluzând comunități găgăuze, ucrainene, ruse și bulgare — joacă un rol important în pluralismul identitar, dar poate genera și diferențe de percepție cu privire la statalitate, istoria recentă și orientarea strategică a țării. Astfel, identitatea colectivă din Republica Moldova nu se prezintă ca un bloc monolitic, ci ca un ansamblu dinamic, în continuă negociere, influențat de trecut, de prezentul geopolitic și de structura multiculturală a societății. Lipsa consensului identitar afectează, implicit, percepția amenințărilor și capacitatea de mobilizare societală (Cenusa 2021, 10).

Aceste elemente definesc o pluralitate identitară care, deși poate sprijini un model civic incluziv al identității, rămâne vulnerabilă în fața competitorilor narativi geopolitici, în special în contextul conflictului dintre orientarea europeană și proiectul neo-imperial al Federației Ruse (Serebrian 2020, 41). De exemplu, în timp ce o parte semnificativă a

populației vede Uniunea Europeană ca pe un garant al dezvoltării și securității democratice, un alt segment rămâne deschis la narațiunile pro-ruse, care prezintă integrarea europeană ca pe o pierdere a suveranității și a „valorilor tradiționale" (Calus 2022, 22). Mai mult, influența mediatică străină determină diferențe semnificative în percepția actorilor internaționali: Rusia este percepută mai puțin ca o amenințare în mediile dominate de mass-media rusofonă (IPIS 2024, 7). Acest lucru cristalizează o securitate percepută diferit în interiorul aceleași societăți, creând dificultăți în formularea și implementarea politicilor publice de securitate (Oshkalo 2023, 13).

În aceste condiții, construirea unei culturi de securitate solide în Republica Moldova necesită un set de intervenții sistemice care să acționeze simultan asupra infrastructurii instituționale și a mentalităților colective. Un prim pas important este educația civică și alfabetizarea media, care ar trebui să devină elemente esențiale în formarea noilor generații, capabile să recunoască manipularea și să dezvolte gândirea critică. Într-o eră a războiului informațional, educația devine un instrument vital pentru apărarea națională. De asemenea, promovarea identității europene este crucială, servind ca un fundament valoric și de securitate pentru societatea moldovenească. Integrarea în spațiul european nu este doar un obiectiv politic, ci și o alegere civilizațională care oferă cadrul normativ, instituțional și cultural necesar pentru protejarea libertăților și dezvoltarea democratică.

În același timp, comunicarea strategică a instituțiilor statului trebuie să fie întărită, astfel încât mesajele oficiale să contracareze eficient propaganda străină și campaniile de manipulare care vizează destabilizarea ordinii democratice. O comunicare clară, transparentă și orientată către cetățean poate spori încrederea publicului și poate preveni distorsionarea realității în mediul informațional.

Nu în ultimul rând, includerea minorităților naționale în proiectul identitar al Republicii Moldova este esențială pentru coeziunea societății și pentru reducerea vulnerabilităților care pot fi exploatate de actori ostili. O identitate europeană deschisă, pluralistă și incluzivă contribuie la formarea unui front social unit în fața amenințărilor hibride.

Așadar, aceste direcții de acțiune constituie fundamentul unei strategii de securitate societală orientate spre viitor, în care identitatea europeană nu este doar acceptată, ci și întărită ca un element central al culturii de securitate a Republicii Moldova. În acest context, cultura de securitate devine nu doar un instrument de protecție, ci și un mecanism activ de construcție identitară, capabil să ofere societății moldovenești o direcție comună într-un peisaj geopolitic instabil (Popescu 2023, 76). Fragmentarea identității explică dificultățile statului de a dezvolta o viziune unitară de securitate, deoarece diferitele grupuri sociale au repere simbolice și istorice distincte. Pentru o parte a populației, securitatea este legată de apartenența la spațiul cultural românesc și la valorile occidentale, în timp ce pentru altă parte, aceasta se corelează cu stabilitatea tradițională și relațiile cu Federația Rusă (Serebrian 2020, 61). Această dualitate generează o insecuritate identitară, care se reflectă în percepțiile divergente asupra amenințărilor externe și asupra orientării strategice a țării.

Dintr-o perspectivă constructivistă, cultura de securitate nu este un dat fix, ci o realitate socială creată prin interacțiuni, discursuri și politici (Wendt 1999, 45). În Republica Moldova, construirea acestei culturi este un proces în continuă evoluție, situat între două

modele geopolitice concurente: unul bazat pe valorile europene ale democrației și statului de drept, și altul ancorat în narațiunea eurasiatică a „lumii ruse" (Popescu 2023, 72).

Această tensiune strategică are un impact direct asupra rezilienței societății. O comunitate care nu își conturează clar reperele identitare nu va reuși să dezvolte mecanisme eficiente de apărare informațională și de coeziune națională (European Commission 2022). De aceea, cultura de securitate ar trebui să devină un pilon esențial al politicilor de consolidare identitară, nu doar un instrument tehnic al apărării.

Un alt aspect crucial este influența mediilor de informare și a educației civice. Massmedia, rețelele sociale și sistemul educațional joacă un rol important în formarea percepțiilor despre securitate, stat și apartenență. Fără o strategie de comunicare bine definită, dezinformarea și propaganda pot deveni instrumente care subminează consensul societal (Calus 2022, 20). De aceea, alfabetizarea mediatică și promovarea valorilor europene în educație ar trebui să fie considerate măsuri de securitate națională, nu doar politici culturale.

Consolidarea unei culturi de securitate europene implică, așadar, și construirea unei identități colective bazate pe încredere în instituții, transparență, responsabilitate democratică și solidaritate societală (Bărbulescu 2019, 58). Aceste valori sunt fundamentul prin care Republica Moldova poate depăși ambivalențele istorice și geopolitice, transformând securitatea într-un proiect identitar de modernizare națională.

Contextul geopolitic și nevoia unei culturi de securitate coerente

După 2014, odată cu anexarea Crimeei și începutul războiului din estul Ucrainei, Republica Moldova a intrat într-o nouă fază de vulnerabilitate geopolitică, marcată de o intensificare a presiunilor și riscurilor neconvenționale. Actori străini au desfășurat campanii informaționale menite să manipuleze percepțiile publicului și să îndrepte opiniile în direcții care le favorizau interesele geopolitice. În același timp, dependența energetică a Republicii Moldova a fost folosită ca un instrument de șantaj politic, transformând securitatea energetică într-un element esențial al agendei naționale. De asemenea, societatea moldovenească a fost țintită de campanii de propagandă care urmăreau să amplifice diviziunile identitare, profitând de polarizarea geopolitică dintre susținătorii integrării europene și cei atașați de spațiul post-sovietic. Narativele anti-occidentale, în special cele îndreptate împotriva NATO și Uniunii Europene, au fost frecvent folosite pentru a submina încrederea cetățenilor în instituțiile și parteneriatele externe democratice (Comisia Europeană 2022). În acest context, securitatea nu mai poate fi văzută doar prin prisma frontierelor fizice, ci a devenit un proces complex, în care spațiul informațional și cel energetic au căpătat o importanță strategică majoră.

Invazia Federației Ruse în Ucraina, care a avut loc în februarie 2022, a accelerat semnificativ procesul de redefinire a orientării de securitate a Republicii Moldova. Amenințarea militară din apropiere a dus la un consens politic emergent, subliniind necesitatea de a întări reziliența statului și de a se orienta ferm către spațiul european de securitate. În acest context, integrarea în structurile europene este din ce în ce mai des văzută ca un garant al stabilității, modernizării și protecției intereselor naționale (Popescu 2023, 74). Astfel, Republica Moldova se află într-un proces profund de reevaluare strategică, în care cultura de securitate devine o dimensiune esențială pentru supraviețuirea și afirmarea statului într-un mediu geopolitic ostil.

Vectorul european al culturii de securitate

Integrarea europeană oferă Republicii Moldova un cadru instituțional modern și eficient pentru a întări securitatea națională. Prin alinierea standardelor și politicilor cu cele ale Uniunii Europene, Republica Moldova beneficiază de mecanisme care sprijină reziliența societății și a tehnologiei, în special în domenii esențiale precum securitatea cibernetică, energetică și protecția infrastructurilor strategice, folosind instrumente și directive precum NIS2, PESCO și Politica de Securitate și Apărare Comună (Bărbulescu 2019, 58).

În plus, integrarea europeană ajută la consolidarea democrației, a statului de drept și a bunei guvernări, toate fiind elemente cheie pentru capacitatea societății de a face față amenințărilor hibride. Pe lângă aspectul instituțional, orientarea pro-UE devine o parte importantă a identității naționale, promovând valori precum libertatea, pluralismul și drepturile fundamentale, ceea ce întărește legătura Republicii Moldova cu spațiul civilizațional european.

În același timp, colaborarea strânsă cu NATO prin Parteneriatul pentru Pace ajută la dezvoltarea capacităților de apărare ale statului, sprijinind profesionalizarea și interoperabilitatea sectorului de apărare, fără a impune automat obligația de a adera la Alianță (NATO 2023). Astfel, cooperarea cu UE și NATO se completează reciproc, oferind Republicii Moldova o viziune strategică clară și oportunități concrete pentru a-și crește reziliența și securitatea națională, în conformitate cu o identitate europeană în continuă dezvoltare.

Cultura de securitate și percepțiile publice în Republica Moldova

Evoluțiile recente din percepția publică arată o schimbare a societății moldovenești către spațiul european de securitate. Conform referendumului din 20 octombrie 2024, care vizează aderarea Republicii Moldova la UE, 50,35% dintre cetățeni susțin această aderare, în timp ce 49,65% se opun. Aceste date sugerează o schimbare semnificativă în cultura de securitate și confirmă întărirea unei identități strategice aliniate cu valorile europene.

Cu toate acestea, această tendință pozitivă este afectată de un context informațional extrem de polarizat. Există grupuri sociale vulnerabile la campaniile de dezinformare și propagandă anti-occidentală, care sunt difuzate prin canale media influențate de actori străini (Calus 2022, 18). Narațiunile ostile UE și NATO încearcă să submineze încrederea cetățenilor în orientarea externă a statului și să reactiveze diviziunile identitare istorice, ceea ce reduce astfel reziliența societății în fața amenințărilor hibride.

În acest context, este crucial ca tranziția către o cultură de securitate europeană să fie însoțită de o schimbare a mentalităților, susținută prin politici publice solide. Introducerea educației pentru securitate în școli și universități, promovarea alfabetizării media și digitale, precum și responsabilizarea instituțiilor în comunicarea strategică sunt priorități esențiale pentru a proteja spațiul informațional național. De asemenea, un parteneriat activ între stat și societatea civilă este necesar pentru a combate manipularea și a întări capacitatea colectivă de a recunoaște și respinge ingerințele externe. Prin aceste măsuri, cultura de securitate devine nu doar un instrument de apărare, ci și o parte integrantă a identității europene emergente a Republicii Moldova, capabilă să sprijine coeziunea socială și orientarea strategică a statului pe termen lung.

Consolidarea identității naționale prin cultură de securitate

Identitatea pro-europeană a Republicii Moldova devine din ce în ce mai clară, având o dublă funcție: una defensivă și alta proiectivă. Pe de o parte, este defensivă, deoarece implică protejarea spațiului informațional, apărarea suveranității statului și întărirea capacității societății de a face față influențelor ostile din exterior. Într-un context plin de propagandă, presiuni geopolitice și riscuri hibride, această componentă defensivă devine esențială pentru supraviețuirea statului și menținerea ordinii democratice.

Pe de altă parte, identitatea pro-europeană are și o dimensiune proiectivă: reflectă aspirația de modernizare, dezvoltare instituțională și prosperitate economică. Susținerea democrației, atragerea de investiții străine și alinierea la standardele europene de viață sunt direcțiile strategice prin care această identitate se transformă într-un proiect societal de viitor. Astfel, dimensiunea identitară nu se limitează la o apartenență simbolică, ci devine motorul transformării interne și al consolidării direcției geopolitice asumate.

Dintr-o perspectivă constructivistă, securitatea nu este un dat fix, ci un proces continuu de construire socială prin discursuri, politici și practici colective (Wendt 1999, 34). Prin urmare, pentru Republica Moldova, este crucial să se contureze o narațiune strategică coerentă, capabilă să definească clar și pozitiv locul țării în arhitectura de securitate europeană, stabilind astfel fundamentul unei identități europene asumate, orientate spre protejarea valorilor democratice și a suveranității Republicii Moldova într-un mediu geopolitic provocator.

Concluzii

Pentru Republica Moldova, cultura de securitate este esențială pentru construirea identității într-un mediu geopolitic plin de instabilitate și presiuni externe. Într-o zonă unde competiția marilor puteri influențează direct identitatea și alegerile strategice ale statelor mici, dezvoltarea unei culturi de securitate europene devine o necesitate pentru supraviețuirea politică și socială.

În acest context, întărirea orientării pro-europene nu este doar o opțiune politică sau o strategie de modernizare economică, ci un proiect vital, bazat pe trei piloni fundamentali: strategic, societal și axiologic.

Din punct de vedere strategic, integrarea în sistemul european de securitate oferă acces la resurse, standarde și parteneriate esențiale pentru protecția statului într-o zonă predispusă la conflicte și intervenții hibride. Pe plan societal, adoptarea valorilor și mecanismelor europene ajută la consolidarea unității comunității politice, diminuând diviziunile identitare și sporind încrederea publicului în instituțiile statului. În ceea ce privește planul axiologic, orientarea europeană îmbină identitatea națională cu valorile democratice, respectarea drepturilor omului și cultura pluralismului, în contrast cu modelul autoritar și expansionist care provine din Est.

Dezvoltarea unei culturi de securitate europene este crucială pentru trei obiective esențiale: reziliența societală, care se referă la capacitatea noastră colectivă de a face față manipulărilor, presiunilor economice și campaniilor de dezinformare; coeziunea identitară, ce implică formarea unei viziuni comune asupra direcției strategice a statului și a apartenenței noastre la o civilizație; și capacitatea de apărare democratică, care protejează sistemul politic și libertățile fundamentale de eventuale destabilizări. Fără o

astfel de cultură, Republica Moldova riscă să fie reabsorbită în sfere de influență care nu se aliniază cu aspirațiile sale democratice. Pe de altă parte, prin întărirea identității sale europene, statul își poate afirma autonomia strategică și își poate asigura un viitor stabil în comunitatea politică europeană.

BIBLIOGRAFIE

Bărbulescu, Iordan Gheorghe. *Uniunea Europeană: între federalism și interguvernamentalism*. București: Polirom, 2019.

Buzan, Barry, Ole Wæver, and Jaap de Wilde. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner, 1998.

Buzan, Barry. *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. 2nd ed. London: ECPR Press, 2008.

Calus, Kamil. „Moscow's Narratives in Moldova: Strategic Propaganda and Identity Cleavages." *OSW Studies* 393 (2022): 17–29.

Calus, Kamil. „Russia's influence in Moldova: propaganda and energy leverage". *OSW Studies*, nr. 393, 2022.

Cenusa, Denis. "Geopolitics and Identity in Moldova." *FES Moldova Papers* 12 (2021): 1–20.

European Commission. *Countering Hybrid Threats in Europe*. Brussels: EU Publications, 2022.

European Commission. *Joint Communication on the EU's Response to Hybrid Threats*. Brussels: EU Publications, 2022.

NATO. *Individual Partnership Action Plan: Republic of Moldova*. Brussels: NATO, 2023.

Oshkalo, Serghei. „Societatea moldovenească între identitate și securitate." *Revista de Politică și Relații Internaționale* 8, nr. 2 (2023): 10–21.

Popescu, Nicu. "Moldova's Strategic Reorientation after 2022." *EUISS Brief* 4 (2023): 70–80.

Serebrian, Oleg. *Chișinău – Moscova: o relație dificilă*. Chișinău: Cartier, 2020.

Wendt, Alexander. *Social Theory of International Politics.* Cambridge: Cambridge University Press, 1999

CZU: 327:623.454.8:341.678:327.57″20″ https://doi.org/10.59295/pas2025v2.16

THE ROLE OF NUCLEAR DIPLOMACY IN GLOBAL SECURITY ARCHITECTURE: STRATEGIC APPROACHES IN THE 21ST CENTURY

Daria STEPANENKO[26]

Abstract. ***In the 21st century, nuclear diplomacy has re-emerged as a critical component of global security governance amidst growing geopolitical tensions, technological advancements, and the erosion of key arms control agreements. The end of the Cold War did not eliminate the threat of nuclear weapons; instead, it transformed the nature of the threat-from bipolar deterrence to a multipolar and increasingly unstable strategic landscape. This paper explores the evolving role of nuclear diplomacy in maintaining international peace and preventing nuclear escalation in an era marked by the resurgence of great power competition, regional proliferation risks, and the breakdown of trust in multilateral institutions. The research focuses on three interrelated dimensions: 1. The transformation of classical nuclear deterrence theory in the context of emerging technologies such as hypersonic weapons, AI-based decision-making, and cyber operations; 2. The diplomatic challenges posed by non-state actors and rogue states, particularly in the cases of North Korea and Iran; 3. The role of international organizations and treaties - including the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), the Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty (CTBT), and the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW) - in shaping the future of nuclear governance. Through comparative analysis and policy-oriented assessment, this study highlights the urgent need for revitalized multilateral diplomacy, confidence-building measures, and the modernization of verification mechanisms. The paper argues that effective nuclear diplomacy must balance strategic deterrence with disarmament efforts and be grounded in inclusive, rules-based international cooperation. Only through renewed dialogue and innovation in diplomatic practice can the international community address the complex risks of nuclear confrontation and ensure long-term global security.***

Keywords: *nuclear diplomacy, deterrence, arms control, global security, non-proliferation*

Nuclear diplomacy has become a cornerstone of the global security architecture since the mid-20th century. The advent of nuclear weapons not only redefined military capabilities but also reshaped the strategic calculus of states and international institutions. Unlike previous military innovations, nuclear weapons introduced a transformative level of destructive capacity that threatened not only armies and governments but the very survival of humanity. Their mere existence forced policymakers, strategists, and diplomats to adopt new frameworks of thinking about war, peace, and the balance of power.

In the 21st century, despite the end of the Cold War and the emergence of new security challenges such as terrorism, cyber warfare, and regional instability, nuclear diplomacy remains pivotal in preventing nuclear conflict, managing proliferation risks,

[26] Master's student, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, E-mail: stich.dasha02@gmail.co

and fostering international stability. This article explores the evolution, significance, and contemporary strategic approaches of nuclear diplomacy within global security frameworks.

The concept of nuclear diplomacy emerged alongside the development and use of atomic weapons during World War II, particularly after the bombings of Hiroshima and Nagasaki in August 1945. These two events, which instantly killed over one hundred thousand people and caused long-term radiation effects, shocked the world into recognizing that warfare had entered a fundamentally new era. The unprecedented destructive power of nuclear arms introduced a new paradigm of deterrence, whereby the threat of retaliatory nuclear strikes was used to prevent war. Unlike conventional deterrence, which relied on the balance of armies or economic sanctions, nuclear deterrence was absolute in nature: it suggested that any large-scale war between nuclear powers could escalate into mutual annihilation. This strategic logic, often summarized as "mutually assured destruction" (MAD), became the cornerstone of nuclear diplomacy in subsequent decades (Brookings Institution, 2016).

During the early years of the nuclear age, the United States initially held a monopoly on atomic weapons. However, this advantage was short-lived, as the Soviet Union successfully tested its first nuclear device in 1949. The emergence of a bipolar nuclear order meant that diplomacy and arms control became indispensable tools for avoiding direct confrontation between the superpowers. The Cold War was therefore not only a geopolitical and ideological contest but also a nuclear standoff that required constant diplomatic management. Nuclear diplomacy during this period served two main purposes: first, to establish mechanisms of communication and trust between adversaries; and second, to create institutional frameworks that would regulate the development, deployment, and potential use of nuclear weapons.

The 1962 Cuban Missile Crisis demonstrated the urgent necessity of nuclear diplomacy. For thirteen days, the world stood on the brink of nuclear war as the United States and the Soviet Union confronted each other over the deployment of Soviet missiles in Cuba. The crisis revealed both the dangers of miscalculation and the importance of back-channel negotiations in defusing tensions. Following this near-catastrophe, Washington and Moscow recognized the need for more structured dialogue on nuclear issues. The establishment of the so-called "hotline" between the White House and the Kremlin in 1963 symbolized this recognition and represented a practical step towards preventing accidental escalation.

In the following decades, a series of arms control negotiations institutionalized nuclear diplomacy as a regular practice within international relations. The Strategic Arms Limitation Talks (SALT I and SALT II) of the 1970s sought to cap the growth of nuclear arsenals. Although these agreements did not immediately reduce the number of nuclear weapons, they set important precedents by introducing verification mechanisms and codifying mutual recognition of limits. Alongside SALT, the Anti-Ballistic Missile Treaty (ABM Treaty) of 1972 restricted the development of missile defense systems, based on the logic that effective defense could undermine deterrence and encourage a first strike. The idea was paradoxical but central to Cold War stability: by ensuring that both sides remained vulnerable, the treaties reinforced deterrence and made nuclear war less likely.

The Strategic Arms Reduction Treaty (START), signed in 1991 at the very end of the Cold War, represented the next stage of nuclear diplomacy. Unlike SALT, which limited expansion, START required actual reductions in the number of deployed nuclear warheads and delivery systems. The treaty was significant not only for its substance but also for its timing: it symbolized a new era of cooperation between the United States and the Soviet Union (and later the Russian Federation). By including detailed verification protocols such as on-site inspections, START embodied the principle that transparency and accountability are essential for trust in nuclear diplomacy.

Beyond bilateral U.S.–Soviet agreements, nuclear diplomacy also expanded into the multilateral arena. The Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), signed in 1968, established a global framework for preventing the spread of nuclear weapons while promoting peaceful uses of nuclear energy. The NPT divided the international community into nuclear-weapon states (NWS) and non-nuclear-weapon states (NNWS), with the former pledging to pursue disarmament and the latter agreeing not to develop nuclear weapons. The International Atomic Energy Agency (IAEA) was tasked with monitoring compliance through safeguards and inspections. While the NPT has been criticized for perpetuating inequality between nuclear "haves" and "have-nots," it remains one of the most widely adhered-to arms control treaties and a cornerstone of global nuclear diplomacy.

Throughout the Cold War, nuclear diplomacy was not limited to treaties and negotiations; it also encompassed doctrines and strategic concepts. The evolution from "massive retaliation" in the 1950s to "flexible response" in the 1960s reflected attempts by policymakers to balance credibility, deterrence, and escalation risks. In NATO, nuclear diplomacy took the form of nuclear sharing, whereby U.S. nuclear weapons were stationed in allied countries such as Germany, Italy, and Turkey. This arrangement aimed to strengthen alliance cohesion while simultaneously raising questions about sovereignty and control. In the Soviet bloc, similar debates occurred over the deployment of medium-range missiles in Eastern Europe. These practices underscored that nuclear diplomacy was as much about managing alliances and perceptions as about negotiating with adversaries.

The end of the Cold War did not end nuclear diplomacy. Rather, it shifted its focus. The collapse of the Soviet Union raised urgent questions about nuclear security, as thousands of warheads and large stockpiles of fissile material were left on the territories of newly independent states such as Ukraine, Belarus, and Kazakhstan. Through diplomatic initiatives such as the Lisbon Protocol (1992) and the Cooperative Threat Reduction Program (often referred to as the Nunn–Lugar Program), the United States and Russia worked to secure, dismantle, or repatriate these arsenals. Ukraine's decision in 1994 to relinquish its nuclear weapons in exchange for security assurances under the Budapest Memorandum exemplified the new dimensions of nuclear diplomacy in the post-Cold War era.

In the post-Cold War era, nuclear diplomacy has expanded beyond bilateral U.S.-Russia relations to encompass global non-proliferation efforts, nuclear disarmament initiatives, and regional security challenges. Whereas during the Cold War the primary focus of nuclear diplomacy was the bilateral strategic competition between Washington

and Moscow, the collapse of the Soviet Union in 1991 altered the structure of global nuclear politics. The emergence of newly independent states with inherited nuclear stockpiles, the proliferation concerns in volatile regions, and the rise of non-state threats collectively reshaped the agenda of nuclear diplomacy. These changes required a transition from primarily bilateral arms control toward multilateral, institutionalized frameworks of governance. The Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), effective since 1970, remains the foundation of the international non-proliferation regime, seeking to prevent the spread of nuclear weapons and promote peaceful uses of nuclear energy. Nuclear diplomacy under the NPT framework involves complex negotiations among nuclear-weapon states and non-nuclear states to uphold commitments to disarmament and non-proliferation (United Nations Office for Disarmament Affairs).

The NPT rests on three mutually reinforcing pillars: non-proliferation, disarmament, and peaceful uses of nuclear technology. For non-nuclear-weapon states, the treaty represents a legally binding commitment not to pursue nuclear weapons. In return, they are guaranteed access to nuclear technology for civilian purposes under international safeguards. For nuclear-weapon states, the treaty codifies their special status but also binds them to pursue negotiations in good faith on nuclear disarmament. This grand bargain has been both the strength and the weakness of the NPT. On the one hand, it has successfully limited the number of nuclear-armed states, which some feared in the 1960s could grow to more than twenty. On the other hand, it has generated frustration among non-nuclear states, many of whom argue that nuclear powers have not fulfilled their end of the bargain by making meaningful progress toward disarmament. This tension is visible during the NPT Review Conferences, held every five years, where states parties debate the status of commitments and the future of the regime (United Nations Office for Disarmament Affairs).

In the 21st century, nuclear diplomacy has faced new and pressing challenges. The most prominent among them include North Korea's nuclear program, Iran's nuclear ambitions, and the modernization of arsenals by existing nuclear powers. North Korea, after initially joining the NPT in 1985, withdrew in 2003 and has since conducted multiple nuclear tests. Diplomatic responses have included the Six-Party Talks involving the United States, China, Russia, Japan, and the two Koreas, which sought to negotiate denuclearization in exchange for security guarantees and economic aid. Although these talks produced temporary agreements, such as the 2005 Joint Statement, they ultimately failed to halt Pyongyang's nuclear trajectory. Today, North Korea remains a de facto nuclear state, complicating regional security in East Asia and posing a major challenge to the credibility of the non-proliferation regime.

Iran's nuclear program has similarly been at the center of global nuclear diplomacy. For years, suspicions about Tehran's nuclear intentions led to protracted negotiations, sanctions, and international pressure. The culmination of these efforts was the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), signed in 2015 between Iran and the P5+1 (the United States, United Kingdom, France, Russia, China, and Germany). Under the JCPOA, Iran agreed to restrict its nuclear activities, reduce its stockpile of enriched uranium, and submit to intrusive IAEA inspections in exchange for relief from economic sanctions. The deal represented a triumph of multilateral nuclear diplomacy and

demonstrated that sustained negotiations could resolve proliferation crises peacefully. However, the U.S. withdrawal from the agreement in 2018 under the Trump administration severely undermined the accord, reigniting tensions and raising questions about the durability of diplomatic solutions in the absence of sustained political will (International Atomic Energy Agency (IAEA, 2020).

Despite these regional challenges, nuclear diplomacy has also had to grapple with the broader issue of arsenal modernization by established nuclear powers. The United States, Russia, China, France, and the United Kingdom have all engaged in programs to modernize their nuclear forces. These efforts typically include the development of new delivery systems such as hypersonic glide vehicles, upgraded warhead designs, and advanced command-and-control systems. While modernization is often justified as necessary to maintain the reliability and safety of aging arsenals, it has raised concerns about a new arms race and the erosion of existing arms control agreements. For example, the U.S. withdrawal from the Intermediate-Range Nuclear Forces (INF) Treaty in 2019 signaled a breakdown in the arms control architecture that had underpinned strategic stability for decades. Nuclear diplomacy in this context is not merely about reducing numbers but also about managing technological change and maintaining transparency in the face of new capabilities (United Nations Office for Disarmament Affairs).

Despite advances in technology and changes in the geopolitical landscape, deterrence remains a fundamental concept underpinning nuclear diplomacy. The doctrine of mutually assured destruction (MAD), which emerged during the Cold War, continues to serve as the underlying logic that prevents large-scale nuclear conflict. However, deterrence is not a static concept; it requires constant reinforcement through diplomatic communication, signaling, and confidence-building measures. The risk of miscalculation, accident, or unauthorized use underscores the importance of diplomatic channels to maintain transparency and prevent escalation. Dialogue forums such as the U.S.-Russia Strategic Stability Dialogue seek to reduce risks of inadvertent escalation by improving communication and strategic understanding (Center for Strategic and International Studies (CSIS) (2022). Such forums are essential for managing tensions in an era when relations between nuclear powers are once again strained, whether due to the conflict in Ukraine, disputes in the South China Sea, or broader geopolitical competition.

Another vital aspect of nuclear diplomacy is the effort to prevent new states from acquiring nuclear weapons. This has been a central objective since the inception of the NPT, and it continues to shape international engagement with states suspected of clandestine nuclear activities. The Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty (CTBT), though signed by 185 countries and ratified by 178, has not yet entered into force because key states, including the United States, China, India, Pakistan, North Korea, and Israel, have not ratified it. Nonetheless, the CTBT has created a strong international norm against nuclear testing. Nuclear diplomacy plays a role here not only in pushing for eventual entry into force but also in reinforcing compliance with the de facto global testing moratorium. Verification technologies, such as seismic monitoring networks and satellite imagery, are indispensable tools in this effort.

Diplomatic mechanisms to manage proliferation risks are diverse. They include sanctions, which aim to impose economic and political costs on states pursuing illicit

nuclear activities; confidence-building measures, which increase transparency and reduce suspicion; and verification protocols, which provide objective means of assessing compliance. The IAEA, through its safeguards and inspection regime, is central to these diplomatic efforts. Its Additional Protocol, adopted by many states, grants inspectors expanded rights of access and information, thereby strengthening the agency's ability to detect undeclared nuclear activities. The success of negotiations with Iran leading to the JCPOA illustrates how diplomatic pressure, coupled with economic incentives, can bring states into compliance with international norms. However, the fragility of such agreements also demonstrates the limitations of diplomacy when confronted with shifting domestic politics and external geopolitical rivalries (International Atomic Energy Agency (IAEA), 2020).

Beyond state-level diplomacy, nuclear issues have also been shaped by broader international movements and civil society campaigns. The Humanitarian Initiative, launched in the early 2010s, reframed nuclear weapons as a global humanitarian threat rather than merely a strategic instrument. This effort culminated in the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW), adopted in 2017, which prohibits the development, possession, and use of nuclear weapons. While none of the nuclear-armed states have joined the treaty, its existence reflects the growing normative pressure from non-nuclear states and civil society to delegitimize nuclear weapons. Nuclear diplomacy thus operates not only in high-level negotiations between great powers but also in the realm of normative debates about the legitimacy and morality of nuclear deterrence.

The post-Cold War era has also witnessed the importance of regional nuclear-weapon-free zones (NWFZs), established through diplomatic treaties that prohibit nuclear weapons in specific geographical areas. Examples include the Treaty of Tlatelolco (Latin America and the Caribbean), the Treaty of Rarotonga (South Pacific), the Treaty of Bangkok (Southeast Asia), and the Treaty of Pelindaba (Africa). These agreements demonstrate that nuclear diplomacy can succeed in building regional security architectures even in the absence of global consensus. They also serve as confidence-building measures, reinforcing the norm of non-proliferation and promoting the peaceful use of nuclear technology.

A further dimension of nuclear diplomacy in the 21st century concerns the intersection of nuclear weapons with emerging technologies. Developments in missile defense, cyber warfare, and artificial intelligence all have implications for nuclear stability. For instance, advanced missile defense systems may undermine deterrence by creating the illusion that a nuclear first strike could be absorbed or neutralized. Cyber capabilities raise fears about the vulnerability of nuclear command-and-control systems to hacking or sabotage. Artificial intelligence, if integrated into early-warning or decision-making systems, could accelerate escalation dynamics and reduce human oversight. Nuclear diplomacy must therefore expand its scope to include these technological challenges, integrating them into arms control discussions and risk-reduction measures (Center for Strategic and International Studies (CSIS), 2022).

Finally, the future of nuclear diplomacy will depend on the ability of states to adapt to shifting geopolitical realities while maintaining the institutional frameworks that have preserved stability for decades. Renewed great-power competition, the erosion of arms

control agreements, and the persistence of regional nuclear crises all suggest that nuclear diplomacy remains as vital as ever. At the same time, there are opportunities for innovation, such as incorporating climate change and sustainable development concerns into nuclear policy debates, promoting the safe use of nuclear energy as part of the global energy transition, and strengthening partnerships between nuclear-armed and non-nuclear states to address common security challenges.

Global calls for nuclear disarmament have increased, highlighted by the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW) adopted in 2017. This landmark treaty, often described as the first legally binding international agreement to comprehensively prohibit nuclear weapons, reflects a new wave of normative and diplomatic activism. The TPNW was driven largely by non-nuclear-weapon states and civil society organizations, especially through the Humanitarian Initiative, which reframed nuclear weapons not as instruments of deterrence but as unacceptable threats to human survival. While not supported by all nuclear-armed states, this treaty reflects growing diplomatic efforts advocating for the total elimination of nuclear arsenals. Its adoption by a significant majority in the United Nations General Assembly demonstrated the strength of global sentiment against nuclear weapons, even if practical disarmament steps remain elusive. For many states, the TPNW symbolizes a moral and legal commitment to delegitimize nuclear weapons and stigmatize their possession, thereby pressuring nuclear powers to accelerate disarmament efforts (United Nations, 2017).

The TPNW must be understood within the broader context of disarmament diplomacy. Since the early years of the nuclear age, disarmament has been a stated objective, but one fraught with contradictions. Nuclear-armed states have repeatedly pledged their intention to pursue disarmament, most notably through Article VI of the NPT, which obliges them to negotiate in good faith toward nuclear disarmament. Yet progress has been uneven and often undermined by geopolitical rivalries. The TPNW therefore represents a reaction to decades of frustration, particularly among non-nuclear states that feel their security concerns have been sidelined. By establishing a comprehensive prohibition on development, testing, production, acquisition, possession, stockpiling, use, and threat of use of nuclear weapons, the TPNW seeks to fill what many perceive as a normative and legal gap in the international security framework (United Nations, 2017).

Nevertheless, the treaty has generated deep divisions within the international community. All nuclear-armed states, as well as NATO members, boycotted the negotiations, arguing that the TPNW is unrealistic, potentially destabilizing, and disconnected from the security environment. Critics contend that the treaty risks undermining the NPT by creating parallel obligations and by alienating nuclear powers whose participation is essential for meaningful disarmament. Supporters, on the other hand, argue that the TPNW complements the NPT by reinforcing its disarmament pillar and by creating a clear legal norm that delegitimizes nuclear weapons in the same way as biological and chemical weapons. This debate illustrates a central tension in nuclear diplomacy: the clash between normative aspirations and strategic realities. While the TPNW may not immediately lead to the elimination of nuclear weapons, its symbolic power is undeniable, and it has injected new energy into global disarmament discourse.

Diplomatic engagement in forums such as the United Nations and conferences on disarmament continues to shape the discourse around gradual reductions and ultimate abolition. The UN has long been a central arena for nuclear diplomacy, from the establishment of the IAEA in 1957 to the adoption of key treaties like the NPT and the CTBT. Within the UN framework, General Assembly resolutions and high-level meetings serve as platforms for states to articulate their positions, build coalitions, and pressure nuclear powers. The Conference on Disarmament (CD), based in Geneva, represents another critical forum. Although the CD has often been criticized for deadlock and lack of progress - largely due to its consensus rule - its agenda covers vital issues such as fissile material cut-off treaties, negative security assurances, and outer space security. Despite its shortcomings, the CD remains an indispensable part of the diplomatic landscape, symbolizing the continued commitment of states to multilateral negotiations on disarmament (United Nations, 2017).

New technologies such as hypersonic weapons, cyber warfare, and missile defense systems introduce uncertainties into nuclear strategic stability. Hypersonic weapons, which travel at speeds exceeding Mach 5 and can maneuver unpredictably, challenge traditional deterrence frameworks by reducing reaction times and undermining missile defense systems. Their deployment raises concerns about crisis instability, as states may feel pressured to "use or lose" their arsenals in the event of perceived threats. Cyber warfare introduces an entirely different set of risks: the possibility that nuclear command, control, and communication systems could be hacked, disrupted, or spoofed. This creates fears of false alarms, unauthorized launches, or the inability to respond effectively during crises. Missile defense systems, while intended to provide protection, also disrupt strategic balances by creating the perception that one side could launch a first strike and then defend itself against retaliation. Collectively, these technologies introduce new dimensions of uncertainty, making traditional deterrence less stable and raising the stakes for diplomatic management (Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), 2023).

Nuclear diplomacy today must address these challenges by updating arms control frameworks and creating new norms for responsible behavior. Arms control treaties historically focused on limiting the number of warheads and delivery vehicles, but in the contemporary era, qualitative factors are equally important. Efforts to negotiate limits on emerging weapon systems and to include technological advances within diplomatic agreements are ongoing, though progress remains slow. Proposals have been advanced to establish norms against cyberattacks on nuclear infrastructure, to create transparency measures for hypersonic weapons, and to revive discussions on space security to prevent weaponization beyond Earth's atmosphere. These initiatives require unprecedented levels of trust and verification, as well as recognition that the nuclear age has entered a phase of technological complexity beyond the bilateral frameworks of the Cold War (Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), 2023).

The future of nuclear diplomacy increasingly emphasizes multilateralism. Whereas bilateral arms control between the United States and Russia once formed the core of nuclear governance, today's challenges are global in scope and require the participation of a wider range of actors. Regional nuclear-weapon-free zones (NWFZs) exemplify diplomatic successes in building security through collective agreements. The Treaty of

Tlatelolco (1967) created a nuclear-free zone in Latin America and the Caribbean, serving as a model for subsequent agreements in Africa (Pelindaba Treaty, 1996), Southeast Asia (Bangkok Treaty, 1995), and Central Asia (Semipalatinsk Treaty, 2006). These zones not only reinforce non-proliferation norms but also contribute to regional stability by providing legally binding assurances. Importantly, they demonstrate that nuclear diplomacy can succeed even in the absence of global consensus, as regional states can collectively establish security arrangements that reduce the incentives for nuclear proliferation (Nuclear Threat Initiative (NTI), 2021).

Engaging all stakeholders, including non-nuclear states and civil society, enhances the legitimacy and effectiveness of nuclear diplomacy efforts. Civil society organizations, such as the International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN), which was awarded the Nobel Peace Prize in 2017, have played an influential role in reframing the nuclear debate and mobilizing support for disarmament. Academic institutions, think tanks, and policy experts contribute by generating research, proposing innovative policy solutions, and facilitating track-two diplomacy. Non-nuclear states, often marginalized in traditional power politics, have asserted themselves as leaders in advancing humanitarian arguments and shaping the normative environment. This inclusivity strengthens the legitimacy of nuclear diplomacy by ensuring that the concerns of a broader range of actors are represented, not only those of the nuclear-armed powers (Nuclear Threat Initiative (NTI), 2021).

Despite progress, nuclear diplomacy faces significant obstacles. Geopolitical rivalries continue to undermine cooperative efforts. The deterioration of U.S.-Russia relations, particularly after the annexation of Crimea in 2014 and the full-scale invasion of Ukraine in 2022, has stalled progress on arms control and even raised fears of renewed nuclear brinkmanship. U.S.-China strategic competition further complicates multilateral efforts, as Beijing has traditionally resisted joining arms control negotiations, citing the disparity between its smaller arsenal and the massive stockpiles of Washington and Moscow. Regional rivalries, such as between India and Pakistan, introduce further instability, as both states maintain nuclear doctrines oriented toward their immediate adversaries rather than global stability. These rivalries illustrate that nuclear diplomacy does not occur in a vacuum but is deeply embedded in broader geopolitical dynamics.

Modernization races further complicate the disarmament agenda. While nuclear powers argue that modernization is necessary to maintain credible deterrence, critics contend that these efforts undermine disarmament obligations and risk triggering new arms races. Russia's development of new strategic systems such as the Avangard hypersonic glide vehicle and the Poseidon nuclear-powered underwater drone, as well as U.S. investment in next-generation intercontinental ballistic missiles and strategic bombers, highlight this trend. China's rapid expansion of its nuclear forces, including the construction of new missile silos, further raises concerns that the world is entering a multipolar nuclear competition. These developments create a paradox: while disarmament remains a stated goal, modernization ensures the long-term viability of nuclear arsenals, thereby entrenching the very weapons the world seeks to eliminate.

The erosion of existing arms control agreements poses another critical obstacle. The collapse of the INF Treaty, the U.S. withdrawal from the JCPOA, and uncertain-

ties surrounding the future of New START all reflect a weakening of the institutional architecture that has provided stability for decades. Without legally binding agreements and robust verification mechanisms, mistrust and worst-case assumptions are likely to prevail. The weakening of arms control also undermines the credibility of nuclear diplomacy itself, as states lose confidence in the durability of negotiated agreements. Restoring faith in diplomacy will require not only the renewal of existing agreements but also innovation to address the realities of a multipolar nuclear order and new technological challenges.

Furthermore, differing national interests complicate consensus-building in international fora. Nuclear-armed states often prioritize strategic stability and deterrence, while non-nuclear states emphasize humanitarian concerns and disarmament. These divergent perspectives lead to deadlock in multilateral institutions such as the Conference on Disarmament and the NPT Review Conferences. Domestic politics further exacerbate these divisions: changes in leadership, electoral cycles, and shifting national priorities can disrupt continuity in diplomatic commitments. The U.S. oscillation between engagement and withdrawal on issues such as the JCPOA or the CTBT exemplifies how domestic factors can undermine international agreements. In this sense, nuclear diplomacy must constantly navigate the tension between international obligations and domestic political constraints.

Nevertheless, sustained diplomatic engagement remains the only viable path to mitigate nuclear risks and promote global security. While challenges are significant, the alternatives - unchecked proliferation, renewed arms races, or nuclear conflict - are far more dangerous. Nuclear diplomacy, through a combination of bilateral, multilateral, and regional efforts, provides mechanisms for dialogue, risk reduction, and norm-building. It may not eliminate nuclear weapons in the near future, but it establishes processes that make their use less likely and their spread more difficult. By fostering transparency, building trust, and institutionalizing communication, nuclear diplomacy contributes to global stability in ways that cannot be replicated by military means alone (Nuclear Threat Initiative (NTI), 2021).

Nuclear diplomacy continues to play a vital role in the architecture of global security in the 21st century. Its importance stems not only from the destructive potential of nuclear weapons themselves but also from the broader political, strategic, and humanitarian consequences their existence entails. From the mid-20th century until today, nuclear diplomacy has evolved through several phases—Cold War deterrence and bilateral arms control, post-Cold War multilateral initiatives, and, most recently, an era defined by new technologies, shifting power balances, and growing demands for disarmament. By combining deterrence strategies with arms control, non-proliferation, disarmament initiatives, and adaptation to technological advances, nuclear diplomacy serves as a critical tool to manage existential threats posed by nuclear weapons. Its future trajectory will determine whether humanity moves closer to stability and peace or drifts toward instability and renewed confrontation.

At its core, nuclear diplomacy remains rooted in the concept of deterrence. The possession of nuclear weapons has historically been justified by states as a means of preventing conflict through the threat of catastrophic retaliation. This principle of mutually

assured destruction (MAD) ensured that during the Cold War, even as ideological tensions ran high, direct superpower conflict was avoided. The logic of deterrence continues to shape the strategic behavior of nuclear-armed states today. The United States, Russia, China, India, Pakistan, and others maintain doctrines that emphasize the necessity of nuclear forces as ultimate guarantors of national security.

Diplomacy plays an indispensable role in managing deterrence. Without diplomatic communication and confidence-building, deterrence risks becoming dangerously unstable. Misperceptions, technical malfunctions, or political crises could lead to miscalculation and escalation. Dialogue forums, hotlines, and bilateral or multilateral stability talks are therefore essential to ensure that deterrence does not collapse into accidental war. This is evident in the continued U.S.-Russia Strategic Stability Dialogue, as well as in risk-reduction measures in South Asia, where India and Pakistan maintain mechanisms to prevent inadvertent escalation.

Alongside deterrence, arms control has been a defining feature of nuclear diplomacy. Treaties such as the Strategic Arms Limitation Talks (SALT), the Anti-Ballistic Missile (ABM) Treaty, and the Strategic Arms Reduction Treaty (START) were milestones in stabilizing superpower relations during the Cold War. By limiting arsenals, prohibiting certain categories of weapons, and introducing verification measures, arms control agreements not only reduced stockpiles but also built trust.

In the contemporary era, arms control faces unprecedented challenges. Several landmark agreements have collapsed or remain under threat. The demise of the Intermediate-Range Nuclear Forces (INF) Treaty in 2019 marked the end of one of the Cold War's most successful arms control achievements. The future of New START, extended in 2021 but set to expire in 2026, remains uncertain amid deteriorating U.S.-Russia relations. Meanwhile, China's rapid military modernization raises questions about how to integrate Beijing into future arms control frameworks. Without renewed commitment to arms control, the world risks sliding into a new era of unconstrained competition, where transparency and predictability give way to mistrust and instability.

Non-proliferation constitutes another central pillar of nuclear diplomacy. The Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), in force since 1970, has been the bedrock of the global non-proliferation regime. By dividing the world into nuclear-weapon states and non-nuclear-weapon states, the NPT sought to prevent the spread of nuclear weapons while recognizing the legitimacy of peaceful nuclear energy. Crucially, Article VI of the treaty commits nuclear-armed states to pursue disarmament in good faith, creating a balance between the obligations of nuclear and non-nuclear parties.

Despite its imperfections, the NPT has been remarkably successful: only a handful of states have acquired nuclear weapons since its inception, contrary to earlier predictions that dozens might do so. However, the treaty also faces criticism. Non-nuclear states argue that nuclear powers have failed to uphold their disarmament obligations, eroding trust in the bargain at the heart of the NPT. The withdrawal of North Korea, suspected clandestine activities in other states, and disputes over the right to peaceful nuclear energy further complicate implementation. Diplomatic efforts surrounding the NPT, particularly during its Review Conferences, illustrate the delicate balancing act required to sustain consensus among its 191 members.

Beyond non-proliferation, disarmament has re-emerged as a central aspiration in nuclear diplomacy. The adoption of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW) in 2017 marked a watershed moment. For the first time, a majority of states endorsed a legally binding prohibition on nuclear weapons, stigmatizing them alongside chemical and biological arms. The treaty was championed by non-nuclear states and civil society organizations, who reframed nuclear weapons as a humanitarian rather than a strategic issue.

Although nuclear-armed states and their allies have rejected the TPNW, it nonetheless represents a powerful normative shift. By delegitimizing nuclear weapons, the treaty exerts pressure on nuclear powers to justify their arsenals and modernization programs. It also empowers non-nuclear states to play a more active role in shaping the global agenda. In this way, the TPNW highlights the role of diplomacy not only in managing state behavior but also in transforming the normative environment of international security.

The 21st century has introduced new technological challenges that complicate nuclear diplomacy. Hypersonic glide vehicles, capable of evading missile defenses and compressing decision-making timelines, threaten to destabilize deterrence. Cyber warfare raises the risk of interference with nuclear command-and-control systems, potentially leading to false alarms or unauthorized launches. Space security and missile defense systems introduce further uncertainties, as states fear their deterrents may be undermined by technological breakthroughs.

Diplomatic adaptation to these challenges is essential. Arms control must expand beyond counting warheads to addressing the qualitative dimensions of new technologies. Norms against cyberattacks on nuclear infrastructure, transparency regarding hypersonic weapons, and cooperative measures on missile defense could form the basis of future agreements. These initiatives require innovative diplomacy, unprecedented cooperation, and new verification mechanisms adapted to the complexities of emerging technologies.

While Cold War nuclear diplomacy was dominated by U.S.-Soviet bilateralism, the future increasingly depends on multilateralism. Regional initiatives, such as nuclear-weapon-free zones (NWFZs), demonstrate the value of collective security agreements. Treaties in Latin America, Africa, Southeast Asia, and Central Asia show that regional diplomacy can contribute significantly to non-proliferation and disarmament. These agreements provide legally binding assurances, reinforce global norms, and reduce the incentives for regional arms races.

Multilateral forums, including the United Nations, the International Atomic Energy Agency (IAEA), and the Conference on Disarmament, remain indispensable. Despite their limitations, these institutions provide platforms for dialogue, negotiation, and norm-building. Civil society organizations, academic institutions, and non-nuclear states further broaden the base of nuclear diplomacy, ensuring that it reflects not only the interests of major powers but also the concerns of the wider international community.

Despite its critical importance, nuclear diplomacy faces profound obstacles. Geopolitical rivalries between great powers undermine cooperation, as seen in the collapse of U.S.-Russia arms control and the lack of engagement with China. Regional tensions, such as between India and Pakistan or on the Korean Peninsula, add further complexity.

Modernization races, justified as necessary for deterrence, undermine disarmament commitments and risk triggering new arms competitions.

Domestic politics also create volatility. Changes in leadership, electoral cycles, and ideological shifts can lead to abrupt changes in nuclear policy. The U.S. withdrawal from the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) in 2018, followed by renewed engagement under a subsequent administration, illustrates how domestic factors can undermine the credibility of international agreements. In this sense, nuclear diplomacy must contend not only with international dynamics but also with internal political constraints.

Despite these obstacles, nuclear diplomacy remains indispensable. No other mechanism offers a viable path to managing the existential risks of nuclear weapons. The task ahead is daunting but not insurmountable. Strengthening existing agreements, reviving arms control, and adapting frameworks to new technologies must be priorities. Building inclusivity by engaging non-nuclear states, civil society, and regional organizations enhances the legitimacy and sustainability of diplomatic efforts. Above all, dialogue must remain continuous, even in times of crisis, as the costs of silence are simply too high.

The vision of a nuclear-risk-free future may appear distant, but diplomacy provides the tools to move incrementally toward it. Each agreement, each confidence-building measure, each norm established against the use or proliferation of nuclear weapons represents a step in reducing risks. While the elimination of nuclear weapons may not be imminent, the reduction of their salience in international politics is both possible and necessary. By sustaining diplomatic engagement, humanity can keep alive the possibility of a more stable, secure, and peaceful world.

BIBLIOGRAPHY

Brookings Institution (2016), U.S. Nuclear and Extended Deterrence: Considerations and Challenges,https://www.brookings.edu/articles/u-s-nuclear-and-extended-deterrence-considerations-and-challenges/

United Nations Office for Disarmament Affairs (n.d.), Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/

Center for Strategic and International Studies (CSIS) (2022), Strategic Stability Dialogue: A Key to U.S.-Russia Arms Control, https://www.csis.org/analysis/strategic-stability-dialogue-key-us-russia-arms-control

International Atomic Energy Agency (IAEA) (2020), Implementation of the JCPOA, https://www.iaea.org/newscenter/focus/iran

United Nations (2017), Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW), https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/tpnw/

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) (2023), Emerging Technologies and Nuclear Stability, https://www.sipri.org/commentary/analysis/2023/emerging-technologies-and-nuclear-stability

Nuclear Threat Initiative (NTI) (2021), Nuclear-Weapon-Free Zones, https://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/nuclear-weapon-free-zones/

CZU: 327.57:620.91:502.131.1 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.17

ENERGY TRANSITION AS A CATALYST FOR SDGs: LESSON FROM GERMAN'S RENEWABLE SHIFT FOR EUROPEAN SECURITY AND SUSTAINABILITY

Liliana KUBIS[27]

Abstract. ***The global pursuit of the Sustainable Development Goals (SDGs) – particularly SDG 7 (Affordable and Clean Energy) and SDG 13 (Climate Action) – has gained urgency amid geopolitical conflicts and energy market disruptions. This paper investigates how Germany's accelerated renewable energy transition (Energiewende) serves as a strategic model for achieving energy security while advancing broader sustainability objectives in Europe.***

The study focuses on german die Ampelkoalition's tenure (SPD-Greens-FDP coalition), analysing their policy frameworks, technological investments, and socio-economic outcomes in driving the energy transition. Key initiatives include renewable energy reforms, measures to accelerate wind and solar expansion and innovative approaches to balancing energy security with climate goals during the energy crisis triggered by Russia's invasion of Ukraine. The paper examines both achievements and challenges faced by the coalition, including tensions between rapid decarbonization goals and energy affordability concerns.

Special attention is given to the interplay between renewable energy expansion, industrial decarbonization, and social equity – factors critical for a just transition. The findings contribute to ongoing debates on sustainable development by demonstrating how national energy transitions under specific political configurations can simultaneously enhance security, reduce emissions, and foster innovation – ultimately supporting the integrated implementation of the SDGs in a geopolitically uncertain world. The German case under die Ampelkoalition's offers particularly relevant insights for European countries navigating similar sustainability and security challenges.

Key words: *Energiewende (energy transition), sustainable development goals (SDGs), renewable energy sources (RES).*

Introduction

In this article two main topic will be raised – energy transition (including renewable energy sources) and sustainable development goals. Both important issues will be analysed on an example of Germany and theirs approach to the topic. The 2030 Agenda for Sustainable Development includes 17 Goals Sustainable Development Goals (SDGs) and 169 targets. Sustainable development is defined as development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs. Sustainable development involves harmoniously combining economic growth and environmental protection, considering the planet's limited resources. In practice, this also means taking into account political, social, and cultural contexts, as well as the interests of social groups and movements (Drosik, Heidrich, Ratajczak, 2022, p. 10-11).

[27] MA, University of Wrocław, Wrocław, Poland, E-mail: 307879@uwr.edu.pl

The idea of sustainable development encompasses three dimensions: environmental, economic and social. The first dimension, related to ecology, focuses on setting limits on human activity in the context of the regenerative capacity of the natural system. The economic dimension focuses on meeting current needs while caring for the resources necessary for the well-being of all generations. The social dimension concerns solving the most important social problems (Nakonieczna-Bartosiewicz, 2022, p. 19). The approach to sustainable development must be interdisciplinary and comprehensive. Combining environmental, economic and social dimensions allows for more effective implementation of systemic changes that are necessary for a sustainable future. It is important to take each of these dimensions into account and remember that they should function together.

A very important document in the context of sustainable development is the 2030 Agenda for Sustainable Development. This document is a continuation of the earlier Millennium Development Goals of 2000, which were set to be achieved within 15 years. They represented a global mobilisation in the fight against poverty, based on the commitment of world leaders. According to a 2015 report, the Millennium Development Goals led to the emergence of a very strong movement against poverty (United Nations, 2015, p. 3). The Sustainable Development Goals have introduced a broader and more up-to-date approach to contemporary challenges and problems. The issue is very complex and is evolving dynamically along with new initiatives implemented by countries as part of the implementation of Agenda 2030. It was adopted in 2015, and all 193 UN member states have committed to its' implementation. These goals primarily concern ensuring a dignified life, peace and economic progress for all people in the world, while caring for the natural environment and combating climate change. Agenda 2030 consists of 17 Sustainable Development Goals (SDGs) and 169 related tasks (United Nations 2015, p. 1). In this article 2 of 17 goals will be analysed – SDG 7 (Affordable and Clean Energy) and SDG 13 (Climate Action). The goals are particularly important in german policy, since the country invests a lot to energy transition and actions regarding climate. Nevertheless, it is impossible not to mention general European Union's approach regarding climate policy, since each member of the organisation should follow the general rules and this applies to Germany. The evolution of EU climate policy began as early as the 1980s, followed by a gradual strengthening of policy frameworks between 2000 and 2010. This process reached another milestone with the announcement of the European Green Deal in 2019. The EU is widely regarded as a global leader in climate policy, owing to its advanced legal frameworks and regulations. Over time, the EU has introduced an increasing number of climate policy instruments, with notable progress in both the diversity of policy tools and the integration of climate policy (CPI – Climate Policy Integration). This integration mechanism has expanded beyond emission-specific sectors to include indirectly related and supportive policies, demonstrating parallel progress in both areas. However, despite these advances, the path to climate neutrality by 2050 remains a significant challenge. Climate policy must maintain flexibility to adapt to dynamic socio-economic conditions.

Another important issue regarding this article concerns energy transition. In Germany there is a programme called *Energiewende*. The energy transition programme was initiated in 2011. However, before delving into its specifics, it is crucial to examine the

context and key factors that contributed to its emergence. Nuclear energy was introduced in the Federal Republic of Germany in 1955, with the first power plant becoming operational in 1961. Over the next two decades, the technology rapidly expanded, resulting in over 30 nuclear plants. Despite initial enthusiasm, opposition soon emerged, with critics emphasizing nuclear power's environmental hazards and raising concerns about radioactive waste disposal. The anti-nuclear movement gained traction in the 1980s, leading to the formation of the Green Party. Public resistance intensified significantly after the Chernobyl disaster in 1986. In 2000, the German government signed an agreement with energy companies to gradually phase out nuclear power. The Fukushima disaster in 2011 further accelerated this shift, sparking widespread public discontent and demands to abandon nuclear energy entirely. Consequently, all parties in the *Bundestag* passed legislation mandating the shutdown of all operational reactors by the end of 2022 (Kędzierski, 2023). Thus, *Energiewende* represents a fundamental transformation of the energy sector, often described as a groundbreaking shift toward renewable energy sources. To understand the programme's framework, it is essential to analyse the key policy document *Deutschlands Energiewende – Ein Gemeinschaftswerk für die Zukunft* (Germany's Energy Transition: A Collective Project for the Future). The document outlines Germany's objectives to shape its' energy policy in a way that ensures reliable supply, environmental sustainability, and affordability through competitive pricing. It asserts that Germany's long-term security rests on three pillars of sustainable development: environmental protection, social equity, and economic stability. By establishing this integrated approach, the *Energiewende* aims to create a resilient energy system that serves as a foundation for Germany's international competitiveness, employment, prosperity, and social cohesion (Ethik-Kommission Sichere Energieversorgung, 2011, p. 17-18).

Energiewende before 2021

As mentioned in introduction, the energy transition programme in Germany was initiated in 2011. It has been evolving ever since. It is important to underline the most important principles of the *Energiewende* programme:

(i) **Nuclear phase-out** – the plan assumed full discontinuation within a decade. Nuclear plants were to operate only until their capacity could be replaced by lower-risk energy sources. Decommissioning priorities were based on remaining risk levels and each plant's role in regional power grids (Ethik-Kommission Sichere Energieversorgung, 2011, p. 10-12).

(ii) **Energy transition oversight** – the Ethics Commission proposed a monitoring process to control the nuclear phase-out. Plants would be retired only when replaced by safer alternatives, with annual progress assessments of replacement technologies (Ethik-Kommission Sichere Energieversorgung, 2011, p. 14-16).

(iii) **Energy efficiency and lifestyle changes** – solutions such as building thermal insulation were disscused, they could significantly reduce energy consumption. It was emphasized that active public participation and engagement were crucial, through measures like smart energy meters that would help conserve electricity and facilitate decisions about replacing energy-intensive appliances (e.g., refrigerators) with more efficient models. A solution called "smart grid" was suggested.

This could involve innovative devices, heating and cooling systems, or energy storage in refrigeration units. A systemic approach would be innovative, combining energy management with significant decentralization of decision-making. Lifestyle changes would involve building modernization, equipping structures with better insulation, modern heating systems, and renewable energy sources. The introduction of new construction standards in 2010 led to a reduction of CO_2 emissions by one million tons, which at the time accounted for less than 1% of total private household emissions but demonstrated significant potential for growth. Examples of new construction included plus-energy and zero-energy houses. Furthermore, insulation materials, photovoltaics, and energy-efficient lighting would play crucial roles (Ethik-Kommission Sichere Energieversorgung, 2011, p. 65-74).

(iv) **Renewable energy expansion** – renewable energy sources (RES) became extremely important for the energy transition. In Germany, they played a key role, particularly wind, solar, geothermal, and biomass energy. Solar energy (specifically photovoltaics) offered numerous opportunities for cooperation with countries in Southern Europe and Africa, which would contribute to the development of the energy sector and provide economic growth opportunities for the southern continent. It was also expected that once photovoltaics achieved grid parity (the point where the cost of energy from PV installations equals the price of energy purchased from the grid), another wave of technological development would follow. Traditional PV installations would be integrated with smart grids, enabling autonomous energy consumption based on demand, storage of surplus energy, and management of energy supply to the grid. Additionally, photovoltaics was expected to enable more efficient use of electricity through decentralized charging of electric vehicles (Ethik-Kommission Sichere Energieversorgung, 2011, p. 74-79).

(v) **Energy supply security** – to achieve energy supply security, available energy capacity had to exceed peak demand while maintaining safety reserves. The Federal Network Agency stated that closing the seven oldest nuclear plants did not threaten energy security, but further plant closures would require additional generating capacity to maintain a safety buffer. To achieve climate-neutral energy production, it was necessary to increase renewable energy capacity and modernize and expand industrial grids (Ethik-Kommission Sichere Energieversorgung, 2011, p. 50-53).

(vi) **Public and democratic engagement** – to involve society in energy transition matters, the National Energy Transition Forum (*Nationales Forum Energiewende*) would organize public debates on the subject. The meetings would be open and transparent, allowing for argument exchanges, proposal submissions, and the use of citizen dialogues for discussion and collaboration. The Forum would serve as an "ideas marketplace" for the energy transition, where concepts and strategies would be analysed (Ethik-Kommission Sichere Energieversorgung, 2011, p. 63-64).

(vii) **Research and innovation support** – scientific research and testing of alternative energy technologies and solutions in renewable energy, grid management, and

energy efficiency improvements were essential for the energy transition. Energy and climate research needed to be linked to the development of new technologies and stem from a systemic approach to sustainable development. Cooperation with scientific institutions, such as the Leopoldina Academy (established by the Federal Ministry of Education and Research), which studied the consequences of phasing out nuclear energy for science, would also be important (Ethik-Kommission Sichere Energieversorgung, 2011, p. 93-95).

(viii) **International leadership** – Germany sought to position itself as a leader in energy transition for Europe and the world. The German energy transition model served as an example for countries like China and the United States, while German companies benefited from growing global demand for energy technologies and grid infrastructure. The nuclear phase-out plan assumed a 20% increase in energy efficiency by 2020, with nuclear energy being replaced by renewables. Regarding coal, the world's primary energy source, Germany took responsibility for developing cleaner coal combustion technologies and planned to initiate international research on industrial CO_2 utilization. Furthermore, Directive 2009/71/EURATOM on radiation protection was issued. EU member states were required to adapt their laws to this directive, with Germany overseeing the implementation process to ensure maximum effectiveness (Ethik-Kommission Sichere Energieversorgung, 2011, p. 106-110).

The described principles were listed in the document: *Deutschlands Energiewende – Ein Gemeinschaftswerk für die Zukunft* in 2011. The primary focus shifted away from nuclear power plants and transitioned to renewable energy sources. The programme aims to ensure secure, environmentally friendly and competitively priced energy supplies based on the principles of environmental protection, social justice and economic stability. Solutions such as building insulation, smart energy management and the introduction of new building standards have been proposed. It's crucial to underline, that energy security is linked to the availability of energy at affordable prices, which is very problematic for Germany, as it is an energy importer. However, investment and development in renewable energy sources helps to reduce this dependence on others, increasing energy security and avoiding dependence on energy-exporting countries. In Germany, around 380,000 people currently work in the renewable energy sector, and the German Renewable Energy Federation estimates that this number will rise to 500,000 by 2020. There are also almost one million jobs in the environmental technology sector (wastewater treatment, recycling). Medium-sized companies benefit most from the growing demand for energy-efficient products and applications. More than half of the sales revenue of these companies comes from environmentally friendly goods. One of the key issues in climate transformation is coal, with Germany being the world's largest consumer of lignite, producing 183 million tons of it in 2013. In 2015, Germany agreed to close its large lignite-fired power plants before 2020, aiming to reduce CO_2 emissions by 11 million tons annually and meet its commitment to a 40% reduction in greenhouse gas emissions by 2020. While Germany decided to close all hard coal mines by 2018, it continues to import around 90% of its hard coal, primarily from Russia. An alternative to coal is renewable energy, where Germany's potential is more noticeable in wind en-

ergy than photovoltaics; the north-west of the country is a suitable area for onshore and offshore wind turbines. Germany has invested the most in the EU in photovoltaics and wind energy, becoming the European leader in wind energy by 2014 and ranking third globally. German wind energy companies like Enercon and Siemens specialize in various installations, production, and maintenance. In solar energy, Germany is considered a world leader and a significant exporter, renowned for its high-quality crystalline and thin-film panels, advanced inverters, and its role in setting international quality standards, although Chinese companies lead the global sector. Biomass is another important renewable source, primarily used as wood, with the German government promoting biomass boilers; German companies have developed highly efficient technologies and are world leaders in biogas production and recovery, exporting about 45% of their production in 2013. Local companies benefit from the *Energiewende* program, supporting the economy, and German firms play a significant role in the renewable energy market, with the export of wind and solar technology being a substantial part of total German exports. However, even before *die Ampelkoalition* government, challenges were evident (Pelegry et. al., 2016, p. 146).

The 2019 *Klimapaket* (Climate Package), which included a CO_2 price for transport and heating, was criticized by environmentalists as insufficient and by businesses as harmful to the economy; government studies showed it would not achieve the required emission reductions. Another crucial step was the coal phase-out (*Kohleausstieg*), committing to close all coal-fired power plants by 2038. Critics emphasize that the pace is too slow, and decisions like launching a new coal power plant undermine climate efforts, with concerns that phasing out coal and nuclear energy could lead to an energy deficit filled by natural gas imports. On the other hand, the energy transition has successes: the share of renewables in Germany's energy mix exceeded 35% in 2020, ahead of schedule, with a target of 65% by 2030. Nevertheless, Germany failed to meet several *Energiewende* goals: primary energy consumption was reduced by only 10% by 2020 instead of the targeted 20%, and the target of a 40% reduction in CO_2 emissions by 2020 was not met, raising doubts about achieving a 55% reduction by 2030. The transport sector is particularly problematic, with forecasts indicating a shortfall of around 3.5 million electric vehicles compared to the 10 million targets for 2030. Social acceptance for the *Energiewende* remains high, but Germans increasingly complain about its costs and slow pace of implementation; in 2018, 66% of citizens rated the progress of the transition as "bad" or "very bad." Looking to the future, Germany pins great hopes on its hydrogen strategy, planning to use "green" hydrogen produced from renewable sources as an alternative for industry and transport, with plans to import it from North Africa. However, without further development of renewables and energy storage, this strategy may not yield the expected results (Gustafson, Heering, 2021, p. 47-61). In conclusion, the german energy transformation involves many positive changes but also faces serious challenges: the costs are high, CO_2 emission reduction is insufficient, and energy supply problems could lead to greater dependence on natural gas. The government must find a way to accelerate the development of renewables, increase energy efficiency, and transform the transport and building sectors to meet climate goals in the coming decades.

Energiewende after 2021

The realisation of *Energiewende* programme was particularly enhanced during *die Ampelkoaliton's* administration. The main goals regarding energy transition and Sustainable Development Goals described in coalition's agreement (*Koalitionsvertrag*) were:

(i) Establishment of the European Green Hydrogen Alliance and implementation of IPCEI Hydrogen.

(ii) Production of approx. 15 million electric cars; vehicles should be CO_2-neutral and powered by synthetic fuels.

(iii) Ultimately, all roofs should be used for solar energy production, achieving approx. 200 GW of installed photovoltaic capacity, increasing wind power capacity to 30 GW by 2030, developing a strategy for sustainable biomass use, striving for a uniform hydrogen certification system, and expanding energy infrastructure.

(iv) Implementing Agenda 2030, sustainable development goals, the Paris Agreement, using the G7 presidency to establish climate partnerships (SPD, Bündnis 90/Die Grünen, & FDP, 2021, p. 21-45).

It is advisable to begin deliberations with one of the ideas, which were written in *Energiewende* programme, already in 2011 – nuclear phase-out. It was the government of *die Ampelkoalition*, that has successfully completed this mission in 2023. Nuclear energy had already raised doubts and concerns in the 1970s, when some began to consider it very dangerous for the environment. Of course, the phase-out of these power plants will have consequences. In the short term, the shutdown of power units with a total capacity of 4.3 GW will force an increase in energy production, mainly in coal and gas-fired power plants, which supplement the growing share of renewable energy sources in the system. Furthermore, the role of natural gas will begin to grow; the phase-out of nuclear and the long-term plan to phase out coal means that the energy sector will have to rely on gas-fired units. Unfortunately, this may lead to an increase in greenhouse gas emissions, even though they are somewhat more environmentally friendly. It is also estimated that due to the abandonment of nuclear power plants, Germany will have to import energy from other countries, which may also come from nuclear units. Another negative effect of this decision is the increase in wholesale electricity prices – obtaining it from coal and gas units will be more expensive (Kędzierski, 2023). The assessment of whether the shutdown was justified remains divided; there are supporters of this solution, but there are also many opponents. They believe that the consequences of closing nuclear power plants will be higher energy costs and the need to use other sources, such as natural gas, which contradicts the idea of caring for the climate, as it may be associated with increased greenhouse gas emissions.

Another article assessed that the Federal Republic of Germany lost approximately 332 billion euros due to the abandonment of nuclear power, and it also slowed down the country's decarbonization process. Further studies estimated that if Germany had not abandoned nuclear energy, it could have saved around 600 billion euros, thereby achieving better results in reducing CO_2 emissions. Many people question this decision, and the possibility of a return to nuclear power is being considered. Following the closure of the last nuclear power plant, it can be assumed that the direction of Germany's climate policy will take on a completely new dimension. However, the decision was highly con-

troversial, and its' implementation occurred at an exceptionally difficult time – during the Russian-Ukrainian war, when Germany had to become independent from Russian gas imports. The resulting higher energy costs and the shift, for example, to natural gas, which may lead to increased greenhouse gas emissions, are particularly called into question (Piwowarski, 2025). The approach towards the Russian invasion and implications, that follow it, will be discussed later.

To analyse what the government of *die Ampelkoalition* has done regarding renewable energy sources, it is important to look at data presented by *Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung* (DIW) – German Institute for Economic Research. In 2021, a working group on sustainable development was established at the institute, consisting of several DIW researchers and non-researchers from various areas of responsibility. The main goal of the working group is to achieve CO_2 neutrality. To achieve this goal, conscious, sustainable and efficient activities are to be promoted in all areas of the institute (Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung). The main goals regarding renewable energy sources and theirs' gross share in energy consumption were analysed by DIW. An assessment of *die Ampelkoalition* government's performance shows a mixed record in meeting its specific 2024 numerical targets for renewable energy. The most outstanding success was in photovoltaics (PV), where installed capacity significantly exceeded the 2024 target, surging by approximately two-thirds during the coalition's term. This boom was largely driven by small-scale rooftop installations, fuelled by their growing profitability and falling module prices. Government initiatives like the "*Solarpaket*" facilitated this growth by streamlining regulations for various types of solar installations. However, this rapid expansion has created new challenges for the grid, including periods of negative electricity prices during peak production and a lack of remote control over these distributed systems (Guéret, et. al. 2025, p. 87-90).

Progress in onshore and offshore wind energy was more modest, achieving roughly half of the ambitious 2024 targets. The primary obstacle was lengthy planning and permitting processes. In response, the government implemented crucial administrative simplifications, designated new areas for development, and increased auction volumes, which led to a significant number of new projects being approved by the end of 2024. The development of heat pumps has been too slow to meet the 2030 goal. Installation rates in 2024 not only fell short of annual targets but were also lower than the previous year, with fossil fuel heating systems still vastly outnumbering new heat pump installations. This slowdown is partly attributed to public uncertainty caused by debates surrounding the Building Energy Act (GEG), though the government introduced financial support and simplified rules to counter this. The most significant shortfall is in green hydrogen production via electrolysis. This sector is the least developed, with only about 1% of the massive 2030 target capacity realized. While many hydrogen projects have been announced, most are still in their early stages, despite government strategies to support infrastructure, import, and industrial application (Guéret, et. al. 2025, p. 91-93). The progress of the *Energiewende* program varied significantly across different renewable energy sources. The expansion of renewable energy sources (primarily wind and solar power) and the development of the electrical grid were accelerated. The issue of the heating system and the creation of infrastructure for importing liquefied natural gas (LNG)

were also significant. The high electricity prices and the lack of technological openness in the *Energiewende* program are assessed negatively (Polansky, 2025). In summary, *die Ampelkoalition* fulfilled part of its' stated objectives, as demonstrated by developing and investing in renewable energy sources, which are intended to form the foundation of Germany's climate future. The closure of nuclear power plants sparked considerable controversy, as it is currently associated with enormous costs and rising fees for society. There are even suggestions that some of these plants may be reopened. Not every goal set by the government is backed by a concrete action plan, such as the phase-out of coal. Some changes gained momentum not only through the ambitious targets outlined in the coalition agreement but also due to the war in Ukraine, which made the German government aware of the need to achieve independence from Russia. It is possible that some of the proposed solutions may be less well-thought-out in the long-term perspective. An effective transformation should, above all, be based on a long-term strategy.

Energy security regarding Russian invasion and realisation of SDGs by Germany

It is important to address, that the situation related to the energy transition and security has been strongly influenced by Russia's invasion of Ukraine. This war started on February 24, 2022, and was termed a *Zeitenwende* – a turning point or a change of an era. The event had a lasting impact on the global order, significantly altering the socio-economic situation of the European Union and the Federal Republic of Germany. Above all, the Russian attack on Ukraine was described as a drastic violation of the European security order and a symbol of the failure of the specific tradition of *Ostpolitik* (Buras, Warsaw 2023, p. 7). Furthermore, this conflict influenced geopolitics, geostrategy, and geo-economics across the entire Eurasian region and even globally. Particular attention was drawn to the issue of energy security in the context of the functioning of national and EU economies. It highlighted the EU's dependence on imports of external energy sources, primarily energy raw materials, and especially natural gas. This event became a catalyst for the redefinition of EU energy policy, initiating a process of diversifying sources and achieving independence from the Russian Federation. Energy security, as one of the five pillars of the EU's energy policy, plays a fundamental role in ensuring the stability and reliability of energy supplies. Issues related to the stability of the energy system are closely linked to the goals of climate policy due to so-called "green" factors and the Union's commitments to long-term energy and climate objectives. The Russian invasion of Ukraine implied significant changes in the energy sector, and European Union leaders had to reorient actions related to energy strategy. One such solution was intended to be the REPowerEU plan of March 8, 2022, on which the European Commission worked. Its main goal was to achieve independence from Russian fossil fuels (oil, natural gas, and coal) as quickly as possible. This implied a rapid transition to so-called "clean energy," i.e., renewable energy sources (RES) – solar and wind power, heat pumps – and increasing their share from 32% to 45%. There was also talk of diversifying supplies to replace Russian gas by reducing its consumption and demand, aiming to protect against higher energy prices. A year into the war, in 2023, the European Union established a strategic partnership with Ukraine regarding synthetic gases, including biomethane and hydrogen (Konopelko, 2024, p. 131-137).

According to the Eurobarometer Flash 506 survey, 85% of respondents from the EU believe that it is necessary to become independent from Russian gas and oil as soon as possible. It was also emphasized that investments in renewable energy are crucial. The social pressure resulting from the external conflict between the Russian Federation and Ukraine contributes to strengthening and accelerating the EU's climate policy. As a result, a significant acceleration of the energy transition and the achievement of renewable energy targets is assumed – increasing the target from 40% to 45% by 2030. Photovoltaics is to be implemented the fastest – the plan assumes the installation of new panels with a capacity of 600 GW by 2030. "The REPowerEU" plan is based on the implementation of the objectives of the "Fit for 55 package", while maintaining the reduction of greenhouse gas emissions by 55% by 2030 and achieving climate neutrality by 2050, as assumed in the "European Green Deal". The Russian attack on Ukraine necessitated a faster reduction in the import of fossil fuels. This will require investment in infrastructure, including the power grid, hydrogen network, and gas grid. However, during the transition period, it is possible to extend the use of coal, nuclear energy, and gas resources to ensure energy security (Komisja Europejska, 2022, p. 2-7).

It is also worth analysing the impact of the Russian-Ukrainian war on the Federal Republic of Germany. A significant problem was Germany's energy dependence on the Russian Federation. Furthermore, the war weakened Germany's position on the European and international stage, and the policy pursued by Germany towards Russia collapsed, weakening its role as a leader (Buras, 2023, p. 7-8). Germany is highly dependent on foreign demand, which also means the country is vulnerable to external crises. Russia began to exploit energy relations and the dependence of the European Union and Germany, including by manipulating gas transmissions via Nord Stream 1. Since the beginning of 2023, the Federal Republic of Germany has stopped importing any energy raw materials from Russia, even though in the previous year dependence on Russian fossil fuels was very high – natural gas 55%, oil and petroleum products – 37%, coal – 57%. This decision was motivated by the EU embargo on coal and oil imports and the interruption of gas supplies by Russia due to the damage to the Nord Stream 2 pipeline. Germany has faced a very difficult situation when Gazprom repeatedly interrupted supplies, aiming to exert pressure on society and the government. *Die Ampelkoalition* government began to act to prevent a catastrophe in the energy sector – among other things, they nationalized Gazprom Germania – new name Sefe, which gave the state control over gas infrastructure. They also nationalized Uniper, which was the largest gas importer in Germany and was on the verge of bankruptcy. The construction of LNG terminals was also started to enable the import of liquefied gas, and a budget was allocated for the development of hydrogen production. These changes in the energy sector led various industrial sectors to mobilize and reduce gas consumption or switch to other energy sources by 14% – compared to 2021. As a result of this crisis, trade with Russia collapsed – German exports to Russia decreased by 60%, and imports from Russia fell by 53% (due to sanctions and the halt in raw material supplies). Many German companies completely left the Russian market, including major ones such as Siemens, Deutsche Telekom, and Deutsche Bank. The crisis forced a redefinition of energy policy in Germany, where renewables became the foundation of the new strategy, replacing the previous dependence on raw material

imports (Buras, 2023, p. 9-51). Energy policy can no longer be divorced from geopolitics. The war proved that reliance on an adversarial supplier is a critical national security risk. The EU's and Germany's energy strategies were fundamentally reshaped not by a new climate agreement, but by a geopolitical catastrophe. This redefines energy security from mere "reliability of supply" to "sovereignty of supply".

Finally, the analysis concludes by assessing Germany's implementation of the pivotal Sustainable Development Goals, SDG 7 (Affordable and Clean Energy) and SDG 13 (Climate Action). Germany's voluntary report from 2021 will serve as a strategic document presenting the implementation of the Sustainable Development Goals. SDG 7 (Clean and affordable energy) plays a key role, as a secure, environmentally friendly and affordable energy supply is the foundation of social and economic development. The way energy is produced and consumed has an impact on the implementation of the SDGs. Nevertheless, it is worth mentioning the initiatives and principles related to the implementation of this goal:

(i) **Decarbonisation of energy systems by renewable energy sources (RES)** as part of efforts to achieve greenhouse gas neutrality by 2045. The German government has set a target for the share of electricity from renewable sources to be at least 35% by 2020 and 65% by 2030. Climate neutrality is to be achieved by 2045.

(ii) **The German *Energiewende* (energy transition)** programme sets out a long-term framework for a sustainable energy policy. The targets for the share of renewable energy sources have been revised slightly to 30% by 2030, 45% by 2040 and 60% by 2050. Meanwhile, coal-fired power generation is to be phased out completely by 2038.

(iii) **Germany is an active participant in the dialogue on energy policy through various organisations**, including the EU, G7/G20, IRENA, IEA, SEforALL, ISA (International Solar Alliance) and Powering Past Coal Alliance. Key German initiatives include energy partnerships with strategic countries, support for green hydrogen, and technical and financial assistance programmes in 70 partner countries. An Energy Research Programme has also been established, focusing on innovation, digitalisation and social cooperation (The Federal Government, 2021, p. 62-65).

The next SDG 13 (Climate Action) is related to climate change, which can cause damage to societies, nature and the economy. The need to take effective and rapid action to, among other things, reduce emissions that cause climate change has been emphasised. The German government's policy goal of reducing greenhouse gas emissions in Germany by 40% in 2020 compared to 1990 has been achieved, and as mentioned earlier, it is assumed that carbon neutrality will be achieved by 2045. Examples of the implementation of this goal:

(i) **The 2050 Climate Action Plan** sets out the necessary measures to achieve climate targets in all areas of activity. The plan is reviewed and updated as part of discussions between the government and the public.

(ii) **The Coal Phase-out Act (*Kohleausstiegsgesetz*)** concerns the gradual reduction of coal-fired power generation, with the principle of a complete phase-out by 2038.

(iii) **Forschungsfabrik Batterie (Battery Research Factory)** promotes the development of new battery technologies, which are to be key technologies in the field of e-mobility (The Federal Government, 2021, p. 96-98).

Germany's pursuit of SDGs 7 and 13 is a testament to a whole-of-society project driven by clear long-term vision. Its integrated policy framework and international engagement set a global benchmark. However, its experience also serves as a crucial lesson for other nations: the greatest challenges are no longer setting targets, but navigating the political, economic, and social complexities of their implementation at the necessary speed and scale. Germany's ultimate success will be determined not by its' goals, but by its ability to overcome these final, formidable implementation barriers.

Conclusion

Germany's *Energiewende*, particularly its' accelerated phase under *die Ampelkoalition* government following the Russian invasion of Ukraine, offers Europe a powerful lesson: the energy transition is no longer a singularly environmental or climate project but a fundamental prerequisite for security and geopolitical sovereignty. This paper has demonstrated that the pursuit of Sustainable Development Goals (SDGs), specifically SDG 7 (Affordable and Clean Energy) and SDG 13 (Climate Action), can act as a potent catalyst for a broader national and continental strategy, transforming a vulnerability into a strength. The analysis reveals a clear evolution in Germany's approach. Initially conceived as a domestic environmental mission post-Fukushima, the *Energiewende* was radically repurposed by the geopolitical Zeitenwende of 2022. *Die Ampelkoalition* government, building on over a decade of policy development, was forced to execute a dramatic strategic pivot. Its' implementation – speeding up renewable permits through the *Osterpaket* and *Solarpaket,* nationalizing critical energy assets like Uniper and Sefe, and rapidly building LNG infrastructure – was not merely about climate protection. It was an emergency response to an existential threat to Germany's industrial model and national security, proving that energy sovereignty is inseparable from national security. The Russian weaponization of energy exports laid bare the fatal flaw in Europe's old security paradigm: dependence on authoritarian regimes for critical resources. In response, Germany's frantic shift away from Russian oil, coal, and gas, while temporarily reliant on transitional solutions, unequivocally accelerated the decarbonization agenda. This crisis-driven momentum allowed the government to raise targets, mobilize unprecedented investment, and garner public support for a faster rollout of wind, solar, and green hydrogen infrastructure. Thus, the pursuit of energy security (a core element of SDG 7) became the primary driver for achieving climate action (SDG 13), demonstrating their intrinsic synergy.

German lesson also comes with a warning. The path is fraught with challenges: bureaucratic inertia in permitting, the social dimensions of a just transition, and the need for massive grid modernization and energy storage solutions. The initial delay in phasing out coal and the ongoing struggles with onshore wind expansion highlight that setting targets is only the first step; implementation is the real battle. In final analysis, Germany's journey underscores that the energy transition is the great project of the 21st century. It is not a niche environmental concern but the central arena where economic competitive-

ness, geopolitical independence, and ecological survival are decided. By leveraging the SDGs as a guiding framework, Germany has demonstrated that a renewable shift is the most profound investment a modern state can make in its own security and sustainable future. For Europe, embracing this integrated model is not a choice but a strategic necessity to navigate the precarious landscape of the new global order.

BIBLIOGRAPHY

Álvarez Pelegry E., Menéndez Sánchez J., Ortiz Martínez I., (2016), *The German energy transition (Energiewende). Policy, Energy Transformation and Industrial Development*, "Cuadernos Orkestra" 2016/15.

Buras Piotr. (2023), *Zeitenwende. Jak wojna w Ukrainie zmienia Niemcy*, Warszawa.

Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung, *Über uns*, https://www.diw.de/de/diw_01.c.598936.de/seiten/ueber_uns.html#c_diw_01.c.598946.de [access: 20.08.2025].

Drosik A., Heidrich D., Ratajczak M., (2022), *Wprowadzenie do zrównoważonego rozwoju,* Warszawa, 2022.

Ethik-Kommission Sichere Energieversorgung (2011), *Deutschlands Energiewende – Ein Gemeinschaftswerk für die Zukunft*, Berlin 2011.

Guéret A., Roth A., Schill W. P., Schmidt F., (2025), *Bilanz des Ampel-Monitors: Mehr Tempo für die Energiewende*, In: DIW Berlin, Berlin.

Gustafson Thane, Heering Jonas (2021), *Germany's Energiewende at a Crossroads*, "German Politics and Society" 39 (2), p. 47-70.

Homeyer I., Oberthür S., *From emissions trading to the European Green Deal: the evolution of the climate policy mix and climate policy integration in the EU*, [w:] "Journal of European Public Policy" 30 no. 3, p. 445-464.

Kędzierski Michał (2023), *Dokonało się: koniec atomu w Niemczech*, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-04-21/dokonalo-sie-koniec-atomu-w-niemczech, [access: 17.08.2025].

Komisja Europejska (2022), *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiej, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Plan REPowerEU*, Bruksela.

Konopelko Agnieszka (2024), *Unijna polityka bezpieczeństwa energetycznego w obliczu wojny rosyjsko-ukraińskiej*, "Wschód Europy. Studia humanistyczno-społeczne" 10(2), p. 131-147.

Nakonieczna-Bartosiewicz Jolanta (2022), *Zmiany klimatyczne*, In: A. Drosik, D. Heidrich, M. Ratajczak (eds.) *Wprowadzenie do zrównoważonego rozwoju*, Warszawa, p. 71-80.

Piwowarski Aleksander (2025), *Energiewende w praktyce. Niemcy straciły setki miliardów euro na zamknięciu atomu*, https://obserwatorgospodarczy.pl/2025/03/18/energiewende-w-praktyce-niemcy-stracily-setki-miliardow-euro-na-zamknieciu-atomu/, [access: 20.08.2025].

Polansky Martin (2025), *Was die Ampelkoalition geschafft hat*, https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/ampel-koalition-bilanz-102.html, [dostęp: 20.08.2025].

The Federal Government (2021), *Report on the implementation of the 2030 Agenda for sustainable development. German Voluntary National Review to the HLPF 2021.*

United Nations (2015), *Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. 70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.*

SPD, Bündnis 90/Die Grünen, & FDP. (2021). *Mehr Fortschritt wagen: Bündnis für Freiheit, Gerechtigkeit und Nachhaltigkeit. Koalitionsvertrag 2021 – 2025*, Berlin.

CZU: 339.923:061.1 UE:338.124.4:336.221.22 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.18

THE EVOLVING ARCHITECTURE OF ECONOMIC POLICY COORDINATION IN THE EUROPEAN UNION

Radoslaw KUPCZYK[28]

Abstract. ***This paper analyses the evolution of economic policy coordination in the European Union (EU), tracing its development from the rules-based framework of the Maastricht Treaty to the crisis-driven innovations of the 21st century. It argues that the EU's economic governance architecture is not the product of a grand design but rather a path-dependent process of institutional adaptation in response to successive crises. The paper first examines the theoretical underpinnings of policy coordination in a monetary union, highlighting the challenges posed by the Eurozone's status as a non-optimal currency area. It then charts the history of the coordination framework, beginning with the original Stability and Growth Pact (SGP), whose rigidities and enforcement weaknesses were starkly exposed by the sovereign debt crisis. The analysis proceeds to dissect the complex tapestry of post-crisis governance reforms-including the Six-Pack, Two-Pack, Fiscal Compact, and the European Semester—which significantly deepened surveillance but also increased complexity and raised questions of democratic legitimacy. Finally, the paper assesses the paradigm shift represented by the Next Generation EU (NGEU) recovery instrument, a response to the COVID-19 pandemic. NGEU introduced common debt issuance and investment-focused conditionality, moving away from the austerity-driven logic of the previous crisis. The paper concludes that while the EU's coordination framework has become more resilient, it remains fraught with fundamental tensions between rules and discretion, supranationalism and intergovernmentalism, and solidarity and responsibility. Resolving these tensions is the central challenge for the future of the Economic and Monetary Union.***

Keywords: *economic governance, Economic and Monetary Union, fiscal policy, economic crises.*

Introduction

The European Union's Economic and Monetary Union (EMU) represents one of the most ambitious projects in modern international political economy. At its core lies a fundamental asymmetry: a centralized, supranational monetary policy conducted by the European Central Bank (ECB) and decentralized fiscal, structural, and social policies that remain largely the prerogative of sovereign member states. This inherent structural imbalance necessitates a robust framework for economic policy coordination. Without it, the negative spillovers from one member state's irresponsible fiscal policy or unaddressed macroeconomic imbalance could threaten the stability of the entire single currency area. The history of the Eurozone is, in essence, the history of the EU's struggle to design and implement such a framework.

The initial blueprint, enshrined in the Maastricht Treaty and later codified in the Stability and Growth Pact (SGP), was one of constrained discretion. It was built on the

[28] doctor habilitatus, University of Wroclaw, t.rudowski@uw.edu.pl

ordoliberal conviction that a stable currency required a clear set of binding fiscal rules to prevent moral hazard and ensure long-term sustainability (Brunnermeier, Harold, Landau 2007: 165-166). National governments were expected to keep their budgetary deficits below 3% of GDP and public debt below 60% of GDP. Coordination was to be achieved through mutual surveillance and the credible threat of sanctions, thereby creating a „straitjacket" that would enforce fiscal discipline from which there was no escape. This rules-based architecture, however, proved ill-equipped to handle the political realities of economic governance and the economic shocks of the 21st century.

The central thesis of this paper is that the EU's economic policy coordination has evolved reactively, shifting from a simple, rules-based framework to a complex, discretionary, and crisis-driven system. This evolution, while adding necessary tools for crisis management and macroeconomic surveillance, has created a convoluted and politically contested architecture. The journey from the SGP to the sovereign debt crisis reforms and, ultimately, to the Next Generation EU (NGEU) instrument reveals a continuous negotiation between competing economic philosophies and national interests. It is a story of institutional bricolage, where new layers of governance are added in response to emergencies, often without removing or fully integrating the old ones.

This paper will proceed in five chapters. Chapter one will explore the theoretical foundations of policy coordination, drawing on the theory of Optimum Currency Areas (OCA), the logic of policy spillovers, and game-theoretic perspectives to explain why coordination is indispensable in the EMU. Chapter two will analyse the original pre-crisis architecture, detailing the Maastricht criteria and the design of the Stability and Growth Pact, and assessing its early failures. Chapter three will examine the profound transformation triggered by the Eurozone sovereign debt crisis, which led to the creation of financial firewalls like the European Stability Mechanism (ESM) and a raft of new surveillance tools, collectively known as the European Semester. Chapter four will assess the post-crisis landscape and the paradigm shift brought about by the COVID-19 pandemic and the creation of NGEU, which for the first time introduced large-scale common debt issuance and grant-based fiscal transfers. Finally, conclusions will discuss the enduring challenges and future prospects for EU economic governance, focusing on the unresolved tensions between rules and discretion, supranationalism and intergovernmentalism, and the quest for democratic legitimacy.

Problem of coordination

Coordination stands as one of the most central, persistent, and yet elusive concepts in the study and practice of public administration. It is a perennial challenge for all governments, representing the fundamental task of orchestrating disparate parts of the state apparatus to achieve common goals (Ansell, Gash, 2008: 543-571). The need for coordination arises from the very structure of modern government, which relies on specialized organizations to manage complex policy domains. While this specialization fosters expertise, it also risks creating fragmentation, duplication of effort, waste, and counterproductive „turf-fighting" between agencies (Exadaktylos, Radaelli, 2009: 507-530). At its core, coordination is the process of getting different, and often interdependent, organizations to contribute toward a shared objective, a task that has been a

primary concern of public administration for well over a century (Kraft, Furlong, 2007: 92-94).

This paper argues that the definition of „coordination" has undergone a significant transformation, evolving in lockstep with broader paradigm shifts in how we understand the state, its organizations, and its role in society. The concept has moved from a mechanistic function of executive control within a rigid hierarchy to a dynamic process of managing interdependence across complex networks of state and non-state actors.

The very persistence of coordination as a „problem" to be solved reveals a fundamental tension at the heart of public administration: the simultaneous and often conflicting needs for specialization and integration. Governments create specialized agencies—ministries of health, transport, or environment—as a rational response to the complexity of modern society, allowing for the development of deep expertise and focused attention on specific policy problems. However, the most pressing challenges facing contemporary governments, often termed „wicked problems" like climate change, systemic poverty, or global pandemics, do not respect these neatly drawn organizational boundaries (Webber, 2019: 1134-1152). They are inherently cross-cutting and interdependent. Consequently, the very act of specializing and dividing administrative labour creates an immediate and corresponding need for coordination to reintegrate that labour toward a coherent purpose. This reframes coordination not as an external affliction that plagues government, but as an endemic condition generated by the essential structure of modern bureaucracy. The quest for coordination is, therefore, a perpetual effort to manage the negative externalities of specialization, a core structural dilemma of governance that each theoretical paradigm has attempted to resolve in its own way.

Theoretical Foundations of Economic Policy Coordination

The need for economic policy coordination within the EMU is not merely a political preference but an economic necessity rooted in the fundamental structure of a monetary union. When countries share a single currency, they relinquish two crucial adjustment mechanisms: an independent monetary policy and a national exchange rate. Consequently, the economic shocks and policy decisions of one member have profound and immediate effects on all others. Understanding the theoretical basis for this interdependence is crucial to appreciating the design and evolution of the EU's governance framework.

The foundational theory for analysing monetary unions is Robert Mundell's concept of an Optimum Currency Area (OCA) (Mundell, 1961: 657–659). An OCA is a geographical region where a single currency would maximize economic efficiency. According to Mundell and subsequent scholars like McKinnon and Kenen, the key criteria for an OCA include high levels of labour mobility, wage and price flexibility, trade integration, and the existence of a centralized fiscal system capable of making transfers to regions hit by asymmetric shocks—that is, economic disturbances that affect one region or country differently from others (McKinnon, 1963: 717–725).

When the Eurozone was established, it was widely acknowledged that it did not meet the classic OCA criteria. Labour mobility is limited by linguistic and cultural barriers, wage-setting mechanisms are often rigid, and, most critically, the EU budget is minuscule (around 1% of EU GNI), precluding the possibility of significant automatic

fiscal transfers akin to those found in federal states like the United States. In the absence of these automatic adjustment channels, the onus of adjustment to asymmetric shocks falls squarely on national fiscal and structural policies. If a country like Greece experiences a sudden stop in capital flows, it cannot devalue its currency to regain competitiveness, nor can it rely on large-scale automatic transfers from Brussels. It must undergo a painful „internal devaluation" through wage cuts and fiscal austerity, a process with severe social and economic costs. This inherent vulnerability makes policy coordination not an option, but a prerequisite for the survival of the monetary union. Coordination is the man-made substitute for the missing OCA properties.

In a deeply integrated economic and financial area, national policies create significant externalities, or „spillovers." Fiscal policy is the most prominent example. An overly expansionary fiscal policy in one large member state can contribute to higher aggregate inflation across the Eurozone, forcing the ECB to adopt a tighter monetary stance than would otherwise be necessary, thereby harming all members. Conversely, a pro-cyclical fiscal consolidation (austerity) in a large country during a recession can depress aggregate demand across the entire bloc.

Beyond direct demand spillovers, financial channels are equally potent. The sovereign debt crisis provided a catastrophic demonstration of this through the „doom loop," where the deteriorating fiscal position of a sovereign state casts doubt on the solvency of domestic banks that hold its debt. This banking distress, in turn, further weakens the sovereign, which is implicitly liable for bailing out the banks. This vicious cycle can quickly spill across borders as interconnected European banks suffer losses, leading to a systemic financial crisis.

Coordination, therefore, is essential to internalize these externalities. The Macroeconomic Imbalance Procedure (MIP), introduced after the crisis, was a direct response to the realization that spillovers were not just fiscal. It acknowledged that large and persistent current account deficits, housing bubbles, or losses in competitiveness in one country were a collective concern for the stability of the union.

The challenge of fiscal policy coordination can also be framed using game theory. The situation often resembles a „Prisoner's Dilemma." The collectively optimal outcome is for all member states to maintain prudent fiscal policies. However, each individual government may have a short-term incentive to defect. By running a larger deficit, a government can boost domestic demand and employment, while the negative consequences (higher inflation risk, pressure on the common interest rate) are shared among all Eurozone members. If all governments succumb to this temptation, the result is a collectively suboptimal outcome of excessive debt accumulation and macroeconomic instability.

The SGP was conceived as a commitment device to solve this problem. By establishing a set of external rules with the threat of sanctions, it aimed to alter the payoffs for governments, making fiscal prudence the dominant strategy. However, the effectiveness of such a rules-based system depends entirely on the credibility of its enforcement mechanism. As the history of the SGP shows, when large member states are the ones to violate the rules, the political will to enforce them often evaporates, undermining the entire framework (Hassel, 2011: 37-52). This highlights the perpetual tension between a

rules-based system designed to overcome time-inconsistency problems and the discretionary power of sovereign states, particularly the larger ones.

The Maastricht Treaty and the Stability and Growth Pact (SGP).

The architecture for economic governance in the EMU was not an afterthought but a central component of the Maastricht Treaty of 1992. The design was heavily influenced by the German ordoliberal tradition, which prioritized price stability and fiscal rectitude as the cornerstones of a successful monetary union (Marsh, 2009). This philosophy translated into a framework that was predominantly rules-based, focused on preventing fiscal profligacy, and minimalist in its conception of supranational coordination, reflecting a deep-seated reluctance among member states to cede fiscal sovereignty.

Before a country could adopt the euro, it had to demonstrate a period of sustained economic convergence by meeting the five Maastricht criteria. These were:

1. Price Stability: An inflation rate no more than 1.5 percentage points above the average of the three best-performing member states.
2. Long-Term Interest Rates: Nominal long-term interest rates not exceeding by more than 2 percentage points those of the three best-performing member states in terms of price stability.
3. Exchange Rate Stability: Participation in the Exchange Rate Mechanism (ERM II) for at least two years without severe tensions or devaluing against the euro.
4. Fiscal Deficit: A government deficit not exceeding 3% of Gross Domestic Product (GDP).
5. Public Debt: A government debt-to-GDP ratio not exceeding 60%.

These criteria were intended to ensure that only countries with sound and stable macroeconomic fundamentals would join the currency union, thereby minimizing the risk of shocks emanating from new members. The fiscal criteria were seen as the gateway to a permanent state of fiscal discipline. However, critics argued that the criteria were arbitrary and that political considerations often led to a flexible interpretation of the rules, notably in the cases of Italy and Belgium, which entered with debt levels well above the 60% threshold. This early flexibility foreshadowed the enforcement challenges that would later plague the SGP.

Fears that the discipline of the Maastricht criteria might wane after countries joined the euro led to the creation of the Stability and Growth Pact in 1997. The SGP was designed to make the fiscal rules a permanent feature of EMU. It consisted of two main parts:

- **The Preventive Arm:** This required member states to submit annual Stability or Convergence Programmes (for euro and non-euro members, respectively), outlining their strategy to achieve and maintain their Medium-Term budgetary Objective (MTO). The MTO was defined as a structural budget position of "close to balance or in surplus." The Commission and the Council would assess these programmes and could issue an "early warning" if a significant deviation was detected. The goal was to build up fiscal buffers during good economic times that could be used to let automatic stabilizers operate during downturns without breaching the 3% deficit limit.

- **The Corrective Arm:** This detailed the Excessive Deficit Procedure (EDP). If a member state breached the 3% deficit reference value (unless under exceptional circumstances), the ECOFIN Council, on the recommendation of the Commission, could declare an "excessive deficit." This would trigger a sequence of recommendations and deadlines for the country to correct the situation. If the country failed to comply, the procedure could ultimately lead to the imposition of financial sanctions (European Commission, 2013).

The entire framework was built on the logic of mutual surveillance and peer pressure. The Commission was cast as the technical guardian of the pact, while the final decision-making power rested with the Council, composed of the member states' finance ministers. This design choice embedded a fundamental tension: the enforcers of the rules were the political.

Even before the global financial crisis, the SGP was beset by problems that undermined its credibility and effectiveness. The pact's credibility suffered a decisive blow in 2003 when the ECOFIN Council, led by France and Germany, voted against the Commission's recommendation to launch an EDP against them, despite both countries running deficits above 3%. When the two largest member states could flout the rules with impunity, the threat of sanctions lost all credibility for smaller states. This episode demonstrated that the pact was a „tiger without teeth" when confronted with powerful political interests.

The SGP was often criticized for encouraging pro-cyclical fiscal policy. During economic booms, governments failed to consolidate their budgets sufficiently to meet their MTOs, a phenomenon often referred to as the „good times, bad policies" problem (Raudla, Douglas, 2020: 121-138). Consequently, when a recession hit, they had little fiscal space and were forced to tighten policy to stay within the 3% deficit limit, thereby exacerbating the downturn. The 2005 reform of the SGP attempted to address this by putting more emphasis on structural balances and allowing for more flexibility, but the underlying pro-cyclical bias remained. The SGP's exclusive focus on fiscal variables was its greatest flaw. It completely ignored the build-up of other, more dangerous imbalances during the 2000s. While countries like Spain and Ireland were respecting the SGP's fiscal rules, they were experiencing enormous credit-fuelled housing bubbles and running massive current account deficits. These private sector imbalances, financed by cheap credit flowing from core Eurozone countries like Germany, were the true source of the subsequent crisis (Pisani-Ferry, 2014: 178-180). The SGP provided a false sense of security, leading policymakers to believe that if public finances were in check, the EMU was stable. The sovereign debt crisis would prove this assumption catastrophically wrong.

In summary, the original architecture of EU economic coordination was a brittle, rules-based system that was ill-suited to the complexities of the EMU. Its weak enforcement mechanisms, inherent pro-cyclical bias, and myopic focus on public finances left the Eurozone dangerously vulnerable to the financial storm that was about to break.

The Eurozone Crisis and the Transformation of EU Governance The period from 2009 to 2012 represents the most profound crisis in the history of European integration. The sovereign debt crisis was not just an economic and financial cataclysm; it was an

existential threat to the single currency that forced a radical, and often chaotic, overhaul of the EU's economic governance framework. The pre-crisis architecture, predicated on the "no-bailout" clause of the Maastricht Treaty (Article 125 TFEU) and the disciplinary power of the SGP, crumbled under the pressure of market panic and systemic contagion. In its place, EU leaders constructed a complex, multi-layered system of crisis management tools and enhanced surveillance mechanisms that fundamentally altered the nature of economic coordination. The crisis began in late 2009 when the newly elected Greek government revealed that its predecessor had grossly understated the country's budget deficit. This revelation triggered a rapid loss of market confidence, causing borrowing costs for Greece to skyrocket. What initially appeared to be an isolated fiscal problem in a small member state soon metastasized into a systemic crisis. The "doom loop" between weak sovereigns and their banking systems took hold, and financial contagion spread to Ireland, Portugal, Spain, and Italy.

The crisis exposed two critical flaws in the EMU's design. First, the "no-bailout" clause, intended to enforce market discipline, proved to be non-credible. Allowing a member state to default was deemed too risky, as it could trigger a "Lehman Brothers moment" in Europe, leading to the collapse of the financial system (Baldwin, Wyplosz, 2019: 311-312). Second, the EMU lacked any institutional capacity for crisis resolution. There was no lender of last resort for sovereigns and no framework for providing conditional financial assistance. EU leaders were forced to improvise under immense market pressure, leading to a series of ad-hoc decisions that often seemed one step behind the escalating crisis.

The response to the crisis unfolded on multiple fronts, leading to a "silent revolution" in EU economic governance (Dinan, 2014: 78-79). The first step was to contain the immediate financial panic. The "no-bailout" principle was de facto abandoned with the creation of bilateral loans for Greece, followed by the establishment of temporary financial backstops: the European Financial Stability Facility (EFSF) and the European Financial Stabilisation Mechanism (EFSM). These were later consolidated into a permanent institution, the European Stability Mechanism (ESM), in 2012. The ESM is an intergovernmental organization funded by Eurozone member states, capable of providing conditional loans to countries that have lost market access. This marked a monumental step towards fiscal risk-sharing, albeit in the form of loans, not transfers, and tied to strict policy conditionality (austerity programs) designed by the "Troika" (the European Commission, the ECB, and the International Monetary Fund).

Recognizing the SGP's failures, the EU enacted a raft of new legislation to tighten fiscal rules and enhance their enforcement. The "Six-Pack" (2011) and "Two-Pack" (2013) legislation introduced several key innovations. They created a system of semi-automatic sanctions for non-compliant states (making them harder for the Council to block), established an independent expenditure benchmark alongside the deficit rule, and for the first time, gave the European Commission the power to review national draft budgets before they were adopted by national parliaments. Furthermore, the intergovernmental Treaty on Stability, Coordination and Governance (TSCG), better known as the Fiscal Compact (2012), required signatory states to enshrine a "debt brake" or structural balance rule into national law, further binding the hands of future governments.

Perhaps the most significant structural reform was the creation of the European Semester in 2011. This is an annual cycle of policy coordination where member states align their budgetary and economic policymaking calendars. Each year, the cycle begins with the Commission's Annual Growth Survey, which sets out broad EU priorities. Member states then submit their National Reform Programmes and Stability/Convergence Programmes, which are assessed by the Commission. Based on this assessment, the Commission issues Country-Specific Recommendations (CSRs) for policy action, which are then endorsed by the Council.

Crucially, the Semester became the operational vehicle for the new Macroeconomic Imbalance Procedure (MIP). The MIP was designed to address the oversight of the original SGP by monitoring a scoreboard of indicators (e.g., current account balances, unit labour costs, house prices) to detect and correct potentially harmful imbalances. This represented a major expansion of the scope of EU surveillance beyond public finances into the heart of national economic and social policy (Schelkle, 2017: 201).

No account of the crisis response would be complete without mentioning the pivotal role of the ECB. Faced with the risk of the Eurozone's disintegration, the ECB under President Mario Draghi went beyond its narrow mandate of price stability. In his famous "whatever it takes" speech in July 2012, Draghi signalled the ECB's commitment to preserving the euro. This was followed by the announcement of the Outright Monetary Transactions (OMT) program, a conditional promise to purchase the government bonds of struggling countries on the secondary market. Although never activated, the OMT acted as a powerful circuit breaker, calming markets and effectively establishing the ECB as a de facto lender of last resort for sovereigns (De Grauwe, 2013: 352-362).

This period marked a decisive shift in the mode of EU governance. While the new rules appeared to create a more technocratic, supranational system, the reality was more complex. The most critical decisions were taken not within the classic EU institutions, but through intergovernmental bargaining in the European Council and the Eurogroup. The ESM and the Fiscal Compact are intergovernmental treaties outside the formal EU legal framework. This created a dual-track system, increasing governance complexity and raising serious concerns about democratic accountability and transparency, as crucial decisions affecting national budgets and social policies were made in closed-door negotiations (Habermas, 2012: 161-165). The crisis response saved the euro, but it did so at the cost of creating a far more intrusive and politically contested governance system.

The Post-Crisis Landscape and the COVID-19 Shock

Following the acute phase of the sovereign debt crisis, the Eurozone entered a „new normal." The hastily constructed crisis-era governance architecture, centered on the European Semester and strict fiscal surveillance, became the established routine. This period was characterized by a slow economic recovery, persistent debates over the procyclicality of the reformed SGP, and a political stalemate on further integration projects like the completion of the Banking Union. This fragile equilibrium was shattered in 2020 by an entirely different kind of crisis: the COVID-19 pandemic. The policy response to this symmetric, exogenous shock marked a dramatic and unexpected departure from the

playbook of the previous decade, culminating in the creation of the Next Generation EU (NGEU) recovery fund.

The post-crisis framework was significantly more comprehensive than its predecessor. The European Semester integrated surveillance of fiscal, macroeconomic, and structural policies into a single, year-long cycle. The Macroeconomic Imbalance Procedure (MIP) ensured that issues like competitiveness and private debt were now on the EU's radar. However, this complex system was not without its critics.

Compliance with the Country-Specific Recommendations (CSRs) issued under the Semester remained weak. Member states often ignored or only superficially implemented politically difficult recommendations, especially those concerning pension systems, labour markets, or tax reforms (European Court of Auditors, 2020). The SGP, despite its reforms, continued to be criticized for its complexity and pro-cyclical bias. The Commission often relied on discretionary judgments and political negotiations to avoid triggering Excessive Deficit Procedures, leading to accusations of inconsistent application (Darvas, Leandro, 2015). Moreover, the austerity-focused logic that had dominated the crisis response was blamed for stifling growth, increasing inequality, and fuelling populist and Eurosceptic political movements across the continent. There was a growing sense that the governance framework was overly focused on punishment and discipline, lacking a corresponding capacity to promote investment and convergence.

The COVID-19 pandemic presented a challenge of a fundamentally different nature from the sovereign debt crisis. First, it was a purely exogenous shock, not attributable to the policy errors of any single member state. Second, it was a largely symmetric shock, affecting all countries simultaneously, albeit with varying intensity. This blunted the moral hazard arguments that had dominated the Eurozone crisis debates, where a narrative of „profligate" southern European countries versus „frugal" northern ones had taken hold (Blyth, 2013: 306-309). The shared external threat created a political opening for a response based on solidarity rather than discipline.

The immediate economic policy response was swift and substantial. The SGP's general escape clause was activated for the first time in March 2020, suspending the fiscal rules and allowing member states to provide massive fiscal support to their economies through health spending, wage subsidy schemes, and loan guarantees for firms. The ECB launched its own massive asset purchase program, the Pandemic Emergency Purchase Programme (PEPP), which stabilized financial markets.

The centrepiece of the EU's response, however, was the establishment of the Next Generation EU (NGEU) recovery instrument in July 2020. NGEU was a €750 billion (in 2018 prices) fund, financed by the European Commission borrowing for the first time on a large scale on the capital markets. This represented a historic breakthrough, creating a common EU debt instrument to finance a common policy response.

NGEU differed from the Eurozone crisis response in several critical ways. The core of NGEU is the Recovery and Resilience Facility (RRF). Crucially, a significant portion of the RRF's funds (around half) are disbursed as grants, not loans. This constitutes a direct fiscal transfer from the EU level to member states, a step that was politically taboo during the previous crisis. The allocation of grants is tilted towards the countries most affected by the crisis, not necessarily the largest economies.

The conditionality attached to NGEU funds is fundamentally different. Instead of demanding fiscal consolidation and austerity, the RRF requires member states to devote their funds to pre-defined EU priorities, namely the green transition (with a 37% spending target) and the digital transformation (a 20% target). This marks a strategic shift in EU coordination, using the central budget not just to enforce discipline but to actively steer national economies towards common long-term goals.

The disbursement of RRF funds is conditional on the approval of national Recovery and Resilience Plans (RRPs). These detailed plans, prepared by each member state, must outline a coherent package of investments and reforms. They are assessed by the Commission and approved by the Council. This creates a new, powerful coordination tool. The RRPs are designed to implement the Country-Specific Recommendations from the European Semester, thereby creating a direct financial incentive for compliance that was previously lacking.

NGEU can be seen as a temporary, but significant, step towards a fiscal union. It established the principle of common borrowing for common purposes and used the EU budget as a tool for macroeconomic stabilization and strategic investment. While its creators stressed its one-off nature, it has set a powerful precedent that will inevitably shape the future debate on the permanent architecture of EU economic governance.

Conclusions

The evolution of the EU's economic policy coordination from the simple rules of Maastricht to the complex, multi-faceted system incorporating the European Semester and Next Generation EU is a testament to its capacity for adaptation. The EMU is undoubtedly more resilient today than it was in 2009. It now possesses a permanent crisis resolution fund (ESM), a lender of last resort for sovereigns (the ECB's OMT), a framework for banking resolution (the Single Resolution Mechanism), and a tool for common fiscal stabilization (NGEU). However, this institutional bricolage has not resolved the fundamental political and economic tensions that lie at the heart of the EMU. The future of EU economic governance will be defined by how it navigates these enduring challenges.

The tension between a rules-based system and discretionary political judgment remains unresolved. The SGP has become an incredibly complex web of rules, exceptions, and interpretative clauses, leading the European Fiscal Board to declare it „too complex to be communicated and hence to be owned by the public."[^26] Its suspension via the general escape clause from 2020 to 2024, while necessary, has further eroded its credibility. The ongoing debate on SGP reform pits those who advocate for simpler, more credible rules (e.g., a single expenditure rule) against those who call for a greater role for country-specific, discretionary assessments. Finding a framework that is both credible enough to ensure debt sustainability and flexible enough to allow for counter-cyclical fiscal policy and public investment remains the holy grail of EMU governance.

The governance framework is a hybrid of supranational and intergovernmental elements. The Commission holds significant powers of surveillance and proposal, but final decisions on sanctions (under the SGP) or the approval of national plans (under the RRF) rest with the Council, where national interests dominate. The Eurozone crisis strengthened intergovernmental bodies like the European Council and the Eurogroup, which

operate with less transparency than the traditional EU institutions. This creates a governance structure where technocratic oversight by the Commission is constantly checked by political bargaining among member states, which can undermine the consistent application of rules.

The deepening of economic surveillance has significant implications for democratic legitimacy. Decisions made within the European Semester or as part of ESM conditionality reach deep into the core of national sovereignty, affecting budgets, pension systems, and labour laws. Yet, these decisions are often made in complex, opaque processes with limited involvement from national parliaments or the European Parliament. The „output legitimacy" of this system (its ability to deliver economic stability and prosperity) has been severely tested, particularly in countries that underwent harsh austerity programs. Strengthening the democratic accountability of EU economic governance, for instance by giving a greater role to parliaments in the European Semester process, is a critical and unresolved task.

The ultimate goal of economic coordination is to foster sustainable convergence among member states. The record on this is mixed at best. While there was some income convergence in the EMU's first decade, the sovereign debt crisis triggered a sharp divergence, with Southern European economies suffering from lost growth, high unemployment, and soaring debt. NGEU was explicitly designed to counteract this divergence, with its grant allocation formula favouring the harder-hit economies. Whether this temporary instrument can put the EU back on a path of sustainable convergence remains a key question. The success or failure of NGEU in stimulating growth and reform will be a crucial test for the EU's capacity to generate shared prosperity. The EU stands at a crossroads. The geopolitical shocks of the war in Ukraine and the ensuing energy crisis have added new imperatives for coordination on energy policy, defence spending, and industrial strategy. These new challenges will interact with the old dilemmas of EMU governance.

The most pressing question is the future of the EU's fiscal framework. Will the experience of NGEU lead to the creation of a permanent central fiscal capacity, capable of providing macroeconomic stabilization and financing European public goods? Such a step would represent the logical completion of the monetary union, but it faces formidable political opposition from fiscally conservative member states wary of moral hazard and permanent transfers. The alternative is a return to a revised SGP, which will have to somehow reconcile the need for debt reduction with the massive public investment requirements of the green and digital transitions.

In conclusion, the EU's journey in economic policy coordination has been one of „failing forward," where crises expose deficiencies and force incremental, often incomplete, reforms. The current architecture is a patchwork of rules, institutions, and instruments created at different times and for different purposes. It is more robust than the original Maastricht design, but it is also more complex, more intrusive, and more politically contested. The future stability and success of the Economic and Monetary Union will depend on the political will of its members to finally address its foundational tensions and build a more coherent, effective, and legitimate system of shared economic governance.

BIBLIOGRAPHY

Brunnermeier Markus, Harold James, Landau Jean-Pierre (2007), *The Euro and the Battle of Ideas* Princeton University Press, Princeton, p. 165-166

Ansell, C., Gash, A., (2008), Collaborative governance in theory and practice in Journal of Public Administration Research and Theory, 18 (4), p. 543–571

Exadaktylos T., Radaelli C. M., (2009), Research design in European studies: The case of Europeanization in Journal of Common Market Studies, 47(3), p. 507–530

Kraft Michael, E., Furlong Scott (2007). *Public Policy: Politics, Analysis, and Alternatives*, Cq Press. Washington, p. 92-94

Webber D., (2019), Trends in European political (dis) integration. An analysis of postfunctionalist and other explanations in Journal of European Public Policy, 26(8), p. 1134-1152

Mundell R.A., (1961), A Theory of Optimum Currency Areas in The American Economic Review 51, no. 4, p. 657–65

McKinnon R. I., (1963), Optimum Currency Areas in The American Economic Review 53, no. 4, p. 717–725

Hassel Anke (2011), *The Politics of the Stability and Growth Pact,* in Dermot Hodson (ed.), *Governing the Euro Area in Good Times and Bad*, Oxford University Press, Oxford, 2011, p. 37-52

Marsh David (2009), *The Euro: The Politics of the New Global Currency*, University Press, Yale

European Commission, The Stability and Growth Pact: An Annotated Guide', European Economy Occasional Papers No. 151, May 2013.

Raudla R., Douglas J. W. (2020), Structural Budget Balance as a Fiscal Rule in the European Union Good, Bad, or Ugly? in Public Budgeting & Finance 41(1), p. 121-138

Pisani-Ferry Jean (2014), *The Euro Crisis and its Aftermath*, Oxford University Press, Oxford, p.178-180

Baldwin Richard, Wyplosz Charles (2019), *The Economics of European Integration, 6th ed.*, McGraw-Hill Education, London, p. 311-312

Dinan Desmond (2014), *Europe Recast: A History of European Union, 2nd ed*., Palgrave Macmillan, Basingstoke, p. 78-79

Schelkle Waltraud (2017), *The Political Economy of Monetary Solidarity: Understanding the Euro Experiment*, Oxford University Press, Oxford, p. 201

De Grauwe Paul (2013), The Governance of a Fragile Eurozone in Australian Economic Review 46, no. 3 (2013), p. 352-362

Habermas Jürgen (2012), *The Crisis of the European Union: A Response*, Polity Press, 2012, Cambridge, p. 161-165

European Court of Auditors, Special report 16/2020

Darvas Z., Leandro A. (2015), The Limitations of the European Commission's Discretion in the SGP in Bruegel Policy Contribution, Issue 2015/17, https://www.econstor.eu/bitstream/10419/126693/1/841191212.pdf

Blyth Mark (2013), *Austerity: The History of a Dangerous Idea*, Oxford University Press, Oxford, p. 306-309

CZU: 342.534.1:004:364-32-053.6(73:569.3) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.19

YOUTH DIGITAL ATTITUDE AND ENGAGEMENT: A COMPARATIVE STUDY OF THE U.S. AND LEBANON (2022-2025)

Céline MERHE[29]

Bismarck Enrique RODRIGUEZ[30]

Jana RAAD[31]

Mahmoud HAMOUD[32]

Abstract. ***This study explores the impact of presidential mandates on youth attitudes towards governance and online civic engagement in the United States and Lebanon—two democracies facing different challenges. The Israeli-Hezbollah war in 2024, alongside Lebanon's presidential vacancy from October 2022 to January 2025, deepened the institutional gridlock and public distrust. The election of former Chief of Army General Joseph Aoun marked a turning point for narratives of sovereignty and youth responsibility in the public sphere. In contrast, Donald Trump's 2025 reelection as US president reignited the "Make America Great Again" (MAGA) agenda, intensifying polarization and altering the digital civic sphere. The main objective of our study is to gauge the impact on young people's views toward governance and their involvement in online civic speech in both countries.***

This study uses a mixed-methods approach, with a cross-national survey to measure youth trust and an archival analysis of youth-initiated digital campaigns on Twitter, Instagram, or Facebook. It investigates the correlation between these mandates and shifting youth attitudes within both countries' contexts of institutional crisis. By comparing a case of governance breakdown and rebirth with one of democratic erosion and populist revival, this research highlights the multifaceted relationship between presidential leadership, youth resilience, and how digital platforms foster civic engagement during upheaval.

Keywords: *Presidential mandates, digital platforms, youth, governance, civic engagement.*

Introduction. Topic and Context

The intersection between presidential leadership, youth political attitudes, and civic engagement represents one of the defining challenges of democratic life in the twenty-first century. Political authority is no longer confined to traditional institutions such as parliaments or state bureaucracies, nor is presidential legitimacy built exclusively through speeches, rallies, and televised appearances. Instead, presidents increas-

[29] Associate Dean for Development—Faculty of Political Science and International Relations, Université La Sagesse, Beirut, Lebanon, Celine.merheb@uls.edu.lb

[30] Lecturer 2014-date, Universidad Thomas More, Managua, Nicaragua, bismarckenriquer@gmail.com

[31] Undergraduate Student - Double Major: Law and Political Science and International Relations - Université La Sagesse - Lebanon)

[32] Undergraduate Student - Political Science and International Relations - Université La Sagesse - Lebanon

ingly rely on digital platforms to construct their image, frame their agendas, and directly communicate with citizens. Social media, streaming platforms, and online news outlets have blurred the line between official political discourse and everyday digital interaction, creating a communicative environment where political authority is both amplified and contested in real time.

This transformation is especially visible in the context of presidential mandates. A presidential term is not only a constitutional mandate but also a symbolic period during which narratives of governance, national identity, and public legitimacy are articulated. When filtered through digital platforms, these narratives reach youth audiences who are both active consumers and producers of political content. Young citizens interpret presidential discourse, respond with their own digital practices, and reshape civic debates through memes, campaigns, and viral commentary. In this sense, the study of presidential mandates today is inseparable from the study of digital culture, because it is in the online sphere that many of the struggles for legitimacy, influence, and civic voice are played out.

The cases of Lebanon and the United States provide particularly illuminating grounds for such an inquiry. Both countries identify as democracies but face radically different challenges. Lebanon has endured decades of political instability marked by sectarian power-sharing, foreign interventions, and recurrent institutional breakdowns. The prolonged presidential vacancy between October 2022 and January 2025 exemplified the fragility of the state and the deep distrust among citizens, particularly the youth, toward governing institutions. The election of General Joseph Aoun (former Chief of Army) to the presidency in 2025 was therefore more than a routine transfer of power: it represented a turning point, a moment of potential renewal and redefinition of sovereignty. His mandate was framed as a test of whether the state could rebuild trust and reassert authority in the aftermath of conflict and paralysis.

The United States, by contrast, represents an established democracy with robust institutions but faces a different type of crisis: democratic erosion fueled by populist polarization. Donald Trump's return to power in 2025 symbolized the resurgence of the "Make America Great Again" movement, reigniting debates about national identity, governance, and the limits of presidential power. His communicative style—direct, confrontational, and reliant on social media—had already redefined the relationship between political leaders and their publics during his earlier presidency. His reelection raised urgent questions about the resilience of democratic norms, the role of presidential rhetoric in deepening polarization, and the capacity of digital platforms to mediate or exacerbate divisions among youth.

Together, these two cases illustrate contrasting yet connected dynamics: one country attempting to emerge from institutional breakdown through a narrative of renewal, and another experiencing intensified polarization through populist revival. Both rely heavily on presidential discourse mediated through digital platforms and AI tools. Both directly affect how young people interpret governance, trust institutions, and engage in civic practices. It is within this complex and turbulent context that this study situates itself.

1.2. Focus and Relevance of the Study

The focus of this study is on how presidential mandates influence the perceptions and practices of youth civic engagement online. The emphasis on youth is not incidental.

In both Lebanon and the United States, younger generations represent a decisive force in the political landscape. They are digital natives, immersed in environments where political communication, entertainment, and social interaction are interwoven. Unlike older generations, their primary encounter with presidential authority often takes place not through television or newspapers but through social media feeds, online videos, and interactive campaigns. This makes them a crucial audience but also a powerful agent of reinterpretation and resistance.

In Lebanon, youth activism has long been a driver of political change. The 2015 "You Stink" movement, the 2019 uprisings, and the protests following the Beirut port explosion in 2020 were spearheaded largely by young people using digital tools to organize, communicate, and express dissent. Their distrust of political elites has been matched by a willingness to experiment with new forms of civic engagement, from online petitions to digitally coordinated street protests. In this context, Joseph Aoun's election created a unique moment in which youth expectations for reform collided with the realities of entrenched governance structures. Understanding how his presidential mandate is perceived online is therefore key to assessing the potential for institutional renewal.

In the United States, youth engagement has taken different but equally significant forms. Young Americans are among the most active social media users, and their political engagement often manifests through digital activism, humor, and creative forms of expression. The Trump presidency, both past and present, has been a catalyst for youth participation online, sparking everything from nationwide campaigns like the Women's March to viral TikTok movements aimed at disrupting Trump rallies. His populist style has provoked strong reactions, polarizing youth between enthusiastic supporters and vehement critics. Examining how his renewed mandate is interpreted within youth digital culture sheds light on the broader transformations of civic discourse in a highly polarized democracy.

The relevance of this study therefore extends beyond the two national cases. By comparing Lebanon and the United States, the research highlights how similar communication tools—tweets, videos, online posts—can serve very different purposes depending on the institutional context. In Lebanon, they may be used to project stability and sovereignty in a fragile state. In the United States, they may be wielded to disrupt, polarize, and energize a populist base. In both cases, youth responses are crucial indicators of whether presidential communication fosters trust, participation, and civic resilience, or whether it deepens cynicism, division, and disengagement.

This comparative approach also addresses broader questions about the role of digital platforms in contemporary governance. Social media are not neutral channels; they are structured by algorithms that shape visibility, amplify certain voices, and suppress others. By studying how youth engage with presidential discourse within these algorithmic environments, the research sheds light on the intersection between technology, politics, and citizenship.

1.3. Statement, Central Questions, Hypotheses

The central statement of this research is that presidential mandates, when communicated through digital platforms and AI tools, exert a significant influence on youth attitudes toward governance and their practices of civic engagement.

From this statement arises the central research question: How do the presidential mandates of Donald Trump in the United States and Joseph Aoun in Lebanon shape youth attitudes toward governance and online civic engagement?

To answer this question, the study pursues three sub-questions. First, how do the two presidents use social media platforms such as X and YouTube to construct narratives of legitimacy, governance, and leadership? Second, how do young citizens in the United States and Lebanon respond to these presidential narratives in their online practices, including comments, campaigns, and forms of digital activism? Third, what differences and similarities emerge between a polarized established democracy and a fragile state with respect to the interaction between presidential communication and youth engagement?

Three hypotheses guide the investigation. The first hypothesis is that presidential communication affects youth trust in governance differently depending on institutional context, with Aoun's rhetoric fostering cautious optimism in Lebanon and Trump's rhetoric deepening polarization in the United States. The second hypothesis is that the communicative style of each president—populist and confrontational in Trump's case, institutional and sovereignty-centered in Aoun's case—shapes the forms of youth engagement online, ranging from mobilization to satire. The third hypothesis is that despite national differences, digital platforms enable transnational patterns of reinterpretation and resistance, suggesting that online civic engagement among youth is increasingly globalized.

1.4. Structure Overview

In light of the contemporary significance of presidential mandates and youth digital engagement, this study positions itself within a growing body of literature on political communication, democratic resilience, and civic participation online. It acknowledges that the legitimacy of presidential leadership in the twenty-first century depends not only on institutions but also on visible digital interactions. By focusing on the United States and Lebanon, the research compares two contrasting democratic contexts: one facing institutional fragility, the other grappling with populist disruption and polarization.

The next chapter will review the relevant literature, tracing the evolution of political marketing, presidential communication strategies, and digital civic engagement as a field of inquiry. This review will contextualize the study and highlight gaps, particularly the lack of comparative research on the influence of presidential mandates on youth perceptions in fragile and established democracies.

Following the literature review, the dissertation presents the theoretical framework drawing on agenda-setting theory, selective filtering, and interactive media engagement to analyze how presidential discourse is constructed and received online. The methodological framework will then outline the comparative case study design, data sources, and analytical strategies employed to investigate the research questions.

Subsequent chapters present findings on the communication styles of Trump and Aoun, youth responses, and the implications for governance and civic participation. The final chapter will synthesize these findings, discuss implications, and suggest avenues for further research on the evolving relationship between leadership, youth, and digital democracy.

CHAPTER TWO: LITERATURE REVIEW

2.1. Marketing in the Political Sphere

The intellectual foundations of applying marketing to the public and political spheres can be traced to Kotler and Levy's *"Broadening the Concept of Marketing"* (1969). This landmark article argued that marketing should not be confined to private enterprises but could also be applied to individuals, organizations, and ideas. Kotler (1972, 1975) expanded this view by suggesting that public institutions, much like private companies, must be understood through the lens of customers and the services they provide. This opened the door for applying marketing and communication strategies to government, politics, and presidential leadership. During the 1980s, scholars such as Laufer and Paradeise (1982) began to articulate the concept of *public marketing*, which included the communication practices of public administration and politics. This period saw the first recognition that governments needed to actively manage their legitimacy through communication. Olivier-Yaniv (1997) further emphasized the role of strategic communication in constructing institutional images, which were seen as vital for the survival of public organizations, including governments. In parallel, political communication research, especially in the U.S., highlighted the increasing mediatization of politics. Blumler and Gurevitch (1995) pointed to the growing influence of television and mass media, noting how presidents adapted their communication styles to meet the logic of media coverage. The 2000s marked the emergence of digital communication and e-governance as significant research areas. Kaplan and Haenlein (2009) examined how online tools facilitated citizen engagement and allowed governments to personalize communication. Lamarche (2000) argued that adapting marketing strategies to the public sector was central to restoring legitimacy, as institutions had to balance individual demands with the collective good. At a broader level, Castells (2007) analyzed how *networked communication* reshaped power structures, with media visibility becoming increasingly necessary for political legitimacy. This perspective foreshadowed the centrality of digital platforms in presidential mandates. The 2010s introduced a dramatic shift with the rise of social media as a dominant arena for political communication. Chadwick (2013) described this as a *hybrid media system*, where traditional and digital media interact to shape political discourse. Enli (2017) noted how leaders strategically used social media to project authenticity and immediacy, aligning with trends in political personalization.

Donald Trump's presidency (2016–2020) epitomized this transformation. Ott (2017) characterized Trump's Twitter use as a form of "digital spectacle," allowing him to bypass traditional gatekeepers and directly engage with the public. Kreiss and McGregor (2018) further demonstrated how Trump's campaign strategically exploited social media platforms' algorithms and advertising systems to maintain political influence. In Lebanon, the election of Joseph Aoun as president in 2025 reflects a new moment for political communication in a region marked by complex sociopolitical dynamics. While Lebanon's media environment is more constrained than that of the U.S., regional scholarship (Kraidy, 2016; Dajani, 2019) shows that Arab leaders have increasingly relied on digital platforms to reinforce authority and manage legitimacy. Aoun's mandate illustrates how Middle Eastern presidencies adopt digital tools not only to communicate with citizens but also to maintain credibility in times of political and economic instabil-

ity. More recent studies have focused on nation branding, trust, and digital legitimacy in governance. Martin and Tellier (2022) argue that public marketing now functions both as a managerial practice and as a communicative tool for reinforcing institutional trust. The COVID-19 crisis accelerated this trend globally, with Mergel (2021) and Stier et al. (2020) showing that leaders' digital presence became central to their evaluation by citizens. In this context, presidential mandates are increasingly defined by their ability to manage communication in a digital ecosystem. For Trump, this meant deploying populist and provocative messaging to dominate the media agenda. For Joseph Aoun, the challenge lies in leveraging digital communication to project stability, transparency, and institutional renewal in a fragile political landscape.

Despite significant progress in understanding public and political marketing, comparative studies across political systems remain limited. The juxtaposition of Trump's U.S. presidency and Aoun's Lebanese presidency offers a unique opportunity to analyze how institutional context, media freedom, and citizen expectations shape leaders' use of communication and social media. Future research could deepen empirical insights into how these contrasting strategies impact legitimacy, trust, and political branding across different governance models.

2.2. E-governance at the State Level

E-governance emerged from administrative reform and ICT diffusion (ICTs). Early definitional work positioned ICTs as catalysts for redesigning services and state–citizen relations. UNDESA's work in the early 2000s outlined digital interactions—government–government, government–business, and government–citizen—framing e-government as a comprehensive ecosystem rather than a set of isolated tools.

Around the same time, Brown conceptualized e-government as the migration of core governmental activities online for exchange, transactions, and services. These perspectives collectively pushed the field beyond technology adoption toward institutional change, linking ICTs to democratic values such as responsiveness and accountability. Meijer, Curtin, and Hillebrandt further emphasized that genuine e-governance must expand citizen access to information and influence over decision processes, placing transparency and participation at the heart of digital reform.

The Web 1.0 era of the mid-1990s to mid-2000s focused on digitization and access. With the Web's advent in 1994, public authorities launched portals for forms, regulations, and basic transactions. Research from this period characterizes these portals as predominantly unidirectional. They improved convenience and efficiency but offered few opportunities for interaction, deliberation, or co-creation. The emphasis was on making government legible on the web rather than making it dialogic. Studies in this phase highlighted the limits of static sites, noting that absent feedback limited potential trust and legitimacy gains.

The transition to Web 2.0 in the mid-2000s marked a decisive turn toward interactivity, user-generated content, and networked collaboration. O'Reilly's account of Web 2.0 emphasized platform logics emphasizing participation, remix, and iteration. Public administration scholarship quickly translated these logics to governance. Social platforms, blogs, wikis, and interactive portals enabled two-way exchange, crowdsourcing, and co-production. Mergel's typology became influential in clarifying practice: representation

foregrounded one-to-many messaging for visibility; engagement emphasized reciprocal communication and problem-solving; networking focused on listening, relationship-building, and reaching hard-to-access constituencies. In this period, e-governance matured from an online brochure model to a suite of practices that integrated feedback loops and public voice into policy communication and service design.

As digital channels stabilized, open government gained prominence as an overarching paradigm. The literature began to link information availability, interaction quality, and service performance to citizen trust. Studies connecting transparency to trust argued that data must be usable: intelligible formats, clear provenance, and relevance to citizens' concerns were shown to shape perceptions of governmental honesty and accountability. Research on participatory designs suggested that reciprocal exchanges and visible follow-through strengthen perceptions of responsiveness and competence. Service-centric studies, especially during crisis periods, showed how reliable, easy, and timely services build satisfaction and institutional confidence. At the same time, findings remained mixed. Some scholars presented social media as a vehicle for rebuilding trust and social capital, while others underscored the fragility and multidimensionality of trust, pointing to the roles of individual risk perceptions, platform attributes, and government behavior. There is also evidence that, for certain groups, heavy online exposure can decrease feelings of security and dampen trust, underscoring that e-governance effects are contingent rather than automatic.

The rise of social media in the 2010s reconfigured executive communication and the dynamics of presidential mandates. Chadwick's hybrid media system captures how presidential messaging circulates across broadcast, digital, and platform channels, each shaping agenda-setting. Scholarship on political personalization shows that leader-level content often leverages immediacy, intimacy, and informal tone to cultivate identification and attention, strategies that have become integral to mandate narratives, particularly in moments of crisis. Direct platform use enables disintermediation from traditional gatekeepers, creating opportunities for speed and reach but also risks connected to polarization, misinformation, and the erosion of shared informational baselines. Work from the pandemic era highlighted that citizens increasingly evaluate executive leadership on clarity, timeliness, and evidence-based guidance delivered across web, mobile, and social channels, with analytics and feedback loops shaping message targeting and iterative communication.

Recent contributions translate these insights into capabilities that characterize effective presidential e-governance. Service-centric design integrates government-to-citizen transactions with transparent status updates and plain-language guidance. Open-by-default practices couple data publication with explanations of decisions and trade-offs. Authentic engagement relies on scheduled briefings, structured Q&A, and mechanisms that document what input changed policy. Crisis-ready communication coordinates web, SMS, and social messaging, provides rumor-control resources, and ensures multilingual, accessible formats. Trust and risk governance incorporate privacy-by-design, content provenance, and clear moderation norms that counter harassment and misinformation while protecting legitimate dissent. Inclusion strategies address the digital divide through mobile-first interfaces, offline alternatives, and targeted outreach to underserved

groups. These capabilities are increasingly treated not as optional enhancements but as constitutive features of contemporary executive leadership.

Persistent challenges run through the literature. The "trust paradox" notes that more data does not guarantee more trust; information can overwhelm, confuse, or be perceived as strategic spin if not curated and contextualized. Measurement remains difficult, as many studies rely on cross-sectional surveys rather than behavioral or longitudinal evidence, particularly outside OECD contexts. Platform dependency raises questions about archival integrity, algorithmic opacity, and equitable reach, all of which bear directly on accountability in presidential communication. Finally, there is a shortage of systematic comparative research linking different media regimes and institutional settings to outcomes such as public approval, policy support, and durable legitimacy across presidential terms.

Synthesizing four decades of work, e-governance has evolved from digitized information in the Web 1.0 period to interactive, data-rich, and participatory ecosystems in the Web 2.0 era and beyond. At the presidential level, this evolution recasts communication as governance infrastructure shaping agenda-setting, legitimacy, and crisis management. The consensus is conditional: e-governance strengthens trust when transparency, participation, and services are strong. Mixed findings show that digital government is not a panacea; the effects on democratic legitimacy depend on design quality, institutional context, and measurable performance over time.

2.3. Theoretical Framework

The theoretical framework of this study draws upon three key perspectives in media and communication research, carefully chosen for their capacity to illuminate the mechanisms through which citizens form perceptions of presidential leadership in the digital era. The three theories are: the Agenda-Setting Theory developed by McCombs and Shaw in 1972, the Selective Filtering Theory introduced by Elihu Katz in the mid-twentieth century, and Sundar's Interactive Media Engagement Theory (2008). Together, these frameworks provide a robust conceptual foundation for understanding the relationship between presidential communication, media systems, and citizen trust in the age of social media. They allow us to capture both the top-down processes of agenda construction and the bottom-up dynamics of selective reception and interactive participation that define the contemporary digital environment.

The Agenda-Setting Theory remains one of the most influential contributions to communication research. Formulated by McCombs and Shaw in their seminal 1972 study on the U.S. presidential election, it originally emphasized how mass media shape public priorities by directing attention to certain issues over others. Over the decades, the theory evolved alongside changes in the media environment. In the 1980s and 1990s, its scope widened to include television and print, with scholars such as Altheide and Snow exploring how different media ecosystems reinforced particular frames of attention. With the rise of the Internet and, later, social media, scholars like Hermida and Murthy incorporated new dimensions such as virality, algorithmic curation, and the participatory role of users. More recent scholarship, including the work of Papacharissi, Kreiss, and Benkler, demonstrates that agenda-setting in the digital era is not solely the result of traditional media elites but rather emerges from a complex interplay of platforms,

algorithms, and user activity. Applied to presidential leadership, this theory suggests that presidents not only rely on media to highlight their priorities but also face the challenge of competing with decentralized[33] sources of agenda influence. The viral amplification of particular posts or speeches, for instance, can propel issues into prominence overnight, reshaping public perceptions of presidential priorities and legitimacy.

Selective Filtering Theory helps explain how individuals engage with those issues. Developed by Katz during the 1950s and 1960s, the theory emphasizes that media audiences are not passive but instead selectively expose themselves to information that aligns with their existing beliefs and predispositions. Originally applied to radio listening and early television habits, the theory has gained renewed relevance in the fragmented and personalized media landscape of the twenty-first century. On platforms such as Twitter or Facebook, users are not only exposed to presidential communication but also filter that content through their political preferences, prior experiences, and ideological orientations. The filtering process is further reinforced by algorithmic recommendation systems that prioritize content congruent with past behaviors. In the context of presidential communication, this means that citizens' perceptions of the president are rarely shaped by unmediated exposure to official content. Instead, they are refracted through selective engagement, echo chambers, and partisan communities that reinforce supportive interpretations or amplify distrust. Applying Selective Filtering to presidential leadership in Lebanon or the United States thus provides insight into how citizens' political identities mediate their responses to presidential messages and shape broader narratives of trust and legitimacy.

Complementing these perspectives, Sundar's Interactive Media Engagement Theory offers a more contemporary lens for understanding how digital interaction itself reshapes perceptions of authority. Developed in 2008, this theory stresses that communication in digital environments is not defined solely by exposure but by active engagement—liking, commenting, sharing, and remixing content. These interactive behaviors transform media consumption into a participatory process in which users contribute to the meaning-making of political communication. For presidents, this means that legitimacy and trust are not only projected through official statements but also co-constructed in digital dialogues with citizens. The volume and tone of comments, the circulation of presidential posts across networks, and the affective reactions of users all feed into the broader image of the presidency. Engagement thus becomes both a metric of visibility and a substantive component of political legitimacy. In societies facing polarization, this engagement may deepen divides by amplifying critical voices, while in other contexts it may foster greater transparency and responsiveness if coupled with authentic dialogue.

By focusing on these perspectives, the framework accounts for both structural and individual dimensions of perception, offering a comprehensive analytical tool to understand how presidential communication strategies succeed or fail in contemporary digital ecosystems.

[33] In both the U.S. and Lebanese contexts, this includes various media outlets that are directly linked to political parties, which act as influential, non-neutral actors in the agenda-setting process.

Chapter Three: Methodological Framework

This research methodological framework is designed to examine how the two presidents deploy digital platforms to shape narratives of governance and how young citizens respond to those narratives through online civic engagement. By focusing on presidential communication across platforms such as X (formerly Twitter) and YouTube, as well as on the digital reactions of audiences, the study adopts a qualitative, comparative, and multi-layered methodological approach.

The aim is not to test universal theories of digital communication but rather to situate presidential mandates within their specific institutional and cultural environments while drawing broader insights about youth attitudes toward governance.

Research Design

The study adopts a comparative case study methodology. The case of Joseph Aoun represents a moment of institutional renewal in Lebanon, following years of vacancy in the presidency and deepened distrust in governance during the 2024 Israeli–Hezbollah war. His digital communication, particularly around themes of sovereignty and regional diplomacy, offers insight into how leaders in fragile states deploy digital platforms to restore legitimacy. In contrast, Donald Trump's 2025 reelection marks a continuation of populist disruption. His digital presence, grounded in direct and often polarizing communication, provides a counterpoint for examining how presidents in polarized democracies leverage platforms to reinforce their political agendas.

Comparing these two presidents allows the study to highlight how similar tools, such as social media posts, video addresses, and online statements, function differently depending on political culture, institutional context, and audience expectations.

Data Collection

Archival sources form the primary data of the study. These include the first presidential posts on X, such as Trump's 2025 posts promoting the MAGA agenda and Joseph Aoun's official presidency posts highlighting governance priorities and diplomatic encounters. Examples include a random post by each president in spring 2025, which illustrates their rhetorical style, and posts covering Arab diplomatic visits, which reveal how each leader frames international relations. Second, YouTube videos, both long-form and short clips using AI tools from diverse accounts, which provide insights into visual rhetoric, tone, and performative style. Third, youth audience interactions, including comments, likes, retweets, posts and other forms of engagement, which are treated as secondary data offering evidence of reception and sentiment.

All data is archived systematically, with screenshots and metadata such as date, platform, and engagement metrics preserved to allow for reproducibility. Only public materials are used, in accordance with ethical standards for digital research.

The temporal scope of the study is from January to September 2025. This period coincides with the first months of Joseph Aoun's presidency and Donald Trump's second term, capturing the initial phase of presidential mandates when leaders attempt to set agendas and youth reactions are most likely to crystallize.

Analytical Tools

The first layer of analysis is qualitative content analysis of presidential posts and videos. Each artifact is coded according to themes such as governance, sovereignty,

nationalism, reform, populism, diplomacy, and crisis management. Tone is identified as conciliatory, assertive, polarizing, or institutional. Building on this, critical discourse analysis is employed to uncover the deeper ideological underpinnings of presidential rhetoric. This approach highlights how language constructs authority, shapes narratives of legitimacy, and positions youth as either active participants in governance or passive recipients of leadership.

The second layer involves systematic comparison between the two presidents. This comparison is not limited to textual content but also includes multimodal features such as video aesthetics (camera angle, background symbols, delivery style) and digital affordances (hashtags, links, tagging). The comparative dimension highlights differences in communication culture: Trump's reliance on provocative slogans and emotional appeals versus Aoun's emphasis on institutional recovery and diplomacy.

The third layer focuses on audience reactions. Engagement metrics such as likes, retweets, shares, and views provide quantitative indicators of resonance. Beyond this, sentiment analysis of user comments identifies whether responses are supportive, critical, or ambivalent. Comparing audience responses to similar types of posts, such as those about diplomatic visits, makes it possible to assess whether Aoun's communication fosters unity or skepticism and whether Trump's rhetoric reinforces polarization among youth audiences.

The final layer is digital ethnography, which traces how young people appropriate, remix, or resist presidential communication. Hashtags, memes, and youth-led threads on platforms like TikTok or Instagram are examined for evidence of civic engagement. This layer shifts the focus from presidential output to youth input, revealing how mandates are refracted in the digital public sphere.

Methodological Rational and Limitations

The multi-layered approach is chosen for three main reasons. First, presidential communication is multimodal, combining text, visuals, performance, and digital interactivity. A single method would not capture this complexity. Second, the comparative design acknowledges that presidential communication is context-dependent. Third, by focusing on both top-down communication (presidential messages) and bottom-up reception (youth engagement and digital campaigns), the framework captures the relational nature of digital politics. Presidents no longer speak to a silent public but engage in an ongoing dialogue where youth actively reinterpret, contest, or amplify messages.

The framework faces several limitations that must be acknowledged. One of the most significant is platform bias. By relying primarily on X and YouTube, the study privileges platforms that are highly visible but excludes more private or ephemeral forms of communication, such as WhatsApp groups or Snapchat stories, where young people often engage politically. These spaces may contain meaningful interactions that remain beyond the scope of this research.

Another limitation lies in the interpretation of engagement metrics. Quantitative indicators such as likes, retweets, or shares capture visibility but do not necessarily reflect the depth of conviction or the quality of civic engagement. A viral post can generate considerable attention while failing to foster genuine participation or meaningful dialogue among youth.

Comparability across cases also presents challenges. The cultural, linguistic, and institutional differences between Lebanon and the United States complicate direct comparison. Finally, archival fragility poses an additional difficulty. Social media platforms are unstable repositories; they frequently delete, suspend, or alter content. This makes long-term preservation of presidential posts and audience reactions essential but also challenging, as important material could disappear unexpectedly.

Despite these constraints, the triangulation of multiple methods provides a way to strengthen validity. By combining content and discourse analysis, audience reception studies, and digital ethnography, the research ensures that no single limitation undermines the findings. This layered approach allows for a more comprehensive and reliable examination of how presidential mandates shape youth attitudes toward governance and civic engagement in two very different political contexts.

Conclusion

The ethical rationale is equally important to the conclusion of the methodology. Only public data is used, personal identifiers are anonymized, and interpretations are contextualized to avoid inflaming political divisions. Both US and Lebanese cases demand particular caution, given the sensitivity of recent context.

Chapter Four: Results And Discussion

The findings of this study support the initial hypothesis and provide a clear understanding of how presidential communication strategies on digital platforms influence youth engagement, trust, and civic engagement. The comparative analysis between Donald Trump and Joseph Aoun reveals not only differences in style and impact but also underlying patterns that help explain how young people interact with political leaders in the digital age.

The first hypothesis suggested that presidential communication affects youth trust in governance differently depending on the institutional context. This is clearly supported by the results. In Lebanon, President Aoun's official, formal, and institutionally focused communication generated limited communication and negative reactions. Young people expressed skepticism, frustration, and a sense of detachment. This aligns with the hypothesis that Aoun's rhetoric would foster cautious optimism at best, but more often it reinforced existing distrust toward state institutions. The low levels of interaction and critical comments indicate that formal communication from the presidency fails to resonate with Lebanese youth. These findings align with Norri's (2011) concept of a "democratic deficit," where formal institutions fail to bridge the gap with the citizens, and with Stroker, who worked on how political disenchantment is often a response to a perceived disconnect from traditional, hierarchical governance. Furthermore, the Lebanese case resonates with what Dahlgren (2009) described as a block on "civic culture," where institutional communication does not facilitate the cultural practices necessary for engagement. The deep-seated skepticism aligns with Muxel's (2010) research on young people's "distanced proximity" to politics in contexts of institutional fragility.

In contrast, Donald Trump's highly personal, emotional, and provocative style led to huge participation and both positive and negative reactions. His ability to make viral content and polarizing debates confirms the hypothesis that his communication deep-

ens polarization in the United States. While his supporters expressed strong loyalty and admiration, critics reacted with equal intensity. This division reflects a broader trend in which personalized populist communication strengthens group loyalty but also amplifies political divisions. This dynamic is explained by Bennett and Livingston's theory of "institutional disinformation," where affective polarization becomes a key outcome of personalized media strategies. The intensification of in-group/out-group identities echoes Mason's (2018) work on how political identity becomes "sorted" and fused with resentment. The emotional resonance of Trump's communication aligns with Wahl Jorgensen's (2019) analysis of the center of role of emotions particularly anger and affection, in mediatized politics. Finally, the creation of a loyal community through personalized address confirms the mechanisms of "connected nationalism" as described by Papacharisi (2015).

The second hypothesis is that the communicative style of each president shapes the forms of youth engagement online. Again, the results provide evidence. Trump's informal, meme-friendly, and emotional approach encouraged high levels of interaction, including parody and passionate comments. Youth did not just consume his content, but they remixed it, mocked it and used it for broader online debates. This reflects a culture of active participation where young people engage through humor, criticism, and creative reactions. This type of engagement is an example of what Jenkins et al. (2016) term "participatory culture," where audiences actively shape media flow. The remixing and parody align with Milner's (2016) concept of "networked ludic publics," where political discourse is advanced through play and humor. The creative reappropriation of political messages is a fundamental principle of "convergence culture" (Jenkins, 2006), and the emotional, informal style effectively lowers the barriers to entry for this kind of participation, a point emphasized by Theocharis (2015) in his study of "personalized expressive actions" as low-threshold political engagement.

On the other hand, Aoun's institutional tone led to more limited and serious forms of engagement. When Lebanese people did interact, it was often through critical comments or, as seen in the AI-generated video for example, attempts to simulate a more responsive leadership. However, these efforts did not achieve the same viral reach as in the U.S. This suggests that when presidential communication is overly formal and distant, it discourages interaction and limits the ways in which young people can creatively engage with politics. This constrained engagement supports Coleman's (2005) argument that traditional, one-way "authoritative communication" from the state fails to create a space for public conversation. It also reflects what Couldry (2010) identifies as the "hidden injuries of media power," where official discourse reinforces a symbolic hierarchy that people feel powerless to challenge directly, leading to either silence or critical responses. The failure of the AI video traction illustrates the limitations of tactical media interventions when the overarching "media logic" (Altheide and Snow, 1979) of the political environment remains rigidly formal and unresponsive.

The third hypothesis predicted that, despite national differences, digital platforms enable transnational patterns of reinterpretation and resistance among youth. The study supports this view. In both countries, youth used digital tools, AI-generated videos or memes to reinterpret official messages and create alternative narratives. In Lebanon, AI

was used to imagine a more assertive presidency, while in the U.S., memes were used to question authenticity and authority. Although the and the scale of engagement differed. The want to challenge, mock, or reimagine leadership was present in both contexts. This pattern confirms the existence of a "global protest repertoire" as identified by Tarrow (2005), which is now amplified by digital tools. The use of similar digital tactics for political critique aligns with Tufekci's (2017) analysis of how social media facilitates "networked publics" that share tactics and narratives across borders. The act of reimagining leadership through AI and memes exemplifies what Castells (2012) describes as „counterpower," the capacity of networked social actors to challenge dominant messages in the communication space. This globalized practice of symbolic resistance is a key feature of what Juris (2008) termed "cultural political resistance" within transnational activist networks.

All this points to a globalization of youth civic engagement practices. Digital platforms provide a common space where young people from different political views use similar tools to voice their opinions. This doesn't mean that national contexts are irrelevant, but it shows that online platforms create shared strategies for political participation that cross borders.

However, the results show important limitations. While Trump's strategy successfully mobilized youth, Aoun's approach failed to inspire meaningful engagement. This suggests that in fragile states like Lebanon, where trust in institutions is already low, formal presidential communication may further distance young citizens rather than win their support. Meanwhile, in established but polarized democracies like the U.S., personalized communication can energize young people to engage but at the cost of deepening societal divisions.

In conclusion, this study demonstrates that presidential communication in the digital age is not just about conveying messages but also about building connections, triggering emotions, and receiving interactions. The effectiveness of these strategies depends heavily on style, context, and the willingness to speak the language of digital natives. Leaders who embrace informality, emotion, and cultural relevance are more likely to capture youth attention, even if that attention is critical or satirical, and those who remain formal and distant risk being ignored.

These findings have important implications for political leaders and public figures; they must recognize that digital communication is a two-way process. Youth are active participants who will reshape, mock, and respond to official messages. Understanding this dynamic is essential for any government hoping to engage younger citizens.

The research confirms that the way presidents communicate online matters. It influences how young people see their leaders, their government, and their own role as citizens. Whether through memes, comments, social media posts, or AI-generated content, young people are finding creative ways to make their voices heard.

Chapter Five: Conclusion

This comparative study set out to investigate how the presidential mandates of both Donald Trump in the United States and Joseph Aoun in Lebanon communicate through digital platforms, how they shape youth attitudes toward governance, and the ensuing online civic engagement. The findings confirm the central thesis that presidential com-

munication in the digital era is an influential yet deeply context-dependent tool that directly shapes youth perceptions and engagement. The contrast between both cases highlights the profound impact of institutional setting and communicative style between digital citizens and their respective government.

The study revealed a fundamental power shift in the fashioning of presidential image. Traditionally, political marketing managed by professionals aimed to mold a controlled leader persona. The findings demonstrated that in the digital era, this image is being actively challenged and changed by the growing involvement of the youth in digital civic life. The mandates of both presidents are not merely communicated to the public; the comparison between both cases demonstrates that regardless of a nation's political stability, the youth are now active co-authors of presidential narratives, often bypassing centralized platforms.

With the era of the controlled, professionally marketed leader persona fading, and in its place a creative and collaborative process where a viral "meme" or satirical post can instantly and controversially alter a president's public image, a critical re-evaluation of political communication is needed.

This leads to the unresolved question this research uncovers: to what extent can AI-generated content fundamentally reconfigure and subvert political authority? The emergence of such content, as seen in the Lebanese context, hints at a future where official imagery must compete with synthetic doubles created by the public. This is no longer just about spreading information but about generating and spreading alternative realities and raising critical questions for democratic representation: when officials' likeness can be easily appropriated, what becomes of authenticity, accountability, and trust? In conclusion, the ability to shape a president's public image is reallocated, with increasing power being held by the people—and the new sophisticated digital tools at their disposal. The main challenge for leadership in the age of information and AI is no longer just sending a message but maneuvering a reality where that message will be indefinitely challenged, remixed, and rewritten by the public it seeks to lead.

BIBLIOGRAPHY

Akram, M.S. and Malik, A. (2012) 'Evaluating Citizens' Readiness to Embrace E-Government Services', in *Proceedings of the 13th Annual International Conference on Digital Government Research (dg.o 2012)*. 4-7 June, University of Maryland, College Park, Maryland, USA.

Altheide, D.L. and Snow, R.P. (1979) *Media Logic*. SAGE.

Benkler, Y. (2012) 'Sharing Nicely: On Shareable Goods and the Emergence of Sharing as a Modality of Economic Production', in Mandiberg, M. (ed.) *The Social Media Reader*. New York University Press, pp. 17-23.

Bennett, W.L. and Livingston, S. (2018) 'The disinformation order: Disruptive communication and the decline of democratic institutions', *European Journal of Communication*, 33(2), pp. 122-139.

Bigaut, C. (1989) 'Communication gouvernementale et cohabitation', *La Revue Administrative*, 42(251), pp. 456-460. Available at: http://www.jstor.org/stable/40782592

Brainard, L. and Edlins, M. (2015) 'Top 10 U.S. Municipal Police Departments and Their Social Media Usage', *The American Review of Public Administration*, 45(6), pp. 728-745. Available at: https://doi.org/10.1177/0275074014524478

Brown, D. (2005) 'Le gouvernement électronique et l'administration publique', *Revue Internationale des Sciences Administratives*, 71(2), pp. 251-266. Available at: https://doi.org/10.3917/risa.712.0251

Castells, M. (2012) *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Polity Press.

Cloete, F. (2012) 'E-Government lessons from South Africa 2001-2011: Institutions, state of progress and measurement', *The African Journal of Information and Communication*, 2012(12), pp. 128-142.

Coleman, S. (2005) 'The Lonely Citizen: Indirect Representation in an Age of Networks', *Political Communication*, 22(2), pp. 145-159.

Coombs, W.T. (2007) 'Protecting organization reputations during a crisis: The development and application of situational crisis communication theory', *Corporate Reputation Review*, 10(3), pp. 163-176.

Cooley, C.H. (1902) 'Looking-glass self', in O'Brien, J. (ed.) *The production of reality: Essays and readings on social interaction*. 5th edn. Pine Forge Press, pp. 126-128.

Couldry, N. (2010) *Why Voice Matters: Culture and Politics after Neoliberalism*. SAGE.

Criado, J.I., Sandoval-Almazan, R. and Gil-Garcia, J.R. (2013) 'Government innovation through social media', *Government Information Quarterly*, 30(4), pp. 319-326. Available at: https://doi.org/10.1016/j.giq.2013.10.003

Cros, M. and Gaultier-Gaillard, S. (2015) 'Le management de la communication de crise', *Management International / International Management / Gestión Internacional*, 20(1), pp. 150-162. Available at: https://doi.org/10.7202/1045362ar

Dahlgren, P. (2009) *Media and Political Engagement: Citizens, Communication, and Democracy*. Cambridge University Press.

Delgado-Ballester, E. and Luis Munuera-Alemán, J. (2005) 'Does brand trust matter to brand equity?', *Journal of Product & Brand Management*, 14(3), pp. 187-196. Available at: https://doi.org/10.1108/10610420510601058

Denhardt, R.B. and Denhardt, J.V. (2009) *Public administration: An action orientation*. 6th edn. Wadsworth.

Drew, C. and Nyerges, T. (2004) 'Transparency of Environmental Decision Making: A Case Study of Soil Cleanup Inside the Hanford 100 Area', *Journal of Risk Research*, 7(1), pp. 33-71.

Edwards, A.R. (2006) 'ICT Strategies of Democratic Intermediaries: A View on the Political System in the Digital Age', *Information Polity*, 11(2), pp. 163-176.

Entman, R.M. (1993) 'Framing: Toward clarification of a fractured paradigm', *Journal of Communication*, 43(4), pp. 51-58.

Franks, P. and Driskill, M. (2014) 'Building trust in government through social media: An InterPARES Trust Research Project', in *ECSM 2014*. University of Brighton, Brighton, UK, 10-11 July, pp. 744-752.

Gardes, N., Béguinet, S. and Liquet, J.C. (2013) 'Du concept d'image à sa mesure, une approche par les représentations sociales : Application au secteur bancaire français', *La Revue des Sciences de Gestion*, 261(3), pp. 157-166. Available at: https://www.cairn.info/revue-des-sciences-de-gestion-2013-3-page-157.htm

Gomez, M. and Trinquecoste, J.F. (1993) 'La communication institutionnelle : ambiguïtés et dysfonctionnements', *Quaderni*, 20(1), pp. 45-63.

Grimmelikhuijsen, S.G. (2012) *Transparency and trust: An experimental study of online disclosure and trust in government*. Dissertation. Utrecht University.

Grimmelikhuijsen, S.G. and Welch, E.W. (2012) 'Developing and Testing a Theoretical Framework for Computer-Mediated Transparency of Local Governments', *Public Administration Review*, 72(4), pp. 562-571. Available at: https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2011.02532.x

Grimmelikhuijsen, S., Porumbescu, G., Hong, B. and Im, T. (2013) 'The Effect of Transparency on Trust in Government: A Cross-National Comparative Experiment', *Public Administration Review*, 73(4), pp. 575-586. Available at: http://www.jstor.org/stable/42003079

Hao, X., Zheng, D. and Zeng, Q. (2016) 'How to Strengthen Social Media Interactivity of E-government', *Online Information Review*, 40(1), pp. 79-96. Available at: https://doi.org/10.1108/OIR-03-2015-0084

Jenkins, H. (2006) *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. NYU Press.

Jenkins, H., Ito, M. and boyd, d. (2016) *Participatory Culture in a Networked Era*. Polity Press.

Joannidès, V. and Jaumier, S. (2013) 'De la démocratie en Amérique du Nord à l'accountability à la française : Comprendre les origines sociopolitiques de l'accountability', *Revue française de gestion*, 237(8), pp. 99-116. Available at: https://www.cairn.info/revue-francaise-de-gestion-2013-8-page-99.htm

Jun, K.N., Wang, F. and Wang, D. (2014) 'E-government Use and Perceived Government Transparency and Service Capacity: Evidence from a Chinese Local Government', *Public Performance & Management Review*, 38(1), pp. 125-151. Available at: https://doi.org/10.2753/PMR1530-9576380106

Juris, J.S. (2008) *Networking Futures: The Movements against Corporate Globalization*. Duke University Press.

Kaplan, A.M. and Haenlein, M. (2009) 'Rapprochement entre le marketing et l'administration publique : Vers une compréhension globale du potentiel du marketing public', *Revue Française du Marketing*, 224(4/2009), pp. 55-68.

Karakiza, M. (2015) 'The impact of social media in the public sector', *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 175, pp. 384-392. Available at: https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.1214

Katz, E., Blumler, J.G. and Gurevitch, M. (1974) 'Utilization of mass communication by the individual', in Blumler, J.G. and Katz, E. (eds.) *The Uses of Mass Communications: Current Perspectives on Gratifications Research*. SAGE, pp. 19-32.

Keller, K.L. (1993) 'Conceptualizing, measuring, and managing customer-based brand equity', *Journal of Marketing*, 57(1), pp. 1-22. Available at: https://doi.org/10.1177/002224299305700101

Khan, G.F. (2015) 'The Government 2.0 Utilization Model and Implementation Scenarios', *Information Development*, 31(2), pp. 135-149. Available at: https://doi.org/10.1177/0266666913502061

Khan, S., Umer, R., Uddin, N., Muhammad, J. and Ahmed, N. (2023) 'Identifying the factors affecting individuals' trust to use social media for e-government services: a conceptual model', *Mehran University Research Journal Of Engineering And Technology*, 42(1), pp. 109-119. Available at: https://doi.org/10.22581/muet1982.2301.11

Kim, S. and Lee, J. (2012) 'E-participation, transparency, and trust in local government', *Public Administration Review*, 72(6), pp. 819-828. Available at: https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2012.02593.x

Kotler, P. and Murray, M. (1975) 'Third sector management-The role of marketing', *Public Administration Review*, 35(5), pp. 467-472. Available at: https://www.jstor.org/stable/974176

Kreiss, D. (2021) 'Social media and democracy: the state of the field, prospects for reform', *The International Journal of Press/Politics*, 26(1), pp. 289-299. Available at: https://doi.org/10.1177/1940161220985078

Lamarche, T. (2000) 'Du service public à la relation clientèle dans les services en réseau', *Politiques et management public*, 18(3), pp. 1-19. Available at: https://www.persee.fr/doc/pomap_0758-1726_2000_num_18_3_2630

Mason, L. (2018) *Uncivil Agreement: How Politics Became Our Identity*. University of Chicago Press.
Mastrofski, S.D., Snipes, J.B. and Supina, A.E. (1996) 'Compliance on demand: The public's responses to specific police requests', *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 33(3), pp. 269-305.
McCombs, M.E. and Shaw, D.L. (1972) 'The agenda-setting function of mass media', *Public Opinion Quarterly*, 36(2), pp. 176-187. Available at: http://www.jstor.org/stable/2747787
McCombs, M.E. and Shaw, D.L. (1993) 'The evolution of agenda-setting research: Twenty-five years in the marketplace of ideas', *Journal of Communication*, 43(2), pp. 58-67.
Meijer, A.J., Curtin, D. and Hillebrandt, M. (2012) 'La gouvernance ouverte : relier visibilité et moyens d'expression', *Revue Internationale des Sciences Administratives*, 78(1), pp. 13-32. Available at: https://doi.org/10.3917/risa.781.0013
Mergel, I. (2013) 'A framework for interpreting social media interactions in the public sector', *Government Information Quarterly*, 30(4), pp. 327-334. Available at: https://doi.org/10.1016/j.giq.2013.10.003
Mergel, I. and Bretschneider, S.I. (2013) 'A Three-Stage Adoption Process for Social Media Use in Government', *Public Administration Review*, 73(3), pp. 390-400. Available at: http://www.jstor.org/stable/42002941
Milner, R.M. (2016) *The World Made Meme: Public Conversations and Participatory Media*. MIT Press.
Moon, M.J. (2002) 'The evolution of e-government among municipalities: Rhetoric or reality?', *Public Administration Review*, 62(4), pp. 424-433.
Murthy, D. (2011) 'Twitter: Microphone for the masses?', *Media, Culture & Society*, 33(5), pp. 779-789. Available at: https://doi.org/10.1177/0163443711404744
Muxel, A. (2010) 'The political involvement of young people in Europe: A comparative analysis', in Loncle, M. and Muniglia, V. (eds.) *Youth and Politics: Strange Bedfellows?*. Presses de Sciences Po, pp. 41-58.
Norris, P. (2011) *Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited*. Cambridge University Press.
Papacharissi, Z. (2015) *Affective Publics: Sentiment, Technology, and Politics*. Oxford University Press.
Pollitt, C. (2007) 'The new public management: An overview of its current status', *Administratie Si Management Public*, 2007(8), pp. 110-115.
Rosenbaum, D.P., Graziano, L.M., Stephens, C.D. and Schuck, A.M. (2011) 'Understanding community policing and legitimacy-seeking behaviors in virtual reality: A national study of municipal police websites', *Police Quarterly*, 14(1), pp. 25-47. Available at: https://doi.org/10.1177/1098611110392722
Rousseau, D.M., Sitkin, S.B., Burt, R.S. and Camerer, C. (1998) 'Not so different after all: A cross-discipline view of trust', *Academy of Management Review*, 23(3), pp. 393-404. Available at: https://doi.org/10.5465/amr.1998.926617
Song, C. and Lee, J. (2016) 'Citizens' use of social media in government, perceived transparency, and trust in government', *Public Performance & Management Review*, 39(2), pp. 430-453. Available at: https://www.jstor.org/stable/48537173
Stoker, G. (2006) *Why Politics Matters: Making Democracy Work*. Palgrave Macmillan.
Sundar, S.S. (2008) 'The MAIN model: A heuristic approach to understanding technology effects on credibility', in Metzger, M.J. and Flanagin, A.J. (eds.) *Digital Media, Youth, and Credibility*. The MIT Press, pp. 73-100.
Swann, P. (2013) 'How the Boston Police Used Twitter during a Time of Terror', *Public Relations Tactics*, 20(6), p. 7.

Tarrow, S. (2005) *The New Transnational Activism*. Cambridge University Press.
Theocharis, Y. (2015) 'The conceptualization of digitally networked participation', *Social Media + Society*, 1(2). Available at: https://doi.org/10.1177/2056305115610140
Tolbert, C.J. and Mossberger, K. (2006) 'The effects of e-government on trust and confidence in government', *Public Administration Review*, 66(3), pp. 354-369. Available at: https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00594.x
Tufekci, Z. (2017) *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest*. Yale University Press.
Tyler, T.R. (2001) 'A psychological perspective on the legitimacy of institutions and authorities', in Jost, J.T. and Major, B. (eds.) *The psychology of legitimacy: Emerging perspectives on ideology, justice, and intergroup relations*. Cambridge University Press, pp. 416-436.
UNICEF Innocenti (2020) *Pandemic Participation: Youth Activism Online During the COVID-19 Crisis*. Available at: https://www.unicef.org/innocenti/stories/pandemic-participation-youth-activism-online-covid-19-crisis (Accessed: 6 September 2025).
Wahl-Jorgensen, K. (2019) *Emotions, Media and Politics*. Polity Press.

CZU: 342.51:352:342.57(4:478) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.20

ANALIZA COMPARATIVĂ A FUNCȚIONĂRII SISTEMULUI DE LUARE A DECIZIILOR ÎN ORGANELE ADMINISTRAȚIEI DE STAT DIN ȚĂRILE EUROPENE ȘI REPUBLICA MOLDOVA

Natalia RAHMISTRIUC[34]

Abstract. ***This article provides a comparative analysis of decision-making systems in state administration across France, Norway, and the Republic of Moldova. It explores how citizen participation and civil society involvement strengthen democratic governance, transparency, and accountability. France represents a model of strong civic activism and institutionalized mechanisms for public engagement, while Norway demonstrates the advantages of digital governance and decentralization. The study critically evaluates the Moldovan context, identifying persistent obstacles such as limited transparency, weak institutional frameworks, and insufficient civic education. The analysis argues that Moldova requires a comprehensive reform of its participatory mechanisms, including enhanced legal frameworks, digital platforms for citizen engagement, and stronger cooperation with civil society. The article concludes by offering recommendations for adapting European best practices to the Moldovan context, with the goal of consolidating participatory democracy and fostering trust between state and society.***

Keywords: *Decision-making, citizen participation, civil society, France, Norway, Republic of Moldova*

Introducere

Procesul de luare a deciziilor în administrația publică constituie una dintre cele mai importante dimensiuni ale guvernării democratice. Transparența, responsabilitatea și implicarea cetățenilor în aceste procese definesc gradul de maturitate democratică a unui stat. În epoca contemporană, caracterizată prin globalizare, digitalizare și interdependență socială, participarea activă a societății civile și a cetățenilor la procesul decizional devine nu doar un drept, ci și o condiție fundamentală pentru buna funcționare a instituțiilor (OECD, 2017: 3).

În Europa, experiențele diferitelor state demonstrează că modelele de implicare civică pot varia semnificativ în funcție de tradițiile democratice, de cultura politică și de cadrul instituțional. Franța, cu un puternic activism civic și mecanisme legislative clare (Magni-Berton, 2018: 95), și Norvegia, cu accentul pe guvernarea digitală și descentralizare (Colomer, 2024: 729), reprezintă două modele complementare. Acestea oferă lecții utile pentru Republica Moldova, unde reformele democratice sunt în desfășurare, dar se confruntă cu multiple provocări: lipsa unei culturi participative consolidate, rezistența instituțională la transparență, influența politică excesivă asupra procesului decizional și resurse administrative limitate.

[34] Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova, E-mail: natalia.rahmistriuc@gmail.com

Obiectivul principal al acestui articol este de a analiza comparativ modelele de luare a deciziilor din Franța și Norvegia și de a evalua, în mod critic, modul în care aceste experiențe pot fi adaptate în Republica Moldova. Studiul își propune să identifice atât avantajele, cât și limitele modelelor analizate, să evidențieze lacunele din administrația moldovenească și să formuleze recomandări pentru consolidarea democrației participative.

Experiența Franței privind participarea cetățenilor și a societății civile la luarea deciziilor

Franța are o tradiție democratică solidă, bazată pe principiile egalității, transparenței și responsabilității colective. Cultura politică franceză este puternic influențată de Revoluția Franceză și de istoria sa de mobilizare civică, ceea ce face ca participarea cetățenilor la guvernare să fie percepută nu doar ca un drept, ci și ca o datorie civică (Sintomer & Talpin, 2011: 50). În ultimele decenii, statul francez a dezvoltat o paletă largă de instrumente pentru implicarea cetățenilor în procesele decizionale, atât la nivel local, cât și național, consolidând ideea că procesul democratic nu se rezumă doar la vot, ci presupune un dialog constant între autorități și societate.

Un element definitoriu al modelului francez este cadrul legislativ complex care reglementează participarea civică. Carta Mediului din 2004, integrată în Constituție, consacră dreptul fundamental al cetățenilor de a fi consultați în toate deciziile cu impact ecologic (Loi constitutionnelle n° 2005-205). Această prevedere a deschis calea către dezbateri publice majore privind schimbările climatice, energia nucleară sau tranziția energetică. Tot în această direcție, Legea democrației de proximitate din 2002 a oferit posibilitatea creării de consilii consultative ale locuitorilor, instituționalizând legătura dintre administrațiile locale și comunități (Legifrance, 2002). Mai târziu, Legea inițiativei populare din 2008 a introdus instrumentul referendumului de inițiativă partajată, oferind cetățenilor oportunitatea de a influența direct procesul legislativ și de a propune modificări în sfera normativă (Magni-Berton, 2018: 102). Aceste elemente demonstrează încercarea statului francez de a consolida nu doar democrația reprezentativă, ci și pe cea participativă, oferind societății civile un rol activ și legitim în procesul decizional.

Dincolo de dimensiunea legislativă, Franța a cultivat mecanisme practice și instituții prin care cetățenii participă la viața publică. Un exemplu notoriu este Dezbaterea Națională privind tranziția energetică din 2013, organizată cu sprijinul Consiliului Economic, Social și de Mediu (CESE), care a reunit organizații civice, sindicate, comunități profesionale și cetățeni individuali (CESE, 2013: 12). CESE, ca instituție consultativă națională, are un rol esențial în integrarea opiniilor societății civile în formularea politicilor publice și asigură continuitatea dialogului dintre stat și cetățeni (CESE, 2013: 20). În paralel, consiliile regionale și departamentale sunt adesea privite drept „laboratoare ale democrației participative", locuri unde se testează și se inovează noi formate de consultare publică și unde diversitatea opiniilor este integrată în procesul de elaborare a politicilor (Mazeaud, 2012: 55).

În ultimii ani, Franța a acordat o atenție sporită digitalizării proceselor participative. Lansarea „Grand Débat National" în 2019 a reprezentat un moment de referință, mobi-

lizând sute de mii de cetățeni pe o platformă online unde au putut formula propuneri și participa la dezbateri. Deși această inițiativă a fost salutată ca un pas înainte, cercetătorii au semnalat probleme legate de reprezentativitate și de integrarea reală a propunerilor în procesul decizional (Dobler, 2020: 11). În completare, platforma Make.org s-a impus ca un instrument civic important, permițând cetățenilor să propună idei și să participe la consultări tematice, iar bugetul participativ introdus la Paris a oferit locuitorilor capitalei posibilitatea de a decide direct modul în care este utilizată o parte a resurselor municipale (Mazeaud, 2012: 62). Aceste inițiative arată cum statul francez a încercat să răspundă provocărilor erei digitale și să atragă un număr cât mai mare de cetățeni, în special din rândul tinerilor, în procesele democratice.

Totuși, modelul francez nu este lipsit de limite. Costurile ridicate pentru implementarea și menținerea mecanismelor participative, dificultățile birocratice și reprezentativitatea redusă – prin faptul că participă mai ales grupurile deja active civic – sunt critici recurente aduse acestui sistem (Gourgues, 2012: 58). De asemenea, transformarea propunerilor cetățenești în politici publice reale este adesea lentă, ceea ce poate genera frustrare și o scădere a încrederii în eficiența acestor mecanisme.

În concluzie, experiența Franței evidențiază faptul că participarea cetățenilor și a societății civile la luarea deciziilor este strâns legată de existența unui cadru normativ robust și a unor instituții capabile să medieze dialogul dintre stat și societate. Franța rămâne un exemplu semnificativ de stat care a reușit să îmbine tradițiile civice cu inovațiile democratice contemporane, însă succesul său depinde în mare măsură de disponibilitatea autorităților de a transforma participarea dintr-un exercițiu formal într-un mecanism real de influențare a politicilor publice.

Cadrul legislativ pentru participare civică

Baza legală a participării cetățenești este asigurată de Constituția Franței, de **Carta Mediului din 2004**, de **Legea privind democrația autonomiei locale (2002)** și de **Legea privind inițiativa populară (2008)**.

- **Carta Mediului** consacră dreptul cetățenilor de a fi consultați în deciziile cu impact ecologic, ceea ce a deschis calea pentru dezbateri publice pe teme precum energia nucleară, schimbările climatice și tranziția energetică (Loi constitutionnelle, 2005-205: art. 1).
- **Legea privind democrația locală** permite cetățenilor să formeze consilii consultative, ceea ce instituționalizează legătura dintre administrația locală și societatea civilă (Legifrance, 2002: art. 2).
- **Legea privind inițiativa populară** a introdus posibilitatea referendumurilor de inițiativă partajată, întărind capacitatea cetățenilor de a propune modificări legislative (Legifrance, 2002: art. 2).

Acest cadru normativ nu este doar formal, ci a generat multiple practici de implicare directă a cetățenilor în luarea deciziilor.

În Franța, mecanismele clasice de participare sunt variate și bine dezvoltate:

- **Dezbaterile publice** – organizate pentru proiecte majore de interes național (energie, infrastructură, mediu). De exemplu, **Dezbaterea Națională privind tranziția energetică (2013)** a implicat organizații civice, sindicate, comunități profesionale și cetățeni individuali (CESE, 2013: 12).

- **Consiliile consultative** – instituții permanente care reunesc reprezentanți ai ONG-urilor, ai mediului academic și ai comunităților locale. Ele au rolul de a formula opinii și recomandări pentru guvern și autoritățile regionale.
- **Consiliul Economic, Social și de Mediu (CESE)** – instituție consultativă națională care asigură dialogul dintre stat și societatea civilă, contribuind la definirea politicilor publice pe termen lung (CESE, 2013: 20).
- **Consiliile regionale și departamentale** – percepute ca adevărate „laboratoare ale democrației participative" (Mazeaud, 2012: 55)., promovează inovația și dezvoltă noi formate de implicare.

Aceste mecanisme funcționează ca punți între autorități și cetățeni, permițându-le acestora din urmă să-și exprime opiniile în mod organizat.

Participarea digitală și inovațiile democratice. În ultimii ani, Franța a investit masiv în **platforme digitale de consultare publică**, pentru a facilita accesul cetățenilor la procesul decizional.

- **„Grand Débat National" (2019)** – o platformă online unde cetățenii au putut formula propuneri, vota idei și participa la discuții privind viitorul țării. Deși a mobilizat sute de mii de oameni, analiza ulterioară a scos în evidență limite precum lipsa reprezentativității și caracterul superficial al unor discuții (Dobler, 2020: 11).
- **Make.org** – platformă civică ce permite cetățenilor să propună inițiative și să participe la consultări tematice (OECD, 2024: 13).
- **Bugetul participativ al orașului Paris** – permite locuitorilor capitalei să decidă direct asupra unor proiecte finanțate din bugetul municipal.

Franța a înțeles că, în era digitală, participarea trebuie să fie mai flexibilă și mai rapidă, iar platformele online au devenit esențiale pentru implicarea generațiilor tinere.

Avantaje:

- Cadru legislativ clar și incluziv.
- Diversitate de mecanisme (clasice și digitale).
- Experiență bogată în organizarea de consultări publice.
- Implicarea activă a societății civile și a ONG-urilor.

Limite:

- Costuri mari de implementare și menținere a platformelor participative.
- Reprezentativitate scăzută (participă mai ales grupurile deja active civic).
- Rezultatele consultărilor nu sunt întotdeauna luate în considerare în mod real de guvern.
- Birocrația poate întârzia transformarea propunerilor cetățenești în politici publice.

Concluzie intermediară pentru Franța: Modelul francez se bazează pe **instituționalizarea participării civice** și pe **diversificarea instrumentelor democratice**, atât tradiționale, cât și digitale. Deși are limite privind reprezentativitatea și eficiența practică, Franța rămâne un exemplu de stat care a creat un cadru legislativ și instituțional solid pentru implicarea cetățenilor (Gourgues, 2012: 58).

Experiența Norvegiei privind participarea cetățenilor și a societății civile la luarea deciziilor

Norvegia este recunoscută ca unul dintre cele mai democratice și transparente state din lume. Sistemul său politic se fundamentează pe principii de egalitate, deschidere și descentralizare, iar participarea cetățenilor este privită drept fundament al guvernării locale și naționale. Spre deosebire de Franța, unde tradiția activismului civic domină și unde implicarea societății civile s-a consolidat printr-o lungă istorie de mișcări sociale și revoluții, Norvegia și-a construit modelul pe baza guvernării digitale și a democrației locale, orientând procesele decizionale spre nivelul comunităților și utilizând tehnologia pentru a apropia cetățenii de administrație.

Un element central al modelului norvegian este cadrul legislativ stabilit prin Legea administrației publice locale (Kommuneloven, 2018), care definește democrația locală drept o dimensiune esențială a guvernării. Această lege consacră ideea că locuitorii trebuie să aibă posibilitatea să participe activ la procesul de elaborare a deciziilor și obligă consiliile municipale și regionale să creeze structuri consultative pentru tineri, persoane vârstnice și persoane cu dizabilități, astfel încât grupurile vulnerabile să fie incluse în procesul democratic. În paralel, reforma regională din 2020 a consolidat autonomia administrațiilor locale, descentralizând competențe importante de la nivel național la nivel regional și comunitar, ceea ce a transformat Norvegia într-un laborator de democrație de proximitate (Hanssen et al., 2013: 45).

Democrația norvegiană se exercită în mare parte prin structuri consultative – referendumuri municipale, comitete locale și consilii tematice – care funcționează ca adevărate „școli ale democrației". Aceste mecanisme îi familiarizează pe cetățeni cu procesele politice și creează un cadru instituțional pentru dialog, chiar dacă, în practică, ele nu au întotdeauna putere decizională efectivă (Kampevoll et al., 2018: 42). Totuși, prin caracterul lor incluziv și prin apropierea de cetățean, aceste structuri sporesc nivelul de încredere în autorități și consolidează sentimentul de apartenență la comunitate.

Un alt element definitoriu al modelului norvegian este guvernarea digitală. Încă din anii '90, Norvegia a investit în construirea unei infrastructuri digitale menite să simplifice relația dintre stat și cetățeni. Introducerea identității electronice (eID) a permis accesul rapid la toate serviciile publice printr-o singură autentificare, reducând birocrația și costurile administrative (OECD, 2017: 11). În paralel, portalurile unice de tip „ghișeu digital" și cutiile poștale electronice au devenit instrumente esențiale pentru comunicarea dintre cetățeni și instituții. Prin deschiderea seturilor de date guvernamentale, cetățenii și organizațiile societății civile au căpătat acces nu doar la informații, ci și la posibilitatea de a monitoriza și evalua deciziile publice, ceea ce a contribuit la creșterea transparenței și responsabilității.

Un exemplu relevant al acestei direcții îl constituie Strategia Digitală pentru sectorul public 2019–2025, care a urmărit să creeze un sistem administrativ mai eficient și mai transparent, dar și Strategia Națională pentru Inteligența Artificială (2020), elaborată prin consultări publice ce au implicat ONG-uri, mediul academic și sectorul privat. Aceste documente au demonstrat nu doar dorința statului de a utiliza tehnologia pentru modernizarea administrației, ci și respectul pentru principiile democrației participative,

în sensul că cetățenii au fost consultați încă din etapa de definire a politicilor (Ministry of Digitalisation, 2020: 5). În plus, politica privind utilizarea datelor ca resursă a confirmat că digitalizarea nu este doar un proces tehnologic, ci și unul social și democratic, care trebuie să aducă beneficii concrete tuturor categoriilor de populație (Government's policy, 2020: 3).

Norvegia și-a aliniat aceste inițiative și la cadrul european, adoptând principii similare cu cele incluse în Regulamentul Uniunii Europene privind inteligența artificială, care subliniază necesitatea transparenței algoritmilor și a protejării drepturilor fundamentale (Proposal for a regulation…, 2021: art. 13). În acest fel, statul norvegian a demonstrat că digitalizarea nu trebuie să se facă în detrimentul drepturilor cetățenești, ci, dimpotrivă, poate consolida încrederea și legitimitatea democratică.

Cu toate acestea, modelul norvegian are și limite vizibile. Deși infrastructura digitală este foarte avansată, există riscul apariției inegalităților de acces: grupurile sociale vulnerabile, persoanele vârstnice sau comunitățile din zone rurale cu infrastructură slabă pot întâmpina dificultăți în utilizarea noilor tehnologii. În plus, caracterul predominant consultativ al structurilor locale face ca deciziile finale să fie luate în continuare de consiliile municipale sau regionale, ceea ce poate reduce sentimentul de influență directă al cetățenilor asupra procesului decizional.

În concluzie, experiența Norvegiei arată că un stat poate construi o democrație participativă modernă combinând descentralizarea cu tehnologia digitală. Deși participarea rămâne în multe cazuri consultativă, iar digitalizarea poate genera provocări legate de incluziune, modelul norvegian constituie un exemplu valoros de guvernare transparentă și inovatoare. Relevanța acestuia pentru Republica Moldova este semnificativă, însă adaptarea lui necesită resurse, voință politică și o cultură civică bine dezvoltată – condiții care sunt încă în formare într-un stat aflat în tranziție democratică.

Cadrul legislativ și principiile de bază. Principalul document care reglementează participarea civică este **Legea administrației publice locale (Kommuneloven, 2018: §1–1)**. Aceasta are ca obiectiv „dezvoltarea autonomiei locale reprezentative și a unei democrații locale puternice, cu participarea activă a locuitorilor". Cetățenii pot formula propuneri și inițiia dezbateri la nivel municipal sau regional.

- Consiliile municipale și cele districtuale sunt obligate să înființeze **consilii consultative** pentru tineri, persoane vârstnice și persoane cu dizabilități.
- Reforma regională din 2020 a descentralizat responsabilitățile, consolidând rolul autorităților locale (Hanssen et al., 2013: 27).

Acest cadru legislativ reflectă filosofia politică norvegiană: **deciziile trebuie luate cât mai aproape de cetățean**.

Democrația locală ca „școală a democrației". Norvegia a dezvoltat un sistem robust de participare la nivel local:

- **Referendumuri municipale și regionale** – organizate pentru probleme importante ale comunității (Kampevoll et al., 2018: 42).
- **Comitete consultative locale** – desemnate de consiliile municipale, formate din reprezentanți ai comunității.
- **Consilii ale tinerilor** – creează un cadru instituțional pentru implicarea generației tinere în guvernare (Colomer, 2024: 735).

Aceste structuri au rol mai mult consultativ decât decizional, dar ele constituie o veritabilă „școală a democrației", învățând cetățenii să-și exprime opiniile și să participe la dialogul public.

*Guvernarea digitală și inovarea democratică***.** Norvegia se situează printre **primele locuri în clasamentele OCDE** privind digitalizarea administrației publice. De la începutul anilor '90, statul a investit în crearea unei infrastructuri digitale care să simplifice relația dintre cetățeni și instituții. Principalele inițiative includ:

- **eID (identitate electronică)** – cetățenii pot accesa toate serviciile publice printr-o singură autentificare digitală (OECD, 2017: 11).
- **Cutii poștale digitale** – fiecare cetățean are un cont oficial prin care primește documente și notificări de la instituții (OECD, 2024: 15)..
- **Portaluri unice („ghișeu unic")** – pentru firme și persoane fizice, reducând birocrația.
- **Date guvernamentale deschise** – puse la dispoziția publicului pentru transparență și monitorizare.

Aceste instrumente nu doar facilitează accesul la servicii, ci și **stimulează participarea civică**, întrucât cetățenii pot consulta proiecte, trimite opinii și monitoriza implementarea politicilor.

Strategii digitale și utilizarea inteligenței artificiale. Guvernul norvegian a lansat Strategia Digitală pentru sectorul public 2019–2025 și Strategia Națională pentru Inteligența Artificială (2020). Aceste documente au fost elaborate prin consultări publice largi, implicând ONG-uri, mediul academic și sectorul privat (Ministry of Digitalisation, 2020:5).

Obiective: guvernare digitală durabilă, transparență în algoritmi, utilizare etică a tehnologiilor.

Aplicații: automatizarea serviciilor publice, personalizarea interacțiunii cu cetățenii, analiza big data pentru fundamentarea politicilor publice.

Consultările pentru strategia IA au arătat cum societatea civilă poate contribui direct la definirea direcțiilor de dezvoltare tehnologică. Această abordare a transformat Norvegia într-un model internațional de democrație digitală. Norvegia promovează transparența algoritmilor și utilizarea etică a tehnologiilor (OECD, 2024: 71).

Avantaje și limite ale modelului norvegian

Avantaje:

- Puternică descentralizare și apropiere a deciziilor de cetățean.
- Infrastructură digitală bine dezvoltată.
- Incluziune socială (consilii pentru tineri, vârstnici, persoane cu dizabilități).
- Transparență ridicată și încredere în instituțiile statului.

Limite:

- Multe structuri locale au rol doar consultativ, fără putere decizională reală.
- Participarea digitală poate exclude categoriile vulnerabile cu acces limitat la tehnologie.
- Procesul decizional poate deveni complex din cauza descentralizării excesive.

Concluzie intermediară pentru Norvegia: Modelul norvegian de participare cetățenească se distinge prin accentul său pe guvernarea locală și pe inovațiile digitale.

Această abordare reflectă o tradiție democratică în care cetățeanul este considerat partener al statului, nu doar beneficiar pasiv al deciziilor politice.

Un prim avantaj fundamental este faptul că autoritățile locale beneficiază de o autonomie considerabilă, ceea ce permite o adaptare mai bună a deciziilor la nevoile comunităților. Acest lucru este confirmat de cercetările lui Hanssen și colaboratorii săi, care arată că „ordinea democratică locală constituie o școală de formare civică" și contribuie la consolidarea democrației naționale (Hanssen et al., 2013: 45). Totodată, reformele regionale recente au demonstrat capacitatea Norvegiei de a adapta structurile administrative pentru a răspunde schimbărilor socio-economice (Hörnström, 2013: 432).

În plan digital, Norvegia s-a afirmat ca lider în e-guvernare la nivelul OCDE. Identitatea electronică (eID), portalurile unice și cutiile poștale digitale au revoluționat relația dintre cetățeni și stat, reducând birocrația și crescând transparența (OECD, 2017: 11). Mai mult, adoptarea unei strategii naționale pentru inteligența artificială (Ministry of Digitalisation, 2020: 5) demonstrează interesul pentru integrarea noilor tehnologii într-un cadru etic și transparent. Consultările publice care au însoțit această strategie arată că Norvegia tratează serios participarea societății civile la definirea politicilor tehnologice (Colomer, 2024: 735). Strategia guvernamentală privind utilizarea datelor ca resursă confirmă această orientare, stabilind că valoarea adăugată a digitalizării trebuie să fie distribuită echitabil între cetățeni și instituții (Government's policy, 2020: 3).

Totodată, politicile Norvegiei se aliniază cu inițiativele Uniunii Europene, cum este Regulamentul privind inteligența artificială, care promovează transparența algoritmilor și protejarea drepturilor fundamentale (Proposal for a regulation…, 2021: art. 13). Această abordare arată că statul norvegian nu doar adoptă soluții tehnologice, ci și le integrează într-un cadru legislativ european, ceea ce întărește legitimitatea democratică și compatibilitatea internațională.

Totuși, există și limite semnificative. Participarea rămâne adesea consultativă, nu decizională. Comitele și consiliile locale nu au întotdeauna puterea reală de a influența deciziile finale (Kampevoll et al., 2018: 42). În plus, digitalizarea masivă, deși eficientă, riscă să creeze inegalități de acces pentru persoanele vârstnice sau comunitățile cu infrastructură slabă.

Prin urmare, concluzia generală pentru Norvegia este că sistemul său de luare a deciziilor reușește să îmbine descentralizarea cu tehnologia digitală, creând un cadru incluziv și transparent. Acest model reprezintă un exemplu valoros pentru state precum Republica Moldova, dar succesul său se bazează pe factori precum un nivel înalt de educație civică, încrederea în instituții și resurse administrative solide – factori care lipsesc adesea în țările aflate în tranziție democratică.

Republica Moldova, aflată la intersecția dintre modelul democratic european și provocările tranziției post-sovietice, se confruntă cu dificultăți majore în asigurarea unei participări reale a cetățenilor și societății civile în procesul decizional (Legea privind transparența decizională, 2008: art. 3). Deși cadrul normativ prevede mecanisme de implicare, aplicarea lor este adesea formală, fragmentată și lipsită de impact semnificativ asupra politicilor publice. Problemele principale: participare formală, transparență redusă, corupție și lipsa educației civice (Dobler, 2020: 6).

În ultimii ani au fost introduse unele inițiative pozitive:

– bugetele participative implementate în câteva municipalități (Chișinău, Cahul, Ungheni), care permit cetățenilor să decidă asupra unei părți din cheltuielile publice;
– crearea unor consilii consultative locale, unde ONG-urile și cetățenii discută chestiuni de interes public (mediu, educație, infrastructură);
– implicarea ONG-urilor în monitorizarea proceselor electorale și în advocacy pentru transparență și reforme democratice.

Cu toate acestea, aceste inițiative rămân izolate și fragmentate. Spre deosebire de Franța, unde activismul civic este sprijinit de tradiția revoluționară și de mecanisme constituționale, în Moldova activismul rămâne vulnerabil la presiuni politice. De asemenea, comparativ cu Norvegia, unde digitalizarea a redus distanța dintre cetățeni și instituții, în Republica Moldova platformele de consultare online există doar pe hârtie și sunt slab utilizate.

Un alt element important este rolul diasporei, care participă masiv la vot (ex. alegerile din 2020 și 2021), dar are puține mecanisme instituționale de a influența deciziile între ciclurile electorale. În plus, tinerii și comunitățile rurale sunt adesea excluse din consultări, ceea ce accentuează clivajele sociale.

Cadrul legislativ și instituțional

Moldova dispune de mai multe documente și legi care consacră participarea cetățenească:

- **Legea privind transparența în procesul decizional (2008, modificată ulterior)** – obligă autoritățile să publice proiectele de acte normative și să organizeze consultări publice.
- **Legea administrației publice locale (2006, revizuită)** – permite consultări la nivel municipal, inclusiv prin adunări ale cetățenilor.
- **Strategii naționale privind societatea civilă** – care stabilesc obiective pentru consolidarea ONG-urilor și implicarea acestora în procesele politice.

Cu toate acestea, aplicarea acestor prevederi este inegală. Multe consultări se organizează superficial, doar pentru bifarea unei obligații legale. În plus, există cazuri frecvente în care autoritățile ignoră opiniile formulate de societatea civilă.

Obstacole și probleme sistemice

Analizând experiența Republicii Moldova, se evidențiază câteva probleme critice:

- **Participare formală, nu reală** – multe dezbateri publice se desfășoară cu puțini participanți, iar rezultatele nu influențează decizia finală.
- **Nivel redus de cultură civică** – cetățenii nu sunt obișnuiți să participe activ la procesul decizional, iar educația civică rămâne precară.
- **Transparență limitată** – proiectele de decizii sunt uneori publicate cu întârziere, iar accesul la informații este îngreunat.
- **Corupție și influență politică** – deciziile importante sunt adesea dictate de interese economice sau politice, nu de consultările publice.
- **Resurse insuficiente** – administrațiile locale nu au fonduri și competențe suficiente pentru a organiza consultări eficiente.
- **Participare digitală redusă** – platformele online pentru implicare civică există mai mult la nivel declarativ, dar sunt slab utilizate și promovate.

Exemple pozitive, dar izolate

Există și inițiative care demonstrează potențialul participării civice în Moldova:

- **Bugetele participative** introduse în câteva orașe (Chișinău, Cahul, Ungheni) permit cetățenilor să decidă cum se cheltuiește o parte din bugetul local. Totuși, acestea rămân proiecte-pilot, fără extindere națională.
- **Consiliile locale consultative** – în unele municipalități, ONG-urile și cetățenii sunt implicați în comitete tematice (mediu, educație, infrastructură). Dar impactul lor asupra deciziilor finale rămâne limitat.
- **Implicarea ONG-urilor** în monitorizarea proceselor electorale, în promovarea transparenței și în advocacy pentru reforme legislative.

Aceste exemple arată că există un potențial de consolidare a participării civice, dar lipsesc mecanisme sistemice și sprijin instituțional.

Analiză critică comparativă. Comparând Republica Moldova cu Franța și Norvegia, se conturează câteva diferențe majore care reflectă niveluri distincte de consolidare democratică și de implicare a cetățenilor în procesele decizionale.Franța dispune de un cadru legislativ solid și o diversitate de instrumente participative – de la dezbateri publice și consilii consultative până la platforme digitale precum Grand Débat National sau Make.org. Acestea asigură cetățenilor o gamă largă de posibilități de implicare. Totuși, modelul francez este adesea criticat pentru probleme de reprezentativitate – participă mai ales grupurile deja active civic – și pentru faptul că rezultatele consultărilor nu influențează întotdeauna deciziile finale ale guvernului. Astfel, Franța se confruntă cu o provocare de eficiență și integrare a participării în procesul decizional (Dobler, 2020: 11).

Norvegia, a reușit să digitalizeze masiv administrația și să creeze o democrație locală vie, chiar dacă predominant consultativă. Inovațiile precum eID, portalurile unice și cutiile poștale digitale au redus birocrația și au consolidat încrederea cetățenilor în instituții (OECD, 2017: 11). Totuși, limitele sistemului norvegian constau în faptul că multe consilii locale nu dețin putere decizională reală (Kampevoll et al., 2018: 42), iar digitalizarea poate genera inegalități de acces pentru grupurile vulnerabile. Provocarea Norvegiei este de a transforma participarea consultativă în participare decizională și de a asigura incluziunea digitală totală.

Republica Moldova, se află într-un stadiu incipient, unde participarea este adesea o obligație legală formală, nu un proces funcțional și autentic. Consultările publice sunt rareori influente asupra deciziilor finale, iar corupția și influența intereselor politice subminează eficiența mecanismelor democratice (Legea privind transparența decizională, 2008: art. 3). Dacă în Franța și Norvegia accentul cade pe perfecționarea mecanismelor existente, în Moldova provocarea fundamentală este funcționalitatea de bază a instituțiilor și aplicarea reală a legislației.

Astfel, dacă Franța și Norvegia se confruntă cu dificultăți legate de eficiență și reprezentativitate, Republica Moldova are de depășit obstacole structurale și culturale care împiedică participarea reală. Aceasta evidențiază un decalaj profund între statele democratice consolidate și un stat aflat încă în tranziție, unde participarea cetățenilor nu este încă percepută ca o resursă strategică pentru guvernare.

Recomandări pentru Republica Moldova. Pentru a îmbunătăți sistemul de participare civică și pentru a-l apropia de modelele europene, sunt necesare următoarele acțiuni:

1. **Consolidarea cadrului legislativ** (Hanssen et al., 2013: 45) – actualizarea Legii transparenței și stabilirea unor sancțiuni reale pentru autoritățile care ignoră consultările publice
2. **Extinderea bugetelor participative (Gourgues, 2012: 52)** – transformarea lor într-o practică obișnuită, aplicată în toate municipiile, nu doar în câteva localități.
3. **Dezvoltarea platformelor digitale funcționale** (Dobler, 2020: 10) – crearea unui portal național de consultări publice, după modelul „Grand Débat National" din Franța sau al platformelor digitale din Norvegia.
4. **Educație civică și digitală** – introducerea în școli a unor programe dedicate participării civice, pentru a forma o nouă generație activă și implicată (Colomer, 2024: 738).
5. **Îmbunătățirea transparenței decizionale** – toate proiectele de acte normative și bugetele locale trebuie publicate din timp, într-un format accesibil.
6. **Reducerea influenței politice** – asigurarea independenței consiliilor consultative și implicarea societății civile în monitorizarea deciziilor.
7. **Sprijin pentru ONG-uri** – crearea unui fond național pentru susținerea organizațiilor societății civile implicate în advocacy și monitorizare (Sintomer & Talpin, 2011: 73).

Republica Moldova are un cadru normativ care permite participarea cetățenilor, dar aplicarea acestuia este superficială și ineficientă. Dacă în Franța și Norvegia provocarea constă în perfecționarea mecanismelor, în Moldova provocarea este **funcționarea reală și autentică a participării civice**. Pentru a progresa, țara trebuie să treacă de la formalism la **implicare substanțială**, bazată pe transparență, educație civică și sprijin pentru societatea civilă. Analiza comparativă a modelelor de participare cetățenească din Franța, Norvegia și Republica Moldova evidențiază diferențe semnificative între statele democratice consolidate și un stat aflat încă în tranziție post-sovietică. În primul rând, Franța și Norvegia sunt state democratice consolidate, care au reușit să construiască instituții și mecanisme clare pentru participarea cetățenească. Franța a dezvoltat un sistem complex de implicare, care include consilii consultative, inițiative legislative și platforme digitale. Norvegia, pe de altă parte, a pus accentul pe descentralizare și pe digitalizarea administrației publice, ceea ce a apropiat cetățenii de procesele decizionale.

În schimb, Republica Moldova se află încă în faza de consolidare a cadrului democratic, având un decalaj semnificativ față de modelele europene. Mecanismele prevăzute de lege există, dar aplicarea lor este adesea formală și lipsită de eficiență reală. În timp ce în Franța și Norvegia problema este cum să se îmbunătățească reprezentativitatea și calitatea consultărilor, în Moldova problema fundamentală rămâne lipsa de funcționalitate și de aplicare practică a mecanismelor existente.

Un element comun esențial între Franța și Norvegia este accentul pus pe transparență și dialogul constant cu societatea civilă. Ambele state au înțeles că legitimitatea deciziilor publice depinde de participarea reală a cetățenilor și de accesul liber la informație.

De asemenea, instituționalizarea mecanismelor participative constituie o altă trăsătură comună. În Franța, consiliile consultative și dezbaterile publice au o tradiție bine conturată, iar în Norvegia consiliile pentru tineri, vârstnici și persoane cu dizabilități asigură incluziunea socială. În plus, ambele țări au dezvoltat platforme digitale, care simplifică interacțiunea dintre cetățeni și autorități.

Nu în ultimul rând, în ambele state, implicarea cetățenilor în politici publice majore – fie că vorbim de tranziția energetică în Franța sau de strategia digitală și IA în Norvegia – reflectă maturitatea democratică și disponibilitatea de a consulta societatea înainte de adoptarea unor decizii cu impact strategic.

Republica Moldova are multe de învățat din experiența acestor două modele. În primul rând, este necesară adoptarea bunelor practici din Franța, prin crearea unor consilii consultative funcționale, extinderea bugetelor participative și organizarea unor dezbateri publice autentice, care să aibă impact real asupra politicilor.

În al doilea rând, adaptarea modelului norvegian este esențială. Digitalizarea serviciilor publice, implementarea unui sistem de identitate electronică națională și crearea unui portal unic pentru consultări publice ar putea reduce birocrația și crește încrederea cetățenilor în instituții.

Totodată, este nevoie de o reformă culturală și educațională. Dezvoltarea educației civice și digitale încă din școală ar putea contribui la formarea unei generații capabile să participe activ la viața democratică. În acest proces, un rol-cheie îl joacă ONG-urile, care trebuie consolidate prin finanțare stabilă și printr-o cooperare transparentă cu statul.

În cele din urmă, Republica Moldova trebuie să abordeze frontal problema influenței politice asupra consultărilor publice. Pentru ca mecanismele de participare să aibă credibilitate, ele trebuie să genereze un impact real, nu să fie simple exerciții formale. Limitarea capturii instituționale și creșterea transparenței pot constitui pași decisivi în direcția consolidării democrației participative.

Astfel, analiza demonstrează că Franța și Norvegia pot servi drept repere diferite, dar complementare, pentru dezvoltarea participării cetățenești. Franța oferă un exemplu de activism civic instituționalizat și diversificat, iar Norvegia arată cum descentralizarea și tehnologia pot aduce administrația mai aproape de cetățeni.

Republica Moldova, aflată încă pe drumul consolidării democratice, are nevoie de o combinație între aceste două modele: instituționalizarea participării în stil francez și digitalizarea proceselor administrative după model norvegian. Doar printr-o abordare mixtă, adaptată realităților locale, Republica Moldova poate reduce decalajul față de statele europene și poate construi un sistem de guvernare participativ, transparent și legitim.

BIBLIOGRAFIE

OECD (2017), Digital Government Review of Norway: Boosting the Digital Transformation of the Public Sector, OECD Publishing, Paris.

OECD (2024), The Digital Transformation of Norway's Public Sector, OECD Publishing, Paris.

Ministry of Digitalisation and Public Governance (2020), The National Strategy for Artificial Intelligence.

Magni-Berton, R. (2018). Référendum local d'initiative populaire. Récit d'une première expérience en France. Participations, N° 20(1), 85-110.

Carta Mediului (2004), Loi constitutionnelle n° 2005-205 du 1er mars 2005 relative à la Charte de l'environnement.

Legea „Despre democrația autonomiei locale" (2002).

CESE (2013), Rapport sur le débat national sur la transition énergétique.

Dobler Camille (2020), The 2019 Grand Débat National in France: A participatory experiment with limited legitimacy.

Sintomer, Yves şi Talpin, Julien (2011), La Démocratie participative au-delà de la proximité. Rennes: Presses universitaires de Rennes.
Guillaume Gourgues (2012), Quel avenir pour la participation publique locale ? Pouvoirs locaux, nr. 92.
Mazeaud Alice (2012), L'instrumentation participative de l'action publique. Participations, nr. 1.
Colomer Laia (2024), Participation and cultural heritage management in Norway. Who, when, and how people participate. International Journal of Cultural Policy, 30:6, 728-745.
Hanssen G. S., Klausen J. E., Winsvold M. (2013), Erfaringer med nærdemokratiske ordninger i Norden. Oslo: Norsk institutt pentru by- og regionforskning.
Kampevoll F., Almås H. E., Frisvoll S. (2018), Politisk organisering og ordninger for nærdemokrati i sammenslåtte kommuner. Trondheim: Ruralis.
Hörnström L. (2013), Strong Regions within the Unitary State: The Nordic Experience of Regionalisation. Regional & Federal Studies 23 (4): 427–443.
Legea privind transparența decizională (2008).

CZU: 35.07:354.11/.86:340.134 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.21

DIMENSIUNEA ORGANIZAȚIONAL-FUNCȚIONALĂ A AUTORITĂȚILOR ADMINISTRATIVE DIN SUBORDINEA MINISTERELOR

Vladimir BORȘ[35]

Abstract. ***In the architecture of the public administration of the Republic of Moldova, administrative authorities subordinated to ministries represent an essential component of the specialized central public administration. The establishment of these bodies is determined by the wide scope and complexity of the problems in a certain field of activity reserved for a ministry, the resolution of which makes it necessary to organize other structures, subordinate to the ministry with a narrower competence and included in the object of activity reserved for the ministry. . These structures contribute to the implementation of sectoral public policies, exercising executive, control, regulatory or public service provision powers in specific areas. The decision on the establishment, reorganization and dissolution of organizational structures within the scope of competence of ministries and other administrative authorities subordinate to the Government, implicitly of public institutions, represents one of the powers of the Government and is carried out by adopting a Government decision.***

Keywords: *public administration, specialized central public administration; administrative authority subordinate to the ministry; implementation and enforcement of legislation, public dignity function.*

Administrația publică centrală de specialitate, în orice societate reprezintă, în esență, un instrument al statului, indispensabil în atingerea unor deziderate, în realizarea unor valori politice stabilite prin acte juridice, "în scopul satisfacerii interesului general, prin acțiunea puterii publice"(Manda, 2012: 44). Astfel, constatăm că există administrația statului înfăptuită de administrația publică centrală de specialitate sub autoritatea guvernului, ale cărui organe se ramifică pe ansamblul teritoriului statal.

Administrația publică centrală de specialitate se regăsește pretutindeni, în toată complexitatea vieții sociale, constituind una din cele mai utile activități umane. Administrația publică centrală de specialitate, în statul de drept, reprezintă principala pârghie prin care se realizează valorile stabilite la nivelul palierului politic. Ea trebuie să fie continuă, omniprezentă, promptă și energică, deoarece reprezintă necontenit statul, atât în interior cât și în exterior. Administrația publică centrală de specialitate este aparatul de gestiune al problemelor publice. Ea constituie organizarea care se dă oricărui grup social evoluat, instrumentul de coeziune și de coordonare indispensabilă, fără de care societatea se dezagregă (Vida, 2009:19).

Constituirea autorităților centrale de specialitate poartă și o vădită încărcătură politică, fiind determinată de prioritățile de guvernare ale clasei politice. Tocmai de aceea, prerogativa organizării, reorganizării și desființării autorităților administrației centrale de specialitate aparține Parlamentului Republicii Moldova, care, în momentul constitu-

[35] associate professor, Moldova State University, E-mail: vladimir.bors@usm.md

irii unei autorități administrative centrale de specialitate nu face altceva decât să aprobe acele valori și să acorde prioritate de realizare obiectivelor ce corespund doctrinei politice a majorității parlamentare. Competenta de a înființa autorități publice centrale de specialitate i se atribuie Parlamentului prin reglementări constituționale, în calitatea sa de autoritate reprezentativă și legislativă a statului, expresie a conducerii democratice a societății

Conform art. 107 al Constituției Republicii Moldova din 29.07.1994, organele centrale de specialitate ale statului sunt ministerele. Ele traduc în viață, în temeiul legii, politica Guvernului, hotărârile și dispozițiile lui, conduc domeniile încredințate și sunt responsabile de activitatea lor.(Constituția RM, 1994) Prevederile constituționale se regăsesc în art. 9 al Legii privind administrația publică centrală de specialitate nr.98 din 04.05.2012. Ministerele sunt organe centrale de specialitate ale statului care asigură elaborarea politicilor publice ale Guvernului în domeniile de activitate care le sunt încredințate.(Legea RM nr.98 din 04.05.2012) La etapa actuală avem următoarele ministere: Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Ministerul Apărării, Ministerul Culturii, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Energiei, Ministerul Finanțelor, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Ministerul Justiției, Ministerul Mediului, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății.

În activitatea sa, fiecare minister se conduce de Constituția Republicii Moldova, de Legea cu privire la Guvern și de alte acte legislative, de decretele Președintelui Republicii Moldova, ordonanțele, hotărârile și dispozițiile Guvernului, precum și de regulamentul său de organizare și funcționare aprobat de Guvern (alin. I, art.22 al Legii Nr.98 din 04.05.2012). Ele se organizează numai în subordinea Guvernului și numai pe baza legii, ca act al organului legiuitor al tarii. Ministerele se aprobă de către Parlament prin acordarea votului de încredere asupra programului de guvernare și a întregii liste a guvernului, cu ocazia procedurii de investitură (art.98 al Constituției Republicii Moldova) .

Pentru asigurarea implementării politicilor publice ale Guvernului în anumite subdomenii sau sfere din domeniile de activitate care îi sunt încredințate unui minister, în subordinea acestuia pot fi create autorități administrative cu forma de organizare juridică de agenții, servicii de stat și de inspectorate de stat.) (Lege nr.140 din 13-06-2025)

Înființarea acestor organe este determinată de sfera largă de cuprindere și complexitatea problemelor dintr-un anumit domeniu de activitate rezervat unui minister, a căror rezolvare face necesară organizarea și a altor structuri, subordonate ministerului, care să aibă o competență mai restrânsă decât cea a ministerului cu un obiect de activitate care se încadrează totuși, în obiectul de activitate rezervat ministerului.(Preda, 2001)

În România crearea unor asemenea autorități administrative au temeiul constituțional cuprinse în prevederile articolul 116 alin.(2) și articolul 117 alin.(2). (Preda, 2002; Constituția României)

Cât privește temeiul legal al organizării acestor organe este prevăzut în dispozițiile art.42 din legea privind organizarea ți funcționarea Guvernului României și a ministerelor (5) și articolul 68 din *Codul administrativ din 03.07.2019 potrivit cărora , „mi-*

nisterele pot înființa în subordinea lor organe de specialitate"(Codul administrativ al Romaniei, 2019).

În arhitectura administrației publice a Republicii Moldova, autoritățile administrative din subordinea ministerelor reprezintă o componentă esențială a administrației publice centrale de specialitate Înființarea acestor organe este determinată de sfera largă de cuprindere și complexitatea problemelor dintr-un anumit domeniu de activitate rezervat unui minister, a căror rezolvare face necesară organizarea și altor structuri, subordonate ministerului cu o competență mai restrânsă și încadrată în obiectul de activitate rezervat ministerului. Aceste structuri contribuie la implementarea politicilor publice sectoriale, exercitând competențe executive, de control, reglementare sau prestare de servicii publice în domenii specifice.

Conform art.7 lit.e al Legii nr. 136/2017 cu privire la Guvern (Legea nr.136 din 07.07.2017), precum și cu pct. 51. alin.1 din Regulamentul Guvernului, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 610/2018, luarea deciziei asupra constituirii, reorganizării și dizolvării structurilor organizaționale din sfera de competență a ministerelor și a altor autorități administrative subordonate Guvernului, implicit a instituțiilor publice, reprezintă una dintre împuternicirile Guvernului și se realizează prin adoptarea unei hotărâri a Guvernului. Astfel, în baza pct.9.4 a Structurii-tip a Regulamentului privind organizarea și funcționarea ministerului (Hotărârea Guvernului Nr.284 din 14.05.2025, Anexa 1), ministerul este investit cu dreptul să prezinte Guvernului propuneri privind constituirea, reorganizarea sau dizolvarea unor autorități administrative aflate în subordinea sa pentru asigurarea realizării misiunii și îndeplinirii funcțiilor sale. Ministrul prezintă Guvernului spre examinare propuneri cu privire la regulamentul de organizare și funcționare, structura și efectivul-limită ale autorităților administrative din subordinea ministerului (pct.10.18).

Misiunea, funcțiile de bază, atribuțiile principale, drepturile generale și alte chestiuni privind organizarea activității autorităților administrative din subordinea ministerelor se stabilesc, în conformitate cu prevederile legislative și normative învigorare, în regulamentele privind organizarea și funcționarea acestora aprobate de Guvern. În chestiunile ce țin de realizarea propriei misiuni, autoritățile administrative din subordinea ministerelor dispun de autonomie decizională, cu excepțiile stabilite prin lege(alin. 1, art.15 al Legii Nr.98 din 04.05.2012).

Actul de înființare trebuie să prevadă clar: obiectivele instituției; statutul juridic; modul de numire a conducerii; raportarea și controlul administrativ; sursele de finanțare (de regulă, din bugetul de stat).

Autoritatea administrativă are misiunea de a asigura implementarea politicii statului în subdomeniile sau în sferele din domeniile de activitate ale ministerului.

Principalele funcții ale acestor autorități sunt: implementarea și aplicarea legislației din domeniul de competență al ministerului; supravegherea, controlul și inspecția în sectoarele de activitate relevante (ex. protecția consumatorilor, sănătate publică, transporturi, educație, cultură etc.); elaborarea normelor tehnice și metodologice pentru aplicarea unitară a politicilor publice; colectarea și analiza datelor statistice, necesare deciziilor de politică publică; prestarea de servicii publice către cetățeni sau mediul de afaceri, conform atribuțiilor legale; participarea la proiecte și programe naționale sau internaționale în domeniul de competență.

În funcție de domeniul de activitate, se pot distinge multiple tipuri de autorități administrative subordinate ministerelor(agenții, servicii, inspectorat)

- Ministerul Finanțelor (*Serviciul Fiscal de Stat, Serviciul Vamal, Agenția Achiziții Publice,* ***Inspectoratului Control Financiar de Stat***);
- Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării (Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor);
- Ministerul Muncii și Protecției Sociale (*Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Agenția pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă, Inspectoratul de Stat al Muncii, Inspectoratul Social de Stat*);
- Ministerul Mediului (*Agenția Apele Moldovei, Agenția Moldsilva, Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale, Agenției Naționale de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice, Inspectoratul pentru Protecția Mediului, Agenția de Mediu*);
- Ministerul Sănătății (*Agenția Națională pentru Sănătate Publică*);
- Ministerul Culturii (*Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile*);
- Ministerul Educației și Cercetării (*Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, Agenția Națională pentru Curriculum și Evaluare, Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret*);
- Ministerul Justiției (*Administrația Națională a Penitenciarelor, Inspectoratul Național de Probațiune, Agenția Digitalizare în Justiție și Administrare Judecătorească, Agenția Națională a Arhivelor, Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești*, Centrului National de Expertize Judiciare);
- Ministerul Afacerilor Interne (*Inspectoratul General al Poliției, Inspectoratul General al Poliției de Frontiera, Inspectoratul General pentru Situații de Urgență, Inspectoratul General de Carabinieri, Inspectoratul General pentru Migrație, Agenția Rezerve Materiale, Serviciului Tehnologii Informaționale, Inspectoratul de Management Operațional al MAI*);
- Ministerul Apărării (*Agenția pentru Știință și Memorie Militară, Agenția Asigurare Resurse și Administrare Patrimoniu a Ministerului Apărării; Inspectoratul Militar al Ministerului Apărării*).

La moment are loc reorganizarea administrației publice centrale, prin trecerea mai multor agenții din subordinea Guvernului în subordinea ministerelor de profil, care va contribui la delimitarea clară a funcțiilor de elaborare și implementare a politicilor publice și eficientizarea actului administrativ. Astfel, Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală se va subordona Ministerului Justiției, Agenția Relații Interetnice și Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare – Ministerului Educației și Cercetării, Agenția Medicamentului și Dispozitivelor Medicale – Ministerului Sănătății (Lege nr. 90 din 26 martie 2001).

Retrospectiv o practică similară de reorganizare, putem constata că a avut și anterior analizând evoluția structural-funcțională a *Serviciului vamal*. Prin modificările legislative a Legii nr.64 din 31.05.1990 cu privire la Guvern, *Departamentul vamal* este încadrat în art.24, (alin 2) *la alte organe centrale de specialitate ale administrației publice*, iar din 2005 în calitate de Serviciul vamal în art.24, (alin 2) *alte autorități administrative*

centrale, ca prin modificările din octombrie 2009 să fie exclus din autoritățile administrative centrale (Hotarârea Guvernului Nr. 661/2009 din 10.11.2009**)** și reorganizat în autoritate administrative din subordinea ministerului Finanțelor (Hotărâre a Guvernului Nr. 4 din 02-01-2007).

Regimul juridic al personalului din aceste structuri este reglementat de Legea nr. 158/2008 privind funcția publică și statutul funcționarului public (Legea nr.158-XVI din 04.07.2008), iar activitatea lor este supusă controlului Curții de Conturi, Guvernului, precum și ministerului de resort.

O particularitate vizează modul de desemnare a conducătorilor. Miniștrii care fac parte din componența Guvernului sunt numiți de Președintele Republicii Moldova pa baza votului de învestitură adoptat de Parlament; pe când conducătorii autorități administrative subordonate ministerelor în marea majoritate sunt numiți prin Hotărâre de Guvern, în unele cazuri, de ministru sau de Președintele Republicii Moldova, conform legislației speciale.

Modificări esențiale s-a realizat prin Legea nr.47 din 14.03.2024 ce ține de actualizarea cadrului normativ aferent managementului resurselor umane (Legea nr.47 din 14.03.2024), reglementate de legislația specială, prin care se stabilește modalitatea de desemnare a conducătorilor autorități administrative din subordinea ministerelor și a statutului lor de persoane cu funcție de demnitate publică. Astfel, alineatul (5), art.15 al Legii nr.98 din 04.05.2012 *privind administrația publică centrală de specialitate,* are următorul conținut „Autoritatea administrativă din subordinea ministerului este condusă de către director, numit în funcție și eliberat sau destituit din funcție, în condițiile legii, de către Guvern, la propunerea ministrului, dacă altfel nu este stabilit prin actele legislative speciale. Inspectoratul de stat este condus de către un șef cu statut similar cu cel al directorului autorității administrative din subordinea ministerului."

În acest context s-a adus modificări și Legii nr.199 din 2010 *cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică,* unde Anexa cu funcțiile de demnitate publică este completată cu *„* Conducător al autorității administrative din subordinea ministerului, cu excepțiile expres prevăzute de legea specială"(Legea nr. 199 din 16.07.2010, Legea nr.47 din 14.03.2024)

Implementarea legislației în domeniu au dus la ajustarea cadrului legal ce ține de activitatea structural – funcțională a autorităților administrative din subordinea ministerelor. Prin Hotărârea Guvernului nr. 285 din 17.04.2024 (Hotărârea Guvernului nr. 285 din 17.04.2024) s-a realizat modificări ce ține de organizarea și funcționarea Ministerului Mediu și a autorităților administrative din subordinea lui.

Hotărârea Guvernului nr. 415 din 12.06.2024 (23) a modificat Punctul 9 din *Structura-tip a Regulamentului privind organizarea și funcționarea ministerului* (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 595/2017) si a *Regulamentelor cu privire la organizarea și funcționarea ministerelor de resort,* completat cu subpunctul 19^1 cu următorul cuprins: „prezintă Guvernului spre examinare propuneri cu privire la numirea în funcție și eliberarea sau destituirea din funcție a conducătorului autorității administrative din subordinea ministerului, în condițiile legii." Modificări au fost întreprinse și asupra Regulamentelor cu privire la organizarea și funcționarea autorităților administrative din subordinea ministerelor, de exemplu „ Punctul 13 din anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 802/2011

cu privire la organizarea şi funcţionarea Inspectoratului Social de Stat, are următorul conţinut: „Directorul este numit în funcţie şi eliberat sau destituit din funcţie, în condiţiile legii, de către Guvern, la propunerea ministrului muncii şi protecţiei sociale.”

După cum se stipulează în art. 22 alin. (2) din Legea nr. 98/2012 privind administraţia publică centrală de specialitate, structura-tip a regulamentului privind organizarea şi funcţionarea ministerului, a altei autorităţi administrative centrale, precum şi a autorităţilor administrative din subordinea acestora sunt aprobate de Guvern. Ajustarea cadrului legal a continuat prin *Hotărârea Guvernului Nr.284 din 14.05.2025 privind reglementarea modului de organizare şi funcţionare a autorităţilor administraţiei publice centrale de specialitate* (Hotărârea Guvernului Nr.284 din 14.05.2025), unde au fost aprobate:

- Structura-tip a Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea ministerului, conform anexei nr. 1;
- Structura-tip a Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea autorităţii administrative centrale din subordinea Guvernului, conform anexei nr.2;
- Structura-tip a Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea autorităţii administrative din subordinea ministerului, conform anexei nr. 3.

Punctul 10 din Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea autorităţii administrative din subordinea ministerului stipulează că „Conducătorul autorităţii administrative este numit în funcţie şi este eliberat sau destituit din funcţie, în condiţiile legii, de către Guvern, la propunerea ministrului, dacă altfel nu este stabilit prin actele normative speciale”.

O modalitate aparte avem la *Agenţia Naţională de Asigurare a Calităţii în Educaţie şi Cercetare* unde „Preşedintele, vicepreşedintele şi secretarul general al Consiliului de conducere sunt aleşi din rândul membrilor acestuia, pentru un mandat de 4 ani, în urma unui concurs public, organizat de Ministerul Educaţiei şi Cercetării (Hotărârea Guvernului nr. 201 din 28.02.2018, Ordinul Ministerul educaţiei şi cercetării nr.1041 din 18.07.2024). În funcţiile de preşedinte, vicepreşedinte şi secretar general al Consiliului de conducere nu pot fi aleşi reprezentantul studenţilor şi reprezentantul mediului de afaceri.

Persoanele care au fost desemnate câştigătoare a concursului pentru funcţia de preşedinte şi vicepreşedinte sunt numite în funcţie de către Guvern.

Persoana care a fost desemnată câştigătoare a concursului pentru funcţia de secretar general este numită în funcţie de către preşedintele Consiliului de conducere.

Activitatea preşedintelui, a vicepreşedintelui şi a secretarului general al Consiliului de conducere cade sub incidenţa prevederilor Legii nr. 158 din 2008 cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public. Preşedintele şi vicepreşedintele sunt funcţionari publici de conducere de nivel superior, iar secretarul general este funcţionar public de conducere.”.

O reglementare specială avem la unele autorităţi administrative din subordinea ministerului ce ţine de sistemul naţional de apărare, iar forţele destinate apărării naţionale sunt Forţele Armate compuse din Armata Naţională şi Inspectoratul General de Carabinieri (2, art.9), unde în calitate de Comandant Suprem al Forţelor Armate este Preşedintele Republicii Moldova.

Inspectoratul General de Carabinieri este o autoritate specializată a statului, cu statut militar aflată în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, care face parte din sistemul național de ordine și securitate publică și din sistemul național de apărare (Legea nr. 219 din 08.11.2018, art.2; Legea nr. 48 din 13-03-2025). Inspectoratul are misiunea de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin executarea atribuțiilor de menținere, asigurare și restabilire a ordinii publice, de prevenire și descoperire a infracțiunilor și contravențiilor, de pază, protecție și apărare a obiectivelor misiunilor diplomatice, a obiectivelor și bunurilor proprii, precum și a transporturilor speciale, de prevenire și combatere a terorismului, de asigurare a regimului stării de urgență, de asediu sau de război.

Printre atribuțiile ministrului afacerilor interne este de a prezenta Guvernului propuneri cu privire la numirea în funcție și încetarea raporturilor de serviciu ale Comandantului general al Inspectoratului General de Carabinieri. Comandant general fiind numit în funcție, la propunerea Guvernului, prin decretul Președintelui Republicii Moldova, pentru un termen de 5 ani, cu posibilitatea de a fi numit pentru un nou termen. Comandantul general este revocat și eliberat din funcție de către Președintele Republicii Moldova, la propunerea Guvernului.(10, alin.(2) art.10; 24.)

În ce privește directorul Agenției Asigurare Resurse și Administrare Patrimoniu a Ministerului Apărării este numit și eliberat din funcție de către ministrul apărării, în modul stabilit de legislație (Hotărârea Guvernului nr. 982 din 10-10-2018).

Practica României în domeniu este că „natura funcțiilor deținute de conducătorii organelor de specialitate se stabilește prin actul de înființare, respectiv, după caz, de organizare și funcționare" iar „conducătorii organelor de specialitate din subordinea ministerului sunt numiți și eliberați din funcție de ministru, dacă prin actul de înființare nu se prevede altfel"(articolul 68 din Codul administrativ) (Monitorial Official, Partea I nr. 555 din 05 iulie 2019, Preda, 2002)

Conducătorul autorității administrative exercită următoarele atribuții: organizează, coordonează și supraveghează activitatea autorității administrative; asigură executarea legislației în domeniile de activitate ale autorității administrative; reprezintă autoritatea administrativă în relațiile cu autoritățile administrației publice centrale și locale, cu instituții publice, cu organizațiile și instituțiile naționale și internaționale, cu partenerii de dezvoltare care asigură suport acesteia și cu alte persoane juridice sau fizice; aprobă sau modifică statul de personal și schema de încadrare, în limitele fondului de retribuire a muncii și ale efectivului-limită aprobat de către Guvern; aprobă organigrama autorității administrative; aprobă regulamentele subdiviziunilor autorității administrative și fișele de post ale angajaților; organizează sistemul de control intern managerial, precum și funcția de audit intern în cadrul autorității administrative; stabilește competențele conducătorilor adjuncți, atribuțiile și sarcinile personalului autorității administrative; numește în funcție, modifică, suspendă și încetează raporturile de serviciu ale funcționarilor publici și ale funcționarilor publici cu statut special din cadrul autorității administrative, în condițiile Legii nr.158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, și, respectiv, în condițiile legilor speciale; prezintă ministrului raportul anual cu privire la activitatea autorității administrative; exercită alte atribuții corespunzătoare misiunii și funcțiilor autorității administrative, în conformitate cu prevederile actelor normative

ce reglementează domeniile de activitate ale acesteia (Hotărârea Guvernului Nr.284 din 14.05.2025: 11).

În concluzie, autoritățile administrative din subordinea ministerelor reprezintă un instrument esențial al administrației publice centrale de specialitate, asigurând aplicarea coerentă a legislației și implementarea deciziilor guvernamentale. Consolidarea capacității instituționale și a profesionalismului acestor structuri este o condiție fundamentală pentru modernizarea administrației publice din Republica Moldova și pentru alinierea la principiile guvernanței europene.

BIBLIOGRAFIE

Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 12.08.1994.

Lege cu privire la apărarea națională, nr.345 din 25.07.2003, în Monitorul Oficial nr.200 – 2003 din 19.09.2003, art.775(cu modificările ulterioare).

Lege cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri, nr. 219 din 08.11.2018, în Monitorul Oficial Nr. 462-466 din 12-12-2018, art. 770 (modificată prin LP48 din 13.03.25, Monitorul Oficial 164-166 din 01.04.25, art.191).

Lege cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, nr. 199 din 16.07.2010, în Monitorul Oficial Nr. 194-196 din 05.10.2010, art.637.

Lege nr. 90 din 26 martie 2001privind organizarea și funcționarea Guvernului României și a ministerelor, https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/27685.

Lege nr.140 din 13-06-2025 pentru modificarea unor acte normative (migrarea autorităților administrative centrale), în Monitorul Oficial nr. 340-342 din 28.06.2025, art. 391.

Lege pentru modificarea Legii nr.64-XII din 31 mai 1990 cu privire la Guvern, nr. 1091- XII din 23.07.1992, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1992, nr.7, art.150.

Lege pentru modificarea Legii nr.64-XII din 31 mai 1990 cu privire la Guvern, Nr. 23- XVI din 14.04.2005, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.59-61.

Lege pentru modificarea Legii nr.64-XII din 31 mai 1990 cu privire la Guvern, nr. 154- XVI din 21.07.2005, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 126-128 din 23.09.2005, art.611.

Lege pentru modificarea unor acte normative (ajustarea cadrului normativ aferent activității carabinierilor), nr. 48 din 13-03-2025, în Monitorul Oficial nr. 164-16 din 01.04.2025, art.191.

Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr.158-XVI din 04.07.2008, în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 230-232 din 23.12.2008.

Legea cu privire la Guvern nr.136 din 07.07.2017, în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.252 din 19.07.2017, art. 412.

Legea cu privire la Guvern nr.64 din 31.05.1990 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.131-133 din 26.09.2002, art.1018.

Legea nr.47 din 14.03.2024 ce ține de actualizarea cadrului normativ aferent managementului resurselor umane, Monitorul Oficial nr. 111 din 22.03.2024, art. 171.

Legea pentru modificarea unor acte normative (ajustarea cadrului normativ aferent activității carabinierilor), nr. 48 din 13-03-2025, în Monitorul Oficial nr. 164-166 din 01.04.2025, art.191.

Legea privind administrația publică centrală de specialitate nr.98 din 04.05.2012 , în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.160-164 din 03.08.2012.

Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea modificărilor și completărilor ce se operează în unele hotărâri ale Guvernului, Nr. 661/2009 din 10.11.2009, în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.163-164 din 13.11.2009.

Hotărâre a Guvernului Nr. 4 din 02-01-2007 cu privire la aprobarea structurii, efectivului - limită și a Regulamentului Serviciului Vamal, în Monitorul Oficial nr.3-5 din 12.01.2007, art.

15 (*Versiunea în vigoare prin* Hotărâre a Guvernului Nr. 661 din 10-11-2009 cu privire la aprobarea modificărilor și completărilor ce se operează în unele hotărâri ale Guvernului, în Monitorul Oficial nr. 163-164 din 13.11.2009, art. 729).

Hotărârea Guvernului Nr.284 din 14.05.2025 privind reglementarea modului de organizare și funcționare a autorităților administrației publice centrale de specialitate., în Monitorul Oficial Nr. 245-248 din 22.05.2025, art. 289. De specialitate

Hotărârea Guvernului nr. 201 din 28.02.2018 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, în Monitorul Oficial nr. 68-76 din 02.03.2018, art. 232 (cu modificările ulterioare).

Hotărârea Guvernului nr. 982 din 10-10-2018 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Asigurare Resurse și Administrare Patrimoniu a Ministerului Apărării, în Monitorul Oficial nr. 400-409 din 26.10.2018, art. 1079 (cu modificările ulterioare).

Hotărârea Guvernului nr. 285 din 17.04.2024 pentru modificarea unor hotărâri ale Guvernului privind autoritățile administrative din subordinea Ministerului Mediului, Monitorul Oficial nr. 181-183 din 19.04.2024, art. 358.

Hotărârea Guvernului nr. 415 din 12.06.2024 pentru modificarea unor hotărâri ale Guvernului privind autoritățile administrative din subordinea ministerelor, Monitorul Oficial nr. 264-267 din 21.06.2024, art. 536.

Hotărârea Guvernului nr. 473 din 21-07-2025 pentru modificarea unor hotărâri ale Guvernului (privind organizarea și funcționarea Inspectoratului General de Carabinieri), în Monitorul Oficial nr. 405-408 din 30.07.2025, art. 474.

Hotărârea Guvernului nr. 473 din 21-07-2025 pentru modificarea unor hotărâri ale Guvernului (privind organizarea și funcționarea Inspectoratului General de Carabinieri), în Monitorul Oficial nr. 405-408 din 30.07.2025, art. 474.

Monitorial Official, Partea I nr. 555 din 05 iulie 2019, https://isc.gov.ro/files/2021/Legislatie/codul-administrativ-din-03072019.pdf

Monitorul Oficial Nr. 311-313 din 19.07.2024, art. 631.

Ordinul Ministerul educației și cercetării nr.1041 din 18.07.2024 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru selectarea președintelui, a vicepreședintelui și a secretarului general al consiliului de conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare , în Monitorul Oficial nr. 314-317 din 23.07.2024, art. 2380.

Manda Corneliu. Drept administrativ, București: Editura VICTOR, 2012. P.44.

Preda Mircea. *Autoritățile administrației publice.* București: Ed. Lumina Lex, 2002, p. 170-172.

Preda Mircea. *Drept administrativ. Partea specială.*. București: Ed. Lumina Lex, 2001, p. 123-124.

Vida Ioan. *Puterea executivă și administrația publică.* București, Editura Regiei autonome "Monitorul Oficial"2009, p. 18;

https://www.constitutiaromaniei.ro/

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=89396&lang=ro

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=89415&lang=ro

CZU: 342.924:351.94:342.9(478)(094.4) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.22

ASPECTE PROCEDURALE PRIVIND EXAMINAREA ACȚIUNII ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV POTRIVIT CODULUI ADMINISTRATIV AL REPUBLICII MOLDOVA

Carolina MACOVEȚCHI[36]

Abstract. ***This article analyzes the procedural aspects related to the examination of administrative litigation cases in the Republic of Moldova, within the context of implementing the Administrative Code. The study aims to identify and assess the theoretical and practical challenges that have arisen in the application of administrative procedural rules, as well as the legislative inconsistencies that affect the coherence and effectiveness of judicial control over public administration. It focuses on issues of jurisdiction, the preliminary administrative procedure, and the lack of jurisprudential uniformity, which contribute to inconsistent judicial practices and reduced legal predictability. The article also presents arguments and conclusions drawn from administrative litigation practice, highlighting areas that require legislative intervention. The final conclusions emphasize the need for a systemic legislative review, continuous professional training for practitioners, and the development of a coherent and unified body of jurisprudence. Only through the consistent and uniform application of administrative procedures can the efficiency of judicial control and the effective protection of citizens' rights be ensured.***

Keywords: *administrative litigation, administrative procedure, judicial control*

Introducere.

Acţiunea în contenciosul administrativ constituie mijlocul legal prin care persoana poate solicita apărarea drepturilor subiective, recunoscute de lege, care au fost încălcate de către autoritatea publică prin emiterea actului administrativ sau prin nesoluţionarea în termenul legal a unei cereri. Dreptul la acțiune poate fi materializat prin înaintarea unei cereri de chemare în judecată la instanţa de contencios administrativ competentă.

La data de 1 aprilie 2019, a intrat in vigoare Codul administrativ al Republicii Moldova. Acesta a introdus un șir de concepte noi, preluate în mare parte din legislația germană, însă care se încadrează treptat și în cadrul normativ al Republicii Moldova, indiferent de faptul că în prima perioadă a trezit nemulțu mirea multor actori. Anume acest act normativ, pentru prima dată ne propune așa numita ”codificare administrativă” în Republica Moldova.

E de recunoscut faptul că până-n prezent, aplicarea CA RM întrunește multe impedimente, dintre care, în primul rând am menționa ne-implementarea prevederilor alin. (3) art. 257 CA RM și anume: ”(3) Guvernul, în termen de 6 luni de la publicarea prezentului cod: a) va elabora și va prezenta Parlamentului propuneri privind aducerea legislației în vigoare în concordanță cu prezentul cod; b) va aduce actele sale normative

[36] Doctor în drept, lector universitar la Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova, Email: carolina.macovetchi1@gmail.com

în concordanță cu prezentul cod și va asigura elaborarea actelor normative necesare pentru punerea în aplicare a acestuia."

Ținând cont că CA RM este legea generală, se presupunea (în formă de obligație) că toate acte normative/legile speciale vor fi aduse în termen de 6 luni de la data publicări în concordanță cu prevederile CA RM, dar practica ne arată o altă abordare, respectiv norma sus indicată nu a fost aplicată corespunzător, fapt care a generat consecințe dure în aplicarea legislației în domeniu, afectând drep turile și obligațiile participanților la raporturile juridice conexe. (Odăinic, Chiper,2024: 89-112)

Odată cu intrarea în vigoare a Codului administrativ, care reflectă circa 90% din legislația Germană în materia procedurii administrative și procedurii de contencios administrativ, s-a produs o adevărată „revoluție juridică" – provocare pentru autoritățile publice și instanțele judecătorești. Judiciarul din Republica Moldova s-a pomenit investit cu instituții juridice și standarde de protecție a drepturilor subiective fenomenal de avansate, dar, în același timp, mai puțin cunoscute de legislația anterioară intrării în vigoare a Codului administrativ. Deși judecătorii au fost specializați în materia contenciosului administrativ, erorile de aplicare a Codului administrativ n-au fost și nu sunt puse la adăpost până în prezent. Este o realitate care va mai dura, ea fiind alimentată, în special, de stereotipurile cristalizate și reflectate în acțiunile funcționarilor publici, judecătorilor, avocaților și altor practicieni ai drepturilor, acestora alăturându-se și comunitatea academică. (Bostan**,** 2020: 26)

Prin urmare, prezentul studiu își propune analiza aprofundată a procedurii de exercitare a acțiunii în contencios administrativ. Vor fi abordate, în special: cererea prealabilă, natura și rolul acesteia în soluționarea litigiilor administrative; condițiile de admisibilitate a acțiunii directe în contenciosul administrativ și competența instanțelor; problemele legate de suspendarea executării actelor administrative contestate; și aspectele practice care influențează aplicarea efectivă a normelor Codului administrativ. Analiza acestor aspecte este necesară pentru a evalua eficiența controlului judecătoresc asupra administrației publice și gradul real de protecție a drepturilor cetățenilor, în conformitate cu art. 20 și art. 53 din Constituția Republicii Moldova, care garantează accesul liber la justiție și dreptul persoanei la repararea prejudiciului cauzat printr-un act administrativ ilegal.

Probleme și discuții.

Cererea prealabilă. În Republica Moldova, cererea prealabilă este instituția care oferă o cale de rezolvare amiabilă a litigiilor administrative, iar procedura examinării cererii prealabile este reglementată expres de Codul Administrativ al Republicii Moldova nr.116 din 19.07.2018, fiind legea fundamentală care cuprinde în ansamblu procedura în cauză și descrie pe deplin esența și rolul acesteia în soluționarea litigiilor de contencios administrativ în Republica Moldova. Menționăm că, în dreptul Uniunii Europene, exercitarea procedurii prealabile denumită sub forma de recurs administrativ prealabil este o garanție a respectării dreptului la apărare, indiferent de natura organului învestit cu soluționarea acestuia. (Țurcan, 2019: 43)

Sub aspect procesual examinarea în contencios administrativ se manifestă sub două faze: procedura prealabilă și procedura în instanța de contencios administrativ.

O particularitate importantă a cererii prealabile o constituie instituția recursului administrativ ierarhic, potrivit căreia, petiționarul se poate adresa organului ierarhic superior după ce a primit un răspuns nefavorabil din partea autorității emitente. Înainte de a se adresa instanței judecătorești în legătură cu actul administrativ, cel vătămat în dreptul său prin acel act are obligația de a se adresa, pentru realizarea dreptului său, organului emitent al actului care este obligat să rezolve reclamația în termenul prevăzut de lege.

În acest sens, articolul 2 din Legea Contenciosului administrativ prevedea că cerere prealabilă este cererea prin care autorității emitente sau organului ierarhic superior i se solicită reexaminarea unui act administrativ cu caracter individual sau normativ.

Actuala legislație în art. 19 din Codul administrativ stabilește faptul că, cererea prealabilă este instituția care oferă o cale de soluționare prejudiciară a litigiilor administrative. Constatăm faptul că definiția noțiunii de „cerere prealabilă" este formulată vag și confuz. Precizăm că cererea prealabilă nu poate fi considerată drept instituție, or, instituția care oferă posibilitatea soluționării prejudiciare a litigiilor administrative este procedura prealabilă sesizării instanței de judecată. Totodată, menționăm că la art. 9 este inclusă noțiunea de „petiție", prin care se înțelege orice cerere. Astfel, noțiunea de „petiție" trebuie să acopere inclusiv conceptul de „cerere prealabilă".

Referitor la prevederile din Codul administrativ, cererea prealabilă se depune în termen de 30 de zile de la comunicarea sau notificarea actului administrativ individual ori a respingerii petiției. Un element de important este faptul că această etapă nu este stipulată a fi obligatoriu. Dacă autoritatea publică nu soluționează cererea în termenul prevăzut de prezentul cod, cererea prealabilă poate fi depusă în decursul unui an de la expirarea termenului.

Imediat după intrarea în vigoare a Codului administrativ, o dilemă majoră a vizat caracterul obligatoriu al procedurii prealabile. Lipsa unei interpretări uniforme a generat practici judiciare contradictorii: în unele cauze, cererea prealabilă era considerată obligatorie; în altele, facultativă.

Articolul 209 CA RM prevede că: " acțiunea în contestare și acțiunea în obligare se înaintează în decurs de 30 de zile, dacă legea nu prevede altfel". Această normă trebuie interpretată coroborat cu art. 206 și art. 208, care stabilesc tipurile de acțiuni admisibile în contenciosul administrativ.

O clarificare importantă a fost adusă prin Monitorul Oficial nr. 246 250(8290-8294) din 05.08.2022, care a indicat explicit cazurile în care procedura prealabilă este obligatorie și cazurile în care nu se aplică.

Astfel, în prezent, pentru a determina obligativitatea procedurii prealabile, prioritar punem în evidență legea specială, care prevede expres necesitatea procedurii prealabile sau nu (de ex: art. 40 Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii " : (1) Decizia privind stabilirea dreptului la pensie sau respingerea cererii de pensionare, pri vind reținerile din pensie sau încasarea sumelor plătite în plus poate fi contestată Casa Națională de Asigurări Sociale. (2) În caz de dezacord cu decizia Casa Națională de Asigurări Sociale, aceasta poate fi atacată în instanța de judecată, în conformitate cu prevederile Codului administrativ precum și prevederile art. 206, 208, 209 CA RM împreună cu practica judiciară.

Prin urmare, acolo unde legea specială stabilește expres o etapă administrativă prealabilă, aceasta este obligatorie. În lipsa unei asemenea prevederi, acțiunea poate fi înaintată direct instanței de contencios administrativ.

De remarcat că procedura cererii prealabile este caracterizată prin anumite avantaje, astfel, procedura prealabilă constituie o modalitate mai rapidă de rezolvare a plângerii celui vătămat în dreptul său prin actul administrativ contestat. În urma depunerii cererii prealabile, organul administrativ care a emis actul îl poate abroga, modifica sau îl poate retrage, după caz, iar dacă este sesizat organul ierarhic superior, acesta poate dispune anularea în tot sau în parte a actului administrativ contestat, să oblige organul ierarhic inferior să repună în drepturi persoana respectivă ori, după caz, să revoce actul administrativ emis cu acordul său.

Procedura administrativă prealabilă mai prezintă un avantaj pentru reclamant, în sensul, că autoritatea publică emitentă a actului administrativ sau organul ierarhic superior al acesteia poate verifica şi dispune asupra actului contestat atât în ceea ce priveşte legalitatea, cât şi oportunitatea acestuia, în timp ce instanţele judecătoreşti nu se pot pronunţa decât asupra legalităţii actului administrativ atacat în justiţie.

Un alt avantaj al procedurii cererii prealabile este procedura simplă, fără formalităţi, fără plata anumitor taxe, evitarea costurilor unei judecăţi de durată şi costisitoare şi cu respectarea unor termene concrete în cazul actelor administrative cu caracter individual fără respectarea anumitor termene în cazul actelor administrative cu caracter normative.

În concluzie, putem menționa că această procedură prealabilă a fost concepută ca o cale ce poate oferi persoanei vătămate posibilitatea de a obţine mai rapid rezolvarea diferendului prin recunoaşterea dreptului sau a interesului legitim vătămat fără mijlocirea instanţei. Caracterul imperativ al normei care reglementează procedura prealabilă decurge şi din interesul ocrotit, şi anume acela de a evita încărcarea rolului instanţelor cu cereri care pot fi rezolvate pe cale amiabilă.

Condiţiile de admisibilitate a acţiunii directe în contenciosul administrativ reprezintă cerinţele legale ce trebuie îndeplinite pentru promovarea acţiunii în faţa instanţei de contencios administrativ. Doctrina interbelică, cât şi cea modernă s-au preocupat să identifice condiţiile de admisibilitate ale acţiunii în contenciosul administrativ, fiind influenţate şi de afirmaţiile doctrinare franceze şi de jurisprudenţa Consiliului de Stat francez. Astfel, doctrina franceză a grupat în trei categorii condiţiile de admisibilitate ale recursului pentru exces de putere: condiţii referitoare la actul atacat (actul să fie emis de o autoritate administrativă franceză, să fie un act administrativ unilateral şi să fie producător de efecte juridice), condiţii privitoare la reclamant (să dispună de capacitatea de a sta în justiţie şi să justifice un interes suficient de a acţiona) şi condiţii privitoare la procedură (absenţa unui recurs paralel şi termenul de recurs) **(**Apostol Tofan, 2004: 296**)**

Din analiza comparată a condiţiilor de exercitare a acţiunilor (recursuri) din sistemele de drept ale statelor europene, constatăm, cu mici diferenţe, similitudinea următoarelor patru condiţii: epuizarea recursului prealabil, condiţii privind reclamantul, natura administrativă a actului atacat şi termenul de recurs.

Doctrina naţională administrativă recentă identifică şase condiţii ce trebuie îndeplinite pentru introducerea acţiunii în contenciosul administrativ şi anume: actul să fie un act administrativ, actul să vatăme un drept sau un interes legitim, actul să emane de

la o autoritate publică, să fie îndeplinită procedura administrativă prealabilă, acţiunea să fie introdusă într-un anumit termen, actul să nu fie emis anterior intrării în vigoare a legii contenciosului administrativ. Aşadar, dacă persoana care se consideră vătămată într-un drept al său recunoscut de lege şi nu este mulţumită de modul cum a fost soluționată cererea sa de către organul emitent sau nu a primit răspuns la cererea prealabilă în termenul legal stabilit, din momentul epuizării procedurii prealabile, petiționarul, se poate adresa instanței judecătorești competente pentru anularea în tot sau în parte a actului administrativ .

În domeniul contenciosului administrativ, actuala legislație la art. 20 din Codul administrativ prevede: dacă printr-o activitate administrativă se încalcă un drept legitim sau o libertate stabilită prin lege, acest drept poate fi revendicat printr-o acțiune în contencios administrativ, cu privire la care decid instanțele de judecată competente pentru examinarea procedurii de contencios administrativ, conform Codului administrativ (Belei, 2019).

Ca şi în cazul cererii prealabile reclamantul urmează să respecte unele condiții de formă şi de conținut la depunerea cererii de chemare în judecată. Dreptul la acţiune poate fi materializat prin înaintarea unei cereri de chemareîn judecată la instanţa de contencios administrativ competentă. Cererea de chemare în judecată se depune în scris şi trebuie să corespundă condiţiilor prevăzute la art.211 Cod adminisrativ al RM.

Referitor la termenul de înaintare a acțiunii în contencios administrativ, art.209 al Codului administrativ al RM, stabilește că: Acțiunea în contestare și acțiunea în obligare se înaintează în decurs de 30 de zile, dacă legea nu prevede altfel. Acest termen începe să curgă de la: a) data comunicării sau notificării deciziei cu privire la cererea prealabilă sau data expirării termenului prevăzut de prezentul cod pentru soluționarea acesteia; b) data comunicării sau notificării actului administrativ individual, dacă legea nu prevede procedura prealabilă. Prevederile art.165 alin. (1) referitoare la nesoluționarea în termen se aplică corespunzător. Dacă informația cu privire la exercitarea căilor de atac nu se conține în actul administrativ individual sau în decizia cu privire la cererea prealabilă ori este indicată incorect, înaintarea acțiunii în contencios administrativ se admite în termen de un an de la comunicarea sau notificarea actului administrativ sau a deciziei cu privire la cererea prealabilă. Pentru acțiunea în realizare, acțiunea în constatare și acțiunea de control normativ nu există termen de înaintare a acțiunii în contencios administrativ. Conform art.165 Cod administrativ, denumit: Termenul pentru depunerea cererii prealabile, este stabilit că, Cererea prealabilă se depune în termen de 30 de zile de la comunicarea sau notificarea actului administrativ individual ori a respingerii petiției. Daca autoritatea publică nu soluționează cererea în termenul prevăzut de prezentul cod, cererea prealabilă poate fi depusă în decursul unui an de la expirarea termenului. Dacă informația cu privire la exercitarea căilor de atac nu se conține în actul administrativ individual sau este indicată incorect, cererea prealabilă poate fi depusă în termen de un an de la comunicarea sau notificarea actului administrativ ori a respingerii petiției. Nulitatea unui act administrativ individual poate fi invocată și fără obligația de a respecta un termen.

Prevederile alin. 2) art.209 al Codului administrativ al RM se aplică corespuzător cu Art.124 al Codului administrativ al RM, care stabilește referitor la Conținutul informației

cu privire la exercitarea căilor de atac: Informația cu privire la exercitarea căilor de atac va conține date privind: a) calea de atac care urmează să fie înaintată; b) denumirea și adresa autorității publice sau ale instanței de judecată la care trebuie înaintată calea de atac; c) termenul pentru exercitarea căii de atac.

Totodată, acțiunea depusă în instanța de judecată este supusă unor reguli prescrise de lege, astfel petiționarul, urmează să întocmească cererea de chemare în judecată în limba de stat cu respectarea obligatorie a prevederilor ce reglementează condițiile formei și cuprinsului cererii de chemare în judecată, stabilite de art. 211 alin. (1) și (2) și ale art. 212 alin. (1), cu anexele respective cerute de lege. Acțiunea urmând a fi semnată personal de petiționar sau de reprezentantul său.

Codul Administrativ tratează riguros condițiile de formă și cuprins. Dacă cererea de chemare în judecată nu corespunde prevederilor art. 211 alin. (1) și (2) și ale art. 212 alin. (1), judecătorul stabilește reclamantului un termen pentru înlăturarea neajunsurilor. Dacă reclamantul a înlăturat neajunsurile în termenul stabilit de instanță, cererea se consideră depusă la data inițială.

Suspendarea executării actului administrativ contestat. Codul administrativ al RM, prevede posibilitatea reclamantului de a solicita instanței de contencios administrativ să suspende executarea actului, solicitare pe care o poate face doar concomitent cu înaintarea acțiunii, iar în scopul prevenirii unei pagube iminente, instanța poate dispune suspendarea actului administrativ din oficiu. Fapt prevăzut de art. 214, alin. (1) „ (1) Suspendarea executării actului administrativ individual contestat poate fi solicitată de către reclamant instanței de judecată care examinează acțiunea de contencios administrativ. Reclamantul poate solicita instanței de judecată competente suspendarea executării actului administrativ individual pînă la înaintarea acțiunii în contencios administrativ dacă autoritatea publica învestită cu soluționarea cererii prealabile a refuzat suspendarea sau nu a soluționat cererea de suspendare în termenul stabilit la art. 172 alin. (3)..” și respectiv alin. (2) „ Instanța de judecată poate dispune suspendarea executării actului administrativ individual din motivele prevăzute la art. 172 alin. (2).”, în acest caz se cere ca motivele suspendării să fie din start temeinice și bine justificate, să provoace de la bun început o îndoială puternică asupra legalității actului administrativ contestat, pentru a evita „paralizarea” activității autorității publice și producerea dereglărilor prin neexecutarea actului administrativ suspendat.

Potrivit doctrinei, instanța de contencios administrativ trebuie să soluționeze în regim de urgență cererea de suspendare a executării actului administrativ contestat fără citarea părților.

Codul administrativ a recepţionat concepţia germană a actului administrativ individual. Potrivit art. 10 alin. (1) din Codul administrativ, actul administrativ individual este orice dispoziţie, decizie sau altă măsură oficială întreprinsă de autoritatea publică pentru reglementarea unui caz individual în domeniul dreptului public, cu scopul de a produce nemijlocit efecte juridice, prin naşterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice de drept public. Dar pentru admisibilitatea cererii de suspendare este necesar ca, pe lângă caracterul individual, actul să fie defavorabil, adică să impună destinatarilor obligaţii, sancţiuni, sarcini sau să afecteze drepturile/interesele legitime ale persoanelor ori să respingă, în tot sau în parte, acordarea avantajului solicitat.

În opinia noastră, suspendarea executării actului administrativ individual defavorabil reprezintă o măsură urgentă şi provizorie, care, în esenţă, are finalitatea de a asigura o protecţie efectivă a drepturilor vătămate prin acte administrative individuale emise de către autorităţile publice. Teza enunţată rezultă din analiza prevederilor art. 3, 36, 39, 40 şi art. 219 din Codul administrativ. Fundamentul constituţional al acestor prevederi legale este art. 20 din Constituţia Republicii Moldova, care prevede că orice persoană are dreptul la satisfacţie efectivă din partea instanţelor judecătoreşti competente împotriva actelor care violează drepturile, libertăţile şi interesele sale legitime . Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiţie . (Constituţia Republicii Moldova, 1994)

Pentru a fi dispusă suspendarea executării actului administrativ contestat, persoana vătămată trebuie să dovedească temeinicia solicitării, precum şi faptul că suspendarea are drept scop prevenirea unei pagube iminente.

Deci, pentru dispunerea suspendării executării actului administrativ este necesar să fie cumulativ îndeplinite ambele condiţii. Prima condiţie presupune ca motivele suspendării să fie temeinic justificate, ele fiind de natură să creeze o îndoială puternică asupra prezumţiei de legalitate a actului administrativ contestat. A doua condiţie care trebuie îndeplinită se află în legătură directă cu prima condiţie şi are drept scop prevenirea unei pagube iminente, ceea ce presupune prevenirea unui prejudiciu material viitor şi previzibil, care, ulterior, după adoptarea hotărîrii, nu ar putea fi îndeplinit sau, după caz, prevenirea perturbării grave a funcţionării unei autorităţi publice sau a unui serviciu public. Pentru a exclude ambiguităţile în interpretarea termenilor „temeinic justificate‖ şi „prevenirea pagubei iminente‖ este necesar de a defini aceste noţiuni pe cale legislativă. Vom menţiona, de asemenea, că suspendarea executării actului administrativ contestat admisă de instanţă poartă un caracter provizoriu pînă la examinarea litigiului în fond, inclusiv pînă cînd hotărîrea judecătorească va deveni irevocabilă. Dacă instanţa de contencios administrativ va respinge integral acţiunea reclamantului ca neîntemeiată, atunci ea este obligată să-şi expună opinia şi cu privire la încetarea suspendării executării actului administrativ din momentul în care hotărîrea va deveni definitivă.

Suspendarea executării actului administrativ se impune şi în virtutea Recomandării nr. R(89) din 13.09.1989 a Comitetului de Miniştri din cadrul Consiliului Europei, privitoare la protecţia jurisdicţională provizorie în materie administrativă, prin care se remarcă faptul că este de dorit să se asigure persoanelor o protecţie provizorie, fără a recunoaşte, totuşi, eficacitatea necesară a acţiunii administrative. Recomandarea menţionată relevă faptul că executarea imediată şi integrală a actelor administrative contestate sau susceptibile de a fi contestate poate, în anumite condiţii, cauza un pejudiciu ireparabil pe care echitatea îl impune a fi evitat la maximum, în măsura posibilului .

Astfel, se deduce concluzia certă că asemenea măsuri pot fi luate mai ales în situaţia în care executarea actului administrativ este de natură a cauza pagube grave, dificil de reparat chiar şi atunci când există un argument juridic aparent valabil faţă de legalitatea actului administrativ. Recomandarea precitată le solicită autorităţilor jurisdicţionale ca decizia cu privire la măsurile de protecţie provizorie să fie luată în limitele competenţei şi fără ca astfel să influenţeze în vre-un fel soluţia asupra fondului, cu atât mai mult atunci când există un argument juridic aparent valabil în raport cu elementele de legalitate a actului administrativ contestat. În această ordine de idei, se impune concluzia că instanţa

de judecată competentă nu este obligată în mod automat şi necondiţionat să dispună suspendarea actului administrativ, fiind absolut obligatoriu pentru obţinerea protecţiei jurisdicţionale să se facă dovada îndeplinirii condiţiilor prevăzute de normele de drept intern.

Procedura de judecare a cauzei de contencios administrativ este supusă dispoziţiilor speciale, reglementate de Codul administrativ al RM, care se completează cu prevederile Codului de procedură civilă. Procedura contenciosului administrativ nu poate fi similară cu cea civilă. Diferența o constituie atât obiectul, părțile, pârâtul fiind întotdeauna o autoritate publică, cât și termenele care trebuie să fie cât mai restrânse pentru repunerea cât mai rapidă în drepturi a persoanei vătămate.

I fază (actele judecătorului): Valorificându-și dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești, petiționarul depune acțiunea în instanța de contencios administrativ, ceia ce atrage după sine, potrivit legii, obligativitatea judecătorului de a primi cererea sau a o respinge în termenul stabilit de 3 zile de la data depunerii, cu respectarea condițiilor stabilite de Codul de Procedură Civilă. Potrivit doctrinei termenul de 3 zile stabilit de lege servește pentru verificarea respectării condițiilor prestabilite de art.211, 212 Cod Administrativ care prevăd condițiile de formă ale cererii. În cazul în care judecătorul constată că condițiile sunt respectate, urmează să pronunțe o încheiere prin care dispune primirea acțiunii pe rol.

În această fază, judecătorul constată dacă reclamantul a respectat procedura de soluționare prealabilă a pricinii pe cale extrajudiciară, iar contrar, emite o încheiere motivată prin care restituie cererea, iar în cazul în care constată că nu au fost respectate prevederile art. 211, 212 Cod administrativ RM, emite o încheiere pentru a nu da curs cererii și acordă reclamantului un termen pentru înlăturarea neajunsurilor.

A 2-a fază (examinarea cererii în instanță). Judecarea acțiunii are loc în termenul fixat de instanță, cu participarea părților (reprezentaților acestora), în ședință publică, conform prevederilor CPC RM. Pentru a evita tergiversarea procesului, părților li se impune obligativitatea de a se prezenta la ședințele de judecată. Instanța î-și rezervă dreptul de a scoate cererea de pe rol dacă părțile nu onorează cu prezența.

În acest sens, art. 218 din Codul administrativ al RM prevede că examinarea și soluționarea în fond a acțiunii în contencios administrativ are loc conform prevederilor Codului de procedură civilă, cu următoarele excepții: a) examinarea și soluționarea acțiunii în contencios administrativ are loc în ședință publică, iar în cazuri de excepție stabilite de lege – în ședință închisă. Participanții la proces se citează; în citație se comunică locul, data și ora ședinței. Dacă participanții la proces convin de comun acord, examinarea și soluționarea acțiunii în contencios administrativ are loc în procedură scrisă; b) instanța de judecată acceptă probele prezentate după termenul stabilit în faza de pregătire pentru examinarea în fond a acțiunii în contencios administrativ, numai dacă participanții la proces justifică și probează imposibilitatea prezentării probelor în termenul stabilit de instanță; c) participanții la proces care s-au prezentat cel puțin o dată în ședința de judecată pe parcursul examinării acțiunii în contencios administrativ sau au efectuat acte de procedură în contextul examinării acțiunii în contencios administrativ nu pot invoca lipsa citației pentru efectuarea actelor de procedură la o dată ulterioară; d) neprezentarea la ședința de judecată, fără motive temeinic justificate, a participanților și/sau a reprezentanților lor nu împiedică

soluționarea acțiunii în contenciosul administrativ. În cât privește sarcina probațiunii în proces, sunt aplicabile prevederile capitolului X, din CPC RM, care reglementează regimul probelor, cu respectarea prevederilor art. 93 Cod administrativ care prevede că: Fiecare participant probează faptele pe care își întemeiază pretenția.

A 3-a fază (împuternicirile instanței de judecată), adoptarea hotărîrii. După examinarea acțiunii, instanţa de contencios administrativ adoptă hotărîrea în condiţiile Codului administrativ, astfel: (1) Examinînd acțiunea în contencios administrativ în fond, instanța de judecată adoptă una dintre următoarele hotărîri: a) în baza unei acțiuni în contestare, anulează în tot sau în parte actul administrativ individual, precum şi o eventuală decizie de soluționare a cererii prealabile, dacă acestea sînt ilegale şi prin ele reclamantul este vătămat în drepturile sale; b) în baza unei acțiuni în obligare, anulează în tot sau în parte actul administrativ individual de respingere a solicitării sau o eventuală decizie adoptată în procedura prealabilă şi obligă autoritatea publică să emită un act administrativ individual, dacă revendicarea pretenției reclamantului de emitere a actului este întemeiată; c) în baza unei acțiuni în realizare, obligă la acțiune, tolerare sau inacțiune, dacă o astfel de pretenție a reclamantului este întemeiată; d) în baza unei acțiuni în constatare, constată existența sau inexistența unui raport juridic ori nulitatea unui act administrativ individual sau a unui contract administrativ, dacă raportul juridic există sau, respectiv, nu există ori actul administrativ individual sau contractul administrativ este nul; e) în baza unei acțiuni de control normativ, anulează în tot sau în parte actul administrativ normativ, dacă acesta este ilegal, sau constată nulitatea acestuia, dacă acesta este nul; f) respinge acțiunea ca fiind neîntemeiată, dacă nu sînt îndeplinite condițiile de adoptare a unei hotărîri prevăzute la lit. a)–e). (2) Dacă la momentul anulării actului administrativ individual de către instanță acesta este deja executat, instanța dispune, la cerere, întoarcerea executării, în măsura în care ea este real posibilă.

Instanța de judecată nu este competentă să se pronunțe asupra oportunității unui act administrativ. Verificarea exercitării de către autoritatea publică a dreptului discreționar se limitează la faptul dacă autoritatea publică: a) și-a exercitat dreptul discreționar; b) a luat în considerare toate faptele relevante; c) a respectat limitele legale ale dreptului discreționar; d) și-a exercitat dreptul discreționar conform scopului acordat prin lege.

În cazul în care au fost emise acte administrative individuale şi normative referitoare la securitatea națională a Republicii Moldova, la exercitarea regimului stării excepționale, la măsurile de urgență luate de autoritățile publice în vederea combaterii calamităților naturale, a incendiilor, a epidemiilor, a epizootiilor şi a altor fenomene similare, instanța de judecată poate fi sesizată doar pentru exercitarea controlului următoarelor circumstanțe: a) existența situației excepționale la data la care a fost emis actul; b) competența autorității publice de a emite actul; c) existența interesului public care justifică emiterea actului administrativ; d) imposibilitatea efectivă a autorității publice de a emite actul în condiții obișnuite.

Alte limitări ale examinării judiciare în cauzele de contencios administrativ sînt reglementate expres prin legi speciale. Specific pentru cazurile de contencios administrativ este faptul că hotărîrea irevocabilă a instanței de contencios administrativ de anulare în tot sau în parte a actului administrativ ilegal, a cărui intrare în vigoare a fost condiționată de publicarea oficială, urmează a fi publicată în aceiași sursă oficială

Procedura deliberării şi pronunţării hotărîrii este reglementată de art. 238 – 259 CPC RM.

După cum se afirmă pe bună dreptate în unele surse (Tabacu A.2012: 183), în materia dreptului administrativ, executarea silită a hotărîrilor pronunţate de către instanţa de contencios administrativ se desfăşoară după reguli speciale, adoptate de către legiuitor datorită specificului acestui domeniu, în care instanţa dispune prin hotărîre îndeplinirea unei obligaţii specifice activităţii autorităţii pârâte.

Astfel, reiterând momentele cheie, la capitolul executarea hotărîrii judecătoreşti putem menţiona că întru realizarea acestei proceduri este nevoie de: - Dispunerea de hotărîrea judecătorească irevocabilă, care de altfel este și - Titlul executoriu - Respectarea termenului pentru executare, care este de 30 zile dacă nu sunt întrunite alte termene prevăzute de lege.

Hotărârile judecătoriilor sunt executorii după expirarea termenului de apel. Deciziile instanțelor de apel sunt executorii de la emiterea lor. Încheierile judecătoriilor și ale instanțelor de apel sunt executorii după expirarea termenului de recurs împotriva acestora. Deciziile Curții Supreme de Justiție sunt executorii din momentul emiterii lor. (Ghid, 2021: 114)

Concluzii: Analiza cadrului juridic privind exercitarea acțiunii în contencios administrativ relevă multiple disfuncționalități sistemice care afectează coerența, previzibilitatea și eficiența aplicării normelor. În pofida efortului de modernizare a dreptului administrativ, procesul de implementare a noilor reglementări a fost incomplet, iar efectele sale se resimt până astăzi atât în activitatea autorităților publice, cât și în practica judiciară. Cadrul normativ actual rămâne fragmentat, lipsit de o corelare organică între actele generale și cele speciale. Această fragmentare produce suprapuneri și contradicții, care complică aplicarea unitară a legii și diminuează eficiența controlului judecătoresc. Deși adoptarea Codului administrativ a avut drept scop unificarea și clarificarea normelor, rezultatele practice demonstrează o aplicare neuniformă și lipsa unei sinergii legislative reale. Astfel, este necesară o sistematizare clară și coerentă a normelor care guvernează activitatea administrației publice, astfel încât cadrul normativ să fie ușor de înțeles și, prin urmare, controlabil din punct de vedere juridic. Consolidarea instituției contenciosului administrativ presupune nu doar ajustarea legislației, ci și formarea continuă a funcționarilor, judecătorilor și avocaților, pentru aplicarea corectă și uniformă a principiilor de legalitate și transparență administrative. (Macovețchi, C. 2022: 204-214)

Numai printr-o abordare legislativă unitară, clară și previzibilă, contenciosul administrativ își va putea îndeplini rolul său esențial – acela de garant al legalității activității administrative și de mecanism efectiv de protecție a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor.

BIBLIOGRAPHY

Apostol Tofan, D. (2004). *Drept administrativ. Volumul II.* București: Editura CH Beck, p. 296.

Belei, E. (2019). *Procedura contenciosului administrativ în lumina Noului Cod administrativ al Republicii Moldova*. În: *Universul Juridic Premium*, nr. 3/2019. Disponibil la: https://lege5.ro/Gratuit/gmzdgnrrgy3q/procedura-contenciosului-administrativ-in-lumina-noului-cod-administrativ-al-republicii-moldova (accesat la 3.08.2025).

Bostan, A. (2020). „Motivele suspendării executării actului administrativ individual defavorabil". În: *Revista Institutului Naţional al Justiţiei*, nr. 2(53). Disponibil la: https://www.inj.md/ro/revista-nr253-2020 (accesat la 3.08.2025).

Codul administrativ al Republicii Moldova, nr. 116/2018. (2018). *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 309–324 din 17.08.2018.

Constituția Republicii Moldova. (1994). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1 din 29.07.1994.

Ghid de formare continuă pentru aplicarea Codului administrativ al Republicii Moldova. (2021). Chișinău: Institutul Național al Justiției. Disponibil la: https://www.inj.md/sites/default/files/new/IRZ-Fortbildungsleitfaden-VwKodex-RepMoldau-Endfassung_ru_2021.pdf (accesat la 3.08.2025).

Legea nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii**.** (1998). Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148342&lang=ro (accesat la 3.08.2025).

Macovețchi, C. (2023). „Particularitățile respectării procedurii prealabile în acțiunile de contencios administrativ". În: *Modernizarea guvernării din Republica Moldova: aspecte teoretico-aplicative*. Conferința științifică națională, 27 mai 2022. Chișinău: CEP USM, pp. 204–214.

Manualul judecătorului pentru cauze civile**.** (2013). Ediția II. Chișinău: Institutul Național al Justiției, p. 156.

Monitorul Oficial al Republicii Moldova**,** nr. 246–250(8290–8294). (2022). Disponibil la: https://monitorul.gov.md/ro/monitor/2544 (accesat la 3.08.2025).

Odăinic, M.; Chiper, N. (2024). *Codul administrativ: probleme/întrebări și soluții/răspunsuri.* În: *Studii și cercetări juridice,* Ed. 7–8. Chișinău: CEP USM, pp. 89–112. ISBN 978-9975-3201-1-5.

Recomandarea nr. R(89) a Comitetului de Miniștri privind protecţia provizorie acordată de instanţă pe probleme administrative. (1989). Disponibil la: https://www.academia.edu/12166716/ (accesat la 3.08.2025).

Tabacu, A. (2012). „Executarea hotărârilor în materie contenciosului administrativ". În: *Revista Transilvană de Ştiinţe Administrative*, 30.01.2012, p. 183.

Țurcan, O. (2019). „Codul administrativ – factor de consolidare a accesului la justiția administrativă în Republica Moldova". În: *Lege și viață*, august 2019, p. 43.

CZU: 327(478):94(478):930.1 https://doi.org/10.59295/pas2025v2.23

DIPLOMAȚIA MOLDOVEI: GENEZĂ, EVOLUȚIE, PERSPECTIVE (STUDIU ANALITIC COMPARAT)

Alexandru ROMAN[37]

Abstract. ***This analysis is devoted to the investigation, based on the documentary and bibliographical sources, in this article are analysed and classify the diplomatic service, the instruments, documents and acts used in the process of the activity of the embassy of Moldova some aspects of the complex process of relation international. This article explores the diplomatic activity and there are also the genesis and the historic evolution of relation interstatal, and diplomacy of the Moldova, aspects of the complex process, of the diplomatie multilateral, of the contribution of Moldovan diplomats from the modern period (in particular, Nicolae Milescu Spataru, Antioh Cantemir, Alexandru Scarlat Sturza, etc.) to the process of regulating inter-state relations between different states. Through their prodigious work these diplomats from Moldova became known in various countries in Europe and Asia. It is found that the instruments used in the diplomatic practice of the embassy of Moldova principality largely coincided with the customs of international relations in Europe (except for the final report). First of all, the presence of acts directly related to the activity of the embassy, the so-called indispensable diplomatic tools, is noted. On the basis of these documents, he was the representative of the prince and the empowerment given to him to deal with certain matters – the letters of passage and the letter of accreditation, without which the embassy could not function and did not have the character of a diplomatic mission.***

Keywords: *diplomacy, diplomatic relations, foreign policy, international relations, interstate relations, Moldovan diplomats.*

Întroducere.

Considerăm în context analitic că, sub aspect institutional şi funcțional, actualul serviciu diplomatic al Republicii Moldova ar putea fi un succesor al sistemului diplomatic care a existat în perioada postbelică, când în cadrul Consiliului de Miniştri/Guvernului funcționa primul MAE, fiind bazat pe valorificarea parțială a unor componente ale experienței istorice acumulate în domeniu (a Directoratului pentru politica externă a Guvernului/Consiliului Directorilor generali al RDM, aa. 1917-1918, și a experienței diplomatice din Moldova istorică în ansamblu, din perioada aa. 1387-1859, de la semnarea primului și până la ultimul act diplomatic al acestei entități statale).

Cu titlu de ipoteză ştiinţifică, există temeiul să admitem păstrarea unei anumite tradiţii diplomatice, când Ministerul Afacerilor Externe (MAE) al RSSM se implica și în unele activități de ordin diplomatic, în conformitate cu nuanțele specifice ale perioadei respective, care la general au continuitate şi în zilele noastre, mai ales în ceea ce priveşte aspectele geopolitice şi identitare, fiind o dimensiune constantă a diplomaţiei şi politicii externe a oricărui stat. Fie și convențional, în contextul ipotezei stabilite, serviciul diplomatic este un proces specific de manifestare a diplomației naționale în procesul colaborării internaționale în ansamblu.

[37] dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova, E-mail: profaroman@gmail.com: …

În contextul analizei istoriografice, variate forme incipiente ale procesului genezei și evoluției diplomației Țării Moldovei sunt reflectate în diverse studii ale subsemnatului pubicate anterior (A. Roman: 2018, 157-165), iar procesele integraționiste, în condițiile specifice ale perioadei precedente, chiar din epoca postbelică și îndeosebi, deceniile 8 – 9 ale secolului trecut și de la confluența mileniilor, se abordează tangential în unele articole ale diplomatului Artur Cozma, care a susținut și teza de doctorat în tematica diplomației moldovenești a RSSM din perioada postbelică (2007, USM), a Ambasadorului Republicii Moldova în Italia, acad. Gheorghe Rusnac (Rusnac Gh., Beniuc V.: 1998), precum și în manualul nostru universitar „*Geopolitica*" (Roman A., Sakovici V.: 2009) (cu un volum de circa 500 pag., elaborat împreună cu Ambasadorul, prof. univ., dr. hab. în științe politice Vasili Sakovici, fost și decan al Corpului diplomatic din țara noastră). Prezintă interes tematic, în special pentru specialiștii în domeniu de peste hotare, un studiu publicat într-o limbă de circuit internațional, din revista *Eastern Europe. Regional Studies* (Roman A., Budurina-Goreacii C.: 2019, № 2).

Analiza studierii procesului constituirii structurilor pentru promovarea politicii externe a Moldovei, precum și a desfășurării activității unor diplomați moldoveni în cadrul diverselor misiuni dplomatice, (fiind în fond de o diversă intensitate și durată temporală) este reflectat într-un plast foarte semnificativ de documente istorice și literatură științifică tematică. Recent și Acad. Ioan-Aurel Pop, Președintele Academiei Române, a lansat la Târgul Bookfest, conform sursei *Agerpres* (29 mai 2024), noul studiu „*Moldova medievală văzută dinspre Transilvania*", în care se abordează și diverse aspecte ale problemei abordate în prezentul studiu din context istoric.

Prezenta analiză este consacrată investigării, conform surselor documentare publicate și a celor de arhivă (pe care am reușit să le depistez și studiez încă în prima jumătate a anilor 90, activând în calitate de director general al Arhivei Naţionale a Republicii Moldova şi a filialei sale de la Tiraspol, dar și în fondurile Consiliului Internațional al Arhivelor, în cadrul unui stagiu de specialitate de la Lyon, Franța), a contribuției suveranilor și diplomaților moldoveni la procesul reglementării raporturilor interstatale prin metode diplomatice.

Metodologia cercetării. În prezentul articol, ce reprezintă un studiu analitic comparat privind geneza, evoluția și perspectivele Diplomației Moldovei, a fost folosită în special metoda analizei documentelor, a surselor istorice care ne-a ajutat să investigăm tematica respectivă. *Metoda analitică* presupune segmentarea fenomenelor ce ține de domeniul diplomației și a raporturilor interstatale, a relațiilor diplomatice la diverse etape temporale. La generalizarea celor studiate, pentru a crea o imagine de ansamblu asupra proceselor și evenimentelor respective contribuie *metoda sintezei*, ca o etapă emergentă a metodei menționate anterior. Prin *metodele deductivă și inductivă* se demonstrează în baza experienței istorice acumulate și a tradițiilor multiseculare că strucrurile contemporane pentru diplomație și politică externă s-au constituit definitiv pe parcursul ultimilor peste trei decenii de dezvoltare independentă a Republicii Moldova, fiind anterior instituite sub diverse forme, ce au evoluat de-a lungul secolelor. Respectiv, am apelat la utilizarea unui set divers de instrumente metodice, inclusiv - *metoda fenomenologică; metoda istorică*, care implică studierea formelor și metodelor diplomatice; metoda sistemico-instituțională, pentru a examina evoluția și funcționarea diverselor structuri de

stat pentru politică externă și diplomație, modul în care aceste instituții au fost create și s-au dezvoltat, fiind adaptate și armonizate ulterior, în special pe parcursul secolului XX – începutul sec. XXI; precum și *abordarea constructivistă*, care explorează *esența pozitivistă* în formarea organelor specializate din cadrul entităților statale moderne, din sec. XX: RDM, RSSM și Republica Moldova independentă, precum și rolul implementării experienței istorice în domeniu în procesul consolidării diplomației contemporane, etc.

Investigația valorificată se bazează pe o analiză amplă a literaturii de specialitate, tratatelor și acordurilor interstatale (iar o sursă documentară veritabilă este culegerea de acte diplomatice „*Moldova în contextul relaţiilor politice internaţionale. 1387-1858. Tratate*": 1992, alcătuitor fiind prof. univ. I. Eremia, USM; culegerea „*Tratate internaționale la care Republica Moldoa este parte*": 1998-2008, volumele 1-38), precum și pe contribuțiile cotidiene ale principalelor personalități politice, fie suverani și șefi de state/mari voievozi, sau oameni politici și diplomați experimentați. Studiul include o analiză comparată a constituirii, evoluției și consolidării diplomației Moldovei în contextul diverselor forme de manifestare a respectivei entități statale de-a lungul timpului (fie voievodat, republică cu statut postbelic și actual, de țară independentă, etc.).

Materiale și Metode. În baza metodologiei, redimensionarea actualităţii şi semnificaţiei lucrărilor/ documentelor cu conţinut politic-diplomatic, a surselor documentare investigate, de arhivă și publicate, reprezentând un set masiv de materiale tematice analizate, atestă cert că deja semnarea *primului tratat internațional*, încă de primul suveran mușatin, prin funcționarii/ dregătorii săi respectivi, a reușit să pună temelia instituirii structurii de stat pentru politica externă. După două săptămâni de negocieri intensive la cel mai înalt nivel, ce s-au produs la Liov, din sudul Poloniei (devenit după anexarea la Imperiul habsburgic orașul Lemberg și în prezent – or. Lviv din Ucraina), domnitorul Petru I Mușat și regele Vladislav II Iagello au semnat Tratatul bilateral interstatal, la 26 septembrie 1387, ce reglementa relaţiile dintre Ţara Moldovei şi Polonia (Роман А.: 2015, 133 – 144.) Grație diplomației abile, Moldova a fost inclusă în sistemul de alianțe ale statului polono-lituanian și conform negocierilor diplomatice de la Suceava (ianuarie 1388), chiar a oferit un credit financiar Poloniei pentru o perioadă de 3 ani, ultima stabilind drept gaj segmentul teritorial de hotar - Pocuţia (dintre Carpaţi, Nistru şi Ceremuş). Un document valoros din Arhiva Vaticanului atestă că deja după obținerea independenței de stat a Țării Moldovei, fiul lui Bogdan I Întemeietorul, Laţcu/Latco/Laczko, Voievod al Moldovei/Moldva/Moldau, din perioada 1367-1373, era numit de Papa de la Roma „*Duce al Moldovei...*", obținând din partea Curiei Papale, ridicarea urbei - capitalei Siret (în germană Sereth, în poloneză Seret, etc.), la rangul de „*civitas*". Sursele atestă că prin intermediul structurilor sale pentru politica externă și diplomație, în calitate de șef de stat, Petru I, după negocierea și semnarea primului acord interstatal, a devenit chiar și mediator la soluționarea conflictului între Polonia şi Valahia. Important, că Moldova ca stat independent în context internațional a fost recunoscută în acea perioadă și de Knezatul rus Moscovit, care în 1386 a trimis în Ţara Moldovei o solie reprezentativă pentru a prelua fiul marelui kneaz Dmitrii Donskoi, Vasilii, evadat din prizonieratul Hoardei de Aur, care se refugiase la Suciava. În scopul contracarării conflictelor internaţionale, urmaşii domnitorului Petru I - suveranii Roman I, la 15 ianuarie 1393 şi Ştefan I, la 6 ianuarie 1395 au semnat și ei acorduri internaționale cu Regatul Poloniei (Roman A.: 2016, 161–209).

Conform necesităților stringente al apărării intereselor de stat, în scopul detensionării relaţiilor bilaterale cu statele vecine – Regatele Ungariei şi Poloniei, marcate de importante evenimente cu caracter internațional din sec. XIV (recunoașterea publică a independenței Voievodatului Moldovei printr-un act al suveranului maghear, 1365 și semnarea Acordului inernațional cu Polonia, 1387), domnitorul Alexandru I la 25 martie 1400, la Brest, în Polonia realizează primele contacte diplomatice cu regele polon Wladislaw al II-lea prin semnarea unui nou Acord interstatal, iar o astfel de diplomație permitea suveranilor să manevreze între puterile din regiune, să evite conflictele militare și să dezvolte statul, să mențină suveranitatea și independența țării.

Cu acest start diplomatic a început acumularea experienței în domeniu, marcată de diverse forme organizatorice și de conținut, și manifestată de-a lungul timpului. Sursele istorice denotă, în special, activitatea în domeniul politicii externe și diplomației a suveranilor Alexandru I cel Bun și Ștefan al III-lea cel Mare (Roman A.: 2018: 239-270), ce au consolidat semnificativ independența de stat, promovând consecvent interesul național pe tot parcursul secolului XV, și ulterior, Petru al III-lea Rareș – în sec. XVI, Vasile Lupu/Coci – sec. XVII, Dimitrie Cantemir de la confluența celor două secole din epoca pre-modernă, ce au atestat o experiență dipomatică avansată pentru perioadele respective a unor diplomați abili (Ionică Tăutul, I.Țamblac), mulți fiind chiar de rang european, precum N. Milescu Spătarul (1636-1707), Antioh Cantemir (1708-1744), etc. Și-a adus contribuția la acest proces și domnitorul Antioh Cantemir, fratele mai mare al lui Dimitrie Cantemir, ce a creat Academia domnească din Iași (februarie 1707), cu suportul fratelui său, care era agentul diplomatic al Moldovei (Kapukehaia, oficializată ulterior) la Constantinopol și al Patriarhului Bisericii Ierusalimului, Hrisant Notara, nepotul Patriarhului Dosithei Notara (Roman A.: 2016, 161–209).

Rezultate ample în domeniul investigat. În ansamblul lor, relaţiile externe şi diplomatice ale statului Est – Carpatic, apărut către mijlocul sec. al XIV-lea, în raport cu evoluţia istorică a Ţării Moldovei au o cronologie proprie şi aceste segmente temporale, geneza şi constituirea structurilor pentru politică externă şi diplomaţie, pentru promovarea raporturilor diplomatice este reflectată într-un plast bogat de documente istorice. Prima perioadă iniţială de existenţa şi consolidarea statului Moldova (1359-1512), adică pe parcursul unui secol şi jumătate de la apariţia entităţii statale respective şi până la semnarea de către suveranul ţării, Bogdan al III-lea, urmaşul şi fiul lui Ștefan cel Mare, a primelor așa-zise capitulaţii cu Imperiul Otoman, influenţând statutul juridic al ţării în relaţiile internaţionale. Entitatea Țara Moldovei, beneficiind în general de statutul juridic al unui stat independent în cadrul sistemului internaţional, și-a creat structurile specializate respective pentru diplomație. Apoi, pe parcursul atragerii consecvente a Moldovei în sfera de influenţă turcească (1512-1538), în cadrul acestui segment temporal a avut loc consolidarea juridică a influenţei politico-militare a Imperiului Otoman (câteva secole consecutive fiind cea mai mare entitate europeană) asupra Ţării Moldovei, iar relaţiile de vasalitate impuse de o serie de conflicte militare de către partea otomană purtau un caracter destul de formal. Segmentul de timp 1538-1711 (încă de peste un secol şi jumătate), de la invadarea de către armatele turceşti a Moldovei şi până la războiul ruso-turc (din aa. 1710-1711), poate fi apreciat drept perioada stabilirii definitive a dominaţiei politice, economice şi militare otomane în Țara Moldovei (cu unele întreruperi, aa. 1595-

1611, 1615-1616), iar prin noul său statut internaţional ea devine un stat aflat în relaţii de vasalitate cu Imperiul Otoman. Astfel, a fost impusă definitiv noua funcție de ordin extern numită Kapukehaie, ce reprezenta oficial, politico-diplomatic, suveranul ţării la Istanbul pe lângă sultanul turc.

Diplomația Țării Moldovei se intensifică în cadrul relațiilor interstatale cu diverse entități din Est și Vest, îndeosebi, începând cu măestria diplomatică a suveranului Ștefan cel Mare, care în toamna anului 1482, a încheiat o primă alianţă moldo-rusă, consolidată prin căsătoria fiicei sale Elena cu moştenitorul tronului moscovit, fiul Kneazului Ivan al III-lea cel Mare, fiind semnat astfel un tratat bilateral, etc. (Roman A., Ioviţă Alexandrina: 2014, 133 – 144). Misiunile diplomaților moldoveni înregistrau succese în raporturi cu diverse entități statale: Regatele Poloniei și Ungariei, Hanatul Crimeei, etc. Activ se manifesta cel mai abil diplomat de rang european Nicolae Milescu Spătarul, care-și făcuse studiile la Academia slavo-greco-latină din Iași, continuate apoi, grație unei burse domnești, la Academia de pe lângă Patriarhia din Constantinopol. Aici, în cea mai mare metropolă a Europei de Sud-Est, aflându-se opt ani, s-a format drept cel mai veritabil diplomat din Moldova. Fiind contemporan al cronicarului Miron Costin, el devine reprezentant oficial diplomatic („kapukehaie") al domnitorului Gr. Ghica (1661-1664), fiind calificat de autorul Ana-Maria Şchiopu drept un „*cărturar pasionat, diplomat dedicat*" și un „*diplomat de carieră*" - adevărat urmaș al lui Erasmus de la Rotterdam, iar cronicarul Ion Neculce în *Letopiseţul „O samă de cuvinte*" menționa: „*Era Neculai Milescul, spatariul, de la Vaslui, ...pre învăţat şi cărturar...*". Destinația sa după a.1664 a fost Berlin, unde timp de 2 ani s-a aflat la Curtea regelui prusac Frederich Wilhelm al IV-lea, demonstrând și aici capacităţi diplomatice abile, iar apoi - și în Suedia, experienţa sa diplomatică fiind solicitată pentru a negocia cu suveranii principalelor ţări europene ale timpului – Franţei, Suediei și Rusiei, iar ambasadorul francez în Suedia, Simon Arnauld, marchiz de Pomponne, devenit ulterior (1671) ministru de externe al Franţei, îl aprecia astfel: „*Baron Spatari, care a fost mult timp secretar de stat ...Am fost surprins să găsesc un om... atît de instruit în limbi şi cu o cunoaştere atît de generală asupra tuturor lucrurilor. Cunoaşte bine istoria. El a fost mult timp ministru al acestor prinţi la Poartă*". La recomandarea ambasadorului a fost primit la nivelul cel mai înalt, în cadrul misiunii diplomatice în Franța (1667), devenind și primul sol din Moldova în audienţă oficială la suveranul francez Ludovic al XIV-lea, numit și „*Regele Soare*", iar rezultatele tratativelor de la Paris sunt reflectate în documentele din fondurile arhivelor MAE francez, când regele Franţei Ludovic al XIV-lea i-a mulţumit oficial pentru serviciile oferite (Roman A.: 2019: 192-197).

Abilitatea diplomatică de care a dat dovadă N.Milescu Spătarul la Stockholm și Paris denotă capacităţi excepţionale în domeniul serviciului diplomatic, ce vor fi aplicate un deceniu mai tîrziu la Moscova și Beijing. Astfel, în 1671, diplomatul soseşte în capitala rusă cu scrisori de recomandare din partea Patriarhului ortodox al Ierusalimului, Dosofthei Nottara, care menționa că acesta „*A străbătut multe ţări şi împărăţii ca să se instruiască şi este ca un cronograf în care sunt adunate toate lucrurile lumii...*". De la 14 decembrie 1671, diplomatul din Ţara Moldovei a fost angajat în cadrul instituției Posolskii Prikaz de la Moscova (viitorul Minister de Externe). Ca reprezentant al acestei instituţii diplomatice a fost numit, la indicația ţarului, în fruntea soliei ruseşti ce a plecat

în Imperiul Chinez, care refuza în acea perioadă orice contacte directe cu lumea europeană. Misiunea diplomatică de sub conducerea lui Nicolae Milescu Spătarul (1675-1678) era compusă din circa 150 de persoane, ce urma să contribuie substanțial la stabilirea relațiilor interstatale ruso-chineze. Diplomatul la 15 iunie 1676 a participat la întâlnirea oficială, iar cronicile timpului scriau: „*Milescu, invitat în faţa împăratului, era îmbrăcat elegant, cu o haină din blană de samur,...iar în fața reședinței lui peste 50 de elefanţi ţinuţi cu hamuri aurii*", aşteptau solia lui (Pînzaru M.: 1993, 47-53).

La un nivel mai înalt și eficient s-au manifestat diplomații moldoveni din cadrul Dinastiei Cantemireștilor, întemeiată de Constantin Cantemir (aa. 1685–1693). În corespondența cu diplomatul Antioh Cantemir, fiul lui D. Cantemir, iluministul francez Voltaire (1694–1778) menționa: „…*mulţimea talentelor domnului principe, tatăl vostru, şi ale dvs. personale, m-au făcut să cred că descindeţi din vechii greci şi să presupun că aparţineţi neamului lui Pericles...*". În context juridic anume Constantin Cantemir a legiferat dinastia fondată la nivel internațional, prin încheierea *Tratatului cu Imperiul Habsburgic* de la Sibiu (5/15 februarie 1690), ce prevedea garantarea domniei eriditare a Familiei Cantemir și neimpunerea religiei catolice. Ulterior, s-au remarcat în context diplomatic în Europa Ambasadorul Antioh Cantemir şi tatăl său, D. Cantemir (1673-1723), care, precum este apreciat în Diploma oferită lui în calitate de membru al Academiei din Berlin (1714), drept „*filosof între regi, dar și rege între filosofi*". Venind la tronul Moldovei în a doua sa domnie (1710) și fiind un diplomat erudit, Dimitrie Cantemir a revenit la alianțele antiotomane, iar în primele luni i-a reușit să încheie la Luţk un Tratat de alianţă cu țarul Petru I cel Mare (2 /13 aprilie 1711), în speranţa eliberării ţării de sub dominaţia otomană, orientându-se astfel în politica externă spre Rusia. Pentru negocierea Tratatului l-a trimis la Luţk, la „moscali", pe logofătul Luca Ştefan, cu „*Diploma*" sa, calificată drept tratat, pe care urma ulterior să i-o acorde țarul rus. Petru I indica în scrisorile sale din 2/13 aprilie şi 7/18 mai 1711 că „*gospodarul voloh ne-a propus un şir de puncte...*" (constând din preambul şi 17 puncte în limbile rusă şi latină). Suveranul rus menționa că „acea diplomă-«gramotă» a noastră iscălită de noi", D. Cantemir a acceptat-o și „*în prezenţa trimisului nostru, în aceia a sărutat Sfânta Cruce şi trimite la aceiaşi dată către noi aceleaşi articole şi jurământul cu semnătura şi pecetea sa*". În ansamblu, există tot temeiul să apreciem Tratatul de la Luţk drept un model de prudență și abilitate diplomatică. Fiul său, diplomatjul Antioh (născut la Constantinopol), și-a început cariera diplomatică la vârsta de circa 20 de ani, în noiembrie 1731 fiind numit reprezentant diplomatic/rezident în Occident. Ambasadorul A. Cantemir a condus șase ani misiunea diplomatică rusă în Anglia (1732-1738), ţară considerată de multe personalităţi ale timpului drept patrie a libertăţii şi a progresului. Apoi devine şeful misiunii diplomatice în Franţa (1738-1744). Serviciul diplomatic al lui Antioh Cantemir a durat mai mult de 12 ani consecutivi, fiind de o importanţă general-europeană, care s-a întrerupt doar odată cu moartea sa la Paris (Roman A.: 2016, 157-165.).

La începutul sec. XIX s-a manifestat activ în contextul diplomaţiei europene Alexandru Scarlat Sturdza (născut la Iaşi – în capitală, în 1791), iar vărul său, Mihail Sturdza, era domnitorul Ţării Moldovei timp de 15 ani consecutivi (1834-1849), devenit ulterior diplomat rus. Fiind fiul lui Scarlat Sturza, primul guvernator al Basarabiei, era un intelectual rafinat şi un poliglot cosmopolit. Diplomatul originar din Moldova vorbea

nouă limbi, inclusiv: neo-greaca, rusa, germana, slava veche, franceza, latina, greaca veche, italiana, româna. După ce familia sa s-a refugiat în a. 1802 pentru a evita eventualele represiuni din partea otomanilor, a primit educaţie în Rusia. Al. Sc. Sturdza a intrat în rândurile serviciului diplomatic rus în 1809 ca secretar al Ministrului de Externe al Rusiei, contelui grec Ioannis Antonios Kapodistrias, participînd activ în delegaţia împăratului Alexandru I la tratativele din cadrul Congresului de la Viena. El a fost redactorul primului tratat european, cel al Sfintei Alianţe, chiar autorul *Actului Sfintei Alianţe*, iar în lucrarea sa din 15/27 septembrie 1815, se conţinea concluzia: „*Sfânta Alianță este un model universal de relații internaționale*". În istoriografie se apreciază unanim că „*diplomatul Alexandru Scarlat Sturza a avut un rol important...*", ulterior fiind trimis ca diplomat în principatele germane, apoi a îndeplinit misiuni diplomatice în Franţa, Austria, Prusia şi în alte ţări, iar printr-o depeşă din 15 iunie 1843 domnitorul Moldovei, vărul său, l-a invitat chiar să revină la Iaşi, în ţară (Moşin O.: 2018, 45-58).

Concomitent, în prima jumătate a secolului XIX s-a manifestat activ şi iluministul Costache Conachi (născut în ţinutul Galaţi, 1778). El deţinuse dregătoria de *preşedinte al Departamentului Afacerilor Străine al Moldovei* (în anul 1823), de mare logofăt şi vornic, iar în aprilie 1834 consulul rus Pavel Kiselev l-a numit membru al Comisiei Moldoveneşti (din 4 persoane oficiale) pentru redactarea *Regulamentului Organic* (iunie 1829 - martie 1830), ce era primul document cu caracter constituţional din Moldova, iar pentru merite şi contribuţia sa personală acelaşi demnitar i-a acordat Ordinul Sf. Vladimir cl. III. În final, realizări importante în domeniul diplomaţiei au înregistrat Vasile Alecsandri şi Mihail Kogâlniceanu, în calitate de Miniştri ai Treburilor Străine ai Moldovei (aa. 1857 - 1859) şi ulterior, ai Principatelor Unite Moldova şi Valahia (anii 1859 - 1862). În final, la începutul epocii contemporane vom evalua activitatea diplomatică a lui Ion Pelivan, director general al Directoratului cu atribuţii externe al Guvernului/Consiliului Directorilor Generali al RDM în 1917-1918, care apoi a făcut parte din delegaţia Regatului României la Conferinţa de pace de la Versailles-Paris, din 1919-1920, fiind şeful delegaţiei basarabene. La Paris, împreună cu membrii delegaţiei a pregătit materiale pentru Conferinţa de pace, având şi întrevederi cu mari personalităţi – diplomaţi englezi, francezi, italieni, japonezi, etc., pledând cu demnitate în faţa Consiliului Suprem al Conferinţei şi publicând diverse materiale în limbile franceză şi engleză. În baza explicaţiilor date şi a materialelor prezentate, Consiliul Suprem al Conferinţei de Pace a recunoscut adevărul istoric privind Basarabia şi unirea ei cu Regatul României.

Structuri diplomatice, deşi cu prerogative reduse, au fost create şi au funcţionat în RSSM, în anii 1944-1991, iar apoi, cu adevărat viabile – s-au manifestat după proclamarea independenţei de stat a Republicii Moldova din 27 august 1991. Conform hotărârii Sovietului Suprem al URSS/Parlamentului din 1 februarie 1944, republicilor unionale le-a fost acordat dreptul de a stabili în mod independent raporturi diplomatice cu ţările străine. De asemenea, în art. 30 al Constituţiei RSSM a fost introdusă o completare cu privire la dreptul republicii de a numi şi de a revoca reprezentanţii săi în ţările străine, precum şi de a primi scrisori de acreditare şi revocare a ambasadorilor străini. La 23 februarie 1944 a fost creată şi structura specializată MAE, în componenţa a 30 persoane, număr constant pe parcursul anilor 1944-1947. Însă, Primul ministru de externe al republicii sovietice, prin cumul, era şeful Guvernului Gherasim Rudi (1944-1946), succedat

apoi de I.Antoseac (1947-1958), Alexandru Diordița (1958-1970), Petru Pascari (1970-1976), Simion Grossu (1976-1980) şi Ion Ustian (1980-1981). Abea la 29 decembrie 1981, printr-un Decret Ministru deplin al Afacerilor Externe a fost numit diplomatul de carieră Petru Comendant, originar din Chişinău, având rangul de Consilier Cl. I, ce activa în serviciul diplomatic al URSS din 1975 şi era consilier al Ambasadei covietice în Franţa. Aceasta a marcat demararea etapei a doua în evoluţia diplomaţiei moldoveneşti postbelice (aa. 1981 – 1990). Treptat s-au întreprins unele încercări de a extinde atribuţiile MAE, inclusiv, ministrul a participat la lucrările Sesiunii a 38-a a Adunării Generale a ONU, unde ca reprezentant al URSS, la 25 noiembrie 1983, a rostit un discurs de la tribuna Organizației Națiunilor Unite în problema politicii de apartheid promovată de Guvernul Republicii Africa de Sud împotriva populației de culoare. Ulterior, în toamna a. 1990 și ministrul adjunct de externe Ion Eşanu a participat în componenţa delegaţiei URSS la Sesiunea a 45-a a Adunării Generale a ONU, etc. (Roman A.: 2016, 97-107).

În activitatea sa, Ministrul P. Comendant în general se pronunța pentru *dreptul de a face declarații politice și a prezenta note și memorandumuri în chestiunile internaționale actuale*, mai ales în cazurile când evenimentele internaționale vizau nemijlocit interesele republicii unionale; de a întreprinde vizite oficiale peste hotare cu scopul de *a semna contracte și acorduri în vederea colaborării* economice directe, folosirii apelor râurilor de frontieră, protecției mediului înconjurător, schimburilor de mărfuri, în problemele relațiilor culturale etc.; de *a participa și lansa, la forurile internaționale corespunzătoare* (ONU, UNESCO, CAER ș.a.), *anumite inițiative, de a deschide peste hotare reprezentanțe consulare* și comerciale proprii, sau de *a acredita reprezentanți ai acestora în republici*. După ce circa 8 ani a îndeplinit funcția de ministru al afacerilor externe al RSSM, la 21 aprilie 1989, prin Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, lui Petru Comendant *i s-a conferit rangul de Trimis Extraordinar și Plenipotențiar clasa I*. Ultimul Ministru de Externe al RSSM, devenit mai apoi și primul în fruntea MAE al Republicii Moldova independente, a fost promovat actualul prof. univ. de la FRIȘPA USM, N. Țâu, care ulterior a exercitat funcția de Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Moldova în SUA, Canada și Mexic, în perioada anilor 1993-1998. Treptat se extindeau atribuţiile MAE ale republicilor unionale din cadrul statului federativ URSS şi în 1990 a fost creat Consiliul Unional Consultativ al miniştrilor afacerilor externe, care urma să coordoneze unele aspecte ale politicii externe sovietice, în care erau prezente şi interesele naționale ale republicilor unionale. Acest organ a funcţionat eficient până la dezintegrarea URSS. Eforturi diplomatice susţinute în aa. 80-90 a realizat, de asemenea, şi alt diplomat din Moldova, Pavel Petric – devenit Ambasador al URSS în Republica Democratică Madagascar și după 1991 – deja Ambasador al Federației Ruse la Atananarivu (iar după încheierea mandatului, din 1997, a fost circa 15 ani consecutivi Preşedintele Consiliului Veteranilor ai MAE de la Moscova), etc. (Roman A.: 2016, 97-107).

Astfel, în condiții specifice a activat MAE al RSSM postbelice timp de aproape 5 decenii (primăvara 1944 –finele verii a. 1991). În context evolutiv, la şedinţa Comisiei parlamentare pentru relațiile externe din 23 iunie 1990, s-a abordat necesitatea soluționării trecerii simplificate a frontierei de stat cu România, deschiderii la Iași a consulatului Republicii Moldova, numirii în cadrul ambasadelor URSS din România, Bulgaria şi alte ţări a câte un reprezentant din partea R. Moldovei. Apoi, *Comisia parlamentară pentru*

relaţii externe a lansat la 27 august 1991 apelului către parlamentele ţărilor lumii pentru recunoaşterea independenţei Republicii Moldova, fiind expediate peste 150 de scrisori şi demersuri. Drept consecinţă, independenţa Republicii Moldova a fost recunoscută de 149 de ţări, cu care a început procedura stabilirii relaţiilor diplomatice*.

Concluzii. Conchidem că activitatea diplomatică a diferitor personalităţi notorii din Moldova pe parcursul secolelor a adus slavă ţării, structurilor ei diplomatice atât în Europa, precum şi în Asia, iar experienţa lor în lume reprezintă file demne din istoria diplomaţiei universale şi a raporturilor interstatale. Activitatea diplomatică a lui Ştefan cel Mare, spre exemplu, a fost marcată de o politică externă echilibrată cu Imperiul Otoman, Regatele Poloniei şi Ungariei. Vom conchide că cariera diplomatică reprezintă o oportunitate unică de a influenţa şi modela relaţiile internaţionale, ce oferă profesioniştilor şansa de a contribui activ la menţinerea păcii şi stabilităţii globale. Aceasta a necesitat o pregătire continuă, combinând cunoştinţe teoretice avansate cu abilităţi practice eficiente. În concluzie vom mai menţiona că în perioada sovietică activitatea externă a RSSM era coordonată de un minister de externe, fie şi cu rol preponderent protocolar, deoarece politica externă era exercitată în special de centrul unional. Însă şi Moldova a participat într-o anumită măsură la constituirea şi menţinerea contactelor de ordin politic, economic, cultural etc. ale URSS cu alte state. La acestea se referă, în primul rând, şi faptul că între 1956 şi 1985 RSSM a fost vizitată de peste 200 de delegaţii ale diverselor organizaţii şi asociaţii din diferite ţări ale lumii. Printre acestea se numărau delegaţiile din Franţa, SUA, Belgia, Elveţia, Canada, Danemarca şi altele care, aflate în vizită în RSSM, se informau şi despre formele activităţii de politică externă, inclusiv cu unele tangenţe ale diplomaţiei multilaterale şi bilaterale. În context general, apreciem că anume factorul uman – cadrele înalt calificate de diplomaţi, competenţi şi adevăraţi patrioţi ce promovează consecvent interesul national al ţării, îşi aduc contribuţia la realizarea fenomenului diplomatic.

BIBLIOGRAFIE

Roman A. (2018). Geneza şi constituirea structurilor serviciului diplomatic în Ţara Moldovei. Pp. 157-165, În // Teoria şi practica administrării publice. Mater. Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale. 25 de ani de elaborări teoretice şi realizări practice în domeniul administrării publice, AAP,17.05.2018. Chişinău, 2018

Rusnac Gh., Beniuc V. (1998). Noţiunile şi conceptele de bază ale diplomaţiei. Dicţionar. Chişinău.

Roman A., Sakovici V. (2009). Globalistica. Manual pentru inst. de învăţ. sup. şi posuniv. Chişinău, AAP, 496 pag.

Moldova în contextul relaţiilor politice internaţionale. 1387-1858. Tratate. (1992). Chişinău. Alcătuitor prof. univ. I. Eremia.

Tratate internaţionale la care Republica Moldoa este parte. (1998-2008), Volumele 1-38, Chişinău.

Roman A., Budurina-Goreacii C. (2019). The establishment and development of the diplomatic systemin the Moldavian Country. In: Eastern Europe. Regional Studies., № 2. ISSN: 1857-436X, e-ISSN 2537-6179, http://www.psage.tsu.ge/index.php/Easternstudies/article/view/

Роман А. (2015). Молдавско-Польское дипломатическое сотрудничество: Уроки истории и современность. Cul.: Детерминанты и перспективы политики европейской интеграции Республики Молдова, под научной редакцией Пиотра Байора. Kraków, С. 133 – 144.

Roman A. (2016). Moldova în cadrul sistemului de relații internaționale din secolele al XIV-lea – al XVII-lea. Cap. III, Pag. 161 – 209 // Istoria Moldovei, în 3 vol. Ediție bilingvă. Volumul I. Chișinău.

Roman A. (2019). Rolul diplomației Moldovei în reglementarea raporturilor interstatale. Pag. 192-197. În // Teoria şi practica administrării publice. Mater. Conferinței științifice cu participare internațională, AAP, 17 mai 2019,. Chișinău, 2019, 660 p

Roman A. (2018). Abilitățile diplomatice ale gloriosului domnitor Ștefan cel Mare. Cap. 7, p. 239-270 //În. Roman A., Stepaniuc V., Lavric A. Ștefan cel Mare – făuritor al gloriei Moldovei. Studiu istoric. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală", 2018, 336 pag.

Roman A., Ioviță Alexandrina (2014). Vectorii politicii externe a Moldovei – subiect de drept internaţional în perioada domnitorului Ştefan cel Mare. P. 133-144. În: Integrare prin cercetare şi inovare. Conf. Şt. naţională cu participare internaţională. 10-11 noiembrie, 2014. Vol. I "Ştiinţe sociale". Chişinău: CEP USM.

Pînzaru M. (1993). Misiunea lui Nicolae Milescu în Suedia (1666-1667). În: Revista de Istorie a Moldovei,1993, nr.1, pp. 47-53.

Moşin O. (2018). Ideile politice ale diplomatului Alexandru Scarlat Sturza. In: Relaţii internaţionale. Plus, nr. 2 (14), pp. 45-58. ISSN 1857-4440.

Roman A. Valorificarea experienţei diplomatice acumulate de RSSM postbelică în promovarea interesului naţional al Moldovei. P. 97-107. //În. Țările post-sovietice între UE și Federația Rusă - analiza circumstanțelor specifice și tendințelor politice. Cul. de mater. a Conf. şt. internaționale. Chișinău: CEP.

* *Notă:* Personal am avut onoarea să coordonez activitatea Ministerului condus de diplomatul P. Comendant, fiind pro-movat la 10 martie 1987 în fruntea structurii centrale pentru relațiile internaționale a organului suprem decizional al RSSM, prin transfer dintr-o instituție științifică, având gradul de doctor în științe, conf. univ. Ulterior, P. Comendant, în anii 1990-1994 a fost ambasador al URSS și apoi al Federației Ruse, în Republica Cot d"Ivoire, în Coasta de Fildeș.

CZU: 327:351.86:342.34(478) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.24

POLITICAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: BETWEEN EXTERNAL INFLUENCES AND INTERNAL COHESION

Vladimir BORȘ[38]

Diana HÎRBU[39]

Abstract. ***This article examines the political security of the Republic of Moldova through the analytical lens of the interaction between external influences and internal societal cohesion. It argues that Moldova's political vulnerability does not stem solely from external hybrid pressures, but from their interaction with internal structural weaknesses such as institutional fragility, political polarization, and limited social trust. The study highlights how external actors exploit internal divisions, undermining democratic legitimacy and strategic autonomy. By combining conceptual analysis with the Moldovan case, the article demonstrates that political security increasingly depends on strengthening internal cohesion, institutional resilience, and participatory governance alongside international cooperation.***

Keywords: *political security; Republic of Moldova; external influence; internal cohesion; resilience; governance; democratic stability.*

Political security is a crucial dimension of national security because it helps maintain the stability of government institutions, uphold constitutional order, and ensure that political processes function democratically. In the Republic of Moldova, this aspect is heavily influenced by how external pressures interact with the internal unity of society and its institutions. The challenges of transitioning from a Soviet past, ongoing political divides, and a lack of strategic consensus have created a situation where external geopolitical forces can easily take hold, threatening both decision-making independence and the legitimacy of governance.

In this scenario, these external influences don't just act on their own; they tend to magnify their effects by taking advantage of internal weaknesses like fragile institutions, declining public trust, and a lack of social cohesion. Hybrid threats—showing up in forms like information warfare, economic pressure, political manipulation, and cyberattacks—are not only sources of external strain but also tools that deepen internal rifts, ultimately impacting political stability and the democratic processes of the state.

The goal of the article is to pinpoint the key political and institutional risks while also outlining the strategic steps needed to bolster political resilience. This can be achieved by enhancing social cohesion, ensuring institutional legitimacy, and improving the state's ability to handle external influences within a democratic and sustainable framework.

[38] associate professor, Moldova State University, Republic of Moldova, E-mail: vladimir.bors@usm.md

[39] associate professor, Moldova State University, Republic of Moldova, E-mail: diana.hirbu@usm.md

Conceptual Framework: Political Security between External Influence and Internal Cohesion

Political security is all about safeguarding our democratic institutions, upholding the rule of law, and ensuring that electoral processes remain free from disruptive influences (Bencheci, 2024:54). It plays a crucial role in maintaining stable governance and the credibility of public authorities. On the flip side, hybrid threats bring a level of strategic ambiguity, blending both traditional and non-traditional tactics. This can involve everything from manipulating information and launching cyberattacks to applying energy pressure, corrupting political elites, and running disinformation campaigns (Sandu, 2024:25). The players in this game—whether they're state actors or non-state groups—aim to undermine social unity and chip away at the public's trust in government institutions.

In today's complex geopolitical landscape, characterized by fragmentation, strategic rivalry, and swift technological changes, political security has emerged as a crucial element for maintaining the stability of democratic systems. It's no longer just about safeguarding national sovereignty; it's about ensuring the resilience of our institutions, fostering public trust, and protecting decision-making processes from outside interference. Therefore, when we analyze political security in the context of hybrid threats, we need to grasp the dynamics of institutional resilience, the influence of non-state actors, and how the informational, infrastructural, and societal realms are interconnected (Bachmann, Sascha, and Håkan Gunneriusson, 2015:8).

The idea of political security has really evolved since the Cold War wrapped up. Back then, it was all about keeping the political system stable and ensuring the state's survival (Buzan, Ole Wæver, and Jaap de Wilde, 1998). Nowadays, though, the focus has shifted to how well institutions can maintain democratic legitimacy, foster social cohesion, and make independent decisions, even when faced with pressures from both inside and outside.

Establishing political security within institutions is vital for bolstering democratic stability and safeguarding the state's ability to make its own choices. This process goes beyond just administrative changes; it requires a deep transformation in how public institutions handle transparency, legitimacy, and the trust of citizens.

A key element of this process is decisional transparency, which ensures that the public has access to information about how institutions operate, allowing for effective democratic oversight of government actions. By fostering open discussions and maintaining ongoing communication with civil society, institutions can bolster their legitimacy and minimize the chances of manipulation or corruption.

Another vital aspect is electoral resilience, which aims to safeguard democratic processes from outside interference and attempts to sway public opinion through misinformation or technological means (Buzan, Barry, Ole Wæver, and Jaap de Wilde, 1998: 69). In today's digital landscape, electoral campaigns and voting systems are increasingly vulnerable to cyberattacks, disinformation efforts, and foreign meddling. Therefore, enhancing electoral security measures is essential to uphold the credibility of our democratic institutions.

These days, information governance has become an essential tool for ensuring political security. It helps combat narrative manipulation, disinformation, and media polar-

ization (Nye, 2021:92). In a world where the public sphere is flooded with fast-paced and often misleading information, the ability of institutions to react quickly, transparently, and in a coordinated way to information attacks is a true sign of political maturity and democratic strength.

As a result, establishing political security goes beyond just bolstering administrative systems; it also involves building a robust democratic ecosystem rooted in transparency, protecting electoral processes, and creating an information governance framework that can maintain the integrity of the public sphere. So, political security isn't just about military concerns anymore; it's a complex governance challenge that unites state institutions, the private sector, and civil society (NATO, 2021).

One of the most prevalent ways that manifestation occurs is through disinformation campaigns and social polarization, which take advantage of the cultural, economic, or political divides within society. By twisting public conversations and heightening social tensions, these campaigns chip away at national unity and erode trust in public institutions. Another tactic involves economic and energy-related maneuvers, which serve as tools of strategic pressure. By manipulating trade routes or energy dependencies, adversarial forces can sway a nation's political choices, impacting its economic independence and ability to react.

Moreover, political meddling in elections or decision-making—like secret funding, propaganda efforts, or media infiltration—aims to weaken the credibility of democratic institutions and foster a widespread sense of distrust (Mälksoo, 2021:11). Collectively, these strategies highlight the intricate and interconnected nature of hybrid threats, which don't necessarily aim for the outright destruction of a state but instead focus on its internal decay by undermining democratic principles and social unity.

Hybrid threats are tricky because they blur the lines between peace and conflict, which means we need flexible governance strategies and policies that help society bounce back. Political security and hybrid threats are closely linked; these threats take advantage of political, social, and informational weaknesses in states to chip away at their decision-making legitimacy and political independence (Wither, 2020:370). As a result, managing political security should include proactive and responsive strategies that focus on resilience, such as anticipating challenges, coordinating between institutions, and being adaptable. In this light, the EU and NATO have pushed for a unified approach that emphasizes "whole-of-government" and "whole-of-society" resilience. They understand that ensuring political security isn't just the job of state institutions; it also requires the active participation of citizens, businesses, and local communities (NATO, 2021).

Political resilience is essentially a structured way for democratic societies to defend their core values, infrastructure, and information systems from manipulation and coercion without resorting to military means. When faced with hybrid threats, the modern approach to political security relies on a sophisticated institutional framework that weaves together policies, structures, and operational tools to ensure a unified strategic response at both the European and Euro-Atlantic levels.

In a world where interdependence and cross-border vulnerabilities are the norm, these mechanisms go beyond just addressing immediate risks. They also focus on fostering systemic resilience through coordination and collaboration between various institu-

tions and the public and private sectors. A crucial part of this framework is the European Union's Strategic Compass, which outlines resilience as a key goal of collective security and provides guidance on bolstering European defense against hybrid threats (European Union, 2022). This document advocates for a whole-of-society approach to resilience, encouraging citizens, institutions, and private entities to actively participate in safeguarding common security.

Another vital component is the Hybrid CoE (Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats) located in Helsinki. This collaborative platform, formed by the EU and NATO, is dedicated to research, training, and policy development aimed at countering hybrid threats. The center offers strategic expertise in areas like disinformation, cybersecurity, information manipulation, and societal resilience, while also promoting the sharing of best practices among member states.

The NIS2 and CER Directives (Directive on the Resilience of Critical Entities (CER) and Directive NIS2, 2023) are essential for safeguarding critical infrastructures and information networks. They set out clear responsibilities for Member States regarding risk assessment, incident reporting, and enhancing collaboration between the public and private sectors (European Commission, 2023). These directives make digital security a fundamental part of political security, ensuring that services vital to governance and the economy continue to operate smoothly.

In addition, strategic communication methods and media literacy programs support this institutional framework. They aim to combat disinformation and narrative manipulation by promoting civic education and critical thinking among citizens. The European Commission (European Commission, 2023) highlights that fostering a culture of informational vigilance is just as important as protecting infrastructures, especially since hybrid threats often target public perceptions and social cohesion.

Navigating the governance of political security in the face of hybrid threats involves a blend of institutional and societal integration, where legal, technological, and educational tools work together seamlessly. This approach marks a shift from merely reacting to security issues to embracing a proactive and participatory stance, rooted in cooperation, transparency, and collective resilience. Through these policies, we see political resilience taking shape as an institutional process that weaves together normative, educational, and technological aspects. Meanwhile, establishing political resilience—through international collaboration, education, and innovation—becomes essential for achieving sustainable non-military security.

In this light, political security is no longer just about national defense; it's a collective societal endeavor where governments, institutions, and citizens join forces to foster a culture of resilience that can effectively tackle the long-term impacts of hybrid threats.

Context of the Republic of Moldova: Political and Institutional Vulnerabilities

For over thirty years, the Republic of Moldova has been navigating a tricky transition from an authoritarian regime to a democratic system, all while dealing with geopolitical tensions and a shaky economy. Its location between the European Union and the Russian Federation has created a delicate balance, swinging between pro-European sen-

timents and Eastern influences, which has made its political institutions and governance quite vulnerable (Cenușă, 2020:51).

The security framework in Moldova is under pressure from political divides, fragmented parties, and outside influences. Given these hurdles, it's important to see Moldova's political and institutional weaknesses not just as internal issues, but as part of a larger geopolitical picture where hybrid threats, corruption, and economic dependencies play significant roles in political instability (Olaru, 2021). The Moldovan political system is marked by ongoing party fragmentation, stark geopolitical divides, and a heavy dependence on charismatic leaders, all of which have stifled the growth of a robust democracy.

This instability is made even worse by outside forces in the realms of information and politics. The Republic of Moldova often finds itself battling disinformation campaigns and influence tactics from the Russian Federation, which aim to split public opinion and weaken support for European integration (Rusu, 2022:61). These tactics are a textbook example of hybrid warfare, taking advantage of internal political vulnerabilities to further external geopolitical goals (Mälksoo, 2021:12).

One of the biggest challenges facing the Republic of Moldova is its institutional fragility. Public administration struggles with a lack of professionalism, rampant politicization, and the sway of private interests over public decision-making. Additionally, the judicial system is still somewhat compromised, and anti-corruption reforms face significant pushback (Transparency International, 2023).

High-level corruption has significantly affected political stability, culminating in the notorious 2014 "theft of the billion" scandal—an iconic example of state capture that shattered citizens' trust in institutions and revealed the weaknesses in our financial and judicial systems (Rusu, Burduja, 2021:241). This situation led the European Union to tie financial aid to essential reforms, particularly focusing on judicial independence and enhancing institutional oversight.

Additionally, the absence of a strong administrative culture and political accountability hampers the effective execution of public policies. While there are strategies for public administration reform, their implementation often feels superficial and swayed by electoral cycles, which only serves to maintain institutional instability and vulnerability.

The Republic of Moldova stands out as a clear example of how hybrid threats can impact nations with fragile institutions. Tactics like disinformation campaigns, economic infiltration, and energy dependencies are used to sway political decisions and shape the state's strategic direction (Rettman, 2022). These hybrid tactics particularly target electoral processes, independent media, and security agencies, taking advantage of internal weaknesses to deepen social and political rifts. Meanwhile, the lack of a culture of institutional resilience diminishes Moldova's ability to effectively tackle these challenges. Collaboration between the state and civil society is still underdeveloped, and participatory governance remains more of an exception than a standard practice (Benea, 2023:109).

Our state faces significant political and institutional challenges, deeply rooted in a history of dependence, corruption, and fragmentation. These issues continue to obstruct the country's journey toward democratization and European integration. To truly strengthen the state and ensure national security, Moldova needs to focus on building po-

litical resilience through meaningful reforms and international collaboration. In a region where information warfare and geopolitical pressures are prevalent, the political security of Moldova hinges on its capacity to create independent, accountable, and transparent institutions that are firmly anchored in a strong democratic culture.

Hybrid Threats Specific to the Republic of Moldova

The specialized literature that delves into the political and institutional vulnerabilities of the Republic of Moldova paints a nuanced picture of state fragility, geopolitical dependencies, and the hurdles faced in the democratization journey. Recent studies provide a thorough insight into how the post-Soviet transition has been characterized by systemic dysfunctions, external hybrid influences, and an institutional resilience that is still a work in progress.

Andrei Benea (Benea, 2023) emphasizes that to bolster democratic resilience in Eastern Europe, including the Republic of Moldova, we need governance that is participatory and transparent, actively engaging civil society in decision-making. He points out that institutional weaknesses and a lack of trust in public authorities continue to pose significant challenges to political stability and the consolidation of democracy.

In a similar vein, Dionis Cenușă (Cenușă, 2020:52) takes a closer look at how the Moldovan political system is evolving. He points out that the hurdles of democratization, along with the shifting geopolitical landscape between East and West, have resulted in a governance model that's quite unstable. Often, the structural reforms we see are just surface-level changes, heavily swayed by the electoral climate. Cenuşă also notes that the journey toward European integration is often viewed more as political talk than a genuine long-term strategy.

On the other hand, Lilia Ciobanu (Ciobanu, 2022:220) sheds light on the issues of institutional weakness and political division. She argues that the internal rifts, influenced by various geopolitical dynamics, have made it tough to establish a stable administrative elite. This ongoing conflict has created a culture of perpetual political strife, which ultimately impacts how democracy functions in the country.

European institutions have confirmed these observations. In the Report on the implementation of the EU–Moldova Association Agreement (European Commission, 2023), it's pointed out that while there has been some progress in judicial reform and the fight against corruption, issues surrounding the independence of the judiciary and the consistent application of the law still linger. The European Council's conclusions regarding Moldova's candidate country status recognize the nation's potential but stress the importance of bolstering public institutions and curbing the influence of oligarchs in politics (European Council, 2022).

On the security front, Maria Mälksoo (Mälksoo, 2021) presents a fresh take on resilience as a security practice, showing that the Republic of Moldova faces threats from information warfare and hybrid tactics. Her research underscores the need for cohesive policies that blend information governance, civic education, and international collaboration. Similarly, Iulian Olaru (Olaru, 2021) examines the delicate balance between Western and Eastern influences, concluding that Moldova remains susceptible to various geopolitical pressures and unconventional methods of influence.

Nicu Popescu (Popescu, 2021) underscores the significance of adopting a European perspective, arguing that true integration into the European Union's norms and security frameworks is crucial for driving institutional reform and minimizing political vulnerabilities. He also cautions that if reforms don't lead to real improvements in justice and the rule of law, the pro-European rhetoric could end up feeling empty.

On the other hand, Valeriu Prohnitchi (Prohnitchi, 2020:31) points out the deep-rooted governance issues in Moldova, which range from the over-politicization of public positions to a lack of professional skills and accountability in administration. These problems not only sustain institutional dependency but also obstruct the growth of a merit-based bureaucracy, which is vital for successfully implementing European reforms.

Andrew Rettman (Rettman, 2022), in a piece for EUobserver, sheds light on the hybrid warfare tactics that Russia is using against the Republic of Moldova. He points out how propaganda, energy manipulation, and disinformation are all part of a strategy to keep the country unstable and dependent. This viewpoint is further supported by Vasile Rotaru and Andrei Rusu (Rotaru, Rusu, 2023), who describe Moldova as "a state of political fragility," caught in a tug-of-war between internal corruption and external geopolitical pressures on its democratic institutions. In another study, Andrei Rusu (Rusu, 2022) delves into the impact of information warfare on nations within the Eastern Partnership. He highlights how, in Moldova, media manipulation and attacks on the information landscape have become key strategies for eroding trust in European institutions. Additionally, Rusu and Burduja (Rusu and Burduja, 2021) examine the issue of state capture, detailing how oligarchic networks have seized control of public institutions for their own gain, fostering an environment rife with systemic corruption and institutional weakness. Transparency International (Transparency International, 2023) backs up this analysis, ranking Moldova among the countries perceived to have high levels of corruption and noting that, despite some legislative advancement, the enforcement of anti-corruption laws is still lacking. In summary, the literature paints a picture of a society caught between its European aspirations and the hurdles of fragile governance. The Republic of Moldova grapples with structural issues, external meddling, and weak institutions. However, recent developments hint at a positive shift towards bolstering democratic resilience, thanks to international support, legal reforms, and a more engaged civil society.

The political and institutional security of the Republic of Moldova hinges on turning resilience from just a theoretical idea into a practical, everyday reality. This means we need to weave together the state, institutions, and society into a unified approach to democratic defense and sustainable growth. Right now, Moldova is working on adapting and strengthening its responses to political and informational challenges, aiming to blend internal reforms with help from external partners. This effort shows the government's dedication to creating a robust system that can tackle hybrid threats and the risks of destabilization.

The role of civil society and independent media

In the framework of national resilience, civil society and independent media play a crucial role. Non-governmental organizations have emerged as vital players in ensuring government transparency and fighting against disinformation, which helps foster a civic culture rooted in accountability and critical thinking (API, 2024).

Through initiatives like media education campaigns, fact-checking platforms, and digital literacy programs, NGOs and independent journalists work to strengthen the public's ability to discern information and build trust in reliable sources. In a landscape where information warfare poses a subtle yet significant threat to democratic nations, these efforts serve as a form of civic defense that complements government policies.

By actively involving civil society, the process of building resilience becomes more legitimate and sustainable, as it embraces the participatory aspect of security—turning citizens from mere recipients into active contributors to political stability. As a result, the Republic of Moldova is steadily moving towards a model of collaborative security governance, characterized by strategic partnerships, transparency, and civic involvement. This approach signifies a shift from merely reacting to challenges to anticipating and cooperating, marking the dawn of a new phase in the development of national and regional resilience.

While the Republic of Moldova has certainly made strides in political and institutional reforms, a closer look at the current landscape uncovers several ongoing structural issues that hinder the state-building process. Key challenges include a shortage of financial and human resources, sluggish progress in implementing national strategies, and tensions among state institutions, all of which undermine decision-making and the ability to respond to crises effectively. Moreover, the fragmentation within the political class poses a significant barrier to government stability and the continuity of reforms. Disagreements among political parties, coupled with geopolitical divides, often result in institutional gridlock and a decline in public trust.

Adding to the complexity of governance is the ever-changing nature of hybrid threats, which turns the security landscape into a challenging environment to manage and control. These threats—ranging from cyberattacks and information manipulation to economic pressure—are not always easy to pinpoint or trace back to a single source, making legal responses and institutional coordination more difficult (Bencheci, 2024). The lack of a clear legal framework for addressing these situations hampers the state's ability to respond swiftly and leaves institutions vulnerable to recurring challenges.

The Republic of Moldova is on a constant journey to adapt to a challenging security landscape. Yet, hurdles like incomplete institutional reforms, limited administrative capabilities, and ongoing external pressures keep hindering its efforts to build political and strategic resilience. To tackle these issues effectively, it's crucial to adopt an integrated governance approach—one that blends administrative efficiency, international collaboration, and a robust culture of public accountability. These components are key to turning resilience from just a lofty ideal into a practical, sustainable institutional reality.

Conclusions. The political security landscape of the Republic of Moldova is at a pivotal moment, caught between its own internal weaknesses and the external pressures of hybrid threats. Today's challenges go beyond just controlling territory; they also aim to influence the minds of citizens, undermine institutional stability, and sway the country's geopolitical direction. To build political resilience, the Republic of Moldova needs a comprehensive strategy that weaves together state mechanisms, international alliances, and public education. By embracing a hybrid model of democratic defense, Moldova can turn its vulnerabilities into strategic advantages and pave the way for lasting stability.

To tackle the structural weaknesses and hybrid threats it faces, the Republic of Moldova must implement a cohesive strategy focused on institutional reforms, fostering international collaboration, and enhancing societal resilience. The key actions outlined in official documents and recent analyses demonstrate a united effort to modernize and fortify the state.

One of the main goals here is to strengthen the legislative and institutional framework by quickly putting the National Security Strategy into action and setting up an interinstitutional center dedicated to analyzing hybrid threats. This center would be key in coordinating efforts to monitor, anticipate, and respond to emerging risks. Think of it as a collaborative hub where government institutions, intelligence services, and external partners can come together to share insights and conduct strategic analysis.

At the same time, we need to ramp up our fight against corruption and push for greater transparency in politics. We can achieve this by bolstering the independence of the judiciary and improving parliamentary oversight of intelligence services. This way, we can maintain a healthy democratic balance and ensure effective supervision of executive power. Any judicial reforms should go hand in hand with solid mechanisms to evaluate the integrity of public officials, ensuring that our state institutions remain coherent and credible.

Another key area to focus on is media and digital education, which is becoming more and more essential in a world overflowing with disinformation and manipulated information. By developing information literacy programs in schools and universities, we can help shape a generation that knows how to spot false sources and actively engage in strengthening democracy. This educational aspect is vital for boosting society's cognitive resilience and minimizing the vulnerabilities that external propaganda tends to exploit.

At the same time, the Republic of Moldova should keep building and expanding its international partnerships with the European Union, NATO, and the OSCE. The emphasis should be on sharing expertise, technological collaboration, and joint training in cybersecurity and information defense. Being actively involved in these partnerships not only bolsters the country's standing within collective security networks but also opens doors to valuable resources, knowledge, and strategic support.

A crucial factor for national stability is reducing energy dependence by diversifying energy sources and enhancing local production capabilities. Achieving energy independence is not just an economic matter; it's also a security issue, as relying on external suppliers can leave the state vulnerable.

BIBLIOGRAPHY

API (Asociația Presei Independente). 2024. *Sistemul de securitate al Republicii Moldova: ce rol are, cum funcționează și de ce este esențial pentru bunăstarea cetățenilor.* Chișinău: API.

Bachmann, Sascha, and Håkan Gunneriusson. 2015. Hybrid Wars: The 21st-Century's New Threats to Global Peace and Security. *Scientia Militaria* 43 (1): 77–99.

Bencheci, Marcel. 2024. *Riscurile, amenințările și vulnerabilitățile de securitate națională: obstacole în procesul de integrare europeană a Republicii Moldova.* Revista de Studii de Securitate, Chișinău: Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale.

Benea, Andrei. 2023. *Resilience and Democratic Governance in Eastern Europe: The Case of Moldova.* Journal of Democracy Studies, 14 (2): 101–119.

Buzan, Barry, Ole Wæver, and Jaap de Wilde. 1998. *Security: A New Framework for Analysis.* Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
Cenușă, Dionis. 2020. *The Moldovan Political System in Transition: Challenges and European Integration Prospects*. Eastern Journal of European Studies 11 (1): 45–67.
Ciobanu, Liliana. Institutional Fragility and Political Polarization in Moldova." *Southeast European Politics*, 2022, 8 (3): 211–229.
Directive on the Resilience of Critical Entities (CER) and Directive NIS2. Brussels: EU Publications, 2023.
European Commission. *EU–Moldova Association Implementation Report 2023*. Brussels: Publications Office of the European Union, 2023.
European Council. *Conclusions on the EU Enlargement Process: Moldova's Candidate Status.* Brussels, 2022.
European Union. *Strategic Compass for Security and Defence*. Brussels: Publications Office of the European Union, 2022.
Helmus, Todd, et al. *Russian Social Media Influence: Understanding, Countering, and Resisting*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2018.
Mälksoo, Maria. Resilience as a Security Practice: Countering Hybrid Threats. *Contemporary Security Policy* 42 (1): 1–19, 2021.
NATO. *Building Resilience as a Core Task*. Brussels: NATO Review, 2021.
Nye, Joseph S. *Do Morals Matter? Presidents and Foreign Policy from FDR to Trump*. Oxford: Oxford University Press, 2021.
Olaru, Iulian. *Hybrid Influence in Moldova: The Fragile Balance between East and West*. Chișinău: Institute for Strategic Studies, 2021.
Popescu, Nicu. *Moldova's European Path: Reforming Institutions and Overcoming Vulnerability*. Paris: EUISS Policy Brief, 2021.
Președinția Republicii Moldova. *Proiect al Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova.* Chișinău: Președinția RM, 11 octombrie 2023.
Prohnitchi, Valeriu. Administrative Reform and Public Sector Governance in Moldova. *Policy Review Moldova* 4 (1): 23–39, 2020.
Rettman, Andrew. Russia's Hybrid War in Moldova. *EUobserver*, March 18, 2022.
Rotaru, Vasile, Rusu Andrei. *The Politics of Fragility: Moldova's Struggle for Sovereignty and Reform*. Bucharest: Tritonic, 2023.
Rusu, Andrei, Mariana Burduja. State Capture and Political Accountability in Post-Soviet Moldova. *Governance and Policy Review* 7 (4): 233–248, 2021.
Rusu, Andrei. Information Warfare in the Eastern Partnership States: The Case of Moldova. *Security and Global Affairs* 10 (2): 55–73, 2022.
Sandu, Sanda. *Mediul de securitate într-un context global volatil: provocări și direcții strategice pentru Republica Moldova.* Chișinău: Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare (PISA), 2024.
Transparency International. *Corruption Perceptions Index 2023*. Berlin: Transparency International Secretariat, 2023.
Wither, James. Deterrence through Resilience: NATO's Evolving Approach to Hybrid Threats. *Defence Studies* 20 (4): 365–381, 2020.

CZU: 327.57:659.44:327(478) https://doi.org/10.59295/pas2025v2.25

COMUNICAREA STRATEGICA - MECANISM DE REALIZARE A POLITICII EXTERNE

Iaroslav CEBANU[40]

Svetlana CEBOTARI[41]

Abstract. ***Strategic communication is increasingly becoming a fundamental instrument in the implementation of states' foreign policy, particularly within the complex context of contemporary international relations. It is approached not merely as a means of conveying official messages, but as a planned, coherent process aimed at influencing external perceptions and strengthening the state's international image. The multiple dimensions of strategic communication are examined- public diplomacy, media relations, the use of digital platforms, and crisis management-as well as their impact on international cooperation and geopolitical stability. The study highlights the growing importance of strategic communication in conflict management, the promotion of democratic values, and the development of sustainable partnerships, with a special focus on the case of the Republic of Moldova and its current challenges in relation to its eastern neighborhood and Euro-Atlantic partners.***

Keywords: *strategic communication, foreign policy, national interest, Republic of Moldova.*

Introducere

În contextul actual al relațiilor internaționale, caracterizat de interdependență, competiție informațională și volatilitate geopolitică, comunicarea strategică a devenit un instrument esențial în realizarea obiectivelor de politică externă ale unui stat. Dincolo de diplomația tradițională, comunicarea strategică integrează mijloacele moderne de influențare – de la diplomația publică și relațiile media până la instrumente de soft power și campanii de informare – contribuind la conturarea imaginii internaționale a unui stat, la promovarea intereselor sale și la consolidarea alianțelor. Rolul comunicării strategice nu mai este unul pur complementar, ci fundamental în gestionarea percepțiilor, modelarea narativelor internaționale și prevenirea conflictelor prin transparență și dialog. Astfel, în epoca globalizării digitale, abilitatea unui stat de a comunica eficient, coerent și convingător în exterior devine un vector de putere și influență.

În contextul fluctuant al politicii mondiale și al sistemului internațional actual, în care principalele decizii și evoluții sunt rezultatul acțiunilor statelor în sfera politicii externe, comunicarea strategică capătă o importanță tot mai accentuată. Aceasta se afirmă ca un instrument esențial de implementare a politicii externe și de promovare a intereselor naționale prin mijloace non-militare și printr-o abordare comunicativă de lungă dura-

[40] doctorand, Școala Doctorală Științe Sociale, Universitatea de Stat din Moldova. Republica Moldova, E-mail: cebanuiaroslav@gmail.com

[41] doctor habilitat, profesor, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova,E-mail: svetlana.cebotari11@gmail.com

tă. Astfel, comunicarea strategică devine un mecanism indispensabil pentru statele care urmăresc să-şi realizeze în mod eficient obiectivele de politică externă şi să construiască parteneriate durabile pe plan internaţional.

Corelaţia „ politică externă-interes naţional-comunicare strategică”

Pentru o mai bună comprehensiune a relaţiei „ politică externă-interes naţional-comunicare strategică”, apare necesitatea de a reliefa aspectele conceptual-teoretice ale acestor fenomene. În definirea conceptului de politică externă, este important să subliniem că, până în prezent, literatura de specialitate oferă o varietate largă de definiţii, elaborate de autori din diverse domenii ştiinţifice, care reflectă atât esenţa fenomenului politicii externe, cât şi trăsăturile şi caracteristicile sale fundamentale. Astfel, o definiţie general acceptată este cea propusă de *Encyclopedia Britannica*, conform căreia politica externă reprezintă ansamblul obiectivelor generale ce ghidează activitatea şi relaţiile unui stat în cadrul interacţiunii sale cu alte state. Procesul de elaborare a politicii externe este determinat nu numai de factori interni, ci şi de comportamentul şi politica altor actori statali, precum şi de strategiile vizând implementarea unor concepte geopolitice specifice (Encyclopaedia Britannica).

În literatura de specialitate există numeroase definiţii cu referire la conceptul de politică externă. Astfel, pentru Morin, J. şi Paquin, J. politica externă reprezintă „un set de acţiuni sau reguli care guvernează comportamentul unei puteri politice independente în mediul internaţional”. Această perspectivă evidenţiază caracterul normativ şi operaţional al politicii externe în relaţiile dintre state, subliniind autonomia actorului politic şi interacţiunea sa în sistemul internaţional (Morin , Paquin, 2018: 5). Politica externă reprezintă un fenomen complex şi multilateral, motiv pentru care, în vederea unei analize riguroase, este esenţial să interpretăm politica în ansamblul său, considerând-o drept cadrul mai larg din care face parte politica externă. Definiţia clasică propusă de sociologul Maximilian Weber oferă o perspectivă relevantă în acest sens: „Termenul politică, care include atât politica externă, cât şi cea internă, desemnează aspiraţia de a participa la putere sau de a influenţa distribuţia puterii, fie între state, fie în interiorul statului, între grupurile sociale pe care acesta le cuprinde” (Вебер, 1990:646). Această definiţie este relevantă întrucât procesul de formare şi elaborare a politicii externe se desfăşoară în cadrul autorităţilor naţionale – reprezentative, legislative şi executive – sub supravegherea instituţiilor juridice care reglementează exercitarea puterii. În epoca contemporană, dreptul de a implementa politica externă aparţine entităţilor legitime, respectiv unităţilor politice şi actorilor implicaţi în relaţiile interstatale şi internaţionale. Astfel, „procesele politice mondiale se desfăşoară ca rezultat al interacţiunii participanţilor la relaţiile internaţionale, iar rolul principal îl joacă statele” (Morin, Paquin, 2018: 137). Având în vedere faptul că politica de stat reprezintă direcţia prin care un stat îşi orientează acţiunile faţă de alte state, definirea clară şi precisă a strategiei devine esenţială pentru protejarea şi promovarea intereselor naţionale, iar cursul politicii externe – adică strategia prin care se desfăşoară această politică – trebuie să fie bine definit şi articulat. În acest sens, Hrustaliov M. subliniază că „Cursul de politică externă are un caracter planificat, deoarece reprezintă o proiecţie a programului de politică externă. În caz contrar, aceasta poate fi considerată inadecvată, iar cursul extern – eronat” (Хрусталев, 2018:137). În

analiza conceptului de politică externă, este relevantă aprecierea lui Hrustaliov, conform căreia politica externă nu se manifestă sporadic, ci decurge întotdeauna din programe și strategii bine calculate și formulate. Această trăsătură obiectivă constituie un element definitoriu al politicii externe, diferențiind-o clar ca un fenomen care nu urmărește doar scopuri imediate în cadrul relațiilor interstatale, ci are și sarcini strategice prealabil stabilite. Implementarea acestor obiective strategice se realizează prin intermediul comunicării strategice, care reprezintă o componentă esențială a discursului de putere și a narațiunii strategice (Miskimmon, O'Loughlin, 2018).

Astfel, pentru implementarea politicii externe și a narațiunilor aferente prin intermediul comunicării strategice, sunt esențiale atât aspectele procedurale - inclusiv modalitățile de realizare și procedurile de formalizare, cât și regulile care guvernează desfășurarea politicii externe, cum ar fi dreptul cutumiar și alte surse ale dreptului internațional. Politica externă stabilește interesele externe ale statului și formulează strategiile necesare pentru realizarea acestora, utilizând o varietate de mecanisme, metode și proceduri. În același timp, politica externă conturează natura activității externe a statului, specificând interesele acestuia în plan internațional, gradul de implicare și structura instituțiilor responsabile de susținerea acestui proces, precum și modelele, formele și regulile care guvernează comportamentul său pe scena internațională (Cornea, 2008: 245). Partea normativă reprezintă un element definitoriu în conceptualizarea politicii externe, aceasta referindu-se la „acțiunile sau regulile care reglementează acțiunile" (Morin, Paquin, 2018: 26) prin intermediul normelor de comportament și a principiilor care guvernează activitatea statelor, ministerelor afacerilor externe, precum și a misiunilor diplomatice și consulare în cadrul politicii externe. Aspectul juridic este, de asemenea, fundamental în definirea politicii externe, întrucât entitățile legitime sunt investite cu dreptul de a o desfășura, în majoritatea cazurilor, în conformitate cu normele dreptului internațional. În contextul afirmării dreptului internațional și a principiilor sale fundamentale, precum și a valorilor democratice ce includ drepturile și libertățile fundamentale ale omului, politica externă a statelor trebuie să integreze aceste principii în procesul de elaborare și promovare a intereselor naționale, atât pe plan extern, cât și intern. În acest sens, statele sunt obligate să-și exercite politica externă în conformitate cu principiile dreptului internațional public (Cebotari, Căldare, 2018: 29).Totodată, trebuie menționat faptul că, în contextul actual, agresiunea militară a Federației Ruse împotriva Ucrainei, ocuparea și anexarea unor teritorii ale unui stat suveran, precum și propunerile președintelui SUA privind „cedarea de către Ucraina a teritoriilor ocupate de Rusia în mod ilegal, contrar Cartei Organizației Națiunilor Unite și normelor internaționale" (Bramsen, Svensson, Wallensteen, 2023 : 25), precum și conflictele militare din Fâșia Gaza, care încalcă principiile dreptului internațional reprezintă exemple concrete de încălcare a acestor norme. Principiile și normele dreptului internațional constituie temelia acordului între state pentru desfășurarea politicii externe prin mijloace pașnice, asigurând astfel securitatea internațională și o politică externă bazată pe dialog și cooperare; totuși, în prezent, acest sistem este serios amenințat de acțiunile unora dintre state.

Pornind de la aceste raționamente, comunicarea strategică, ca mecanism esențial în desfășurarea politicii externe, se constituie ca o alternativă viabilă la măsurile militare, punând accent pe dialog și includând atât acțiunile concrete ale statului, cât și cadrul

strategic care ghidează angajamentele externe pe termen lung, în conformitate cu directivele deja comunicate. Având în vedere complexitatea și dinamica mediului internațional contemporan, politica externă nu poate fi redusă la un set de norme statice; aceasta necesită o adaptare continuă și o interpretare flexibilă, realizate prin discuții și negocieri între state pentru alinierea intereselor și obținerea unui feedback constructiv. În esență, politica externă transcende o simplă agendă strategică și un set de interese, incluzând o bază normativă și etică solidă. Obiectivele politice externe ale guvernelor sunt promovate și justificate în fața opiniei publice pe baza unor principii etice, menite să sprijine interesele naționale fundamentale, precum suveranitatea, independența și asigurarea bunăstării sociale (Cebotari, Căldare, 2018: 29).

Baza politicii externe este indisolubil legată de cultura națională și mondială, iar interconexiunea dintre etică, cultură și politica externă devine evidentă în contextul comunicării ca alternativă la acțiunea militară directă. În această lumină, unii autori, precum Howard H. Frederick, evidențiază „influența reciprocă a politicii, comunicării și culturii de-a lungul întregii istorii a umanității. Informația și comunicarea în societățile naționale reflectă nevoile, interesele și obiectivele forțelor sociale predominante" (Frederick, 1993: 51).

Schimbul de informații, exprimarea pozițiilor și comunicarea în domeniul politicii externe, mai exact comunicarea strategică orientată spre realizarea unor interese precise și obiective strategice clar definite, se materializează practic prin negocieri. După cum subliniază Evans, A. și D. Steven , negocierile reprezintă procesul de examinare a unei probleme de interes comun, cu scopul identificării unei soluții acceptabile (Evans, Steven, 2008). Negocierile oficiale pot fi inițiate în numele a două sau mai multe state, care operează pe baza unor decizii strategice atent calibrate în raport cu interesele naționale, iar comunicarea strategică poate îmbrăca diverse forme diplomatice, oferind astfel flexibilitate în abordarea agendei stabilite, fie că este vorba de negocieri bilaterale, multilaterale, diplomație navetă sau mediere. Analizând conceptul multilateral al politicii externe, care constituie fundamentul strategiei de stat în domeniul politicii externe și al comunicării strategice, se remarcă faptul că interesele naționale ocupă un rol esențial. Obiectul central al oricărei negocieri sau al comunicării strategice în politica externă este gradul de posibilitate a realizării acestor interese naționale. În acest sens, E. Khan evidențiază că misiunea principală în elaborarea strategiei de politică externă constă în definirea clară a intereselor naționale ale statului. Pe baza acestor interese se conturează atât strategia militară, cât și politica externă propriu-zisă, care stabilesc direcția acțiunilor, alocarea resurselor și modalitățile eficiente de implementare a acestora pentru atingerea succesului (Khan , 2022: 15).

Astfel, analizând elementele componente ale conceptului de politică externă, se poate menționa că aceasta reprezintă o direcție strategică decisivă a statului, precum și un sistem coerent de priorități, principii și acțiuni implementate de guvern în relațiile externe cu actorii internaționali, având ca scop promovarea și protejarea intereselor naționale ale statului legitim în cadrul sistemului internațional.În contextul analizei relației „politică externă-comunicare strategică", merită a fi analizat și conceptul de „interes național". Conceptul de interes național, similar celui de politică externă, este unul complex, reflectat prin multiple interpretări și abordări. Este esențial să subliniem

faptul că nu există o definiție universal acceptată a cu referire la conceptul de „interes național”, termenul derivând inițial din calculul economic al intereselor și beneficiilor. În contextul politicii externe, termenul „interes național” apare în secolul al XVI-lea, fiind asociat, în Italia, cu activitatea statului în afară și cu rațiunea de stat (raison d'état) (Khan, 2022:2). Multe dintre componentele fundamentale ale intereselor naționale sunt evidențiate prin prisma realizării obiectivelor vitale în relațiile externe ale statelor. Ca rezultat al unei analize comparate a multiplelor definiții existente, Khan subliniază elementele constitutive ale interesului național, formulate în termeni de supraviețuire națională, identitate națională și bunăstare, incluzând păstrarea integrității teritoriale, a libertății, independenței, instituțiilor sociopolitice și a onoarei, considerate ca fundamente ale supraviețuirii națiunii (Khan, 2022:3).

În ceea ce privește delimitarea intereselor elitei conducătoare de cele vitale ale națiunii, considerăm că tranziția de la interesele situaționale la cele strategic calculate și actualizate constituie esența intereselor naționale. În acest sens, interesele naționale, ca principală determinată a politicii externe, sunt inseparabil legate de comunicarea strategică, care funcționează ca un mecanism esențial pentru implementarea lor, fiind parte integrantă a diplomației de stat. Astfel, Hans Morgenthau (Morgenthau, 1976) formulează modele fundamentale ale intereselor naționale după cum urmează: 1) Societatea este guvernată de legi obiective, și nu de dorințe individuale, fapt reflectat prin coliziunea suveranităților statelor; 2) Interesul este definit în termeni de putere, forța constituind unitatea de bază pentru măsurarea intereselor naționale; 3) Interesele sunt dinamice și se schimbă în funcție de potențialul de putere al statelor și echilibrul de forțe în relațiile internaționale; 4) Statele acționează în baza intereselor proprii, egoiste, în politica externă; 5) Este necesară evaluarea modului în care politica influențează interesul și puterea națiunii, adică o evaluare a eficienței politicii externe în contexte specifice. În procesele politice actuale, principiile 1, 3 și 5 formulate de Morgenthau oferă o bază teoretică solidă pentru evaluarea eficienței strategiilor de politică externă, a formulării intereselor naționale și a succesului comunicării strategice. În acest sens, Dan Spokojny susține că, deși politicienii pot propune idei valoroase, succesul politicii externe depinde în mod critic de dezvoltarea și implementarea unor strategii și bugete eficiente (Morgenthau, 1976).

În contextul secolului al XXI-lea, marcat de globalizarea politică externă și a comunicării strategice, promovarea intereselor naționale presupune nu doar acțiuni guvernamentale, ci și sprijinul și aprobarea publicului larg, atât în plan intern, cât și internațional. În această perspectivă extinsă, fostul secretar adjunct al apărării pentru afaceri publice, Robert Gates, subliniază importanța comunicării strategice și a interacțiunii cu publicul și liderii străini drept factori esențiali pentru modelarea mediului politic global într-un mod care să susțină și să promoveze interesele naționale (Hastings, 2023).

Este important de subliniat că, în limbajul curent, politica externă este adesea confundată sau utilizată ca sinonim al diplomației. Sir Harold Nicholson atrage atenția asupra acestei confuzii, subliniind că studiul diplomației poate fi ușor amestecat cu analiza relațiilor internaționale, cu politica statului în încheierea tratatelor sau chiar cu complexitatea dreptului internațional (Nicolson, 1939). Distincția esențială între politica externă, comunicarea strategică și diplomația oficială constă în următoarele: politica externă reprezintă un plan prestabilit, elaborat de stat, menit să asigure interesul național și be-

neficiul națiunii; comunicarea strategică reprezintă dimensiunea și modalitatea concretă prin care acest plan este implementat; iar diplomația oficială constituie instrumentul prin care politica externă este pusă în practică și prin care sunt promovate interesele naționale.

Este relevant de menționat rolul misiunilor și delegațiilor diplomatice, care furnizează guvernelor informații esențiale și contribuie atât la elaborarea, cât și la executarea politicii externe. Diplomații operează într-un cadru comunicativ specific, denumit comunicare diplomatică, caracterizat printr-o articulare riguroasă și o structurare deliberată, având drept scop realizarea obiectivelor stabilite. Astfel, diplomații devin vectori ai comunicării strategice și reprezentanți ai intereselor naționale. În ciuda unui stereotip larg răspândit, diplomația nu este echivalentă cu politica externă, ci reprezintă procesul, metoda și mecanismul prin care statele mențin relații oficiale și comunică între ele în baza normelor dreptului internațional și a tratatelor (Frederick, 1993:224).

În acest context, diplomatul și cercetătorul rus V.I. Popov oferă o definiție comprehensivă: „Diplomația este știința relațiilor internaționale și arta negocierilor între șefii de stat și de guvern, precum și între organismele speciale de relații externe: ministerele afacerilor externe și reprezentanțele diplomatice. Aceasta implică participarea diplomaților la definirea și implementarea cursului de politică externă a țării prin mijloace pașnice. Scopul și sarcina principală a diplomației constau în protejarea intereselor statului și ale cetățenilor săi" (Попов, 2000:16). Este fundamental ca întreaga narațiune guvernamentală (mesajul) și modalitatea de transmitere a acesteia, care rezultă din comunicarea strategică în politica externă, să fie în concordanță cu interesele naționale și să nu intre în contradicție cu acestea, atât pe plan intern, cât și extern, pentru o politică coerentă și adecvată.

Rezultatele vizibile ale politicii externe, ale comunicării strategice, negocierilor și acordurilor- atât cele intermediare, cât și cele finale - sunt transmise publicului larg prin intermediul unor canale de comunicare diverse, cum ar fi comunicatele de presă, mass-media oficiale și private sau portalurile guvernamentale. Este esențial ca analiza canalelor și conținutului mass-mediei naționale să fie realizată în contextul mai larg în care acestea funcționează. În orice stat, mass-media reprezintă un instrument atât pentru consolidarea narațiunilor oficiale în interiorul societății, cât și pentru comunicarea acestora către alte societăți la nivel global (Frederick, 1993: 51).

Astfel, pornind de la aceste raționamente, putem afirma că conceptul de interes național constituie o categorie fundamentală în politica statului, fiind fundamentat pe evaluarea obiectivă a contextului și mediului internațional de către subiectul politic - elita conducătoare. Esențial în această evaluare este identificarea oportunităților concrete de implementare a intereselor, adică determinarea mijloacelor prin care se pot obține rezultatele dorite. În esență, interesele naționale reflectă relația dialectică dintre voința subiectivă a elitelor politice și sfera obiectivă a resurselor proprii, dar și a celor aparținând altor state.

Pornind de la această inferență privind cauzalitatea dintre interesele naționale, politica externă, comunicarea strategică, diplomație și rezultatele acestora, propunem să identificăm esența și conținutul acesteea.

Comunicarea strategică, ca noțiune, este larg prezentă în mediul științific și a fost inițial abordată în domeniul afacerilor. Studiile conduse în mediul corporativ, în special cele realizate de directori generali, financiari, executivi și angajați, au evidențiat că aplicarea comunicării strategice contribuie la îmbunătățirea performanței afacerilor și stimu-

lează dezvoltarea organizațiilor (Ruler, 2018:373). În mod similar, în domeniul apărării, comunicarea strategică este recunoscută ca un element esențial al puterii naționale, alături de factori diplomatici, militari și economici (Пашенцев, 2012: 37).

Termenul „comunicare strategică" a câștigat o răspândire largă în Statele Unite după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, când comunicarea strategică a fost integrată ca răspuns la provocările securității naționale, sincronizată cu alte componente ale puterii naționale (Murphy, 2008: 5). Aceasta a inclus concepte precum „Operațiuni de informare" (Information Operations- IO), „Operațiuni psihologice" (Psychological Operations-PSYOPS), „Afaceri Publice" (Public Affairs-PA) și „Sprijinul apărării pentru diplomația publică" (Defense Support to Public Diplomacy – DSPD) (Albu, 2018: 25). De la începutul secolului XXI, au fost întreprinse eforturi pentru a clasifica și delimita conceptul de comunicare strategică aplicată în diverse domenii, cum ar fi politica externă, relațiile publice și securitatea națională(Пашенцев, 2012: 111) .

În ceea ce privește definițiile, acestea variază în funcție de domeniul de aplicare. Astfel, D. Murphy definește comunicarea strategică în contextul securității naționale ca fiind „un proces proactiv și preventiv, continuu, care susține strategia de securitate națională prin identificarea amenințărilor și oportunităților strategice și răspunsul la acestea prin măsuri de natură informațională" (Murphy, 2008:5). Din această perspectivă, caracterul „strategic" al comunicării este asociat cu dimensiunea securitară, având rolul nu doar de a menține ordinea politică, ci și de a preveni potențiale amenințări la adresa stabilității societății.

Definiții similare, orientate spre combaterea influențelor negative, pot fi întâlnite și în documentele oficiale ale Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord. Conform doctrinei naționale a Regatului Unit din 2011, comunicarea strategică este definită ca „promovarea intereselor naționale prin utilizarea tuturor mijloacelor de apărare ale comunicării pentru a influența atitudinile și comportamentele oamenilor" (Strategic communication). Într-o actualizare din 2021, definiția comunicării strategice se concentrează mai mult pe audiențele țintă și pe interesul național, subliniind influențarea audienței în scopul bunăstării publice. Aceasta implică mobilizarea resurselor necesare pentru atingerea obiectivelor convenite, realizate prin unitate organizațională și utilizarea coordonată a tuturor mijloacelor disponibile de comunicare, susținută de cercetări și prezentată într-o manieră consecventă, sub forma unei narațiuni coerente și a produselor de comunicare (MCOM function guide:3).

Comunicarea strategică, prin natura sa, este un proces continuu care asigură menținerea legăturii dintre scopurile stabilite și acțiunile întreprinse în vederea realizării acestora. Un aspect central al comunicării strategice este neutralizarea efectelor negative ale dezinformării. Scopul său este de a influența atât audiența externă, cât și pe cea internă, având drept obiectiv protejarea intereselor naționale și creșterea rezilienței față de amenințările la adresa securității naționale (Mârzac, Zaharia,2024: 21).

Totodată, în cadrul comunității academice există viziuni diferite asupra naturii comunicării strategice. De exemplu, filosoful și teoreticianul social Michel Foucault susține că toate relațiile sociale au o dimensiune politică inerentă și, prin urmare, sunt strategice. Conform lui, „toate relațiile sunt politice și, prin urmare, strategice" (Gudmand-Høyer, 2009:15). Mai mult, Foucault afirmă că strategiile de securitate reprezintă, într-un anu-

mit sens, o manifestare a liberalismului, impunând necesitatea de a controla mecanismele intereselor pentru a preveni generarea de pericole individuale sau colective (Hallahan, Holtzhausen, 2007: 115).

O perspectivă similară este susținută de alți autori, care consideră strategicitatea o trăsătură fundamentală a comunicării. În esență, toate acțiunile de politică externă sunt, într-o măsură mai mare sau mai mică, acte de comunicare sau depind semnificativ de canalele prin care acestea sunt transmise (Frederick,1993: 35). În mod asemănător, se argumentează că întreaga activitate a statului este un semnal comunicativ: „Fiecare acțiune întreprinsă de guvernul Statelor Unite transmite un semnal" (U.S. White House). Este important să prezentăm și alte perspective asupra relației dintre comunicarea politică și comunicarea strategică. Un punct de vedere alternativ, susținut de un colectiv de autori (Hallahan, Holtzhausen, 2007), afirmă că comunicarea strategică nu se definește prin calitatea sa intrinsecă, ci prin scopul pe care îl urmărește. Conform acestei perspective, comunicarea devine strategică atunci când contribuie deliberat la promovarea misiunii unei organizații, a unui stat sau a unei instituții publice. Astfel, factorul definitoriu al comunicării strategice nu este natura sa calitativă, ci intenția clară de a susține și promova obiectivele organizației sau ale statului. În cuvintele autorilor: „doar acea comunicare care are intenția de a promova misiunea organizației poate fi definită ca fiind strategică"(Hallahan, Holtzhausen, 2007:372).

Acest principiu este larg recunoscut în mediul de afaceri, în special în domeniile marketingului și relațiilor publice. Așa cum subliniază Hallahan K. și colaboratorii săi, disciplinele precum analiza politicii externe, marketingul și managementul se bazează în mod fundamental pe evaluarea mediului și pe asigurarea compatibilității mesajului transmis cu acesta. Astfel, comunicarea strategică implică, în mod necesar, o analiză atentă a contextului organizațional și extern (ibidem).

Similar domeniilor menționate, comunicarea strategică în sistemul politic este menită să genereze un răspuns și o reacție adecvată din partea mediului în care operează — cetățenii propriului stat, elitele politice și cetățenii altor state. Aceasta asigură coerența mesajelor politice cu nevoile, valorile și așteptările atât ale statului, cât și ale cetățenilor săi, constituind astfel un mecanism esențial pentru realizarea obiectivelor politice și naționale.

Comunicarea, prin natura sa, reprezintă o componentă fundamentală a politicii externe, constituind o alternativă esențială la utilizarea forței militare în implementarea acesteia. Spre deosebire de mijloacele coercitive – forța directă sau amenințarea ei – comunicarea strategică realizează obiectivele politicii externe prin metode non-violente și dialogice. În acest context, este relevant să amintim postularea celebrului teoretician militar Carl von Clausewitz: „Războiul nu este altceva decât continuarea comunicării politice prin alte mijloace" (Summers, 1983: 41). Astfel, comunicarea strategică, atunci când este armonizată cu politica externă a unui stat, funcționează ca un instrument politic ce favorizează interacțiunea pașnică și non-militară. Mai mult, comunicarea strategică reflectă o dimensiune a liberalismului politic, întrucât „țările democratice sunt mai pașnice în politica lor externă decât cele autoritare și nedemocratice" (Powell, Dalton, 2015: 48). Pe această bază, putem susține că, în relațiile internaționale, comunicarea strategică poate facilita crearea condițiilor necesare dezvoltării independente a statelor, promovând cooperarea și înțelegerea reciprocă (Cornea, 2008).

Legătura cauzală dintre politica externă și comunicarea strategică se manifestă clar prin fundamentul comun al intereselor naționale vitale și al asigurării securității. Aceasta este reflectată în numeroase documente oficiale ce reglementează și implementează relațiile externe ale statului: constituția, doctrinele de politică externă, strategiile naționale de securitate, documentele guvernamentale și ministeriale, memorandumuri, acorduri bilaterale și multilaterale, declarații oficiale, planuri de acțiune și comunicate de presă. Aceste acte normative construiesc, în mod post-factum, un narativ strategic actualizat periodic și orientat spre o implementare pe termen lung – esența comunicării strategice. Aceste narațiuni sunt elaborate în general de partidul de guvernământ și de Ministerul Afacerilor Externe și sunt ulterior difuzate prin discursurile liderilor politici, mass-media, diplomația culturală, evenimente sportive și alte instrumente de promovare a identității naționale și a ambițiilor statului. Important este că aceste mesaje sunt receptate și interpretate atât la nivel intern, cât și pe plan internațional (Miskimmon, O'Loughlin, 2018 : 4).

Pornind de la premisa că politica externă a statelor este fundamentată pe interesele naționale și pe o strategie bine definită, putem considera că caracterul strategic derivă din formula: „interes = necesitate + conştientizare" (Хрусталев, 2018:138). Aceasta confirmă faptul că politica externă are drept scop maximizarea avantajelor statului în sistemul internațional și minimizarea riscurilor și amenințărilor (Косоруков, 2018:138).

De asemenea, comunicarea strategică este un proces dinamic și adaptabil, atât în implementare, cât și în interpretare, fapt subliniat de practicieni precum Robert T. Hastings Jr. Dacă anterior administrația SUA definea comunicarea strategică drept sincronizarea acțiunilor, imaginilor și cuvintelor pentru a obține un efect dorit, în anul 2023 conceptul a evoluat, accentuând coordonarea și necesitatea voinței naționale în implementarea sa, precum și utilizarea eficientă a resurselor umane și materiale pentru realizarea obiectivelor strategice (Hastings).

În prezent, activitatea administrației președintelui Donald Trump poate părea, la prima vedere, o deviere de la viziunea tradițională strategică asupra politicii externe (Parry, 2025) și comerțului (Tisdall). Totuși, declarațiile și acțiunile administrației Trump au un caracter strategic clar, deoarece acestea reflectă o prioritizare a intereselor naționale americane și o abordare realistă a securității și economiei, principii fundamentale ale doctrinei republicane. Sloganul MAGA sintetizează această orientare, iar implicarea unor persoane precum Michael Anton – fost adjunct al asistentului prezidențial pentru securitatea națională în domeniul comunicării strategice în timpul primei administrații Trump – confirmă natura calculată și strategică a acțiunilor respective (Reuters). De asemenea, critica adusă administrației precedente pentru lipsa unei viziuni coerente nu contrazice comunicarea strategică, ci reflectă o abordare de tip realpolitik specifică Partidului Republican.

Concluzii

Analizând comunicarea strategică ca mecanism fundamental pentru implementarea politicii externe,este de menționat faptul că comunicarea strategică este identificată drept un instrument esențial în proiecția și transformarea intereselor naționale în acțiuni concrete de politică externă, reprezentând un mijloc non-militar eficient de desfășurare a acesteia. În contextul actual, comunicarea strategică se conturează ca unul dintre cele

mai eficiente și promițătoare mecanisme de realizare a obiectivelor politicii externe. Din perspectivă epistemologică, obiectul de studiu al politicii externe îl constituie interesele și relațiile politice și juridice pe care un stat le dezvoltă cu alte entități suverane, relații realizate prin intermediul diplomației oficiale și misiunilor diplomatice. Relațiile externe ale statului se sprijină pe un proces de comunicare care capătă caracter strategic datorită legislației naționale și politicilor adoptate în domeniu. Prin urmare, politica externă se implementează prin intermediul comunicării strategice, care utilizează un set diversificat de metode și instrumente, precum dialogul, întâlnirile la diferite niveluri, discuțiile, negocierile, consultările, schimbul de opinii, corespondența, flexibilitatea decizională și gestionarea conflictelor de interese. În acest cadru, scopul politicii externe constă în atingerea obiectivelor statului referitoare la relațiile internaționale și soluționarea pașnică a litigiilor, prin mijloace diplomatice și non-violente.

Astfel, relația dintre politica externă, interesul național și comunicarea strategică este una fundamentală și interdependentă. Interesul național constituie nucleul motivațional al politicii externe, iar comunicarea strategică reprezintă instrumentul prin care acest nucleu este proiectat, susținut și implementat în relațiile internaționale. Astfel, comunicarea strategică nu este doar un canal de transmitere a mesajelor, ci un vector activ ce influențează atât percepțiile externe, cât și coeziunea internă în vederea realizării intereselor naționale.

De asemenea, comunicarea strategică traduce interesele naționale în mesaje coerente și adaptate publicurilor țintă, atât interne, cât și externe. Acest proces presupune o aliniere constantă între obiectivele strategice ale statului și modalitățile de exprimare și promovare a acestora, asigurând o gestionare eficientă a imaginii și influenței statului în arena internațională. Comunicarea strategică oferă un cadru non-militar pentru realizarea obiectivelor politicii externe, înlocuind sau completând mijloacele coercitive. Aceasta se manifestă prin utilizarea eficientă a discursului diplomatic, relațiilor publice și a altor forme de influență pașnică, contribuind la stabilitatea și securitatea internațională, precum și la promovarea intereselor naționale în mod sustenabil.

Politica externă este, prin natura sa, dinamică și adaptabilă la contextul internațional schimbător. Comunicarea strategică facilitează această adaptare prin flexibilitatea și continuitatea mesajelor transmise, contribuind la crearea unui cadru narativ stabil, care susține legitimitatea și susținerea publică a deciziilor externe. În acest sens, comunicarea strategică devine un mecanism esențial pentru prevenirea și gestionarea crizelor, precum și pentru consolidarea poziției statului în sistemul internațional. Pentru ca politica externă să fie eficientă și coerentă, comunicarea strategică trebuie să fie integrată încă din faza de elaborare a strategiilor naționale. Această integrare asigură congruența între mesajele transmise și acțiunile întreprinse, evitând ambiguitățile și riscurile de interpretare eronată din partea actorilor internaționali și a publicului intern.

BIBLIOGRAFIE:

Albu N.(2018), *Comunicarea strategică în domeniul securității și apărării: abordări conceptuale*. În: „Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea a parcursului european", Chișinău, 22 ianuarie 2018. p. 21-38. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/120413

Bennetts M., Waterfield B., Charter D., Tucker M. (2023). *Putin outlines Ukraine war demands on call with Trump — as it happened.* In: TheTimes. https://www.thetimes.com/world/russia-ukraine-war/article/trump-putin-call-latest-news-talks-sqc2pvxdp

Bramsen I., Svensson I., Wallensteen P. (2025). *Making Peace Great Again? The Challenges and Potentials of Trump's Approach to Peace Diplomacy* . In: IPI Global Observatory. https://theglobalobservatory.org/2025/03/making-peace-great-again-the-challenges-and-potentials-of-trumps-approach-to-peace-diplomacy/

Cebotari S., CĂLDARE Gh. *Politica externă a Republicii Moldova: Note de curs*. Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău: CEP USM, 2018. – 370 p.

Cornea S. (2008). Introducere în politologie: [pentru uzul studenţilor]. Cahul: USC, 268 p.

Encyclopaedia Britannica. *Foreign policy*. In: Britannica. https://www.britannica.com/topic/foreign-policy

Evans A., Steven D. (2008).Towards a theory of influence for twenty-first century foreign policy: *public diplomacy in a globalised world*. In: Engagement: Public Diplomacy in a Globalised World:Foreign & Commonwealth Office. pp. 44-61.

Frederick H. (1993). *Global communication & international relations.* Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company, pp.1-350

Greenhouse S. (2025). *Trump's tariff obsession is a lose-lose proposition.* In: Guardian. https://www.theguardian.com/commentisfree/2025/mar/24/trumps-tariff-obsession

Hallahan K., Holtzhausen D., van Ruler B., Verčič D., Sriramesh K. (2007). *Defining strategic communication*. In: *International Journal of Strategic Communication.*, nr. 1, p. 3-35. https://doi.org/10.1080/15531180701285244

Hastings T. (2023). *Strategic Communication is More Than Public Relations on Steroids*. In: Linkedin. https://www.linkedin.com/pulse/strategic-communication-more-than-public-relations-hastings-jr-

Khan E. (2022), *National Interest: Perspectives and Practices*. In: Journal of Contemporary Studies, 11(1), p. 17–33. https://doi.org/10.54690/jcs.v11i1.210

Mârzac E., Zaharia V. (2024). *Comunicarea strategică și combaterea dezinformării. Ghid de combatere a dezinformării prin comunicare strategic*. Chișinău: Bons Office, 72 p.

MCOM function guide. In: Gov.uk. https://gcs.civilservice.gov.uk/guidance/strategic-communication/

Miskimmon A., O'Loughlin B., Roselle L. (2018). *Strategic Narrative: 21st Century Diplomatic Statecraft*. *Narrativa estratégica: el arte de la diplomacia en el siglo XXI*. In: Revista Mexicana de Política Exterior. 2018. p.113.

Miller A. (2025). *На администрацию Трампа подали в суд из-за новых указов* In: Deutsche Welle. https://www.dw.com/ru/na-administraciu-donalda-trampa-podali-v-sud-izza-novyh-ukazov/a-71366821

Morgenthau H.J. (1976). *Politics Among Nations: the Struggle for Power and Peace*. 5th ed. New York: Alfred A. Knopf, 1976. 618 p.

Morin J.-F., Paquin J. (2018). *Foreign Policy Analysis: A Toolbox*. Cham: Palgrave Macmillan. 2018. 359 phttps://doi.org/10.1007/978-3-319-61003-0

Murphy D. (2008). *Strategic communication: Wielding the information instrument of power*. https://marshallcenterciss.contentdm.oclc.org/digital/collection/p16378coll5/id/337/

Nicolson H. (1939). *Diplomacy*. Oxford: University Press, 151 p.

Parry J. (2025). *EU risks more Trump tariffs in looming Big Tech crackdown*. In: Politico. https://www.politico.eu/article/big-tech-crackdown-europe-donald-trump-tariffs-united-states-digital-competition/

Powell G., Dalton J., Strøm W.(2015). *Comparative Politics Today*: In: A World View. 11th ed. Pearson Education. 528 p. https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781292076966_A24336507/preview-9781292076966_A24336507.pdf

Ruler B. (2018). *Communication Theory: An Underrated Pillar on Which Strategic Communication Rests*. In: International Journal of Strategic Communication. vol. 12. nr. 4, pp. 367-381.

Strategic communication: the defence contribution (JDN 1/12) In: Gov.uk. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7578dce5274a1242c9e94e/20120126jdn112_Strategic_CommsU.pdf

The White House. (2023). *America First Trade Policy*. In: The White House. https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/america-first-trade-policy/

The White House. (2025). *Fact Sheet: President Donald J. Trump Continues the Reduction of the Federal Bureaucracy.* https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/03/fact-sheet-president-donald-j-trump-continues-the-reduction-of-the-federal-bureaucracy/

The White House. (2025). *Rescinding Security Clearances and Access to Classified Information from Specified Individuals.* https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/rescinding-security-clearances-and-access-to-classified-information-from-specified-individuals/

Tisdall S. (2023). *Netanyahu will never accept peace. Where will his perpetual war lead next?* https://www.theguardian.com/commentisfree/2025/mar/18/gaza-benjamin-netanyahu-israel-hamas-palestinian-territories

Вебер М. (1990). *Избранные произведения: Перевод с немецкого*. Составление, общая редакция и послесловие Ю. Давыдова; Предисловие П. Гайденко. — Москва: Прогресс, 1990. 808 с.

Косоруков А. (2012). *Особенности принятия внешнеполитических решений в современном государстве*. В: Международные отношения. № 1, с. 6-24. https://cyberleninka.ru/article/n/obscheteoreticheskie-osnovaniya-protsessa-prinyatiya-politicheskih-resheniy-na-primere-sovremennoy-rossii

Пашенцев Е. (2012). *Стратегическая коммуникация США: проблемы нарастают*. В: Вестник Московского городского педагогического университета. № 2, с. 111-118 с. https://cyberleninka.ru/article/n/strategicheskaya-kommunikatsiya-ssha-problemy-narastayut

Попов В.И. (2000). *Современная дипломатия: теория и практика. Часть I. Дипломатия – наука и искусство*. Москва: Научная книга. 235 с.

Хрусталев М. (2018). *Анализ международных ситуаций и политическая экспертиза*: 224 с.

CZU: 323.1(478):327:061.1UE https://doi.org/10.59295/pas2025v2.26

CRIZA IDENTITARĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: ÎNTRE CONSTRUCȚIA NAȚIONALĂ, EUROPENIZARE ȘI INFLUENȚELE GEOPOLITICE EXTERNE

Pavel VINTILĂ[42]

Abstract. ***The identity crisis in the Republic of Moldova represents a structural phenomenon, generated by the interaction between Soviet identity engineering, incomplete post-Soviet nation-building, and competing geopolitical pressures exerted by the Russian Federation and the European Union/Romania. The article combines modernist, institutionalist (Brubaker), ethnogeopolitical, and ontological security theoretical frameworks with empirical data from censuses, ethnobarometers, and opinion polls. The analysis demonstrates that the predominant self-identification as "Moldovan" (over 75%) does not reflect an autonomous ethnic identity, but rather the continuity of an inherited institutional classification category, marked by ambiguity between ethnicity, nationality, and citizenship. In contrast, alternative indicators – the Romanian language spoken (~31%), support for union with Romania (28–38%), and pro-European orientation – reveal a de facto internalized Romanian identity among a significant segment of the majority population. Geopolitical fragmentation manifests through divergent orientations: ethnic Romanians pro-EU, minorities anchored in the Eastern space, and the majority Moldovans ambivalent. The younger generation emerges as the main vector of reconfiguration, with a visible pro-European convergence in rejecting Russian narratives regarding the war in Ukraine. The central conclusion is that Moldovenism functions as a flexible and pragmatic declarative identity, while Romanianness is expressed through symbolic practices and geopolitical options. The identity crisis remains a structural factor of insecurity, with implications for social cohesion and the state's strategic orientation.***

Keywords: *identity crisis; Moldovenism; Romanian identity; nation-building; geopolitical orientation; Europeanization*

Cadru teoretic: criza identitară din Republica Moldova

Criza identitară din Republica Moldova a fost analizată din perspective teoretice diferite, fiecare oferind explicații despre cum a apărut această situație și de ce persistă. Diversitatea abordărilor nu este doar academică, ea reflectă dezbateri fundamentale despre relația dintre stat, identitate și politică.

Teoriile moderniste, asociate cu Benedict Anderson (Anderson, 1983) și Ernest Gellner (Gelner, 1983), susțin că națiunile sunt produse ale modernității, create de state prin educație, administrație și standardizare lingvistică. Aplicată Moldovei, această perspectivă explică criza ca rezultat al unei construcții statale incomplete. Statul nu a reușit să impună o identitate civică coerentă, iar moldovenismul apare ca produs instituțional moștenit din perioada sovietică, nu ca expresie a unei etnii distincte.

Anthony D. Smith (Smith, 1986) acordă mai multă importanță continuităților istorice și memoriei colective. Din acest unghi, persistența autoidentificării ca „moldovean"

[42] doctorand, Unoversitatea de Stat din Moldova, E-mail: vintilapavel@gmail.com

se explică prin existența unei identități regionale istorice, reinterpretată politic în epoca modernă. Totuși, această abordare nu validează o etnogeneză moldovenească separată, ci arată cum identitățile regionale premoderne pot fi mobilizate în competiția politică contemporană.

Rogers Brubaker (1996) propune analiza identității ca rezultat al clasificărilor instituționale, nu ca realitate socială stabilă. În Moldova, moldovenismul sovietic și post-sovietic nu reflectă o autoidentificare spontană, ci un cadru oficial care a limitat alternativele identitare legitime. Identitatea devine astfel o categorie politică impusă prin recensăminte, educație și legislație, reprodusă de stat chiar și după dispariția constrângerii directe.

Literatura comparativă asupra spațiului post-sovietic subliniază legătura dintre identitate și suveranitate incompletă. Andreas Wimmer (Wimmer, 2018) și Matthias vom Hau (2008) arată că identitatea civică rămâne fragilă în statele care nu controlează integral teritoriul și nu asigură incluziune politică. În Moldova, existența Transnistriei și a Găgăuziei a limitat capacitatea statului de a formula o identitate civică unitară, menținând-o negociabilă și vulnerabilă la influențe externe.

Brent J. Steele (Steele, 2008) și Jennifer Mitzen (Mitzen, 2006) interpretează criza identitară ca simptom al incapacității statului de a menține o narațiune coerentă despre sine. În Moldova, competiția dintre identitatea moldovenească, românească și cea civică europeană reflectă o criză de continuitate narativă, amplificată de presiuni externe și conflicte teritoriale nerezolvate.

Literatura despre integrare europeană arată că acest proces poate oferi un cadru normativ pentru identitatea civică, dar nu rezolvă automat conflictele identitare interne. În Moldova, europenizarea reconfigurează competiția identitară mai degrabă decât să o soluționeze, suprapunându-se peste un câmp identitar deja fragmentat (Risse, 2010).

O direcție teoretică distinctă, asociată cu geopolitica critică a lui Gearóid Ó Tuathail (Tuathail, 1996) și cu abordarea constructivistă a etnicității propusă de Rogers Brubaker (Brubaker, 2004), tratează identitatea nu doar ca rezultat al dinamicilor interne, ci ca instrument de influență geopolitică. Din această perspectivă, diferențele etnice și lingvistice nu constituie cauze naturale ale conflictelor, ci devin relevante politic în măsura în care sunt activate, instituționalizate și menținute deliberat. Aplicată spațiului est-european, această logică se regăsește în analiza politicilor identitare sovietice realizată de Terry Martin (Martin, 2001), precum și în studiile dedicate Republicii Moldova ale lui Charles King (King, 2000), care arată că identitatea moldovenească distinctă de cea românească nu este rezultatul unei etnogeneze autonome, ci al unei strategii istorice de diferențiere identitară inițiate de Imperiul Rus și consolidate în perioada sovietică. Abordările etnogeopolitice arată că puterile hegemonice urmăresc fragmentarea simbolică a populațiilor de frontieră pentru a reduce capacitatea acestora de a se integra în proiecte politice alternative. În cazul Basarabiei, diferențierea identitară nu a fost construită prin negarea directă a originii românești, ci prin redefinirea identității regionale moldovenești ca identitate distinctă, separată simbolic de spațiul românesc. Această strategie a permis menținerea unei ambiguități identitare funcționale, adaptabile diferitelor contexte politice. În perioada sovietică, această logică a fost transformată într-un proiect instituțional coerent. Identitatea moldovenească a fost oficializată prin politici lingvis-

tice, educaționale și administrative, iar identitatea românească a fost exclusă din spațiul public. Acest proces se încadrează în modelele de inginerie identitară etnogeopolitică, în care identitatea este utilizată pentru a delimita o comunitate politică loială centrului imperial și pentru a preveni realinierea geopolitică. Contestarea permanentă a identității naționale a subminat stabilitatea narativă a statului, iar această vulnerabilitate a fost exploatată extern prin menținerea conflictelor înghețate și prin susținerea unor cadre identitare alternative. Criza identitară devine astfel un factor structural de insecuritate, cu relevanță geopolitică directă.

Un element distinctiv al Republicii Moldova este suprapunerea ambiguă dintre identitatea etnică și cea civică. Identitatea civică moldovenească a fost construită pe o denumire care coincide cu o identitate regională premodernă, ceea ce a generat confuzie conceptuală între apartenența la stat și apartenența etnică. În literatura generală, identitatea civică și cea etnică sunt tratate ca dimensiuni complementare și potențial cumulative ale apartenenței colective; în cazul Moldovei însă, această suprapunere terminologică și istorică produce ambiguitate identitară și dificultăți de delimitare clară între registrele etnic și civic.

Incongruența dintre Declarația de Independență și Constituția din 1994 a creat un cadru normativ ambiguu, permițând coexistența unor definiții identitare incompatibile. Această ambiguitate nu este un accident, ci o resursă politică care permite actorilor să selecteze și să instrumentalizeze normele favorabile în funcție de context. Termenul „moldovean" a fost utilizat simultan ca categorie etnică, regională și civică, deplasându-și sensul după interesele conjuncturale. Abordările instituționaliste subliniază că atunci când cadrul constituțional nu oferă o definiție coerentă a identității statale, spațiul simbolic rămâne deschis reinterpretării permanente. În Moldova, această situație a contribuit la menținerea moldovenismului ca opțiune politică viabilă, chiar și după corecțiile juridice ulterioare, deoarece normele instituționale nu au fost însoțite de mecanisme administrative capabile să producă internalizare social (Mahoney, 2000).

Alternanța elitelor la guvernare nu a produs consolidare identitară, ci o succesiune de cadre normative concurente. Identitatea a fost redefinită în funcție de ciclurile electorale și de orientarea geopolitică. Literatura despre naționalismul competitiv arată că identitățile alternative devin saliente în momente de criză politică sau electorală, identitatea românească și cea moldovenească sunt mobilizate selectiv ca resurse strategice pentru delimitarea taberelor politice și legitimarea orientărilor de politică externă. Această supra-politizare a identității are consecințe negative: atunci când identitatea devine principalul criteriu de competiție politică, dimensiuni precum performanța instituțională sau dezvoltarea economică sunt marginalizate. În Moldova, această dinamică a menținut criza identitară ca temă centrală a discursului politic, în detrimentul consolidării statului.

Există un decalaj semnificativ între identitatea transmisă prin instituții și cea transmisă prin socializare informală. Memoria sovietică și experiența directă a URSS continuă să funcționeze ca repere identitare pentru o parte a populației, chiar și după dispariția constrângerii politice. Literatura despre memorie colectivă arată că identitățile nu sunt doar impuse de stat, ci și reproduse în familie, comunitate și spațiul informal. În Moldova, memoria sovietică a funcționat ca sursă alternativă de legitimare identitară, concu-

rând cu discursurile post-sovietice despre identitatea românească. Această suprapunere explică persistența unor autoidentificări contradictorii și subliniază limitele modelelor care tratează tranziția post-sovietică drept un proces liniar de „revenire" la identități istorice (Yurchak, 2006).

În state aflate la intersecția sferelor de influență, identitatea națională devine indicator al orientării externe. În Moldova, competiția dintre proiectele identitare este strâns corelată cu raportarea la Federația Rusă și la Uniunea Europeană. Autoidentificarea moldovenească etnicizată este corelată politic cu menținerea legăturilor cu Rusia, în timp ce identitatea românească este asociată cu orientarea europeană. Această dublă funcție – instrument de politică internă și semnal geopolitic, amplifică instabilitatea identitară și limitează posibilitatea apariției unui consens durabil (Steel, 2008).

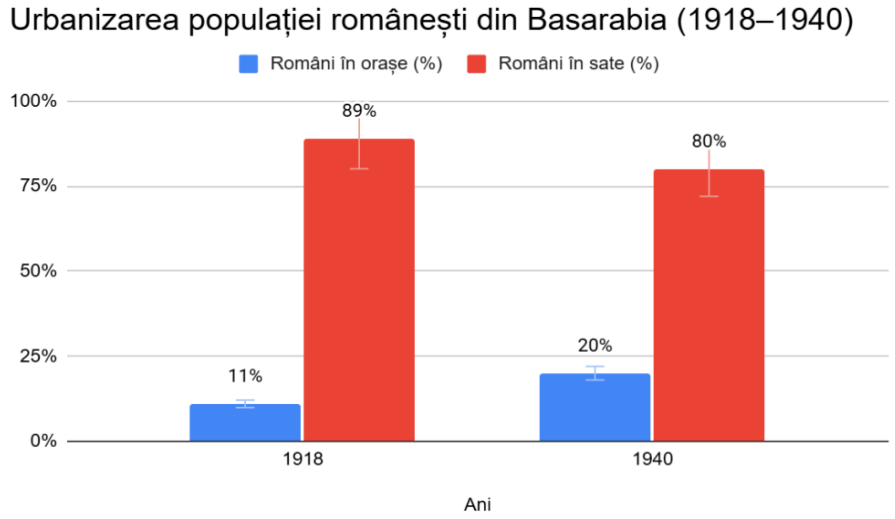
Criza identitară din Moldova rezultă din interacțiunea complexă dintre construcția națională întreruptă, ingineria identitară sovietică instituționalizată, suveranitatea statală incompletă, competiția geopolitică persistentă, ambiguitatea normativă utilizată ca resursă politică și decalajul dintre socializarea instituțională și cea informală. Persistența crizei nu poate fi explicată prin lipsa unei „alegeri corecte" din partea populației, ci prin structura oportunităților politice oferite de stat. Atât timp cât cadrul instituțional permite coexistența unor definiții identitare incompatibile, identitatea rămâne un câmp de competiție deschis. Criza identitară apare astfel nu ca anomalie culturală sau dilemă lingvistică, ci ca rezultat structural al unui stat care nu a reușit să închidă procesul de construcție națională. Identitatea devine durabilă doar când este susținută de instituții funcționale, predictibilitate politică și capacitatea statului de a produce beneficii tangibile pentru cetățeni, condiții care lipsesc în cazul Republicii Moldova. Dimensiunea etnogeopolitică completează acest tablou, arătând că fragilitatea identitară internă este amplificată și exploatată de actori externi care utilizează ambiguitatea identitară ca mecanism de menținere a influenței în regiune.

Construcția etnică și geneza crizei identitare

Criza identitară din Republica Moldova este un fenomen care afectează stabilitatea statală și societală. Disputele dintre actorii sociali pe această temă creează confuzie societală și instabilitate politică. Criza identitară are rădăcini structurale. România, fiind un produs statal modern realizat prin unirea Principatului Valahiei și Moldovei, a fortificat identitatea civică românească abia după 1866, când Principatele Unite s-au redenumit oficial România. Basarabia, adică estul Principatului Moldovei, a fost ocupată în 1812 prin Pacea de la București, în urma finalizării războiului ruso-turc, de către armatele țariste, până în 1918; astfel, a lipsit din procesul de modernizare națională din secolul al XIX-lea. În consecință, identitatea etnică românească a basarabenilor a rămas în mentalul colectiv percepută în forma sa regională moldovenească. Perioada dintre 1918, când elitele basarabene au realizat unirea cu România, și reocuparea de către URSS nu a fost suficientă pentru coagularea și finalizarea asumării identității românești de către basarabeni.

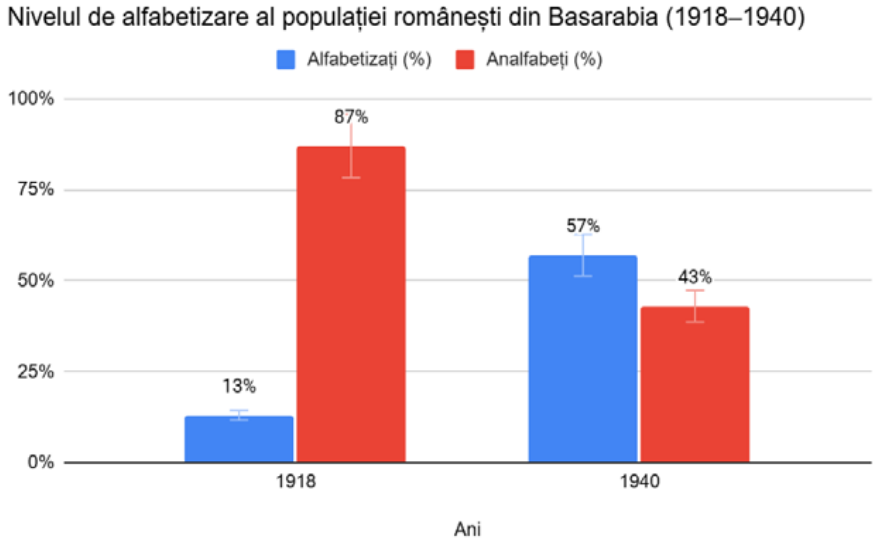
Între 1812 și 1918, Imperiul Rus a rusificat constant populația dintre Prut și Nistru prin diferite măsuri. Limba rusă a fost introdusă ca limbă oficială în administrație,

justiție, școală și Biserică, iar educația în limba română a fost practic interzisă. Sistemul de învățământ public era aproape exclusiv în limba rusă, cu peste o mie de școli primare și secundare cu predare în limba rusă, inclusiv școli parohiale și seminarii teologice, în timp ce școala românească nu a existat ca instituție publică. Totodată, Biserica a fost subordonată Sinodului rus, clerul fiind obligat să folosească limba rusă în administrație și educație, iar promovarea în ierarhia bisericească condiționată de rusificare. Accesul la funcții administrative, cariere militare și avansare socială a fost posibil pentru români doar prin adoptarea limbii și culturii ruse, lucru ce a dus la rusificarea unei părți a elitelor locale.Alți factori au fost lipsa culturii urbane, cât și analfabetismul general. În 1918, aproximativ 90% dintre românii basarabeni locuiau în sate, iar situația s-a schimbat foarte greu: timp de 23 de ani, până în 1940, urbanizarea (Institutul Central de Statistică, 1938) a crescut cu doar 10%.

Alfabetismul a crescut de la doar 13% în 1918 la aproximativ 57%. Administrația românească nu a avut experiență în administrarea noilor teritorii; astfel, Basarabia, cea mai săracă și needucată regiune, a avut parte de o administrație deficitară, ceea ce a dus la disensiuni între localnici și administrația venită din Regat, lucru ce a creat o rezistență a basarabenilor față de asumarea totală a identității românești.

În perioada sovietică, identitatea moldovenească a fost impusă ca identitate oficială unică, iar identitatea românească a fost exclusă din spațiul public și administrativ prin mecanisme instituționale clare. Acest lucru este vizibil inclusiv în datele recensământului din 1989, unde populația majoritară apare înregistrată ca „moldovenească” în proporție de 64,5%, în timp ce categoria „român” este practic inexistentă, cu doar 0,1%, ceea ce indică nu o alegere liberă de autoidentificare, ci un cadru administrativ în care declararea identității românești nu funcționa ca opțiune legitimă și sigură.

Această excludere identitară a fost susținută prin măsuri represive care au afectat direct populația românească și elitele locale. Foametea din 1946–1947, produsă în contextul rechizițiilor forțate și al colectivizării, a provocat moartea a aproximativ 150.000 de persoane în RSS Moldovenească, afectând în special mediul rural, unde populația românească era majoritară, și contribuind la destructurarea socială a comunităților locale. În paralel, deportările au funcționat ca instrument sistematic de eliminare a categoriilor considerate nesigure din punct de vedere politic și identitar. În iunie 1941 au fost deportate 29.839 de persoane, în operațiunea din 6 iulie 1949 au fost deportate 35.050 de persoane, iar în aprilie 1951 alte 2.617 persoane, majoritatea fiind țărani înstăriți, intelectuali, preoți și funcționari locali, adică segmentele capabile să transmită memorie istorică și identitate românească (cojocaru, 2008).

Excluderea identității românești s-a manifestat și prin controlul limbii și al mobilității sociale, accesul la funcții administrative, academice și economice fiind condiționat de utilizarea limbii ruse. La sfârșitul anilor 1980, peste 60% din învățământul superior din RSS Moldovenească funcționa în limba rusă, în special în domeniile tehnice și de conducere, ceea ce a consolidat asocierea dintre modernitate, oraș și limba rusă, în timp ce identitatea românească a rămas limitată la spațiul privat și rural (Crowther, 2001). Separarea simbolică față de România a fost întărită și prin izolarea administrativă a republicii. Deplasările externe erau gestionate prin centrul unional, iar pentru cetățenii RSS Moldovenești contactele directe cu România erau inexistente, inclusiv deplasările către București fiind realizate, în practică, prin Moscova, fapt care reflecta subordonarea politică și simbolică a republicii și limita menținerea unor legături identitare directe cu spațiul românesc.

În perioada 1989–1991, reconfigurarea identitară a fost inițiată în principal prin mobilizarea elitelor intelectuale și culturale, iar primul prag instituțional a fost adoptarea pachetului de politici lingvistice din RSS Moldovenească, inclusiv Legea „cu privire la funcționarea limbilor” (nr. 3465-XI, 1 septembrie 1989) și legea privind revenirea la gra-

fia latină (nr. 3462, 31 august 1989), care au creat cadrul juridic pentru limba majoritară și alfabetul latin ca elemente centrale ale emancipării politice (Caşu, 2013).

După proclamarea independenței prin Declarația din 1991, ulterior utilizată ca reper juridic identitar, reforma statului a avansat rapid la nivel simbolic și normativ, însă fără consolidarea concomitentă a aparatului de securitate și fără control efectiv asupra întregului teritoriu, ceea ce a făcut ca desprinderea de spațiul post-sovietic să fie vulnerabilă la presiuni coercitive ale Federației Ruse și la reacții separatiste.

În 1992, războiul de pe Nistru a funcționat ca mecanism de stabilire a limitelor suveranității statului, conflictul escaladând în faza sa principală între 2 martie și 21 iulie 1992, cu implicarea elementelor Armatei a 14-a și cu un bilanț de ordinul sutelor de morți, literatura de specialitate indicând intervale cuprinse între 364 și 913 victime în rândul combatanților, la care se adaugă victime civile. Încetarea focului din 21 iulie 1992 a produs o realitate de facto, respectiv pierderea controlului Chișinăului asupra regiunii transnistrene și menținerea prezenței militare ruse sub forma unei misiuni de „pacificare" (Hynek, Frolík, Juza, 2023).

În paralel, dosarul găgăuz a reprezentat un al doilea canal de presiune internă, iar soluția adoptată de stat a fost formalizarea autonomiei prin Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei (nr. 344-XIII, 23 decembrie 1994), care a instituit un model de autoguvernare regională menit să asigure stabilitatea politică, dar și un precedent de gestionare a identităților regionale în context geopolitic sensibil (Putină, 2013).

La nivelul puterii politice interne, alegerile parlamentare din 27 februarie 1994 au produs o schimbare clară de direcție, Partidul Democrat Agrar obținând 43,18% din voturi și 56 de mandate, suficient pentru a bloca traiectoria inițială de reformă identitară românească. Constituția adoptată la 27 iulie 1994 a reconstruit cadrul statal pe baza formulei „limba moldovenească" (art. 13), instituționalizând moldovenismul ca politică de stat și închizând juridic fereastra simbolică deschisă în perioada 1991–1994.

În 2001, victoria Partidului Comuniștilor a consolidat acest model instituțional, PCRM obținând 50,07% din voturi și 71 din 101 mandate, ceea ce a permis utilizarea moldovenismului ca instrument central de legitimitate politică și reorientarea instituțională spre spațiul post-sovietic. În acest context, reforma identitară românească a rămas funcțională doar în domeniile în care era deja ancorată, precum educația, mediul academic și rețelele culturale, fără a deveni politică de stat.

În noiembrie 2003, tentativa de federalizare prin așa-numitul „memorandum Kozak" a evidențiat miza geopolitică a arhitecturii instituționale existente, proiectul propunând o structură asimetrică ce ar fi limitat capacitatea decizională strategică a Chișinăului pe termen lung. Respingerea documentului de către conducerea moldoveană a generat tensiuni interne și externe, confirmând că dosarul transnistrean rămâne principalul instrument de limitare a suveranității efective a statului (Boțan, 2008).

Criza politică din aprilie 2009 a reactivat dimensiunea identitară ca linie de conflict intern, alegerile din 5 aprilie 2009 oferind PCRM 49,48% din voturi și 60 de mandate, urmate de protestele din 6–12 aprilie. Confruntarea politică ulterioară, în care identitatea moldovenească și cea românească au fost din nou utilizate ca repere de mobilizare, precum și incapacitatea de a alege președintele statului, au condus la alegeri anticipate și la deschiderea unui nou ciclu de competiție între vectorul pro-european și cel pro-rus.

Corecția juridică majoră privind denumirea limbii a intervenit la 5 decembrie 2013, când Curtea Constituțională a stabilit că textul Declarației de Independență prevalează asupra Constituției în caz de conflict, confirmând utilizarea denumirii de „limbă română" ca referință constituțională. Această decizie a produs o schimbare de rang normativ, fără a elimina însă inerțiile politice și administrative ale moldovenismului instituționalizat în 1994 (Hotărîrea CC nr.36 din 7.12.2013). După 2022, conflictul geopolitic regional a mutat dezbaterea identitară în registrul integrării europene, Republica Moldova depunând cererea de aderare la Uniunea Europeană în martie 2022, obținând statutul de stat candidat la 23 iunie 2022, iar deschiderea oficială a negocierilor de aderare având loc la 25 iunie 2024, transformând astfel opțiunea europeană din discurs politic într-un proces instituțional concret.

Evoluția identității naționale în perioada post-independență

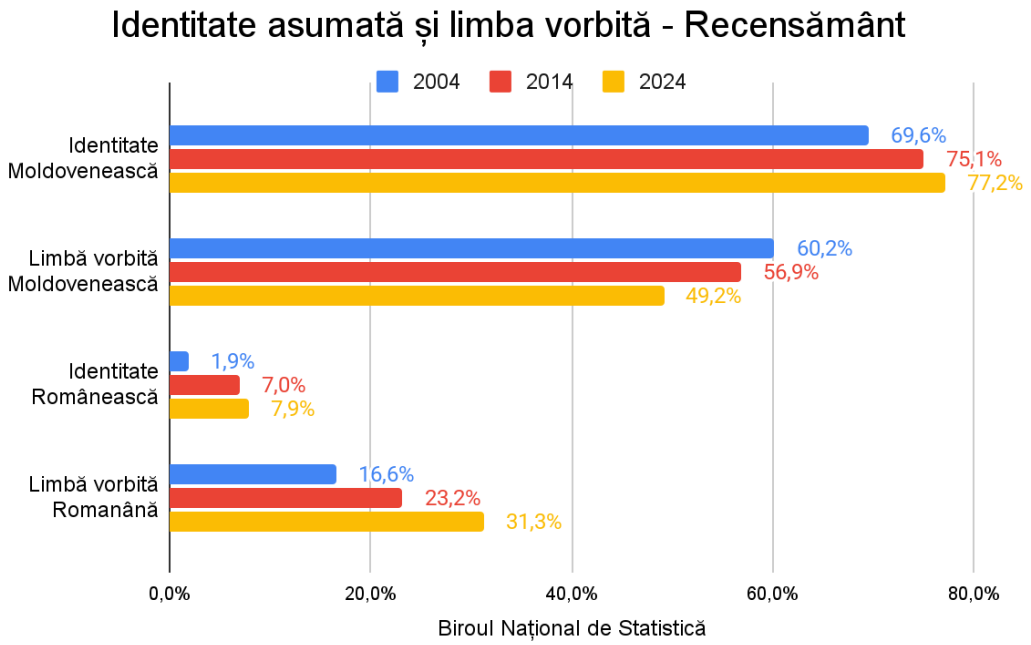
După proclamarea independenței în 1991, Republica Moldova a intrat într-un proces complex de redefinire a identității naționale, marcat de fluctuații, crize și tentative de reconsolidare. Un trend central al perioadei post-independență este lipsa unui consens societal cu privire la identitatea colectivă dominantă – o realitate care persistă până astăzi și influențează profund orientarea geopolitică, politica educațională, relațiile interetnice și construcția statală. Acest proces de reconfigurare nu s-a produs în vid, ci a fost modelat de moștenirea sovietică, de reactivarea memoriei istorice interbelice și de noile constrângeri geopolitice post-Război Rece. În timp ce o parte a populației – în special cei care se identifică drept „români" – a susținut apropierea de România și integrarea în spațiul european, alt segment, influențat de ideologia „moldovenistă" și de narațiunile promovate de Federația Rusă, a optat pentru o identitate distinctă, „moldovenească", deseori asociată cu spațiul eurasiatic.

Sondajele de opinie din ultimele trei decenii confirmă faptul că identitatea națională în Republica Moldova este profund fragmentată. De exemplu, în perioada 1994–2020, identificarea ca „moldovean" a fost constant majoritară în recensăminte, în timp ce identificarea ca „român" a crescut treptat, mai ales în rândul tinerilor educați urban. Totodată, folosirea limbii române a crescut semnificativ în spațiul public, dar dezbaterile privind denumirea oficială a limbii („moldovenească" vs. „română") au continuat să reflecte această ambiguitate identitară. În acest context, putem vorbi despre o reconfigurare identitară tensionată, care nu a condus încă la o coeziune simbolică internă clară. Mai mult decât atât, conflictele înghețate (Transnistria, Găgăuzia), pluralitatea discursurilor istorice, influențele media externe și politizarea continuă a temelor identitare au făcut ca Republica Moldova să rămână un stat în căutarea unei sinteze identitare stabile. Astfel, perioada post-independență nu a fost doar una de tranziție politică și economică, ci și de luptă pentru hegemonie identitară, în care elitele politice, biserica, mass-media și actorii geopolitici externi au jucat roluri esențiale în modelarea percepțiilor colective despre „cine suntem" și „încotro mergem".

Datele din **Tabelul 1** relevă o tendință convergentă între asumarea identității etnice și a apartenenței lingvistice. În perioada 2004–2024, ponderea celor care declară identitate moldovenească a crescut de la 69,6% la 77,2%, în timp ce identificarea ca român a

urcat de la 1,9% la 7,9%. În paralel, identificarea limbii vorbite ca fiind „moldovenească" a scăzut de la 60,2% la 49,2%, iar asumarea limbii române a crescut de la 16,6% la 31,3%. Această evoluție sincronizată a celor două dimensiuni – identitară și lingvistică – indică faptul că, dincolo de autoidentificarea formală la recensământ, tot mai mulți cetățeni conștientizează caracterul românesc al limbii vorbite și, implicit, originea lor etnică, chiar dacă păstrează o formulă de identificare regională. Raportul dintre aceste două niveluri de asumare sugerează existența unui segment semnificativ de populație care, deși declară o identitate moldovenească în termeni administrativi sau culturali, aderă de facto la reperele unei identități românești, cel puțin în dimensiunea lingvistică și simbolică.

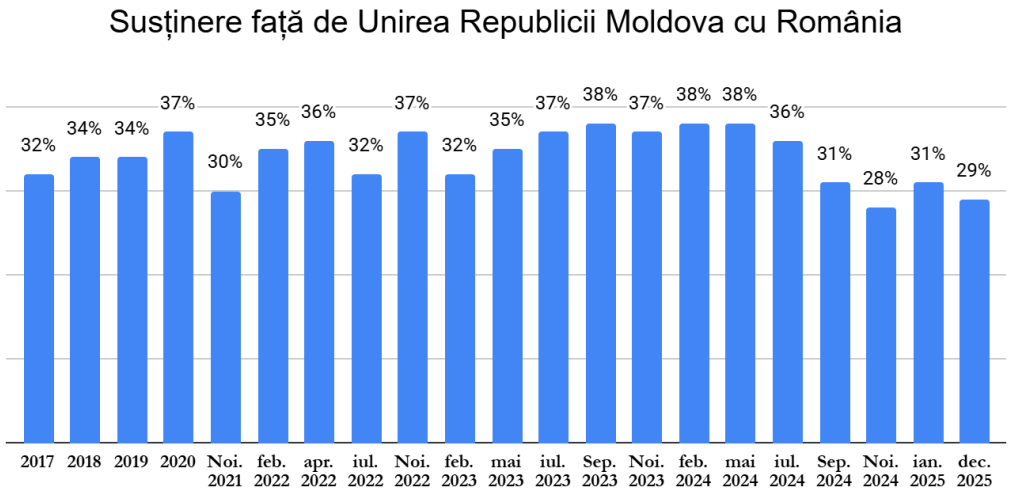
Figura 1 Reprezentările cetățenilor Republicii Moldova privind identitatea etnică și lingvistică

Sursa: elaborat de autor în baza datelor din recentămintele populației 2004, 2014, 2024, Biroul Național de Statistică

Dacă luăm limba vorbită ca punct de referință, aproximativ 31–32% din populația Republicii Moldova declară că vorbește limba română (conform recensământului din 2024). În paralel, susținerea pentru unirea cu România s-a situat în aceeași perioadă între 28% și 38%. Această corelație sugerează că persoanele care își asumă limba română sunt, în mare parte, aceleași care sprijină unirea. Prin urmare, chiar dacă doar 7–8% dintre cetățeni se declară etnic „români" la recensământ, sprijinul pentru unire indică faptul că un segment mult mai larg – în jur de 30–35% din populație își asumă de facto identitatea românească.

Figura 2 Reprezentările cetățenilor Republicii Moldova privind chestiunea unirii cu România

Sursa: imas.md

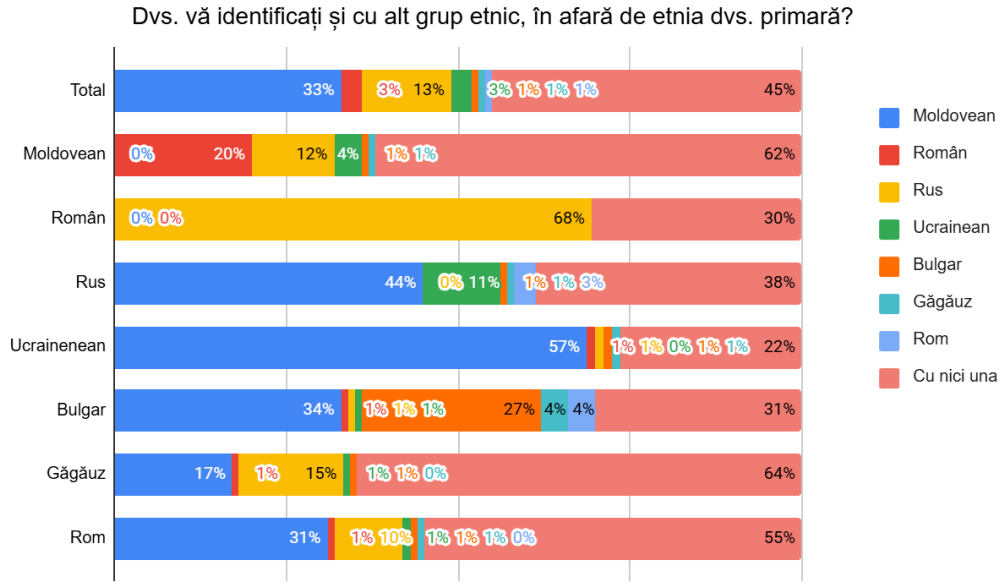
În Republica Moldova, întrebarea privind „naționalitatea" la recensământ generează ambiguitate structurală între etnie și cetățenie, moștenită din perioada sovietică. Mulți respondenți interpretează „naționalitatea" ca apartenență la statul Republica Moldova, nu ca identitate etnică profundă. Această confuzie face ca numeroși cetățeni de origine română să aleagă „moldovean" ca răspuns pragmatic, fără a nega legătura etnică și lingvistică cu românii.Această imprecizie explică discrepanța dintre procentul redus de „români" declarați etnic și ponderea mai mare a celor care susțin unirea sau vorbesc româna. Datele recensământului trebuie interpretate cu prudență, contextualizate prin indicatori alternativi precum limba vorbită sau atitudinea față de unire, care revelează o imagine mai fidelă a românității asumate de facto în rândul populației majoritare.

Datele prezentate în **Figura 3** evidențiază diferențe semnificative între grupurile care se autoidentifică drept *moldoveni* și *români* în ceea ce privește disponibilitatea de a-și asuma o identitate etnică multiplă. Astfel, 68% dintre respondenții care se declară români afirmă că nu se identifică și cu un alt grup etnic, ceea ce indică un grad înalt de exclusivitate identitară. Prin contrast, în rândul celor care se declară moldoveni, doar 62% resping apartenența la un alt grup etnic, în timp ce 38% acceptă o identitate mixtă – dintre care 20% se identifică și ca români, 12% ca ruși și 4% ca ucraineni.

Această diferență sugerează că identitatea moldovenească este mai permeabilă și mai des asociată cu un sentiment de apartenență multiplă, în timp ce identitatea românească este mai rigidă și clar delimitată. Cu alte cuvinte, „moldovenii" par a manifesta o mai mare flexibilitate în definirea sinelui etnic, în timp ce românii din Republica Moldova se definesc preponderent printr-o identitate singulară. Această asimetrie identitară poate fi interpretată în mai multe chei. Pe de o parte, ea reflectă moștenirea sovietică a moldovenismului ca identitate oficială, dar vag conturată, ceea ce a dus la o interiorizare incompletă a acesteia și la suprapunerea cu alte identități etnice – fie ele culturale (românească), istorice

(sovietică) sau regionale. Pe de altă parte, identitatea românească pare a fi asumată ca un act de delimitare clară, uneori în opoziție față de constructul moldovenist, ceea ce explică gradul scăzut de identificare multiplă în rândul celor care se definesc drept români.

Figura.3 Identificarea cu un alt grup etnic, în afară de etnia primară

Datele prezentate în **Figura 4** confirmă că, în percepția publică din Republica Moldova, identificarea cu moldovenismul a fost asociată inițial preponderent cu criterii de natură etnică. În anul 2005, majoritatea celor care se identificau ca „moldoveni" o făceau în baza unor criterii precum descendența biologică („să ai părinți/rude moldoveni" – 51%) și apartenența la tradiții culturale specifice („să ai tradiții culturale moldovenești" – 36%). Aceste răspunsuri relevă o viziune etnicistă asupra identității moldovenești, înrădăcinată în ideea de rudenie de sânge și patrimoniu cultural transmis. În contrast, în anul 2016 se constată o transformare semnificativă a acestor repere: doar 24% mai considerau descendența etnică drept criteriu principal al moldovenismului, iar ponderea celor care invocau tradițiile culturale scăzuse la 14%. În schimb, cresc ponderile celor care definesc moldovenismul prin criterii civico-statale: „să trăiești în Republica Moldova" (45%) și „să deții cetățenia Republicii Moldova" (44%). Această reorientare sugerează o tranziție lentă de la o identitate de tip etnic spre o formă de identitate civică, definită prin apartenență teritorială și juridică. Totuși, schimbarea nu este una de fond în ceea ce privește confuzia conceptuală existentă în rândul populației. Mulți cetățeni continuă să utilizeze termenii „naționalitate", „etnie" și „cetățenie" în mod interschimbabil, fără a distinge între sensurile lor teoretice. De aceea, autoidentificarea drept „moldovean" rămâne în mare parte un reflex moștenit din perioada sovietică, în care moldovenismul a fost impus ca o etnie separată de românitate, și nu o expresie conștientă a unei națiuni civice moderne. Această ambiguitate explică persistența moldovenismului în forme contradictorii, oscilând între identitate etnică reziduală și construcție civică incipientă.

Figura.4 Criterii de indentificare cu moldovenismul

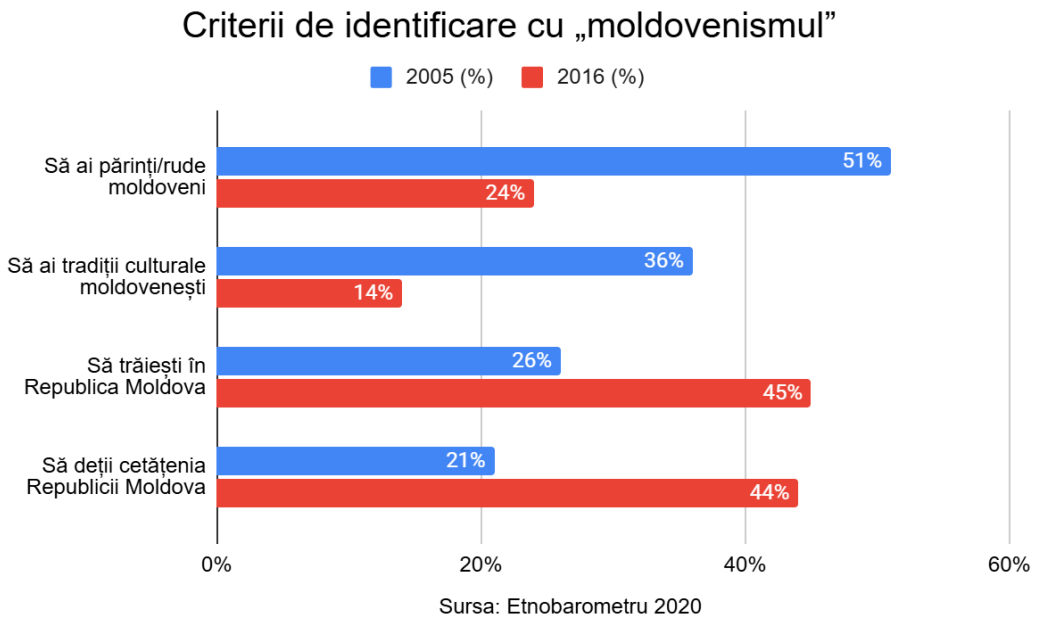
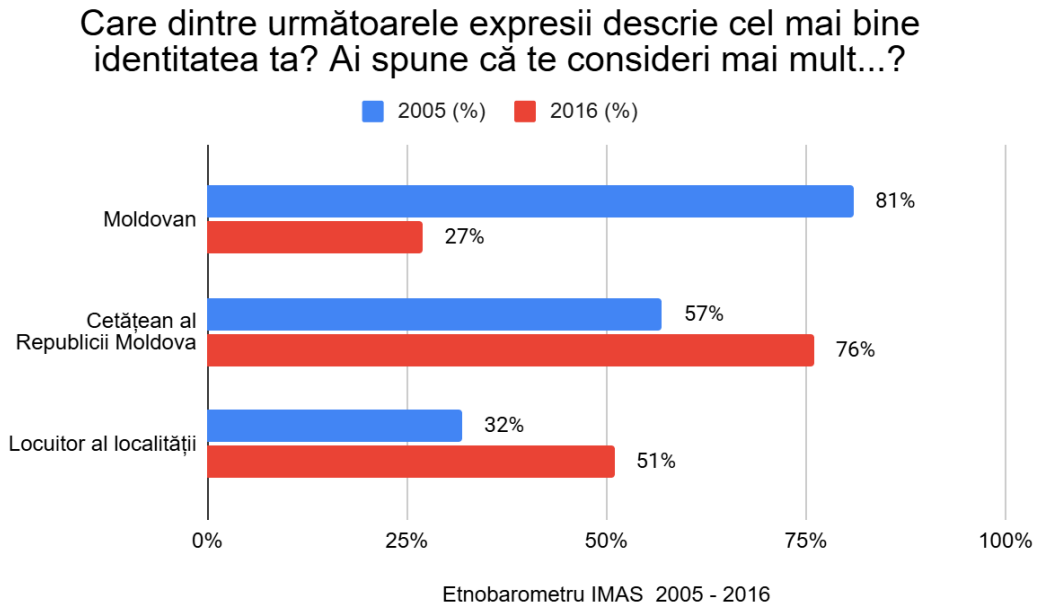

Figura.5

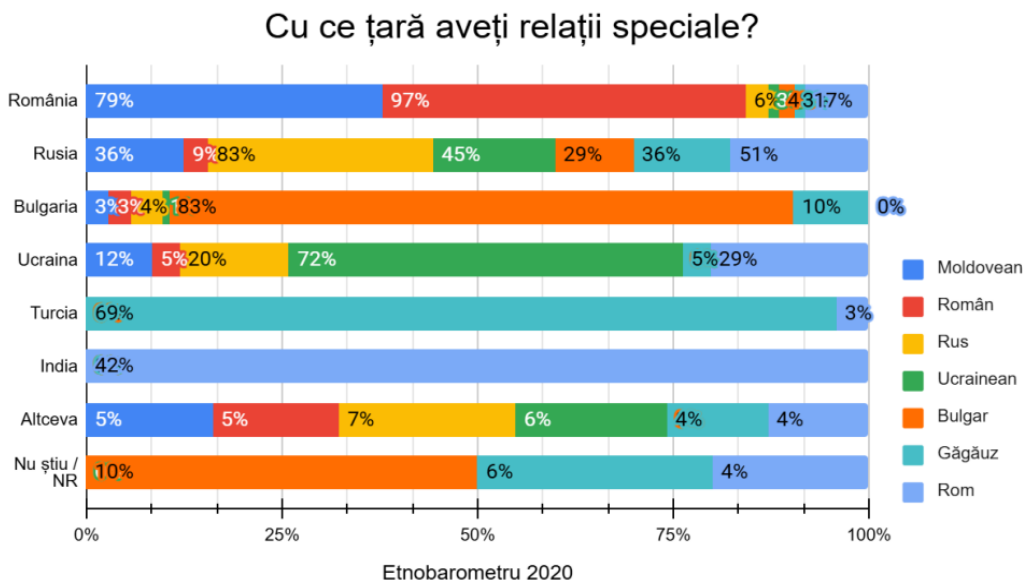

Datele disponibile din Etnobarometrul IMAS pentru anii 2005 și 2016 sunt singurele surse comparabile care permit observarea unor tendințe în autoidentificarea populației din Republica Moldova. Ele arată o tranziție semnificativă în percepția asupra propriei

identități: dacă în 2005 majoritatea respondenților (81%) se identificau în primul rând ca „moldoveni", până în 2016 această proporție scade la 27%. În schimb, identificarea ca „cetățean al Republicii Moldova" crește de la 57% la 76%, iar identificarea cu localitatea de reședință de la 32% la 51%. Aceste cifre din **Figura 5**, indică o deplasare parțială a accentului de la identitatea etnică spre forme de apartenență civică sau locală. Totuși, lipsa altor serii de date similare pentru anii următori limitează posibilitatea de a urmări continuarea acestei tendințe sau de a stabili dacă ea s-a consolidat după 2016. Astfel, aceste două momente rămân reperele principale pentru analiza dinamicii

Figura 6 care cuprinde preferințele geopolitice ale principalelor grupuri etnice din Republica Moldova oferă o imagine detaliată asupra modului în care identitatea etnică influențează orientarea geopolitică, confirmând fragmentarea profundă a imaginarului colectiv și ambiguitatea proiectului național.

Figura.6

Atât persoanele care se autoidentifică drept „români", cât și cele care se declară „moldoveni" indică România drept țară cu care simt că au relații speciale – 97% în cazul românilor și 79% în cazul moldovenilor. Această convergență sugerează că, în rândul majorității de origine română, asocierea cu România are o încărcătură simbolică puternică, chiar dacă este formulată diferit. Pentru mulți moldoveni, asocierea cu România se suprapune cu asocierea cu Europa, reflectând o aspirație pro-europeană mai degrabă decât o identitate etnică asumată. Acest lucru face ca „moldovenismul" actual să nu fie în mod uniform antiromânesc, ci un vector ambiguu, oscilând între atașamentul față de statul moldovean și deschiderea către integrarea europeană.

Totuși, diferențele dintre cele două subgrupuri devin vizibile atunci când comparăm afinitățile față de Rusia. În timp ce doar 9% dintre „români" exprimă o apropiere față de Rusia, 36% dintre cei care se identifică drept „moldoveni" declară o relație

specială cu acest stat. Această dublă asociere – cu România şi cu Rusia – reflectă caracterul hibrid şi contradictoriu al identităţii moldoveneşti, rezultat al moştenirii sovietice şi al absenţei unei clarificări conceptuale între etnie, naţionalitate şi loialitate geopolitică.

Minorităţile etnice – în special ruşii, ucrainenii şi găgăuzii – îşi păstrează afinităţile tradiţionale: ruşii şi ucrainenii se raportează masiv la Rusia (83% şi respectiv 72%), iar găgăuzii indică Turcia ca reper principal (69%). Aceste date arată că procesul de integrare simbolică a minorităţilor în cadrul unei identităţi civice comune este slab şi nerealizat, în timp ce majoritatea românească este divizată între două moduri de autodefinire (moldovean/român) care influenţează în mod diferit raportarea la Europa şi la Rusia. Criza identitară din Republica Moldova nu constă doar în opoziţia moldovenism–românism, ci şi în lipsa unei coerenţe între identitatea etnică şi orientarea geopolitică, în special în cazul celor care se identifică drept „moldoveni". Aceştia par a fi simultan pro-europeni şi parţial pro-ruşi, ceea ce complică articularea unui consens naţional privind direcţia strategică a statului.

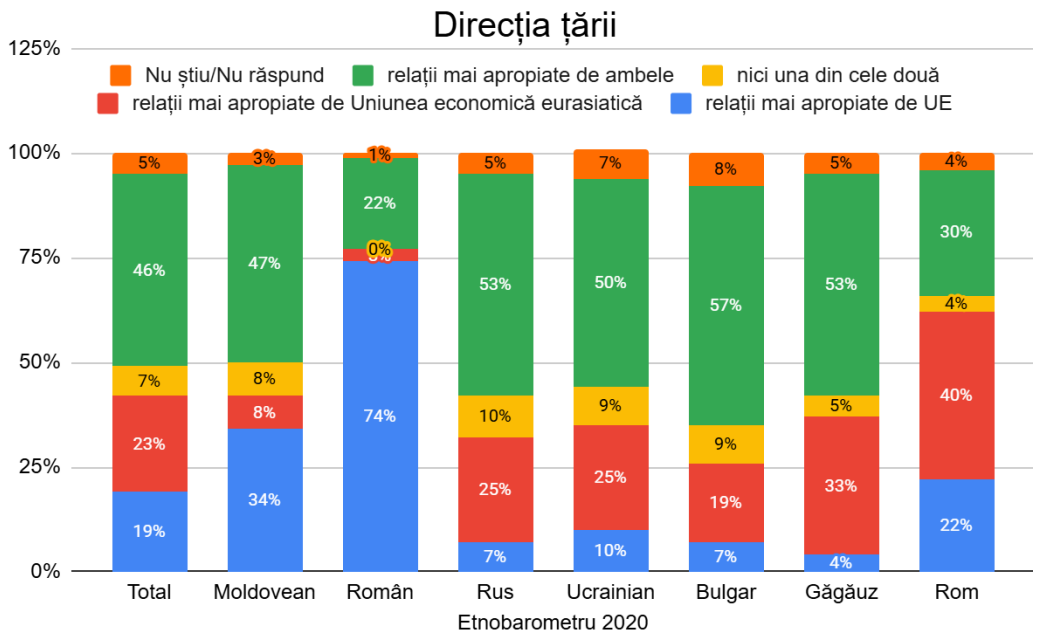
Orientările geopolitice ale diferitelor grupuri etnice oferă indicii clare despre raportarea lor la proiectele civilizaţionale rivale – europenizarea şi reintegrarea eurasiatică. Diferenţele nu sunt doar de natură geopolitică, ci reflectă şi raportări distincte la identitatea naţională şi la sensul apartenenţei statale.

Cei care se autoidentifică etnic drept români exprimă o opţiune netă pentru vectorul occidental, 74% dintre aceştia declarând preferinţă pentru relaţii apropiate cu Uniunea Europeană, în timp ce doar 3% sprijină apropierea de Uniunea Economică Eurasiatică, **Figura 7** . Acest contrast sugerează o coerenţă între identitatea etnică românească şi proiectul integrării europene, în care românitatea este asumată ca parte a unei civilizaţii occidentale. Prin comparaţie, majoritatea populaţiei care se declară „moldoveni" etnici exprimă o atitudine geopolitică mult mai ezitantă. Doar 34% dintre ei preferă clar UE, iar 8% susţin apropierea de Uniunea Eurasiatică, însă aproape jumătate (47%) optează pentru o formulă de echilibru: relaţii apropiate cu ambele entităţi. Această alegere ambivalentă reflectă specificul moldovenismului post-sovietic, care evită poziţionările tranşante şi tinde să reconcilieze opţiuni contradictorii. În acest caz, criza identitară devine vizibilă prin incapacitatea de a delimita clar un proiect geopolitic unificator. Minorităţile etnice – în special ruşii, găgăuzii şi ucrainenii – sunt în majoritate favorabile relaţiei cu Estul. Dintre ruşi, 25% preferă Uniunea Eurasiatică, în timp ce doar 7% optează pentru UE.

Un model similar se observă la găgăuzi (33% Est, 4% Vest) şi ucraineni (25% Est, 10% Vest), în timp ce majoritatea acestora exprimă o preferinţă pentru ambele opţiuni, semnalând o ataşare faţă de Rusia care coexistă cu o acceptare pragmatică a influenţei europene. Astfel, în cazul minorităţilor, alegerea geopolitică este marcată de moştenirea culturală şi istorică sovietică. Această distribuţie a preferinţelor geopolitice arată că diviziunile identitare din Republica Moldova nu sunt doar culturale sau lingvistice, ci şi profund simbolice şi strategice. Românii sunt în mod evident ancoraţi în imaginarul european; moldovenii exprimă o identitate geopolitică oscilantă, iar minorităţile rămân legate de spaţiul eurasiatic. Din această perspectivă, conflictul între proiectul europenizării şi influenţa geopolitică a Rusiei se suprapune pe clivaje etno-identitare adânci, am-

plificând criza de coeziune internă și slăbind capacitatea statului de a formula o identitate civică unificatoare.

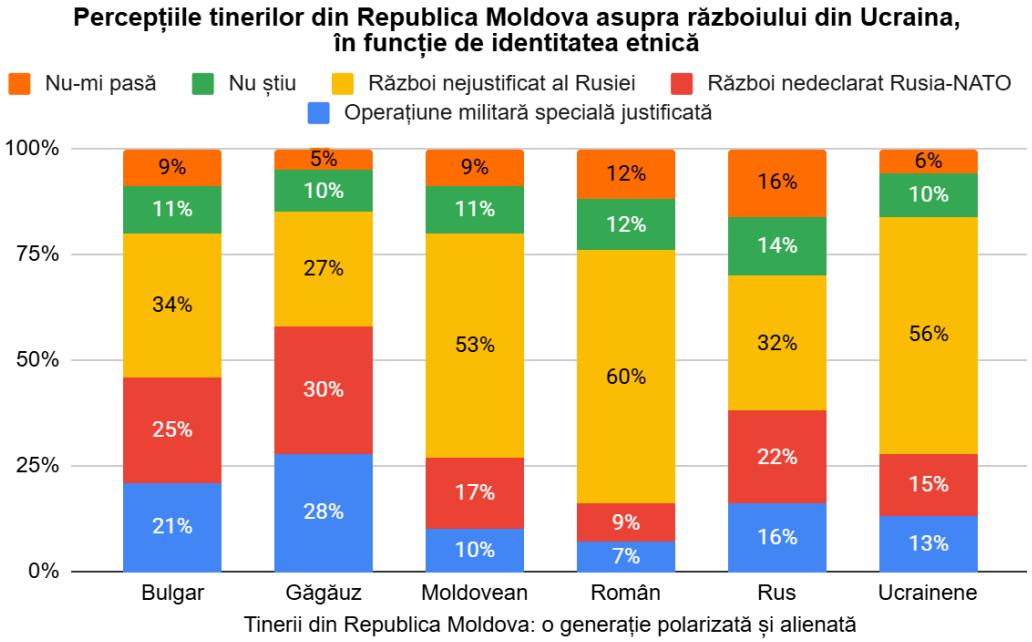
Figura.7

În rândul tinerei generații din Republica Moldova, percepția asupra războiului din Ucraina servește drept indicator puternic al reconfigurării identitare și al orientării geopolitice. Opțiunile tinerilor în raport cu evenimentele recente reflectă nu doar atitudini politice, ci și poziționări simbolice legate de apartenență și loialitate culturală. Întrebare aparent factuală – „Cum considerați războiul din Ucraina?" – devine o oglindă a conștiinței identitare **Figura 8**. Cei care se identifică drept români etnici resping în proporție de 60% narațiunea rusă și consideră conflictul un „război nejustificat al Rusiei". Doar 7% dintre ei acceptă formularea „operațiune militară specială" – o etichetă propagandistică promovată de Moscova. Este semnificativ că 12% dintre acești tineri declară că „nu le pasă" sau „nu știu", ceea ce poate fi interpretat ca dezangajare civică sau neîncredere în sursele oficiale de informare, dar nu diluează direcția generală: respingerea categorică a agresiunii ruse.

În rândul tinerilor moldoveni (autoidentificați ca atare), 53% resping, de asemenea, narațiunea Kremlinului și definesc conflictul ca „război nejustificat al Rusiei". Este o proporție importantă, care semnalează că, deși moldovenismul continuă să funcționeze ca marcator identitar, valorile și orientările generației tinere sunt tot mai apropiate de cele ale românilor etnici. Această apropiere se explică prin expunerea comună la limba română, la curricula școlară centrată pe istoria românilor și prin aspirația tot mai răspândită de integrare europeană.

Figura 8

La polul opus, în cazul minorităților – în special al găgăuzilor, rușilor și bulgarilor – narativul pro-rus continuă să se mențină, chiar dacă într-o formă diluată. De exemplu, doar 27% dintre tinerii găgăuzi consideră că Rusia poartă un război nejustificat, în timp ce 58% dintre ei adoptă variantele alternative: „operațiune specială", „război Rusia-NATO" sau declară dezinteres. La fel, tinerii ruși se împart între justificare (16%), echivalare strategică (22%) și respingere (32%), cu un grad mare de incertitudine sau apatie (30% cumulat între „nu știu" și „nu-mi pasă").

Această polarizare accentuată a tinerilor reflectă clivajele deja conturate la nivelul populației adulte, dar și tendințele emergente ale unei posibile redefiniri identitare. Tinerii români și moldoveni încep să convergă nu doar lingvistic și educațional, ci și în ceea ce privește valorile geopolitice, democratice și morale. În schimb, tinerii din comunitățile minoritare continuă să se raporteze preponderent la spațiul rusesc – o moștenire a mediului familial, al consumului de mass-media și al segregării lingvistice.

Prin urmare, generația tânără devine un teren de bătălie ideologică între proiectul europenizării și narațiunile reactive promovate de Rusia. Faptul că identitatea românească – chiar și sub forma hibridă a moldovenismului pro-european – este tot mai des asociată cu respingerea agresiunii ruse indică o tendință de sincronizare între educație, identitate și opțiune geopolitică. Acest fapt oferă motive de optimism pentru viitorul coeziunii civice și al opțiunii europene în Republica Moldova.

Corelarea cadrului teoretic cu datele empirice

Datele empirice analizate permit o evaluare directă a relevanței cadrului teoretic utilizat pentru explicarea crizei identitare din Republica Moldova, în special a abordă-

rilor care tratează identitatea ca produs al clasificărilor instituționale, al constrângerilor geopolitice și al socializării politice. În acest sens, ipoteza conform căreia identitatea moldovenească nu funcționează ca identitate etnică autonomă, ci ca rezultat al unui proces istoric de inginerie identitară, este susținută consistent de discrepanțele dintre autoidentificarea oficială și comportamentele simbolice măsurabile. Persistența autoidentificării ca „moldovean" în recensăminte, la niveluri de peste 75%, trebuie interpretată în logica teoriei lui Rogers Brubaker privind identitatea ca „categorie de practică" și „categorie de clasificare", nu ca expresie a unei conștiințe etnice coerente. Această etichetă continuă să fie utilizată în principal ca răspuns administrativ și normativ, într-un context în care termenul de „naționalitate" este încărcat de ambiguități moștenite din perioada sovietică. În schimb, indicatorii alternativi – limba vorbită, orientarea geopolitică și atitudinea față de unirea cu România – arată existența unei identități românești internalizate de facto de un segment mult mai larg al populației. Corelația relativ stabilă dintre ponderea celor care declară limba română ca limbă vorbită (circa 31%) și nivelul sprijinului pentru unirea cu România (între 28% și 38%) indică faptul că opțiunea unionistă funcționează ca un proxy identitar. Această observație confirmă ipoteza teoretică potrivit căreia identitatea etnică nu se exprimă exclusiv prin autoetichete formale, ci prin practici simbolice și opțiuni politice congruente. În acest cadru, moldovenismul apare ca o identitate declarativă flexibilă, care coabitează cu o identitate românească asumată parțial sau contextual. Dimensiunea geopolitică a crizei identitare devine vizibilă atunci când datele sunt analizate prin prisma etnogeopoliticii. Preferințele diferite ale grupurilor etnice față de Uniunea Europeană și Uniunea Economică Eurasiatică confirmă faptul că Republica Moldova reprezintă un spațiu de competiție între proiecte civilizaționale rivale. Românii etnici se poziționează aproape unanim în favoarea vectorului european, în timp ce moldovenii exprimă o orientare ambivalentă, specifică unei identități incomplet consolidate. Minoritățile etnice rămân, în mare parte, ancorate simbolic în spațiul estic, ceea ce indică eșecul statului de a construi o identitate civică integratoare. Aceeași logică explicativă se regăsește în analiza percepțiilor asupra războiului din Ucraina, în special în rândul tinerei generații. Distribuția răspunsurilor confirmă faptul că interpretarea conflictului nu este o simplă opinie de politică externă, ci o expresie a apartenenței identitare și a cadrului normativ interiorizat. Tinerii care se identifică drept români și, într-o proporție semnificativă, cei care se identifică drept moldoveni, resping narațiunea rusă și califică războiul drept agresiune nejustificată. Această convergență sugerează un proces de sincronizare identitară între dimensiunea educațională, lingvistică și geopolitică. Prin contrast, în rândul minorităților etnice, acceptarea narațiunilor promovate de Federația Rusă rămâne ridicată, inclusiv în rândul tinerilor, ceea ce indică persistența unor spații informaționale și simbolice paralele. Această fragmentare confirmă ipotezele teoretice privind incapacitatea statelor cu suveranitate contestată de a produce un consens identitar stabil și uniform.

Evoluția criteriilor de autoidentificare între 2005 și 2016 completează această imagine. Deplasarea de la criterii explicit etnice (origine, rudenie, tradiție) către criterii civico-teritoriale (cetățenie, rezidență) nu indică o clarificare conceptuală, ci mai degrabă o adaptare pragmatică la discursul statal. Ambiguitatea dintre etnie, naționalitate și cetățenie rămâne structurală și explică simultan persistența moldovenismului declarativ

și extinderea românității asumate de facto. Îmbinarea cadrului teoretic cu datele empirice arată că criza identitară din Republica Moldova nu este rezultatul unei simple competiții simbolice între moldovenism și românitate, ci efectul cumulativ al ingineriei identitare sovietice, al ambiguității instituționale post-sovietice și al presiunilor geopolitice concurente. Datele confirmă caracterul procesual, fragmentat și incomplet al construcției identitare, precum și rolul central al generațiilor tinere în reconfigurarea treptată a raportului dintre identitate, stat și orientare geopolitică.

Concluzii

Criza identitară din Republica Moldova nu poate fi înțeleasă ca o dispută semantică sau ca o simplă divergență de opinii politice, ci trebuie tratată ca un fenomen structural rezultat din interacțiunea dintre construcția națională incompletă, moștenirea sovietică a clasificărilor identitare și presiunile geopolitice concurente exercitate după 1991. Analiza combinată a datelor de recensământ, a etnobarometrelor IMAS și a sondajelor privind orientările geopolitice și percepțiile asupra războiului din Ucraina indică faptul că statul Republica Moldova nu a reușit să producă un cadru identitar stabil, coerent și integrator, capabil să armonizeze dimensiunile etnică, civică și geopolitică ale apartenenței colective.

Un rezultat central al cercetării este demonstrarea faptului că identitatea moldovenească declarată nu funcționează ca identitate etnică în sens sociologic. Persistența etichetei „moldovean" în recensăminte și sondaje reflectă continuitatea unui regim de clasificare instituțională moștenit din perioada sovietică, nu existența unei etnogeneze distincte. Confuzia structurală dintre etnie, naționalitate și cetățenie, indusă prin formulările oficiale și perpetuată de lipsa unei clarificări normative post-sovietice, a permis supraviețuirea moldovenismului ca identitate declarativă, flexibilă și adaptativă, dar lipsită de consistență etnică proprie. Această concluzie este susținută de discrepanța sistematică dintre autoidentificarea etnică și indicatorii comportamentali ai identității, precum limba vorbită, opțiunile geopolitice și preferințele simbolice.

Datele empirice arată că românitatea nu dispare odată cu scăderea autoidentificării explicite ca „român", ci se reconfigurează sub forme indirecte, de facto. Corelația stabilă dintre ponderea celor care declară limba română ca limbă vorbită și nivelul sprijinului pentru unirea cu România indică existența unui segment semnificativ al populației de origine română care internalizează identitatea românească fără a o declara formal. Această constatare validează abordările teoretice care tratează identitatea nu ca declarație nominală, ci ca ansamblu de practici, orientări și loialități simbolice. În acest cadru, sprijinul pentru unire și orientarea pro-europeană funcționează ca indicatori identitari mai relevanți decât autoetichetele statistice.

Dimensiunea geopolitică apare ca un element constitutiv al crizei identitare, nu ca o variabilă externă. Republica Moldova se configurează ca un spațiu de competiție între două proiecte civilizaționale incompatibile: cel european și cel eurasiatic. Această competiție se reflectă direct în structura identitară a populației. Românii etnici manifestă o orientare geopolitică coerentă, pro-europeană, asociată cu respingerea influenței ruse și a narațiunilor promovate de Federația Rusă. În contrast, moldovenii, care constituie majoritatea populației, exprimă o orientare geopolitică ambivalentă, caracterizată prin preferința pentru formule de echilibru între Est și Vest. Această ambivalență nu indică

neutralitate strategică matură, ci absența unui cadru identitar clar care să permită o alegere geopolitică stabilă.

Minoritățile etnice accentuează această fragmentare. Datele arată că rușii, găgăuzii și, într-o măsură mai mică, ucrainenii și bulgarii rămân ancorați simbolic în spațiul estic sau în centre geopolitice alternative, menținând orientări divergente față de majoritatea populației. Această situație confirmă incapacitatea statului moldovean de a construi o identitate civică integratoare care să depășească loialitățile etno-geopolitice preexistente. Identitatea civică a Republicii Moldova rămâne slab articulată, neinternalizată și incapabilă să funcționeze ca substitut pentru identitățile etnice sau geopolitice concurente.

Analiza generațională aduce un element decisiv pentru înțelegerea dinamicii viitoare a crizei identitare. Tânăra generație se conturează ca principalul vector al reconfigurării identitare, dar și ca spațiu al polarizării accentuate. Datele privind percepțiile asupra războiului din Ucraina arată că tinerii români și o parte semnificativă a tinerilor moldoveni resping narațiunile ruse și se aliniază interpretării occidentale a conflictului ca agresiune nejustificată. Această poziționare reflectă efectele cumulative ale educației în limba română, ale curriculei centrate pe istoria românilor și ale expunerii la spațiul informațional european.

În același timp, persistența orientărilor pro-ruse în rândul tinerilor din comunitățile minoritare indică faptul că socializarea identitară continuă să se producă în spații paralele, relativ izolate de proiectul statal. Această separare informațională și culturală limitează capacitatea generațiilor tinere de a converga spre un set comun de valori civice și geopolitice. Prin urmare, generația tânără nu reprezintă automat soluția crizei identitare, ci mai degrabă un teren de competiție între proiecte identitare rivale, în care rezultatul rămâne contingent și dependent de politicile statului.

Evoluția criteriilor de autoidentificare între 2005 și 2016 confirmă caracterul incomplet al construcției naționale. Deplasarea de la criterii etnice către criterii civico-teritoriale nu reflectă maturizarea identității civice, ci adaptarea pragmatică a respondenților la discursul oficial și la presiunile instituționale. Persistența ambiguității conceptuale indică faptul că statul nu a reușit să ofere un răspuns clar la întrebarea fundamentală privind natura comunității politice pe care o reprezintă.

Cercetarea arată că criza identitară din Republica Moldova este un fenomen sistemic, produs de suprapunerea ingineriei identitare sovietice, a indeciziei post-sovietice și a presiunilor geopolitice externe. Această criză afectează simultan legitimitatea statului, coeziunea socială și capacitatea de orientare strategică. Reconfigurarea identitară este în curs, dar rămâne fragmentată, inegală și profund dependentă de evoluțiile geopolitice regionale și de capacitatea statului de a formula un proiect identitar clar, coerent și credibil.

BIBLIOGRAFIE

Akpınar, Ömer, "Identity Politics in the Republic of Moldova", Nationalities Papers, 2021.

Anderson, Benedict, Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism, London, Verso, 1983.

Anderson, Benedict,Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism, London: Verso, 1983.

Bauböck, Rainer, Transnational Citizenship: Membership and Rights in International Migration, Aldershot, Edward Elgar, 1994.

Beissinger, Mark R., Nationalist Mobilization and the Collapse of the Soviet State, Cambridge, Cambridge University Press, 2002.
Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Recensământul populației și locuințelor 2014, Chișinău, 2017.
Börzel, Tanja A., Risse, Thomas, "When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change", European Integration online Papers, 2000.
Boțan, Igor Republica Moldova: statul în tranziție și dilemele securității, Chișinău, Editura Cartier, 2004, p. 183–195.
Boțan, Igor, Identitatea națională și construcția statului în Republica Moldova, Chișinău, ADEPT, 2012.
Botan, Igor, Moldovenismul politic: geneză și funcții, Chișinău, ADEPT, 2016.
Brent J. Steele, Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State, Routledge, London, 2008
Brubaker, Rogers, Ethnicity without Groups, Cambridge, Harvard University Press, 2004.
Brubaker, Rogers, Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe, Cambridge, Cambridge University Press, 1996.
Cârstocea, Andrei, Identitate națională și construcție statală în Republica Moldova, Chișinău, Cartier, 2018.
Cașu, Igor, Politica națională și mișcarea de renaștere națională în RSS Moldovenească (1988–1991), Chișinău, Editura Cartier, 2013.
Cernencu, Mihai, Construcția identitară în Republica Moldova: elite, discurs și putere, Chișinău, Știința, 2015.
Cojocaru, Gheorghe, Politica de represiune sovietică în Basarabia (1940–1953), Chișinău, Editura Civitas, 2008.
Crowther, W., Ethnic Politics and the Soviet Legacy: The Case of Moldova, în Nationalities Papers, vol. 29, nr. 2, 2001, p. 245–271.
Curtea Constituțională a Republicii Moldova, Hotărârea nr. 36 din 5 decembrie 2013 privind interpretarea articolului 13 din Constituție în coroborare cu Declarația de Independență, Chișinău, 2013, disponibil la: https://www.constcourt.md/libview.php?l=ro&idc=7&id=512&t=/Prezentare-generala/Serviciul-de-presa/Noutati/Curtea-Constitutionala-a-confirmat-ca-limba-de-stat-a-Republicii-Moldova-este-limba-romana(accesat la 13 decembrie 2025).
Gellner, Ernest, Nations and Nationalism, Oxford, Blackwell, 1983.
Hynek Ondřej, František Frolík; Peter Juza, *Role of the Russian Federation in the Transnistrian Conflict*, studiu publicat online, disponibil la: Barometrul Opiniei Publice în Republica Moldova, Chișinău, ediții 2010–2024.
Institutul de Politici Publice, Etnobarometru: identitate, limbă și orientare geopolitică în Republica Moldova, Chișinău, ediții 2016–2023.
King, Charles, The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture, Stanford, Hoover Institution Press, 2000.
King, The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture, Hoover Institution Press, Stanford, 2000.
Leahu, Victor, Moldovenismul: construcție ideologică și realitate socială, Chișinău, Știința, 2015.
Mahoney, James The Logic of Path Dependence in Historical Sociology, Theory and Society, vol. 29, nr. 4, 2000, p. 507–548.
Manners, Ian, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", Journal of Common Market Studies, 2002.
Martin, Terry The Affirmative Action Empire: Nations and Nationalism in the Soviet Union, 1923–1939, Cornell University Press, Ithaca, 2001.

Matthias vom Hau, State Infrastructural Power and Nationalism: Explaining the Political Resonance of Ethnic Claims in Latin America, Studies in Comparative International Development, Vol. 43, Nr. 1, 2008, pp. 26–54.
Mitzen, Jennifer, "Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma", European Journal of International Relations, vol. 12, nr. 3, 2006.
Mitzen, Jennifer, Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma, European Journal of International Relations, Vol. 12, Nr. 3, 2006, pp. 341–370, disponibil online:
Moraru, Victor, Identitatea națională în Republica Moldova: discursuri, politici, practici sociale, Chișinău, ARC, 2013.
Negru, Nicolae, Identitate și manipulare în Republica Moldova, Chișinău, Cartier, 2014.
Negru, Nicolae, Românii dintre Prut și Nistru: memorie, identitate și mistificare, Chișinău, Cartier, 2019.
Plămădeală, Andrei, Identitate, memorie și geopolitică în spațiul dintre Prut și Nistru, Chișinău, Cartier, 2020. (apare de două ori în lista originală – păstrat o singură intrare)
Putină; Natalia On the regionalization of Moldova - Gagauzia case, In:*Moldoscopie*, 2013, nr. 4(63), pp. 103-111**.** disponibil la: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/31071 (accesat la 13 decembrie 2025).
Putina Natalia. Real and Imagined Borders in the Multiethnic States –The Republic of Moldova Case. In: "Eurolimes (The Social Frontiers of Europe)", vol. 17, Spring 2014, Oradea University Press, pp.107-123, ISSN- L 1841-9259, http://www.iser.rdsor.ro/eurolimes.htm, BDI: Ebscohost, ProQuest, CEEOL, Index Copernicus, Genesis Socioguide
Putină; Natalia, The Phenomenon of the "De Facto States" and National Construction – The Transnistrian Paradigm, În: Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean Vol. III, No. 1, 2019, 136-154p. http://www.lact.ro/2020/01/07/anuarul-laboratorului-pentru-analiza-conflictului-transnistrean-vol-iii-no-1-2019/,
Radaelli, Claudio M., "The Europeanization of Public Policy", în Featherstone, Kevin, Radaelli, Claudio M. (eds.), The Politics of Europeanization, Oxford, Oxford University Press, 2003.
Recensământul general al populației României din 1930, vol. I, Institutul Central de Statistică, București, 1938, disponibil la: https://archive.org/details/recensamantul-romaniei-din-1930-vol.-1/page/n11/mode/2up, (accesat la 12 decembrie 2025).
Risse, Thomas A Community of Europeans? Transnational Identities and Public Spheres, Cornell University Press, Ithaca, 2010, disponibil online: https://www.cornellpress.cornell.edu/book/9780801476001/a-community-of-europeans/, (accesat la 12 decembrie 2025).
Rotaru, Liliana, Identitate, memorie și securitate în Republica Moldova, Chișinău, USM, 2017.
Rotaru, Liliana, Securitatea ontologică și politicile identitare în statele post-sovietice, Chișinău, USM, 2020.
Rusu, Valeriu, Identitate națională și integrare europeană în Republica Moldova, Chișinău, ARC, 2016.
Schimmelfennig, Frank, Börzel, Tanja A., "Coming Together or Drifting Apart? The EU's Political Conditionality in Eastern Europe", West European Politics, 2009.
Smith, Anthony D The Ethnic Origins of Nations, Oxford, Blackwell, 1986.
Smith, Anthony D., National Identity, Reno, University of Nevada Press, 1991.
Smith, Anthony D., The Ethnic Origins of Nations, Oxford, Blackwell, 1986.
Soysal, Yasemin Nuhoglu, Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe, Chicago, University of Chicago Press, 1994.
Steele, Brent J., Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State, London, Routledge, 2008.

Steele, Brent J., Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State, Routledge, 2008.
Țîcu, Octavian, Basarabia în spațiul românesc și post-sovietic: identitate, istorie și geopolitică, Chișinău, Cartier, 2018.
Țîcu, Octavian, Politica identității în Republica Moldova: între românitate și moldovenism, Chișinău, ARC, 2021.
Tuathail, Gearóid Ó Critical Geopolitics: The Politics of Writing Global Space, Routledge, London, 1996;
Țugui, Eduard, Politica identitară și construcția statală în Republica Moldova, Chișinău, IDIS Viitorul, 2014.
Wimmer, Andreas, Hau, Matthias vom, "Making the State, Mapping the Nation: Institutions, Territory, and the Construction of National Identity", American Sociological Review, 2010. (apare de două ori în lista originală – păstrat o singură intrare)
Wimmer, Andreas, Nation Building: Why Some Countries Come Together While Others Fall Apart, Princeton University Press, 2018, disponibil online: https://assets.press.princeton.edu/chapters/i11197.pdf?, (accesat la 12 decembrie 2025).
Yurchak, Alexei, Everything Was Forever, Until It Was No More: The Last Soviet Generation, Princeton University Press, Princeton, 2006.

Political and Administrative Science -
Contemporary Challenges and Strategic Approaches

Proceedings from the International Scientific Conference

VOLUME II

Machetare computerizată: *Tatiana Capliuc*

Bun de tipar *22.05.2026*. Formatul *70×100 1/12*.
Coli de tipar *25,9*.
Comanda *18/26*. Tirajul *30 ex*.

Editura USM
str. Al. Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009
e-mail: editurausm@gmail.com